

ഭാരതീയ
വനിതാദൾങ്ങൾ

(ഒന്നാംഭാഗം)

സഖി ടി. സി. കല്യാണിത്തമ്മ
മാനകിത്തമ്മ, എം. എ.

പ്രൊഫ. ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോൻ

ഭാരതീയ
വനിതാദൾങ്ങൾ
(ഒന്നാംഭാഗം)

ശ്രീമാൻ പഞ്ചാനന ഭട്ടാചാര്യരുടെ
ഇംഗ്ലീഷുകൃതിയെ
സാഹിത്യസഖി, ടി. സി. കല്യാണി അമ്മയും,
ശ്രീമതി ടി. സി. അനകി അമ്മ, എം. എ. യും
ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോനും
മഹാശാസ്ത്രരത്നനും ചൊല്ലിയിട്ടുണ്ട്.

അഭയാർത്ഥത്തിൽ)

എറണാകുളം

ശ്രീനാഥ് പ്രസ്സ്

ശ്രീ പ്രസാധകക്കുറിപ്പ്.

വിശ്വവിശ്വതകളായ ഭേദവിമാനങ്ങളും/ സുഖ
 ജ്ഞാനംകൊണ്ടു ഭോക്തൃപ്രസിദ്ധി സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള മഹ
 തികളുടേയും ചെറിയ ചരിതങ്ങളാണ് ഈ പുസ്തക
 ണ്ണിൽ ഉള്ളത്. ഇവയെപ്പോലെ പ്രോത്സാഹന
 കരമായ പ്രബോധം മനസ്സിലുദിച്ചുയരുന്നതിന് ഒരു
 നല്ല നിദർശനപോലെ അത്ര ഹൃദയംഗമമായും
 എന്നാൽ ശക്തിമത്തായും പ്രവർത്തിക്കുന്ന മഹാനുഭവം
 ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. നമ്മുടെ ഭവനങ്ങളിൽ ഭക്തി
 പരസ്തരം പാരായണം ചെയ്യപ്പെടുന്ന പുരാണങ്ങ
 ളുടെ മേൽ മുഴുവൻ അവയിലെ മഹദ്വരിതങ്ങളെ
 അവലംബിച്ചാണ് ഇരിക്കുന്നത്. ജീവചരിത്രപാ
 രായണത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം അനുകരണീയമായ കർമ്മ
 വൃത്താബോധമാണെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമില്ല; പാരാ
 യണംകൊണ്ടു ചരിത്രവിഷയത്തിൽ നമുക്കു ഭക്തിശ്ര
 ങ്ഗകളും കഥാനായികാനായകന്മാരെ അനുകരിക്കു
 ന്നതിന് ഉൽകണ്ഠയും ഉണ്ടാകാതെ ഇരിക്കുകയില്ല.
 ഏതായാലും, ഈ ഗ്രന്ഥം കേരളീയവനിതകളുടെ
 ജീവിതസരണിയിൽ വലിയൊരു സഹായമായിത്തീ
 രുമെന്നുള്ള വിശ്വാസത്തോടുകൂടി ഇതിനെ ഞങ്ങൾ
 പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നു.

ഇതിന്റെ മൂലം ബങ്കാമുത്ത് കൃഷ്ണനഗരിയി
 ലുള്ള കലാശാലയിലെ ഒരു വിശിഷ്ടോപദേശാധാരായ
 ശ്രീമാൻ പഞ്ചാനനഭട്ടാചാര്യരുടെ കൃതിയാകുന്നു.

സുശീലയായിരുന്ന തന്റെ പ്രിയപുത്രി അംബാലികയുടെ ദേഹവിയോഗംകൊണ്ടുണ്ടായ മനസ്സാപത്തെ കഴിയുന്നത്ര ക്ഷമ്യവാനാണ് ഇതിനെ ഏഴുതിരതെന്നും, അതുകാരണം, ഞങ്ങളുടെ പുസ്തകത്തിൽ നിന്നു കിട്ടുന്ന അറാബായത്തിലൊരോഫരി ആ കട്ടിയുടെ സ്തംഭകത്തിനായി ഉപയോഗിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നും അദ്ദേഹം ഇവിടെ അറിയിച്ചിരുന്നു. ഓഷാന്തത്തിനായി അനുവദിച്ച ശുഭാർത്ഥത്തെ ഞങ്ങൾ ബഹുമാനിക്കുന്നു; തൃശ്ശിവപേരൂരുള്ള വിദ്യാഭ്യാസാധികാപാർശ്വാലയിൽ സംഗീതത്തിനും ചിത്രകലയ്ക്കിനും ഓരോ സമ്മാനത്തിനു വകയിൽനിന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭീഷ്ടത്തെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി സാധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

എന്റെ ആവശ്യപ്രകാരം, ഈ പുസ്തകത്തെ പരിശോധിച്ച് അഭിപ്രായങ്ങൾ അയച്ചുതന്നിട്ടുള്ള ശ്രീമാൻ ഉള്ളൂർ പരമേശ്വരയ്യർക്കും ശ്രീമാൻ വള്ളത്തോൾ നാരായണമേനവനും ശ്രീമാൻ പി.കെ നാരായണപിള്ളയ്ക്കും ശ്രീമാൻ എം. നാരായണമേനവനും പണ്ഡിതർ എ. ഡി. ഹരിശർമ്മയ്ക്കും എന്റെ അകൈതവമായ കൃതജ്ഞതയെ ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. ഇതിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള പല പട്ടങ്ങളും ഒരു പാട്ടും ശ്രീമാൻ കെ. പി. കുറുപ്പന്റെയും ഒരു ഗ്ലോസും ശ്രീമാൻ എം. നാരായണമേനവന്റെയും ആകുന്നു. എന്റെ സ്നേഹിതന്മാരുടെ എല്ലാവരുടേയും സഹായങ്ങളെ ഞങ്ങൾ ഈ അവസരത്തിൽ കൃതജ്ഞതയോടുകൂടി സ്മരിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

പരിഭാഷാപ്പട്ടത്തിയവരുടെ അപാധിത്യവും അതു നിരത്തിയവരുടെ തോട്ടക്കുറവും കൊണ്ടു വന്നിട്ടുള്ള സ്വഭാവങ്ങളെ തീർത്തു വായിക്കണമെ എന്ന് എല്ലാവരോടും അപേക്ഷിക്കുന്നു.

അപ്രകൃതമായിട്ടെങ്കിലും, എന്നേക്കുമുള്ള ഭാഷാ പ്രണയികളോട് എന്നിക്കു മണ്ടുവാക്ക് ഈ അവസരത്തിൽ പറയേണ്ടതായിട്ടുണ്ട്. ഭാഷാസാരമിത്യവും ബന്ധമായി ഞാൻ ചെയ്യുന്ന അന്തിമനിവേദനമായി ഇതിനെ കരുതിയാൽ കൊള്ളാം. എന്റെ ജീവിതത്തിൽ ഞാൻ പ്രബലമായി അംഗീകരിച്ചിട്ടുള്ള ചില ഞായർക്കളിൽ ഒന്നാണു ഭാഷാപോഷണം. എന്റെ ബ്രഹ്മചര്യംമുതൽ ഈ വ്രതത്തെ ഏറ്റെടുത്ത് ഞാൻ അനുഷ്ഠിച്ചുവരികയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എന്റെ ശക്തിക്കൊത്തവിധം ഭാഷാഭേദിയെ പ്രസംഗിപ്പിക്കുവാൻ ഞാൻ പലവിധത്തിലും പരിശ്രമിക്കാതിരുന്നിട്ടില്ല. എന്നാൽ, ഭേലിൽ, പുസ്തകങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുകയോ പരിശോധിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നതിൽ, പല കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും, ഞാൻ അശക്തനായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഈ പണികളെടുക്കുവാൻ ഇനി എന്നെ ആരും ശാസിക്കാതിരിക്കുന്നത് എന്നിക്കു വലിയൊരു ഉപകാരമായി തീരുന്നതാകുന്നു.

ഭൈരവഗതിക്കഥവാ ഭവനേശ്വരിൻ

നൈവ കവാടനിരോധമൊരോടം.

ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോൻ.

അഭിപ്രായങ്ങൾ.

It has indeed been a source of immense pleasure to me to read in proof “ഭാരതീയവനിതാദർശനം”, the new book to be published by Mr. T. K. Krishna Menon, B. A., of Ernakulam, who has already laid the whole of Kerala under a deep debt of obligation by the substantial contributions that he has made, both directly and indirectly, to the improvement of Malayalam literature. This book is a Malayalam translation of “The Ideals of Indian Womanhood,” a work in English by Babu Panchanan Bhattacharya, B. A., and both Srimathi Sahitya Sakhi T. C. Kalyani Amma, M. R. A. S., and Srimathi T. C. Janaki Amma, M. A., (Hons.), the talented wife, and daughter respectively of Mr. Krishna Menon, have shared with him the labours of rendering this work in their mother-tongue. The book contains sketches of as many as twenty Indian heroines, who lived in different parts of the country and in different ages, and whose noble lives will surely serve to make the lives of our sisters sublime. Typical characters have been selected, each in illustration of an outstanding virtue, not only from the moving puranic and historical, but also from the comparatively more prosaic modern times, and the portraits

of the mother of Keshub Chandra Sen and Maharani Swarnamayī, the ideal princess of Cossimbazaar, have been presented in harmonious juxtaposition to those of Savitri and Sita on the one hand, and Rani Samyukta and Sultana Chand Bibi on the other. It is a great and glorious picture-gallery that we see before us, and the emotions that it kindles in our bosoms are manifold and mighty. Every student of Sanskrit literature is familiar with Bharavi's beautiful verse:

“വിഷമോപി വിദാർശ്യതേ നതഃ
 കൃതതീർത്ഥഃ പയസാമിവാശയഃ
 സമുത്തേ വിദേശജലദ്വാര
 സദപശുഷ്കതി കൃത്യവത്നരഃ”

in which Vrikodara praises the practical counsel of Draupadi, and surely the lives of women like her have lessons of truth, duty, honour, service and sacrifice to teach us, which it must be our pre-eminent endeavour to learn in the present age. “Virtue treads paths that end not in the grave” and the principles of right conduct for which they lived and died, if properly understood, will help us in “climbing backward to diviner youth,” and making ourselves worthier sons and daughters of our common mother.

I have been struck with the inimitable grace and elegance of this Malayalam rendering. From

title page to closing line there is not a single expression to which even the rankest purist can take exception, and the whole book flows like a crystal stream, winning our very souls by its freshness and beauty. James Russel Lowell has sung:

“ And often from that other world, on this,
Some gleams from great souls gone before may strive
To shed on struggling hearts a clearer light
And clothe the right with lustre more divine.”

Only a few of such great souls have been shown to us in the present volume and there are several other Indian women whose exemplary lives call for similar delineation. While conveying my heartiest congratulations to Mr. and Mrs. Krishna Menon and Miss Krishna Menon on the extraordinary measure of success which has attended their present publication, let me request them to bring out a companion volume on the lines indicated above, thereby repaying their debt to Mr. Bhattacharya and proclaiming to the world that Kerala can build as well as Bengal.

S. Parameswara Iyer.

പുരുഷന്റെ മേന്മയ്ക്കുവേണ്ടി സ്ത്രീ അബലയാ
യിത്തന്നെ ഇരുന്നുകൊള്ളട്ടെ. എന്നാൽ അവളുടെ
ആനന്ദമായ തോളിലാണു ഗൃഹമെന്ന മഹാസ്ഥാപ
നത്തിന്റെ ഭാരം; അവളുടെ മാതൃഹൃദയത്തിന്നുവിവൃ
ണ്ടാകണം, സമുദായത്തിന്റെ വളപ്പുയ്ക്കും; അവളുടെ
പട്ടുടയാടത്തന്നെ ചീന്തേണ്ടിവരും രാജ്യത്തിന്റെ
മറികെട്ടാൻ ഈ വകയ്ക്കുള്ള ത്രാണിയുണ്ടോ, നമ്മു
ടെ സ്ത്രീകൾക്ക് ഇന്നത്തെ വിദ്യാഭ്യാസംകൊണ്ടു
സിരിക്കുന്നു? സ്ത്രീത്വത്തിന്റെ കടയ്ക്കൽ പതിക്കുന്ന
ഒരുതരം കോടാലിയാണത്. ഇതിന്നു നാം മുട്ടുകുട്ടി
യതു ശരി. ഒരു ഭാരതീയസ്ത്രീ, സ്വന്തം സ്ഥാനത്തെ
നേരണമെങ്കിൽ, അവളുടെ മുമ്മുത്തശ്ശിമാരുടെ തൂക്കാ
ലടികളെ പിൻതുടർന്നതന്നെ പൊയ്ക്കൊള്ളണം.

ആ പുരാതനമായ പൗരമാർഗ്ഗത്തെയാണു്, ഒരു
ബംഗാൾപ്പണ്ഡിതന്റെ ഇംഗ്ലീഷ് കൃതിയുടെ വിവ
ർത്തനമായ ഈ 'ഭാരതീയവനിതാദർശനം' എന്ന
പ്രശസ്തപുസ്തകം ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നത്. ആരുടെ ചാ
രിത്രത്തെപ്പറ്റി ആകാശവീഥിയിൽ നക്കുകയായി മി
ന്നിത്തിരിക്കുന്നുവോ, ആരുടെ മനസ്സെമ്പര്യം അപ്രതി
ഫലമായ യമഭണ്ഡത്തെക്കൂടി സ്തംഭിപ്പിച്ചുവോ, ആർ
മാനരക്കയ്ക്കായി സ്വദേശത്തിൽനിന്നു കൂട്ടിച്ചു
പ്രാണവായു വായുമണ്ഡലത്തെ ഇന്നും സുരഭിലമാ

കിടക്കാണ്ടിരിക്കുന്നുവോ, ആ പുരാണേതിഹാസമു
 മിത്രനായികമാരിൽ ചിലരുടെ അനുശാസനമായ സമു
 മിതം, ഇതാ കേരളീയ വിദ്യാർത്ഥിനിമാരേ, നിങ്ങളുടെ
 ഒരു ജ്യേഷ്ഠത്തി നിങ്ങളെ നവീനഭംഗിയിൽ ചൊല്ലി
 കേൾപ്പിക്കുന്നു; അതേ 'വിഷ്ണുക്ഷാ'ടി സൽ
 ഗ്രന്ഥപ്രണേത്രി ഇതാ തന്റെ വൈദഗ്ദ്ധ്യസമ്പത്തു
 കൊണ്ടു കേരളത്തെ മരിക്കൽക്കൂടി കടപ്പെടുത്തിയി
 രിക്കുന്നു!

ശ്രീമതി ടി. സി. കല്യാണി അമ്മ അവർകളോ
 ടൊപ്പം പഠിപ്പം പാണ്ഡിത്യമുള്ള സ്ത്രീകളുടെ
 സംഖ്യ നമ്മുടെ നാട്ടിൽ ഇക്കാലത്ത് അത്ര ചെറുതാ
 യിരിക്കയില്ല; എന്നാൽ ഒരുത്തമഗ്രാഹിണിയുടെ അ
 പരിഹാസ്യങ്ങളായ അനേകകൃത്യങ്ങളുടെ ഇടയിലും
 മാതൃഭാഷയെ ശുശ്രൂഷിച്ചുപോന്നു കാല്പത്തിൽ
 നമ്മുടെ 'സാഹിത്യസഖി' ഏതാണ്ടു നിസ്തല്പമായ
 സ്ഥാനത്തെയാണു് അവർക്കിരിക്കുന്നതു്. എപ്പോഴും
 ഉൽകൃഷ്ടഗ്രന്ഥങ്ങളിലേ ഇരു മനസ്സിനെയുടെ വകതി
 രിവുള്ള കൈ ചെല്ലുമാറുള്ളതാണു്.

കല്യാണി അമ്മ അവർകളുടെ സ്റ്റാഫ്മനീയമായ
 സാഹിത്യപരിശ്രമത്തിന്നു ഞാൻ അവിശ്വാസത്തെയെ
 ആശംസിക്കുന്നു

കേരളസാഹിത്യലോകപ്രസിദ്ധനായ ശ്രീമാൻ ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോൻ, ശ്രീമതി ടി. സി. കല്യാണി അമ്മ എന്ന ദമ്പതിമാരും അവരുടെ പുത്രി എം. എ. ബിജുപതിയായ ഒരു യുവതിയും കൂടി ചെലിയിട്ടുള്ള താകുന്ന് പ്രസ്തുത പുസ്തകം. ഇതു കരുതുകുസമേതം വായിച്ചുനോക്കിയതിൽ ഈ ഗുണകാര്യകൃതിയെ അനുഭവിച്ച അല്പം പഠയാതെ ഇതന്നാൽ കർഷ്യമായതു കൃതമായില്ലെന്നുള്ള ഖണ്ഡിതം മനസ്സിൽ ശേഷിക്കത്തന്നെ ചെയ്യുമെന്നാണി.

ഭാരതീയരുടെ ഇടയിൽ സ്ത്രീജനങ്ങൾക്കുള്ള ഉൽകൃഷ്ടാചാരി വളരെ വ്യാപ്തമാകുന്നു. “നന്ദു നാർദ്ദസ്തു പൃത്യന്തേ മതേന്തേ നന്ദു ദേവതാഃ” എന്നു നിഷ്കന്ധമായ മതപോലും വെളിയിടുന്നു. “സ്ത്രീയും ശതാപദോ ധാരേണയം—പുഷ്പജനാപി നതാഡമേൽ” അതായത് “ആ കുറമുണ്ടായിരുന്നാലും സ്ത്രീയെ പുഷ്പംകൊണ്ടു പോലും താഡിച്ചുകൂടാ എന്നു കുമാർണ്ണവതന്ത്രകാരൻ പറയുന്നു. ഇത്രമാത്രം പുഷ്പീയരെന്നു വെച്ചിരിക്കുന്ന സ്ത്രീജനങ്ങളിൽ വിശിഷ്ടഗുണസമ്പന്നമാരായി പലേ മാതൃകകളും ഉണ്ടായി എന്നു വരുന്നുവു വളരെ സംഭാവ്യമാണല്ലോ. കാലപ്രവാഹത്തിൽ സ്ത്രീകൾ സ്ത്രീത്വകൾ ആകേണ്ടതാണെന്നിലും പരിഷ്കാരവിപ്ലവശക്തികൾ അതുതന്നെ അനുഗ്രഹപ്രസംഗങ്ങളായി കാണുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു പുർവ്വകാലമാതൃകാസ്ത്രീക

ഉടെ ചരിത്രം ശുഭവും ശോചനീയമായ പാരായണവി
ഷയമാണെന്നുള്ളതിന് തക്കമില്ല.

ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ പ്രതിപാദിക്കുന്ന നായിക
മാർ ഐശ്വര്യത്തോടെയും വിവിധശാഖകളെ വിശ
ലീകരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് മലയാളീശുദ്ധി ഇതിലെ സര
സതയെ വളർപ്പിക്കുന്നു. പരാണകാലം മുതൽ ചരി
ത്രവിഖ്യാതമായ കാലാവധിയുള്ള ചാലൂക്യത്തിനിൽ
വർദ്ധിച്ചെടുത്ത ഈ സ്മൃതിപരിമലകൾ സമ്പന്നി
യായുള്ള ആകർഷണശക്തിയെപ്പറ്റി വിശേഷിച്ചു
പറയേണ്ടതുമില്ലല്ലോ.

അങ്ങനെ വിശദം : പ്രതിപാദനരീതി നോക്ക
ുന്നപക്ഷം, അതു മനസ്സിലാക്കും അതുതീർക്കേണ്ടതു
മായി കാണപ്പെടുന്നു. ഇവയെല്ലാം അർത്ഥസമൃദ്ധ
ങ്ങളും അഭിപ്രായവ്യക്തങ്ങളും ആയ വാക്യങ്ങൾ ഇതിൽ
സർവ്വത്ര വ്യാപിച്ചുകാണുന്നു. അർത്ഥപ്രസീതി ഇതിൽ
പക്ഷം സുഗമമെന്നുവെന്ന് സാധിക്കുന്നു കാര്യം പ്രയാസ
മായി ഭവിക്കുന്നു. അതുവർദ്ധിക്കുമായ പദങ്ങൾ
ഏകദേശം വിളിക്കുന്നതെന്നും വാക്യങ്ങൾ മധുരമു
ളായിരിക്കുന്നു.

ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ ശോഭനമായ പ്രചാരമുണ്ടായിരുന്ന
വെന്ന് ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ഇതിന്റെ നിർമ്മാണ
ജനങ്ങളെ അഭിനന്ദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

— പി. കെ. നാരായണപിള്ള.

ശക്തിമന്ത്രം* മേൽക്കൈകളാണെന്ന ചിഹ്നം പഠയുന്നതിന്നു സാധ്യമാകട്ടെ. യഥാർത്ഥവികളോടും അദ്ധ്വാനം സർവ്വതലങ്ങളോടും ശക്തിമന്ത്രം അതിയായ സ്നേഹവും ബഹുമാനവും ഉണ്ട്. സർവ്വതലങ്ങളെ കൊണ്ടുവന്നു സംഗതിവരുമ്പോൾ മേൽക്കൈകൾ സാക്ഷാത്കാരികളായിത്തീർന്നു. ശക്തിമന്ത്രം വിശദീകരിക്കട്ടെ. അപകാരമുള്ള കൃതികളിൽ ഒന്നാണു പ്രസ്തുത വിമർശനത്തിന്നു ചേരുന്നതായ “വനിതാദർശനം” എന്ന നവീന ഗ്രന്ഥം. ഇതു ബഹുമാനപരമായി പണ്ഡിതന്മാരുടെയും ഹൃദയങ്ങളിലും ഒരു ഇഷ്ടം കൃത്യമായ അർത്ഥമുണ്ടാണു്. പുരാണത്തിലാസകാവ്യങ്ങളിൽ ഹോമകാവ്യങ്ങൾ അവതരിപ്പിച്ചുള്ള ശക്തിസ്ഥാനപിണിമളാണു് കൃതിയുടെ നാമകരണം. അഭ്യസ്ഥതി, സരീരദേവി, ചന്ദ്രദേവി, സീതാദേവി, സാവിത്രി, ഗാന്ധാർവ്വ, ശാപ, സുപ്തി, വാക്പത്നി, സമയം, പാണാദേവി, പത്മിനി, വാണസ്പതി, ജ്യോതി, മിരസാരി, ദേവി ശാരദാസുന്ദരി, മഹാദാസി സ്വപ്നമയി, ദേവി അംബാലക്ഷ്മി, അമൃതാ, അഹസ്താദേവി എന്നിങ്ങനെ ഇരുപതു ദേവീമാതാവിമാരെക്കൂടെ പരിഗ്രഹിക്കുന്നതിൽ അടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. ഇതിൽ

* പുസ്തകനിരപരമായപരങ്ങളിൽ ശ്രീമാൻ എം. നാരായണമേനോൻ, ബി. എസ്., ബി. എൽ. സ്വീകരിച്ചതായുണ്ടാണിതു്.

സ്വീക, അജന്യതി മുതലായവർ ഇതിഹാസപുരാണങ്ങളിലെ ഗ്രന്ഥാന്തരങ്ങളെ കോർച്ചിലുപയോഗിച്ചുകൊള്ളുകയോ ഒരു മനോഹരമാക്കിത്തീർത്തവരും സ്രീസമുദായത്തിനു ശാശ്വതമായ ധർമ്മങ്ങളെ ഉപദേശിച്ചിട്ടുള്ളവരുമാകുന്നു. പത്മിനി, ചാന്ദസുൽത്താന, ഭഗ്ഗാവതി, ഏണിവർ ചരിത്രകാവ്യങ്ങളിൽ ഭാരതീയരക്കുതന്നെ ഭൂതപൂർവ്വമല്ലാത്ത ആവേശത്തോടുകൂടി പ്രവഹിപ്പിച്ചിരുന്ന മഹതികളാണ്. നവീനവിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ യുഗസമൃദ്ധികളുണ്ടിഞ്ഞു് തെളിമകറഞ്ഞ നമ്മുടെ വനിതകളുടെ മനോമുഹൂർത്തരങ്ങൾക്കു വൺവേണിട്ടുള്ള ശോചനീയമായ ഭാഷയിതിന്റെ വെളിപ്പെടുത്തി, അവയെ പൂർവ്വീകരിക്കുന്നതിന്നു ഇത്തരം ശ്രമികൾക്കു അപരിമേയമായ കരുശിക്ക് ഉണ്ടെന്നുള്ളതു നിരോക്ഷ്യമാകുന്നു. 'അവിട്ടനുപ്രസാദിച്ച എങ്കിൽ ജീവഭാവങ്ങൾക്കു അവയുടെ യൗവനശയ്ക്കു മുമ്പു കാമവികാശരൂപങ്ങളായ പാടുത്തികൾക്കു അഭിമുഖ്യം കാതിരിപ്പാൻതക്ക മനശ്ശെന്തി അവർക്കുതക്കിക്കൊടുക്കുന്നുതിന്നും, എന്റെ ഭാവിയായ ഭർത്താവിൽനിന്നും വൃത്തിമുക്തമായ ഒരു ജീവിതം ഏന്തിക്കുണ്ടാകുമതിമിക്കത്തക്കവിധം എന്റെ സ്വസ്ഥവും അദ്ദേഹത്തിൽ ലയിക്കുന്നതിന്നു എന്റെ പ്രാണപ്രിയനിലല്ലാതെ മറ്റൊരിടം കാമവികാരത്തോടുകൂടി എന്റെ ഉഷ്ണികൾ പതിയാതിരിക്കുന്നതിന്നും, അനുഗ്രഹിക്കണമെന്നുള്ള അജന്യതിയുടെ അഭ്യർത്ഥനയിൽ പരിപൂർണ്ണമായി തിളങ്ങുന്ന പാതിവ്രത്യ

പ്രസക്തി പരിശുദ്ധമായ ഏതൊരു ഹൃദയത്തിലും മാറാറാവിടക്കാത്തതിരിക്കുന്നതല്ല. ഭാരതീയവനി ശകരക്കു ഏതാദൃശമെട്ടുപോലും വായിക്കേണ്ടവരും ഉണ്ടാകുന്ന മനോഭാവമെന്തെന്നു പരിചയപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ഈ അവകാശ നിസ്സംശയം പുറകുനോക്കുന്നതിനുള്ള നൂതനമായിട്ടുള്ള. മാർഗ്ഗത്തിന് സാധിതകളുടെ കഥയും, ഇതിനോടു തുല്യനൊക്കെയുണ്ടെന്നാണ് ഗോപയുടെ സർവ്വസംഗ്രഹത്തിനുള്ള സാധാരണ വായനക്കാരുടെ വിചാരകാരകങ്ങളെ ബാധിക്കുന്നതെന്നാണ് ഒരു ചിന്തി വിചാരിച്ചിരിക്കുന്നു. ജീവിതാർത്ഥങ്ങളുടെ ഹർമ്മ്യഗ്രന്ഥം, അതികാലത്തിനും, ഭാരതീയവനത്തിനും വേണ്ടി മഴിക്കുകൊടുത്തിട്ടുള്ള പരമിനിയും അനുവാദകാലിനിയും മറ്റിതാലത്തിനും കോന്നിനെയും വിശ്വസ്തപ്പെട്ടു. രാധാഗുപ്തന്റെയും സുഖദത്തന്റെയും അധിഷ്ഠിതപ്രവാഹത്തിന് സൈകന്തേതുവേദകാലത്തിന്, ഗർഭപരിപാലനസംഗ്രഹത്തെ പരാഗാതിപ്പിച്ച് സാധുസംഗ്രഹം ചെയ്ത സുഖിയ ഭൂതമെയ്തും മൂലാഭിഷേകം കഴിച്ച്, ഭാരതീയരാജാക്കന്മാർക്ക് ശാശ്വതപ്രതിസ്ത ചെയ്തതാണ്. ഏതൊക്കെ അനുഗ്രഹമായിട്ടും, ജീവിതപരിശുദ്ധിക്കു ശാരമാസുഖരിയും, ഇരശ്ചൈകതിക്കു മീരാബായിയും, ആത്മശ്യാഗത്തിന് കൈമാവതിയും നിർമ്മലപരമ്പരയിൽ നിസ്സംശയം ഉപമനസ്സമാനത്തെ അർപ്പിക്കുന്നവരാണ്.

ചരിത്രം വിചാരത്തിന്റെ ശുഷ്കാസ്ഥികളിൽ മങ്ങിപ്പോയതായെങ്കിലും സ്വപ്നമണിയമായ ഒരു വിചാരസങ്കേത വ്യാപരിപ്പിക്കുന്നതാണല്ലോ. വനിതാശക്തികളിൽ ഉപവർണ്ണിതമായ മഹത്വം, അവരുടെ കാൽപെരുമാറ്റംകൊണ്ടു അനുഭവിപ്പിച്ചുള്ള വീരമൃത്യുവിലെ സൗന്ദര്യവശിഷ്ടി ആരാധനയെന്ന ആദരവും—എന്നു അർത്ഥമെന്നും, ജീവിതധർമ്മങ്ങളുടെ മധ്യസ്ഥത്തിനുള്ളതാണെന്നും സംഭാവന ചെയ്യുന്നതിലുള്ളതല്ല. ഏകദേശം ഏകദേശം കേട്ടുകേൾപ്പിച്ചെങ്കിലും അറിഞ്ഞിരിക്കാവുന്ന ഇവയുടെ കീഴിൽ കാഴ്ചക്കളെ ഓരോന്നും പറ്റിട്ടുള്ള ചെട്ടിച്ചെട്ടുന്നതു അനാവശ്യമെന്നു കരുതി അതിനെ തുറിച്ചുനീക്കി.

ചരിത്രവിഷയങ്ങൾ പ്രതിപാദിക്കുമ്പോൾ സന്ദർഭഭാവങ്ങളായ പുഴുതെളിയിക്കൽ, വിചാരവർണ്ണനകൾ മുതലായവയെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതും കഥാഭാഗത്തെ സ്വർഗ്ഗീകാർക്കു നില്ക്കുന്ന ശുഷ്കാസ്ഥികളെ വിട്ടുകൊടുക്കേണ്ടതും ആവശ്യമാണല്ലോ. ഈ നിശ്ചയത്തെ വനിതാശക്തികളിൽ രൂപമൊഴുകാത്തതും നല്ല പോലെ മീശിച്ചു കാണുന്നുണ്ട്. വനിതാശക്തികളിൽ കാണുന്ന വർണ്ണനകൾ സന്ദർഭഭാവങ്ങളും ഏകദേശങ്ങളും ആകണമെന്ന ആശയം സമതീയമായിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. മേധാവിമിമഹർഷിയുടെ ശിഷ്യന്മാർ യാഗാവസാനത്തിൽ അഗ്നിമണ്ഡലത്തിൽനിന്നും ഭസ്മം വാരിയെടുത്തപ്പോൾ കണ്ണു ചെറുചെൺകിടാവിനെ

കേരിച്ചുള്ള വസ്ത്രനെയും, പാണാഴ്ത്തിയുടെ നാജമന്ദിരത്തിൽചെന്ന വനപീഠൻ ലോകകുളിയയ്ക്കു കൈവെട്ടുന്ന വെട്ടത്തിലെ വസ്ത്രനെയും വായനക്കാരന്റെ മനസ്സിനെ ബാധിക്കുകയുണ്ടാകുന്നുവെന്നാണ്. ഉദാഹരണത്തിനായി ഏകദേശം ചില ഭാഗങ്ങളെ എടുത്തുകാണിച്ചു മറ്റു ഭാഗങ്ങളുടെ അസ്തിത്വം സാധാരണക്കാരെക്കുറിച്ചു അതിനു അതിനു സൂചിപ്പിക്കുന്നുവെന്നാണ്.

വനിതാദർശനത്തിൽ കാണുന്ന വാചകങ്ങൾക്കുള്ള പ്രത്യേകാധിപത്യമുണ്ട്. നല്ലനല്ല വിചിത്രങ്ങളെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നതിനും, അവകളെ ഉടനടൻ സ്വദേശയിലേക്കു ഭവനഭവനങ്ങളെ തള്ളി ചെല്ലുന്നതിനും 'കല്യാണീകൃഷ്ണ'മനോഹരങ്ങളുള്ള പാടവം ഒരു വേറെതന്നെയാണ്. നാലിങ്ങനെയുണ്ടായവകളെ ലളിതപ്പെടുത്തുവാൻ പാടവങ്ങളിൽ പാടവങ്ങളാക്കി ഒരുക്കൽ കേട്ടാൽ പ്രഹീകങ്ങളെ മീറിവിൽ എടുത്തുനീക്കുന്നതു മനോഹരമാകുന്നു. സ്വതസ്സിദ്ധമായുള്ള സാമർത്ഥ്യം വനിതാദർശനത്തിൽ ആപാദയുദ്ധം കാണുന്നുണ്ട്. 'തോൽ പടിപടിതോൽ നടന്ന താരിച്ചു, നിങ്ങളുടെ ധർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞ പാശുഭോധകളുടെ മേക്കിവരും. അതു നിങ്ങളുടെ മനോഹര ശാശ്വതവ്യവസ്ഥത്തിൽനിന്നു കനിഞ്ഞു സമൃദ്ധമായ മഴുപ്പാറയിനെപ്പോലെ ആ വരണ്ട നഗരത്തെ ആർദ്രമാക്കി ചെല്ലും.' എന്നിങ്ങനെയുള്ള വാചകങ്ങളുടെ ഒരു സർഗ്ഗികമായ മാധുര്യത്തെ സാമീപ്യരസികന്മാർ

കൊണ്ടാക്കാതിരിക്കുന്നതല്ല. ഈ പുസ്തകം കേരളീയ വനിതകൾക്കു അഭ്യൂഹമായ ഒരു സംസ്കാരഗാഥയാണെന്നു ചാറുങ്ങൻ തീർത്തു. ഇതിനെ എല്ലാസ്ത്രീകളും ഓർവതതിയെങ്കിലും സാഹിത്യമിഷണറിയായാണ്. ഇത്തരം പുസ്തകങ്ങളെയാണ് പാഠശാലകളിൽ പാഠ്യപുസ്തകങ്ങളാക്കുന്നതിന്നു അധികൃതന്മാർ മനസ്സിലാക്കേണ്ടതു്.

എല്ലാ ഭാഷകളിലും സാഹിത്യത്തിന്റെ അടിസ്ഥാന അവകളിലുള്ള ഉത്ഭവപ്രസ്ഥങ്ങളുടെ സ്ഥിതിയെ അന്വേഷിച്ചിരിക്കും. സർവ്വതരികളുടെ സംഗ്രഹത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുവാൻ ഇതിക്കുണ്ടതു എല്ലാ ഭാഷാഭിമാനികളുടെയും കടമയാണു്. ഇന്നുമുറിയോന്നും എല്ലാവർക്കും സാധ്യമായിട്ടുള്ളതല്ല. എന്നാൽ സർവ്വതരമകത്തരക്കന്മാരെ കഴിയുന്നവിധം ഔദ്യോഗികരീപിച്ച് അവർ വഴി ഭാഷയെ സ്വന്താനുഭവത്തിൽനിന്നു വലക്കും കഴിയുമെന്നുള്ളതിന്നു തക്കമില്ല. ചരിപ്പും പ്രാക്രിയും ഉള്ളവർ അത്രമാത്രമെങ്കിലും ചെയ്യാതിരിക്കുന്നതാണ് പരമസമകാലം. മറ്റുചില ഭാഷകളിലും സാഹിത്യപരിശുദ്ധം ഒരു ഉൽകൃഷ്ടമായ ഉപജീവനമാർഗ്ഗമായി കൂടി തീർന്നിട്ടുണ്ട്. മലയാളഭാഷയുടെ തല്ലാലസ്ഥിതിക്കോരുന്നതായാൽ ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു അവസ്ഥ അതിന്നു അടുത്തകാലത്തോന്നും ഉണ്ടാകുമെന്നു ആശിപ്പാൻകൂടി അവകാശം കാണുന്നില്ല. നമ്മുടെ ഇടയിൽ സാഹിത്യപരിശുദ്ധം ഒരു ഉപജീവനമാർഗ്ഗമായി ആരെങ്കിലും കണക്കാക്കുന്നതായാൽ, അവയുടെ ഭാരം

നീക്ക കടലാസ്സു രഹിപ്പിച്ചെത്തൽ ശക്തിയുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ഇതരഭാഷകളുടെ ആശ്രയത്താൽ ശോചനീയ സ്വഭാവ പ്രാപിച്ചതായീട്ടുള്ള നമ്മുടെ മലയാളഭാഷയും നിവർത്തിക്കേണ്ടതിന്നു് പലപ്പോഴും അഭാവിമാനികളും ഭയപ്പെട്ടിരുന്നു. പരിശുദ്ധീകരണമായ ഇതു കേട്ടതിൽ, ഭാഷാമന്ത്രിയുടെ സാഹസികപരിശ്രമത്തിൽനിന്നു കഴിഞ്ഞുപോകാതെ വിചാരിക്കേണ്ടതു് ശരിയായിട്ടുള്ളതായ അനുഭവിക്കേണ്ടതായ ഒരു ഇത്തരം പരമാർത്ഥമായ ആനന്ദം ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളതിന്നു് ഭയപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു് മിസ്റ്റർ ഭരണാലയം മലയാളത്തിലെ ഉപപ്രസിഡണ്ടുമാണ്. "നല്ല ഒരു സാഹസികമായിപ്പോയി എന്നു ചോദാതിരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ല. യമുനകാലമുതൽക്കു് നൂറുവർഷം അന്ധമായ ഒരു കണ്ണാലായി സഹനപ്പെട്ടിരുന്ന സാഹിത്യരംഗത്തിൽ മിസ്റ്റർ ഭരണാലയം ചെല്ലാൻ കൊല്ലം മുതൽ മലയാളത്തിൽ കാണുന്നതു് ഭരണകീതിക്കു ചോദിച്ചതല്ലെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. സമുദയം ഭരണ സമുദയങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ തുല്യമായിത്തന്നെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണെന്നു അറിയാനാകുമിടം, അതിൽ ചോദ്യോത്തരങ്ങളിലും സാഹിത്യപരിഷ്കരണ വിനിയോഗിക്കാതെത്തന്നെ സമുദയങ്ങളെ ഇങ്ങനെയു് അഭിപ്രായപ്പെട്ടതും ഭാഗ്യവിപര്യയമാണെന്നു പറയേണ്ടതു്. സാഹിത്യ സംരംഗമായ ഒരു ഉത്തമം അതിൽ ഉൾപ്പെട്ടു്

പുതിയ ജനകീ അമ്മ മേഖലിൽ നിരവധിയിരിക്കാത്ത
 മാനുഷികതയും മിസ്സർ മേനോൻ സമാധാനിക്ക
 ന്നത്. അതിനു വേണ്ടത്തക്ക പരിഷ്കാര പ്രാപ്തിയും
 നല്ല മാനുഷ്യവർത്തിക്കുണ്ടെന്നു സമാധാനിക്കാം. പ്രസ്തുത
 പുസ്തകത്തെക്കുറിച്ചു അതിനു മുമ്പുള്ള സാക്ഷ്യം വാരി
 കുന്നതുണ്ട്. മറ്റു മിക്ക തക്കതായ പിൻഗാമിയുണ്ടെ
 ന്നുള്ള സംഗതി മിസ്സർ മേനോനെ സഹരിത്യാചരിത്ര
 കത്തിൽനിന്നും ചിന്തിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു മനസ്സിലാക്കുന്നത്
 സാഹിത്യലോകം സിദ്ധാന്തിക്കുന്നുണ്ട്. മേഖലയും ഉത്ത
 രേഖയും ഇത്തരം ഗ്രന്ഥങ്ങളെക്കൊണ്ടു തന്നെ 'അനുഗ്ര
 ഹിതകൃഷ്ണ' അക്കാദമിയുടെ സജ്ജനം കലയ്ക്ക
 കാണുവാൻ താല്പര്യപ്പെടുന്നു.

—————

വിഷയവിവരം

1. അഭ്യസ്തൻ	(പാതിശ്ലോകം)	1
2. സതീഭേദി	(ആത്മസംസ്കാരണം)	14
3. ചന്ദ്രമതി	(സ്ഥിതി)	28
4. സതീഭേദി	(ആത്മസംസ്കാരണം)	47
5. സാവിത്രി	(പാതിശ്ലോകം)	70
6. ഗാന്ധാരി	(സാദാചാരം)	86
7. ദേവദാസ്	(സർവ്വസംഗ്രഹവിജ്ഞാനം)	96
8. സുപ്രിയ	(ഭൂതനയ)	109
9. വാക്യപുഷ്പ	(മുദ്രാഭാരതം)	130
10. സംസ്കൃത	(സാദാചാരം)	137

ഭാരതീയ വനിതാദൾങ്ങൾ.

ശ്രീമാൻപ്രവീരൻ നായർ

എ. അരുന്ധതി.

(ചാക്രിതം)

സന്ധ്യ ബ്രഹ്മാവിന്റെ മാനസപുത്രി ആയിരുന്നു. കാലഭോജങ്ങൾ, ഒരിക്കൽ, ഒരു ദുർഘാതം അവളെ മനസ്സിൽ കുടന്നുളടി. ദുർഘാതം ദുഷ്പ്രവൃത്തിയാലെതന്നെ നീചമായിത്തീർന്നു. അതുകൊണ്ട്, അവർ കഠിനമായി തപസ്സുചെയ്ത് പാപനിവൃത്തി വരുത്തുന്നതിന് ഭാരത ഒരു ജനം ഏതാളെങ്കിലും നിശ്ചയിച്ചു.

അനേകം സംവത്സരങ്ങൾക്കു മുമ്പ്, ചോരിത സഭാവാദകനായ പുണ്യസരസ്വതിന്റെ സമീപമുള്ള ചന്ദ്രകാശപർവ്വതത്തിന്റെ പാർവതത്തിൽ ഈ സ്ത്രീകളായ തപസ്സുചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. സിന്ധുവിന്റെ ഒരു ശാഖയായ ചന്ദ്രകാശനദി ഈ പർവ്വതത്തിൽ നിന്നായിരുന്നു ഉത്ഭവിക്കുന്നത്.

മനുഷ്യശൃംഗീകരണം അംഗാചരമായിരിക്കുന്ന ആ വിജനശൃംഗരത്തിന്റെ പ്രശാന്തമനസ്സിലും സമാധാനഭാവത്താലും വികസിച്ചു താമരപ്പൂക്കളുടെ വിഭാസരംഗമായ ആ സ്ഥലം അങ്ങനാം മൃതലായ പക്ഷികളുടെ മൃതശൃംഗീകരണത്താൽ മുരളിനമായിരുന്നു. പരുഷവനാനീവിരിച്ചുപോയ ഭംഗിവിൽ പൂർണ്ണകാണ്ഡം നീവിന്ദമായിരുന്ന ആ ശൈതാനാലം അതിൽ അവിടേയും ഇവിടേയും ആയി നിന്നിരുന്ന ഫലവൃക്ഷങ്ങളും പാടിക്കൂട്ടിക്കുന്ന മാൻകിടാക്കളുടെയും ആടുന്ന മയിലുകളുടേയും പാടുന്ന കയിലുകളുടേയും വിനോദസമരങ്ങളായിരുന്നു.

ഉറക്കമില്ലായ്മ ഉപവസിച്ചും ഉള്ള ജീവനായ വൃതകാണ്ഡം കണ്ഠകയായ സസ്യ അവയുടെ ശുഭമായ ഗാത്രത്തെ രണകൂടി ക്ഷീണിപ്പിച്ചു. അവയുടെ വൃതനിയമങ്ങളുടെ കാര്യവും കണ്ട് ദേവന്മാർകൂടി ധൃസനിച്ചു. ഐക്യം സസ്യം സസ്യയുടെ ആരാധനാദേവനായ വിഷ്ണുവിനെക്കൂടി പ്രസാദിപ്പിക്കേണ്ടിയിരുന്നതിനാൽ, സസ്യ അവയുടെ മൃതങ്ങളെ അധികമാക്കിയതേ ഉള്ളൂ. അവർ വളരെക്കാലം ആരാധനീയകൾ കൂടാതെ ഭക്തിയോടുകൂടി തപസ്സുവെച്ചു. അന്നത്തെ അവയുടെ കിടപ്പും, പൂവും, വസ്ത്രം മരവിരിയും, പാനീയം തൃണാശുഭിച്ചുള്ള സീർത്തുജ്ജികളും മാത്രമായിരുന്നു. അവയുടെ മുദ്രമായ ശിരസ്സെന്താ വിചപിടിച്ച വസ്ത്രങ്ങളെല്ലാ ദിനം ആ കാലത്ത് അവർ ഉപയോഗ

തിച്ചിരുന്നു. സന്ധ്യ തീവ്രമായ മഴനഗ്നതയെ
ആലയിച്ചിരുന്നതിനാൽ, അവർ അത്യന്താഭാവിത സം
സാരിച്ചിരുന്നില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, സ്വന്തം കണ്ണുചുരു
ങ്ങിക്കൂട്ടി ഗോപകമായി ദിവ്യകണ്ഠം മുഖം ശബ്ദം
പോലും അവർ പൊതുവിട്ടിരുന്നു. സന്ധ്യയ്ക്ക്
അന്തരോപദേശം ലഭിച്ചിട്ടില്ലാതിരുന്നതിനാൽ, അ
വരുടെ ആത്മാവ് അന്തരോന്മേഷാലമായി കിടന്നു
ശ്ലേഷമായിരുന്നു. ഗോപാൽതന്നെ ആത്മാവിട്ടു
പ്രകാരം, മഹാത്മാവായ ചാലിപ്പുറമായി അവരുടെ
അടുത്തു കയറ്റ് അവയ്ക്ക് അന്തരോപദേശം ചെയ്തു.
അതിനുശേഷം, തന്റെ കയറയെ അനാഗൃഹിപ്പാക്കി
യി വിട്ടുപോയ അവരുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായി.
ആ സമയം, സന്ധ്യ, നമസ്കരിച്ചു,

ഈമാർഗ്ഗത്തിൽ ദൈവപാലകരെക്കണ്ടു
നായെന്നു കൂടി വിട്ടുപോയ മഹാത്മാ
കാരുണ്യവാരിയെ ശൈലം ജനാർദ്ദന
ക്ഷീരാംബുധിയിൽ ഹൃദയം കേൾവേ
സീതാപത്മ സത്യഭാമപത്മ ദാമര
പീതാംബരാനന്ദ ലക്ഷ്മീപത്മ വിഭോ
രാധാപത്മ ദാമരവാരാജാജയോധന
സാധാരണശ്രീദ ശ്രീമൽ നമോസ്തുതേ

എന്നിങ്ങനെ സ്തുതിച്ചു. ആ കണ്ഠകയുടെ ദണ്ഡാത്രയെ
കൈകൊണ്ട് പ്രസാദിച്ചു ആ ദൈവദൈവരൻ അവയ്ക്ക്
ഇല്ലാത്ത ദൈവദൈവ കൊടുക്കുമെന്ന് അരുളിച്ചെയ്തു.

[illegible]

മലയാളത്തിലുണ്ടായിട്ടുള്ള ആദ്യത്തെ സാഹിത്യകൃതികളിൽ ഒന്നായിരുന്നു ഇത്. അദ്ദേഹം ഇതിൽ വെറും ഒരു കഥയെപ്പറ്റിയാണ് എഴുതിയത്. അത്

സമയത്തു് ഷോമകണ്ഡത്തിൽനിന്നു് പുറപ്പെടുന്ന ചുക കൊണ്ടു് ആകാശം മുഴുവനും ധൂമശയമായിത്തീർന്നു. യാഗത്തിനായി അറവിടെ സകല ഭദ്രവന്തരം സന്നിഹിതരായിരുന്നു. ഭദ്രവന്തരമെല്ലാവരും ഹവിർഗന്ധത്തെ സ്വീകരിച്ചു് അവരവരുടെവിമാനങ്ങളിൽ കയറി സ്വസ്ഥനങ്ങളിലെക്കുപോയി. സാധാരണ ജനവിമാനമെങ്കിലും അതായ ഒരു വിശേഷം മേധാതിഥി മഹർഷിപ്പെരിട്ടുകയും ചെയ്തു. യാഗം അവസാനിച്ചു. അതിനുശേഷം, ശിഷ്യന്മാർ ഗുരുവിന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരം ഷോമകണ്ഡത്തിലെ പാപനശായ മണ്ണും വാഴിക്കുടക്കുമ്പോൾ, അതിൽ അത്യന്തമനോഹരമായ ഒരു കാഴ്ച അവർ കണ്ടു.

അരുണോദയത്തിലെ രവികിരണങ്ങൾ പൊലെ ശോഭിക്കുന്നവരും, പുതുതായി വിടർന്ന താമരപ്പൂവിന്റെ സൗന്ദര്യത്തോടുകൂടിയവരും, അതിദൂരവിടെ കശാഗങ്ങളിൽ കാണുന്ന നീർത്തുള്ളികൾപോലെ നിർമലമായ ഒരു കുട്ടി സാവധാനത്തിൽ കണ്ണുകൾ തുറന്നു് അതുതപരവശനായി നില്ക്കുന്ന ആ മഹർഷിയെ നോക്കി ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് കിടക്കുന്നതുകണ്ടു. “ഇതെ കുട്ടിയെ സ്വന്തം പുത്രിയെപ്പോലെ സ്വീകരിക്കുക. ഇവൾ ബ്രഹ്മാവിന്റെ മാനസപുത്രിയും അകുലശയമായ സന്ധ്യയാണ്. ഇവൾ പാപനിവൃത്തിക്കായി ഒരു ഉദ്യോഗത്തെ ഹവിപ്പിക്കുവാൻ രണ്ടാമതും ജനിച്ചിരിക്കുകയാണു്.” എന്നു് അശരീരിവാക്കു കേൾക്കുകയും മഹർഷി ഉടനെ ആ വാക്കുകളെ അംഗീകരിക്കുകയും

ചെയ്തു. അദ്ദേഹം കുട്ടിയെ ഏകാന്ത, ഒരു അനുഗ്രഹീതനായ പിതാവിനെപ്പോലെ, അതിനെ ചുംബിച്ചു. അദ്ദേഹം കുട്ടിയെ അനുസ്മരിച്ചു എന്നു പറയാം ഇതു.

൩.

ഈ കുട്ടി ദൈവരൂപമായ സൗന്ദര്യത്തോടുകൂടി വളർന്നു. ഈ കുട്ടിയെ കാണാനാകാതെ ഒരു പ്രാവശ്യം ഒരു സന്ദർശനത്തിന് കാരണമായിത്തന്നു. ഈ കുട്ടിയുടെ മുമ്പായ കണ്ണടയ്ക്കു അവിടെയുള്ള പുഷ്പങ്ങളുടെ വികാസമേതുവാതി. ചന്ദ്രകാന്തത്തിലെ ആദ്യകൃഷ്ണമേരുമല്ലാം ഈ കുട്ടിയുടെ അമാനുഷമായ സ്വഭാവമുള്ളതായി നെർന ധ്വനിയോടുകൂടിയതായി ഭവിച്ചു. അവളുടെ ചരിത്രമായ പാഠ്യങ്ങൾക്കു ഈ ഭൂമിയിൽ നിൽവാനായിത്തീർന്നു. അവിടെ ജ്ഞാനരൂപമായ ഗോപിനി കളകൾക്കു് അവളുടെ വിദ്യാഭ്യാസം നടത്തിവന്നു. ഈ മാതൃകാമതകൾ ധ്വനിയുടെ, അതിലും വിശേഷിച്ചു സാധനങ്ങളുടെ ഗർഭമൊഴ്ത്തുന്ന അവസ്ഥയായി ഉപഭോഗിച്ചു. ഏഴുസംവത്സരക്കാലം ഈ കുട്ടി അമാനുഷമായ ഉപാധ്യായിനികളുടെ ഉപദേശത്തെ കേട്ടുപഠിച്ചു; അക്കലെ അവർ മനഃപരിഷ്കാരം വന്നതോടുകൂടി, പ്രാവചുത്തിലും വന്നു തിരുത്തു. അവർ ജ്ഞാനത്തിന്റെയും സത്യത്തിന്റെയും ബഹുമാനത്തിന്റെയും ഒരു ഭണ്ഡാഗാരമായിത്തീർന്നു. അനുസ്മരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പഠിക്കുന്നു.

൪

അന്യമായിട്ട് പൂർണ്ണമെന്തെന്നായി. അവർ ഈശ്വരത്തിന്റെ മുമ്പേ കണ്ണ് തുറന്നുവെച്ചിട്ടുണ്ടോ? ശ്രദ്ധിക്കുക! ഇന്നാൽ അവർ സന്ധ്യയുപ്പിനിറം സൂര്യനാശമായിത്തീർന്നുവോ? അവരുടെ തലമുറയെപ്പറ്റി ഉപദേശിക്കുന്നവരായ വാഴിപ്പാത്രത്തിനെയും അവരുടെ ഉപാസനാമേഖലയെയും പ്രാർത്ഥനകളെയും അവർ വിസ്മയിപ്പിച്ചിരുന്നവോ?

൫

ഈ വാഴിപ്പാത്രം അമാനുഷമായ രൂപവ്യവസ്ഥയോടുകൂടിയ ഒരു ജീവികമാനം ജനകീയപരന്റെ പാപമേതന്നെ ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം സകല ഉത്തമഗുണങ്ങളും ഒരു സർവ്വജ്ഞനായിരുന്നു. സന്ധ്യയുടെ ദമ്പതികളെ ആശ്വസിപ്പിച്ച് അവർ ഏതുവിധം പ്രാപിക്കണമെന്നു കാണിപ്പാനായി ബ്രഹ്മാവ് അദ്ദേഹത്തെ അവരുടെ അടുത്തുവെക്കുകയും അദ്ദേഹം അവർക്ക് ഒരു വഴി കാണിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. സന്ധ്യയുടെ പാപനിവൃത്തിക്കുള്ള നിമിത്തം അദ്ദേഹമായിരുന്നു. പാപനിവൃത്തി വരുത്തി 'സന്ധ്യ'യിൽ ചരിപ്പിച്ചുകമതിയതിസന്താനം ബോധം വരുത്തിക്കൊണ്ടുവന്ന ആളുടേയും സന്ധ്യയുടേയും ചെട്ടിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന ദൃഷ്ടിപതിഞ്ഞത് ഉചിതമായി. എന്നാൽ സന്ധ്യക്ക് പണ്ട് ഉപകാരംചെയ്ത ആ ചെപ്പറ്റി ഈ സന്തതിയിൽ സ്മരണ ഉണ്ടായില്ല.

അരുന്ധതിയുടെ പൂർണ്ണമായ സമ്പ്രദായത്തെ ജനം അരുന്ധതിയിൽനിന്ന് ഒരു മാതൃകയായി മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

സ്വ

“അത്യന്തമുപദേശം കാര്യമായിട്ടുള്ളതല്ല എന്ന് എന്റെ ഉദ്ദേശ്യം പരിശോധിക്കുകയോ?” എന്ന് അരുന്ധതി, അവളുടെ വാസ്തവത്തിനായി ഒരു മാതൃകയായിട്ടുള്ള ഒരു വാസ്തവത്തിനായി ഒരു കണ്ടുപിടിത്തം, വിചാരിച്ചു. “ഇതാണ് ഞാൻ സമ്മതിച്ചു വീട്ടിയ ഒരു കാര്യം? എന്റെ ആത്മീയമായ മനസ്സിലെ ഒരു ശക്തി ഇതാണല്ലോ? എന്റെ സമുപദേശം മാത്രമായിട്ടല്ല പോകുന്നവർക്കും ഇതാണ്! എന്റെ ആത്മീയ ശക്തികൾക്കുമെന്തെന്നു പറയൂ.” എന്ന് അവർ അറിയുന്ന ചോദ്യം, അരുന്ധതിയുടെ ഉദ്ദേശ്യം അറിയുകയോ? “അതാണ്” അവളുടെ സമുപദേശം ഇറങ്ങുവാൻ. കററും സമുപദേശം മനസ്സിലാക്കുകയോ? “നിമിഷനേരം ഉണ്ടായ ചോദ്യത്തിന്റെ മോഹത്തിനുള്ള വഴി എന്തെന്നു ചോദിച്ചാൽ അരുന്ധതിക്ക് കററും ആശ്വാസം ഉണ്ടായി, അതാണ് അവളുടെ ജ്ഞാനശക്തിയെ മറയ്ക്കുന്ന മാതൃകയെ മാറ്റി, അരുന്ധതിയുടെ പൂർണ്ണമായ സമ്പ്രദായം കാണിച്ചുകൊടുത്തു. അരുന്ധതി അത്യന്തമുപദേശം വിചാരിച്ചു ആ ആൾ അവളുടെ

പാപമോചനത്തിന്നു കാരണഭൂതനായ ആ ഉപദേശാ-
 വൃതനെ ആണെന്നും, അവർക്ക് ആ ജീവിതോദമോദാ-
 ന്ന ബന്ധം നിമിത്തം സംഭവിക്കുന്നതായ പാപനിവൃ-
 ത്തിക്കുള്ള കാര്യം സമീപിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും, അവരുടെ ഗൃ-
 ഹത്തിന്നറിഞ്ഞു സമയം, അജ്ഞാതങ്ങളായ സമാ-
 ധാനം ഏതുതരം അധികമായിരുന്നു. അതിനുമുമ്പും,
 ആ മായാപടം അജ്ഞാതങ്ങളായ ഭിന്നാനുഭൂതിയെ മറ-
 ച്ചു വീണതും അവരെ ആ ആത്മവാസത്തിൽ പ്ര-
 വേശിപ്പിച്ചു. “ചപ്പു ചപ്പു ചവര” എന്നിവയെ ഓരതി-
 രകളോടുകൂടി നമ്മുടെ നീക്കി ശക്തിയായി കഴുകിയശ-
 ണം, ഒരു വലിയ പഴിയിലെ ലോക ശക്തികളാണെന്നുപോ-
 ലെ, അജ്ഞാതങ്ങളായ മനസ്സിന്റെ ചാഞ്ചാലം നിന്റ,
 ദൃഢതയോടുകൂടി അത് അതിന്റെ ഉദ്ദേശാധിപതിയെ
 പ്രാപിക്കുവാനുള്ള സമയം കാത്തിരിക്കുന്നു. അവരു-
 ടെ ഉദ്ദേശത്തിന്റെ ഫലപ്രാപ്തി ദൃഢിഗോചരമായി
 തീർന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

൭

മേധാവിമിമർദ്ദം ഒരു കല്യാണാലോചനം നട-
 ത്തുകയായിരുന്നു അതിന്നു സകല ദേവന്മാരേയും ക്ഷ-
 ണിച്ചിരുന്നു. വധുവിനെ അനുഗ്രഹിപ്പാനായി ഇവർ
 വിഷ്ണുമഹേശ്വരന്മാരും ഇവർ തുടങ്ങിയ ദേവന്മാരും
 അവിടെ പ്രത്യക്ഷമായിരുന്നു. മേധാവിമി അജ്ഞാ-
 തിയെ വസിസ്തമഹർഷിക്ക് വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുക്ക-

കയറിയെന്നു. അവരുടെ ജീവിതകാലത്തിൽ വെട്ടു പ്രധാനമായ ആ മഹത്തമസമരങ്ങൾ, അനുസ്മരണ, ആ ക്ഷേത്രങ്ങളിൽ ഒരു ജനം ഉപേക്ഷിച്ചു പരിശുദ്ധമായ ഘോരകണ്ഡത്തിൽ രണ്ടാമതു ഒന്നിച്ചുവെച്ചു, ആ ഒത്താലിനോടു അവർ സത്യവതിയാക്കിയിരിക്കാമെന്ന് വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. നിഴൽ ഏതുപ്രകാരം ശരീരത്തെ അനുഗമിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരം അവർ അവരുടെ ഉത്താവിനെ അനുഗമിക്കാമെന്ന് മനസ്സിലാക്കുന്നു. അവർ ഏകോപിച്ചു, അവരുടെ സർവ്വസ്വവും ഒന്നായിത്തീർന്നു. അവർ വളരെക്കാലം സുഖമായിരുന്നശേഷം, സുഖമുപേക്ഷിക്കുകയും ജ്ഞാനപരമായതായിട്ടും എന്നല്ല ഇഹലോകത്തിലും പരത്തിച്ചു തന്റെ ഉത്താവിനെ അനുഗമിക്കുന്ന സ്ത്രീയെ അനുഗമിപ്പാനായി ശേഷമുള്ളതായി പ്രകാശിപ്പിക്കാൻ അവർക്കു വേണ്ടാകുന്നതിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

അനുസ്മരണയെപ്പറ്റി ഇതിലധികം പറഞ്ഞിട്ടു വശ്യമില്ലല്ലോ. ചിന്ത അവർക്ക് അത്യന്തമായ ഒരു ജീവിതം ഉണ്ടായിട്ടില്ല. വേർതിരിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത വിധം ഒരു പഴ ഏതുപ്രകാരം സമുദ്രത്തിൽ ലയിക്കുന്നുവോ, ആ വിധം അനുസ്മരണ അവരുടെ ഉത്താവിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നു.

മോഹമണ്ഡലത്തിൽ നിന്നും ഉയർന്ന് നീലനിർമ്മല സ്തംഭികസമാനമായ ആകാശമണ്ഡലത്തിൽ, നമ്മുടെ പ്രശോഭിതമായ ഒരു രാത്രി പ്രകാശിപ്പുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സപ്തരാശിയിലെ നിങ്ങൾ കണ്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കാ

ല്ലോ. ഈ നക്ഷത്രസമൂഹത്തെ നാം സപ്തർഷിയായ
മെന്നു പറയുന്നു. അവിടെ ഒരുക്കലും വേർപിരിയാ-
ത്ത പ്രാണവല്ലഭനായ വസിഷ്ഠമഹർഷിയൊരുമിച്ച്,
അന്യനീഭേവി വസിക്കുന്ന അവരുടെ ഭർത്താവില്ല
ഇ അനിതരസംഭാരണമായ ഭക്ത്യന്തരം നിമി-
ത്തം, അവർ ഭക്തന്മാരുടെ ഇടയിൽ ശാശ്വതമായ
ഒരു സ്ഥാനം ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇപ്പോഴും ശാശ്വതമാ-
തായി വിവരമാ നൽകുന്ന ഹിന്ദുക്കളുടെ ഇടയിൽ,
ഒരു യുവാവ് തന്റെ തുടന വധുവിനെ സ്വീകരിക്കു-
ന്ന സമയത്ത്, 'അന്യനീഭേവി നിഷ്ഠപടമായ
പാതിവ്രത്യത്താടുകൂടി നീയും നിന്റെ ഭർത്താവിനോ-
ടു ചേരുക.' എന്നതിനുള്ള ഒരു ദിവ്യമന്ത്രം ഉച്ച-
രിക്കുക പതിവുണ്ട്. ഹിന്ദുക്കളുംബുദ്ധമതത്തിൽ അവർ ഒരു
ആരാധനാഭേവിയാണ്. എല്ലാ സ്ത്രീകൾക്കും അവർ
ഒരു ജീവനാശിയും ജീവിതപഥത്തിൽ വഴി കാണി-
ക്കുന്ന ഒരു ദിവ്യതേജസ്സും ആകുന്നു. ഹിന്ദുക്കളുടെ സാ-
മൂഹികകളുംബുദ്ധമതത്തിന്റെയും ഭക്തന്മാരുടെ
ഉപജ്ഞാതെ ഗണിക്കാതെ നിലനിൽക്കേണ്ട
താണ്, അതിനുള്ള കാരണം അവരുടെ സ്ത്രീകൾ സ-
മൂഹികകളായ മാതൃകകളായി ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതു മാ-
ത്രമാണ്.

ഇഹലോകവാസം വെടിയാറായിട്ടുള്ളവർക്ക് അ-
ന്യനീഭേവിതയെ കാണുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലെ-
ന്ന് നമ്മുടെ ഇടയിൽ ഒരു വിശ്വാസമുണ്ട്.

നവശൃതിസ്തമഃശതം യസ്മൈവീരജസ്മതീ
 പ്രവചനാശയംശതം ച തവദന്തിഗതായുഷം.

ഈ വിശ്വാസത്തിൽ ഡാഗ്ജോവാർദ് വിക്രമി
 വിജ്ഞാനീയത്തിൽ ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ശാസ്ത്രാ
 ക്തമായ ഒരു പ്രാബല്യം കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. ദൈവന്മാർ
 കൂടി അനുസ്മരണയുടെ നേരെയുള്ള അവരുടെ വഴിപാടി
 കൊടുക്കേണ്ടത്, വർമ്മാവിശ്വാസമുള്ള ഭക്തിബഹുമാന
 ണിനുള്ള കാക്കണം ഏതെന്ന് വിശദമാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

അമരഗതമവദേദനേ മുനീംശ്വാപശൃതീശപര
 സ്ത്രീപുമാനീത്യനാബൈശാഘൃതം ഹിമാദിതംസതാം

മേൽപറഞ്ഞ കാക്കണങ്ങളോടുകൂടി, അനുസ്മരണീ
 ദേവിതയ്ക്കറിച്ച് സ്വീകാരേറ്റിയുടെ അത്യന്തം സകല
 ശാസ്ത്രവിശാരദനും രാജാജിതമായ ജനകമഹാരാജാ
 വ് ഇതവിധം പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നത്:

ധന്യൻ പുഷ്പരിൽവെച്ചു പുഷ്പനമലാ

ത്താവെങ്കിലും നിൻ പ്രിയൻ

നിന്നാലുള്ള വിശുദ്ധനെന്നു കരുതി

മഹാജ്ഞാനാത്മവിനെ

എന്നും ലോകശ്രേഷ്ഠൻ: നിവിചരം

വന്ദിക്കുമിനിൻപദം

വന്ദിക്കുന്നു ശിരസ്സിനാലുകണ്ടു

കാലത്തിനെപ്പോലെ തൊൻ.

൨ സതീദേവി.

(ആത്മസംസ്കരണം.)

ദക്ഷപ്രജാപതി ഹിമാലയമഹാഗിരിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മണിശിലാമന്ദിരത്തിൽവെച്ചു കൊണ്ടാടാൻ പോകുന്ന വാഴപേയധാരത്തിന്നു സകല ഭക്തയും അർപ്പിക്കുന്നതിന്നു ദേവന്മാരുടെ മുമ്പാകെ നാമകർത്രിയലോകങ്ങളിലും പൊയി തിരിച്ചുവന്നു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദേവന്മാർ, മഹർഷികൾ, മൈത്രവാർ ഭൂതന്മാരായ ഏല്യാവർഷം പൊതുവേയുള്ള ഒരു അഭ്യർത്ഥനയായിരുന്നു അതു്. ദേവന്മാരിൽ അഗ്രഗണ്യനായ മഹാദേവനെ അദ്ദേഹം അർപ്പിക്കേണ്ടവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ പെടുത്തിയിരുന്നില്ല.

൨

ദക്ഷന്റെ അസാധാരണമായ ഈ നടപടിയെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിന്നു നമുക്ക് അല്പം ഭൂതാവലോകനം ആവശ്യമാണ്. ഈശ്വരവിന്റെ പ്രഥമചതുരായ ദക്ഷൻ അനേകം സ്രീപുരുഷരുടെ ജന്മമൊത്തുവായിരുന്നു. ഇവരെ കല്യാണം കഴിച്ചുകൊടുത്ത അർവസരങ്ങളിൽ, ഭാരതാ വിവാഹസന്ധ്യയും അമരണാങ്കുരങ്ങളിൽ തന്നിമർന്നു സ്ഥിതിക്കും തന്റെ കലശൽക്കുറുപ്പാർന്നവർക്കു പ്രയോജനപ്പെടുത്തുവാൻ അനുസ്മരിച്ചു.

കിടന്നതിന്നു അദ്ദേഹം മനസ്സുതഞ്ഞുകയുണ്ടായി. ശിവനെ വരിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ച അദ്ദേഹത്തിന്റെ കിടക്കയെ പുതിയതായ സതീദേവിയുടെ ചാല്ല് മാത്രം അദ്ദേഹത്തിന്നു ഹിതമായിരുന്നില്ല. ശിവൻ ഭരിപ്പനായിരുന്നു; നിർബന്ധം തന്നെ വലിയൊരു സമ്പത്തായിട്ടാണ് ചന്ദ്രാഭവൻ കരുതിയത്—ലോകസേവനത്താൽ അധികരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഭാരിച്ച ദശ ശിവനു മഹിമയെ ഉണ്ടാക്കി. ശിവൻ ഭാരിച്ചു ചത്ത, തന്നെ സകല ഭാരങ്ങളിൽനിന്നും വിമുക്തനാക്കി, തനിക്ക് ആത്മജ്ഞാനമുണ്ടാക്കി തന്റെ ജീവാത്മാവിന്നു പരമാത്മാവായിട്ട് ഐശ്വര്യത്തിനൊരു വഴിയായിട്ടാണ് കരുതിയിരുന്നത്. അദ്ദേഹത്തിന്നു വസ്തു ഭ്രമവും ധനം നികുപ്പുവുമായിരുന്നു. കാമരഹിതനാകയാൽ, അദ്ദേഹം ഭേദവന്മാരിലും എന്തുതോ ഉയർന്ന ഒരു പരവിയിലും ആയിരുന്നു. ഫിമവാൻപർവ്വതത്തിന്റെ അത്യുന്നതമായ കൊടുമുടിയിൽ വിരസപ്രാദശത്തിരുന്ന്, ആടുകളെപ്പോലെ തടിച്ചു പണത്തിൽ കിടന്നുരുളുന്ന കീഴ്ഭാഗങ്ങളിലുള്ള തന്റെ ശുഭകാരുടെ വൃന്ദാഭിമാനങ്ങളെ അദ്ദേഹം അല്പം പല്ലുതേങ്ങത്തോടുകൂടി നോക്കിവന്നു. സന്യാസിവസ്ത്രമായ ശിവന്റെ സർവസംഗ്രഹിത്യാഗം അദ്ദേഹത്തിന്നു യോജിച്ചതായിരുന്നു. സതീദേവി ശിവനെ തന്റെ ഭർത്താവായി സ്വീകരിച്ചു; ശിവൻ സതീദേവിയെ ഏറ്റവും വിലപിടിച്ചു സ്വന്തമായും ആരെച്ചു.

൩

ഈ നിർഭാഗ്യവശമായ സംഭവനമം, ഭർത്താക്കന്മാർക്ക് അധികമായ ദാമ്പത്യസുഖമെന്തെ കൊടുത്തു എങ്കിലും, ഭക്ഷണം അത് ഭട്ടം തൃപ്തികരമാക്കിയില്ല. സുഖാനന്ദംഗങ്ങളാൽ വളർത്തിവന്ന വധുവിനെ നിർഭാഗമായ ഒരുവനു കല്യാണം കഴിച്ചുകൊടുത്തു. പിതൃഗൃഹത്തിൽനിന്നു സ്ത്രീധനമായി കിട്ടിയ വിവചിട്ട വസ്ത്രങ്ങളെയും ആഭരണങ്ങളേയും സന്നിവേധി മനസ്സാലെ ഉപേക്ഷിച്ച്, മരവുമിരേയും പുഷ്പിപ്രവേശ്ണാലിനെയും ഉടപുറമായി സ്വീകരിച്ചു. ഇവളത്തിന്റെ തണൽ വീടും ഭൂതപ്രേതപിശാചുക്കൾക്കു കടുകാരും ആരും വീരും ഇരഗവും അലങ്കാരവും ആയ ഒരു വരന്റെ ആത്തങ്കൾക്ക് അവർ അധീനയുമായി. ബ്രഹ്മാവിന്റെ നിശ്ചയത്താൽ സകല ചരാചരങ്ങളുടേയും നാഥനായിത്തീർന്ന് ഉത്തമനായ ഭക്ഷണം ഈ വക സംഗതികളെ ചിന്തിക്കുകപോലും വഹിയാതെയായി.

൪

ഭക്ഷന്റെ മനസ്സ് ഈ വിധമിരിക്കുന്ന കാലത്തു് ഒരു സാദവമുണ്ടായി. അതു ഭക്ഷനും ശിവനുമാരുണ്ടായിരുന്ന വിപ്രതിപത്തിയെ നെനിക്കുട്ടിച്ചു. ഭൂതമഹിഷിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ വെച്ചു നടത്തിയ ഒരു വലിയ സത്രത്തിന് ഏല്പാഭവശാലയെയും അദ്ദേഹം ക്ഷണിച്ചിരുന്നു. അവിടെവെച്ച്, പർവതേശ്വരൻ ശ്വേതേശ്വരൻ നിലയിൽ ഭക്ഷനെ ബഹുമാനിച്ചിട്ടു. ആഖ്യാതരിക

മൗന മഹാനൃത്തിന് മേന്മകൾക്കെതിരായി പ്രധാനാധികാരം വേണമെന്ന പ്രമാണത്തെ ആശ്രയിച്ചായിരിക്കാം മഹാഭവൻ പ്രവർത്തിച്ചത്. അതു ഭക്ഷന്റെ അഭിമാനത്തെ വല്ലാതെ തപിപ്പിച്ചു; അദ്ദേഹത്തിന് തന്റെ അമാത്യാവിന്റെ നേരെ ഉണർത്തിയ ഒരു ഷാണിയെ ഭപലിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ദുർഗ്ഗേശ്വരവർണ്യനായ ഭക്ഷൻ ശുഭദൈവത്തിലുള്ളതൊക്കെ ശിവനെ ശങ്കിക്കുകയും, ചിത്താചക്ഷുക്കളുടെ ഇരുൾനായ ഭഗവാൻ ദൈവന്മാരുടെ സ്വാകന്മാരുടെ യോഗത്തിലും മേലിൽ സ്വപ്നാരോഗം കൊടുത്തുകൊടുത്തു നീർപ്പു കല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്റെ വിധി നാൻ തന്നെ നടത്തി വഴികൾ നിർമ്മിക്കുന്ന വാജപേയധാരം നടത്തിയതും ശിവനെ അതിൽനിന്ന് ഒഴിച്ചുനിർത്തിയതും. മന്ത്രഭക്തിനിമിത്തം സതീഭേവിമ്മ പിതൃഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കുകയും അവകാശം പോകുവാനും ഉപേക്ഷം വഹിപ്പാനും ഇടയായി.

൫

അതു കാരണം ദൈവമൃതനായ നാമൻ ശിവന്റെ ഗൃഹത്തിൽ പെട്ടവരെ ഒഴിച്ചുള്ള നരോന്നതന്മാരായ സകല ദൈവന്മാരെയും ഭക്തപ്രജാപതിയുടെ യോഗത്തിന് ക്ഷണിച്ചു; ഏകിലും അദ്ദേഹത്തിന് ഹിമാലയത്തിൽ മൈഖാസത്തിലൊന്നു പോകാനിരിപ്പാൻ മനസ്സുവന്നില്ല. അവിടെ പോയതു ഭക്ഷന്റെ മകളുടെ ഭയാഗമനമുള്ള അനേകവിമോഹനായിരുന്ന

നീലു: പിന്നെയും, അവളുടെ പിതൃഗൃഹത്തിൽ കാറന്റ് ഫ്ലൂതുവിയമാണ് ഉരുത്തുന്നതെന്ന് യാദൃച്ഛികമായൊരു സ്വപ്ന അവൾ കൊടുക്കുന്നതിനു മാത്രമായിരുന്നു. നാദമനുഷ്യനെ ചെയ്യുന്നതിന് ഒരു പ്രത്യേക കാരണമുണ്ടായിരുന്നു. ദക്ഷൻ ലോകത്തെ വളരെക്കാലമായി പീഡിപ്പിച്ചുവന്നിരുന്നു; ത്രൈലോക്യത്തിലുള്ള വരുംകേൾക്കുന്ന അകൃഷ്ടങ്ങളിൽ നിന്നു രക്ഷപ്രാപിപ്പാൻ അക്ഷമന്മാരായിരിക്കുകയായിരുന്നു; അതുകാരണം, ദക്ഷൻ അധഃപതനം നേരിട്ടവിടവാൻ നാരദൻ ഉത്തുകയമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം നടന്ന കാര്യങ്ങളെല്ലാം ശിവനെ അറിയിച്ചു. പിതൃഗൃഹത്തിലുള്ള വരുമാനങ്ങളെക്കുറിച്ചു സതീദേവിയുടെ അകാക്ഷയോടുകൂടിയ ചോദ്യങ്ങൾക്ക്, തനിക്ക് പക്ഷം അറിയാമെങ്കിലും, പ്രഭുവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം, അവരോടു മറുപടി പറവാൻ തരമില്ലെന്ന മാത്രം ഉത്തരം കൊടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. നിർഭാഗ്യയായ സതീക്ക് അത്രമാത്രമേ നാരദനിൽനിന്നു കിട്ടുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ. ഒരു സ്ത്രീയുടെ ജിജ്ഞാസ വർദ്ധിപ്പിക്കുവാൻ ഇതിലധികം വല്ലഭത വേണ്ടതുണ്ടോ? ഒരു ഇഷ്ടപത്നിയുടെ മനസ്സിനെ തപിപ്പിക്കുന്നതിന് ഇതിൽപരം മറ്റും വേണ്ടതില്ല.

൬

ഹിമാവൃതമായ ശിവരങ്ങോടുകൂടിയ ഈ മലയിലെ ഗുഹയിൽനിന്നു ശിവയിലേക്കും ഹാരയിൽനിന്നു

കഴിയിലേക്കും അമൃതനാഥനടിയുടെ അച്ഛസ്സുകിടം
 പോലെയുള്ള വെള്ളം പതയ്ക്കപ്പെട്ടുകിടക്കുന്നതിനടി
 കിലായി, ഹിന്ദുക്കളുടെ ദേവന്മാരിൽ ഏറ്റവും പ്രധാ
 നിയായ ശിവന്റെ ഏകാന്തവാസസ്ഥലം ശോഭിച്ചു.
 ഹിമവാൻപർവ്വതത്തിന്റെ ഏറ്റവും ഉന്നതഭാഗമായ
 ഒരു ഭാഗത്തായിരുന്നു ഈ കൈലാസം. അതിന് മൃ
 റ്റും ദേവന്മാരെയെക്കൂടി പാപപാപകന്മാരെപ്പോലെ
 നിന്നിരുന്നു. ആ കൈലാസനിധായത്തിന്റെയും പാ
 ശ്വസ്ഥലത്തിന്റെയും മുമ്പായിരുകുറിയുടെ വാഷി
 നാലും ചിത്രകാരന്റെ വൃഥികളെയും പ്രദർശിപ്പിക്കു
 വാൻ സാക്ഷ്യമല്ലായിരുന്നു. പൂർവ്വകിളും ഹരിവൃഷ
 ങ്ങളും അവിടെ ധാരാളം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഏവിടെ
 ഉണ്ടായിരുന്ന പ്രകൃതിയുടെ അസാധാരണമായ വിശാ
 സം കാണാമായിരുന്നു. ഹിമവാൻപർവ്വതത്തിലെ പ്രഭു
 വിന്റെ ശാസനകളെ വഴിക്കുന്നതിന് തവണക്കാരെ
 ന്നപോലെ സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ ഉദയാസ്തമനങ്ങൾ ചെയ്യു
 ന്ന സമയം, ഹിമസംഹതീയിൽ വർണ്ണങ്ങളുടെ കളി
 കൾ കാണുന്ന കാഴ്ചയാണ്. വെളിച്ചവും ഇരുളും കൂ
 ടുന്നതായ ആ സന്ധ്യാകാലത്തു്, പ്രശാന്തപരിപൂരി
 തമായ ആ സ്ഥലത്തിന്റെ മഹാമന്ത്രം മനസ്സിലെ
 സകല സംശയങ്ങളെയും നീക്കുകയും ചിത്തവൃത്തിക
 ലെ ക്രമപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. ആ പ്രദേശം എല്ലാ
 വിധത്തിലും ശിവന്റെ സ്വാധീന ദയാപ്രദതയുള്ളതാ
 യിരിക്കുന്നു.

൭

ഒരു പത്തുവർഷത്തെ വിവാഹജീവിതത്തിന്റെ വ്യവസ്ഥയിൽ ഒരു ഉയർന്ന സ്ഥലത്തു സർവ്വശേഷം സമാധാനത്തിലായിരിക്കുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരമുള്ളതായി, തന്റെ ഏകദേശത്തിന്റെ കാര്യം സന്തോഷമായിട്ടുള്ളതായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂട്ടിക്കാഴ്ചയ്ക്കു നോക്കി കൊണ്ടു അദ്ദേഹം അഭിപ്രായമായി നില്ക്കുന്നുണ്ട്. എല്ലാ യുദ്ധങ്ങളും പരിഹാരമായ ഒരു ശാന്തത പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. കാര്യം പരിഹാരമായതുകൊണ്ടു വ്യക്തികൾ ഇടകകയറുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഭൂമി മോഹനാത്മ്യം എന്നൊരു പേരു കിടന്നു. ശിവന്റെ കണ്ണുകൾ മോഹനമായ സമാധാനത്തിലായിരുന്നു. ഇതേ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം, സർവ്വജ്ഞാനപരമായതായി, തന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു ഇടകിടകയായി കാര്യം, ധ്യാനം ശിവനായി നടക്കുന്നില്ലെന്നു കണ്ടു. അദ്ദേഹം കണ്ണുകൾ തുറന്നു നോക്കിയ സമയം, തന്റെ പ്രിയതമ, കൈകൾ കൂപ്പി, പ്രാർത്ഥനാഭാവത്തിൽ തന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നതായി കണ്ടു.

൮

സന്തോഷമായിരുന്നു ഒരു ദേവിയുടെ വിനയപരമായ നോട്ടത്തിൽ തന്റെ പതി അറിഞ്ഞു. തിരുവികം സമാധാനത്തിൽ വെളിച്ചപ്പെടുത്തുന്ന തന്റെ ജീവനുള്ളതായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായം.

നൽകിയിരുന്നു. നാരായണൻ വരവാണ് ഇതിനു കാരണമെന്ന് അദ്ദേഹം മനസ്സിലാക്കി; ഭക്തന്റെ പ്രവൃത്തികളെ അതുവരെ താറുങ്ങിയിട്ടില്ലാത്ത തന്റെ ഭാര്യയുടെ പ്രാർത്ഥനയെ കൈക്കൊള്ളാതെ തരമില്ലെന്നും അദ്ദേഹം കണ്ടു. “എന്റെ പ്രിയെ, നാമയുടെ ആഗമനം ഹിതമല്ലാത്ത ഗൃഹത്തിൽ ചെയ്യുന്നത്, നമ്മുടെ കലമഹിമയ്ക്കും ദേവതാഭയത്തോടും എന്ത് അദ്ദേഹം സംഭവമായി ചോദിച്ചു. സതീദേവി കൈതയെ ഹിംസിച്ചതേയുള്ളൂ. എന്നാൽ, ഭൂമിയിൽ പതിഞ്ഞിരുന്ന അവരുടെ ദേഹം

“മാതാപിതാക്കൾക്കു കാഴ്ചയിൽ, ഒരു പുത്രിക്ക് ആ വാമനങ്ങളെ കാക്കുന്നു?” എന്നു വണങ്ങുമായി മറുപടി പറയുകയുണ്ടോ എന്നു കാണികൾക്കു തോന്നിക്കുന്നതായിരുന്നു. അമ്മയുടെ മാറിടത്തിൽ മകൾക്ക് എപ്പോഴും സുഖപ്പെടാതെയായ സ്ഥാനമുണ്ടാകാതിരിക്കുകയില്ലെന്നുള്ള ദൃഷ്ടി ശിവന്റെ ചാപ്പയിൽ മിന്നി—ശിവൻ കുറച്ചുലോപിച്ചിരുന്നു. ആ സമയം, “ഈ സമയത്തിൽ കാണാത്ത അഗ്നിയിനമായ മകളെ അറിച്ച് തപിപ്പുന്ന എന്റെ സാധുവായ അമ്മയെ ചെന്നു കാണാൻ എന്റെ പ്രണവാരികൻ എന്നു അനുവദിക്കുമോ?” എന്നു ഭൂമിയിൽ സതീദേവി ചോദിച്ചു. ശിവൻ നന്മനകമില്ലാതെ, അതിനടന്നു സമ്മതിച്ചു. ഭാവിയിലെ സംഭവങ്ങൾ നിശ്ചയിച്ചു കാണിച്ചു; അദ്ദേഹത്തിന് പല ശക്തികളും ഉണ്ടായി.

ൻ

വളരെക്കാലം പഠിത്തിരുന്നതിനുമേൽമാണ് സതി അമ്മയെ കാണാൻ പോകുന്നത്. അവർ അവരുടെ സിംഹാധാരത്തിനേൽ കയറിയിരുന്നു; കപ്പത്തിലെ വിശ്വസ്തനായതായ നമ്പി കൽനടയായി പിന്തുടർന്നു. മൃാനത്തിനും ഖോമോപകാരത്തിനുമായി ജീവനെ കൊടുത്തിട്ടുള്ള ഈശ്വരന്റെ പത്നിയുടെ നിലയിൽ, ആശംഭമെന്ന അവസ്ഥയെ ഇല്ലാതെയും മണിമുഴക്കങ്ങളുണ്ടായതെയും ഒരു പിതാമഹത്തെ മാത്രം ധരിച്ചുമാറിയെന്നു, അമ്മയെ കാണാൻ സതീദേവി, മണലൂണാലത്തിയുടെ സത്രോത്സവത്തിനായി വിവിതരാരാലംകൃതമായിരിക്കുന്ന രാജധാനിയിലേക്കു പോകുകയുണ്ട്. ഉത്സവാരംഭത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുന്നതിന്നു സമ്പ്രദായബ്രാഹ്മണകളായി വന്നിരിക്കുന്ന തന്റെ സഖാമിമാർ തന്നെയും താൻ ഇഹപരലോകധനങ്ങളുടെ ആധാരമായി കരുതിവരുന്ന ദേവിജ്യത്തെയും പൂർത്തിയാക്കുന്ന ദേവി വിധാരിച്ചു. മാതാപിതാക്കന്മാർ, പ്രത്യേകിച്ചു മാനാവ്, താൻ വിധാരിക്കാതിരിക്കുന്ന സമയം ചെന്നതുകൊണ്ടു സന്തോഷിക്കാതിരിക്കുകയില്ലെന്നും അതുകാരണം മറ്റൊരു അനാദരത്തെ വകവെക്കുവാനില്ലെന്നും ദേവി സമാധാനിച്ചു. അവരുടെ മനസ്സു കാഷ്ഠകളും സന്തോഷവും കൊണ്ടു തിറഞ്ഞു് ഒഴുകിയിരുന്നു. കഷ്ടം! അവരുടെ കാഴ്ചയെ മറച്ചിരുന്നു മുട്ടുപടം ഒരു മാറ്റിയാൽ എത്ര നന്നാ

യിരുത്ത! അങ്ങനെയെ ആവാനായിരുന്നില്ല വിധി.

൧൦

സതീദേവി കട്ടിക്കാവത്തു കഴിച്ചുനടന്ന സ്ഥലങ്ങളെ സ്റ്റർച്ചുതുടങ്ങി, വഴിയോരയുടെ ഏതെങ്കിലും തിന്മ കളിപ്പൻ ഇളയാററു വീശിത്തുടങ്ങി; വൃക്കങ്ങൾ പുണ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടും ചെലവിടുക അവയുടെ മധുരശ്രുതി നിഷേധിക്കാണല്ലോ അവയുടെ ദേഹിക്കു സ്വാഗതം ലഭിക്കുന്നു. അപ്പോൾ മണിയുടെകൂടെ മൃതദേഹങ്ങൾ ദേവി ദൂരത്തുനിന്നു കണ്ടു സമയം, അവയുടെ ഏതെങ്കിലും കഴിച്ചുതുടങ്ങി. അതാ അടുത്തുവരുന്നു; ഗോപുരപാതം കടന്നു, പുഴയ്ക്കു കയറി, അന്ത്യപുരത്തിൽക്കയറി, അവർ അമരയുടെ മാറ്റമായി അണഞ്ഞു. ആ സമയം ഉന്നതത്തിന്റെ സന്തോഷം അവയ്ക്കുതീയമാണ്.

൧൧

വളരെ നാൾ കഴിഞ്ഞു യാദൃച്ഛികമായി മകളെ കാണുന്ന സമയത്തുള്ള മാതാവിന്റെ സന്തോഷം ആർക്കുവെന്ന് കഴിയും? അതുകൊണ്ടും പുണ്യവുമായ സന്തോഷത്തോടുകൂടിയുള്ള മാതാവിന്റെ സ്വീകാരത്തോടു കൂടിയെന്ന മകളുടെ ഭാഗ്യത്തെ ആർക്കു വിവരിക്കുവാൻ സാധിക്കും? ആ പാതകങ്ങളെയെല്ലാം വലിച്ചെറിഞ്ഞ്, കാടിച്ചെണ്ണ തന്റെ മകളെ അനുഗ്രഹിച്ച തന്റെ പ്രണയത്തെ കാണിക്കേണ്ടതല്ല ദൈവം അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും, ഉടനെ മരം തിരിച്ചു, ഒരു വളസമമായ പാറപാലം, മോമകണ്ഡത്തിനു സമീപം അദ്ദേ

ഹം ഇളക്കിതെ ഇങ്ങനെയുള്ളു. മകന്റെ മനസ്സിൽ അപര്യന്യേഹവും അഭിമാനവുമായി ഒരു സമരം നടന്നു; അഭിമാനം ജയിച്ചു. നരകത്തെപ്പോലെ താൻ വെറുക്കുന്ന ശിവന്റെ പത്നിയായവളെ താൻ അറിഞ്ഞതായി ഓടിക്കുകയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം തീർച്ചയാക്കി. നിസ്സേചമായ സാധനത്തെ തനിക്കുണ്ടാവുന്ന ഏറ്റവും ഉത്തമമായ സതിയെന്ന ചാപ്സൽ കൈയ്യിലോടുകൂടി നമസ്സേവിച്ച് ആരാധോക്തൃക്കളിനിന്നു. എന്നാൽ, ഭക്തിമൂർത്തിയുടെ ഭർത്താവിനായി, മോശമായ വസ്യത്തോടുകൂടി വന്ന ആ സ്ത്രീയെ നോക്കുക മകന്റെ തലതിരിച്ചു നോക്കിയപ്പോൾ. വാക്കിലും വസ്യത്തിലും സതീദേവിയും സഹോദരിമാരും കാണിച്ച വ്യത്യാസമൊന്നും മേവിക്ക് ആ സമയത്തിൽ പകർന്നില്ല. നാനിന്ദാപ്രകാശമില്ലെന്നു തോന്നി. ഒരു ഉത്സവത്തിൽ പോകുവാൻ തക്കമുള്ള കൊടുമുടിവാൻവേണ്ട പണമൊഴെവിച്ചുമാത്രമല്ലാത്ത ഒരുവനെ അന്ധനായി വരിച്ചതിന്നു സഹോദരിമാർ സതീദേവിയുടെ പേരിൽ അനുകമ്പിക്കുന്നു.

൧൨

സഹോദരിമാരുടെ ഈ ആവശ്യപ്പെടാനുള്ള ഒരു സതീദേവിക്ക് കർമ്മനിർമ്മാണപോലെ തോന്നി. കുട്ടിക്കാലത്തു് ഏല്പാഴ്ച പിടിക്കാതെ കളിച്ചുനടന്ന സമീപമായ ഒരു തീരത്തിൽനിന്നു സഹോദരിമാരെ സതീദേവി തീരെ മാറിക്കണ്ടു. നന്മയെല്ലാം അവരിൽനിന്നു് ഒലിച്ചൊഴിഞ്ഞു പോയിരിക്കുന്നു; അവർ

വനത്തിനും വിഷയസുഖത്തിനും അന്തസ്സാരവിഹീനതയ്ക്കും അടിമപ്പെട്ടിരുന്നു. സഹോദരിമാരിൽനിന്നുണ്ടായ ശാപ്പയ്ക്കു സതി വകവെച്ചില്ല; എന്നാൽ പിതാവിന്റെ കൂരമായ പ്രവൃത്തി അവയുടെ ഹൃദയമേൽ അമള തുളച്ചു. അവയുടെ അഭിമാനം ഈ അനീകിയെ ഏതിക്കി. ഇതു തന്നെയല്ല, സകല ലോകകൈവസ്ത്രനായ തന്റെ പരിഷ്കൃത അപമാനിക്കുകയായെന്നും സതീദേവിക്ക് മനസ്സിലായി. ആ വിഷമഘട്ടത്തിൽ സതി ആത്മോപദേശത്തിനായി അമ്മയുടെ നേർക്കു തിരിഞ്ഞു.

മന്ദ.

സതീദേവിയുടെ ഹൃദയം പീടുമാറായ സമയം, കൂനിയമ്മയ്ക്കു കരുവെന്നപോലെ, മരണാശുസംഭവമുണ്ടായി. നന്ദി യോഗശാലയുടെ വാതിലിൽ നിന്നിരുന്നു. ഉള്ളിൽ നടക്കുന്ന കാര്യങ്ങൾ കണ്ടിട്ട്, ഉടനെ തന്റെ ദേവിയെ കൈലാസത്തിലേക്കു തിരിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നതായിരിക്കാം നല്ലതെന്ന് അനുചരനായോണം. ദേവിയോടു വിവരം പറയുവാൻ നന്ദി ഇരുകീഴു സമയം, നന്ദിയുടെ നടപടികളെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിയിരുന്ന ദക്ഷൻ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കോപത്തെ മുഴുവനും നന്ദിയിൽ പ്രയോഗിച്ചു. സകല ദിഗന്തങ്ങളിൽ നിന്നും യോഗമഹാത്മ്യവത്തിൽ വന്നിരുന്ന നാനാ ജനങ്ങളും കേൾക്കുമാറ്, കേൾപാൻ കൊണ്ടു മതിമറന്ന ദക്ഷൻ നന്ദിയോടു “എടാ! മലനാരയ! മറ്റൊരു

കാലമെങ്കിലും ഇടയിൽ നിന്നൊക്കെ കടന്നുവരുന്ന പറ്റത്തോടുകൂടി അഭിമാനവും ലൗകികപരമായിട്ടുള്ളതും നിസ്സ്പഷ്ടമായി, ഭിക്ഷയേറ്റു നടക്കുന്ന മലവേഷനായ ശിവന്റെ പിന്നിലാണു നിനക്കു ചിതസ്സുവരും.

അവൻ അച്ഛൻ ഗോപൻ
 ഏതൊക്കെത്തന്നെ വാഗ്ദാനം
 പണഗതിക്കു നൽകും

എത്രയും കൂടി ആ പരിവേഷത്തിന്റെ കൂട്ടായ്മയെ ഇവിടെ ആരും വിട്ടിട്ടില്ലാത്ത നീ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തതോണം." എന്നിങ്ങനെ ഉപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതു കേട്ട ഉടനെ സതീഭാവിയുടെ അകത്തു്

ഭവഭാവമുണ്ടാകുമ്പോൾ ബഹുവിധമായും
 വ്യാപ്തമായിട്ടും ഗദ്യവും ലക്ഷ്യവും

എല്ലാം കൂടി സംഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു പരമാർത്ഥം. അവരുടെ കാഴ്ചകളെയും ശോഭനാർത്ഥം കൂടിയിൽ ഇല്ലാത്ത ആയി; കാലവിരമം, നിന്നതിലായിൽ, താഴെ വീശും; ജീവനും പോയി. അവരുടെ ജീവൻ ഹോമകണ്ഡത്തിൽ നിന്നുയരുന്ന ചുരുക്ക കടന്നു കൂട്ടുന്നതുകൊണ്ടു കൈമാറ്റംകൊണ്ടു താലാശ്വര സമീപം വരുന്നു. ശിവൻ തന്റെ ധ്യാനത്തിനെത്തോടെ വന്നുചെല്ലുന്നതോടുകൂടി; അദ്ദേഹം കണ്ണുതുറന്നു നോക്കി. ഒന്നും കാണാത്തതുകൊണ്ടും, വീണ്ടും ധ്യാനത്തിൽ താഴെ.

മുൻ

നന്ദി സങ്കടം സഹിക്കേണ്ടതിനായിട്ട് ഉറക്കം കരഞ്ഞുകൊണ്ടു കൈമാറുന്നതിനായിട്ട് ഭാഗ്യം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരച്ചിൽ ചാരക്കാലിയെ ഉണ്ടാക്കി. നന്ദിയുടെ വീഴ്ചയെ കണ്ണുകളും, പൃഥ്വികളിലേക്കും, ഗർഭഭാഗം കൈമാറുന്നതിനായിട്ട് കാലം ഗുഹിപ്പിച്ചു. മാനുഷമായ പലപ്പോഴും അധീനതകാരന്മാർ ശിവന്റെ ദിക്കിലേക്കു മനസ്സു സന്ദീപ്തംകൾ സന്ദർശനത്തിനായിട്ട് മോളമായി ഹാജരാക്കിയിട്ടു. എന്തിനു വളരെ മിസ്സറീകുന്നു? നിഷ്കർഷിക്കുന്നവർ അധികൃതനെ സന്ദർശിക്കുന്നതായ അനൗചിത്യവും അനൗചിത്യവും എല്ലാം ഭാഗ്യമായി പരിണമിച്ചു.

“കൈമാറ-

നപ്രഭുവെ മനസ്സാൽ വെച്ചുകൊണ്ടുവെക്കും.
കൈമാറുന്നവർക്കുവെച്ചുകൊണ്ടുവെക്കും വൃദ്ധ
സർവ്വലോകത്തിനുമെപ്പോഴും സംഭവം.”

൩. ചന്ദ്രമതി. *

(സ്തീരത)

മൗരയവളേറിയ ചില സംഗതികളെക്കുറിച്ച് ആലോചിക്കുവാനായി, പതിവുപോലെ, കൈകൾ ലോകത്തിൽ ഒരു വലിയ സഭ കൂടിയിരിക്കുന്നു. ആ മഹാസഭയിൽ ഈരണ്ടു പതിനാലു ലോകങ്ങളിലുള്ള അനവധി ദൈവന്മാരും ജീവിമാരും സന്നിഹിതരായിട്ടുണ്ട്. അവർ അവസ്ഥാസമരണം, കാര്യം സ്ഥാനങ്ങളെ അലങ്കരിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആ സമയം അനേകർ സഭാനാഥനായ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ ഏഴുന്നൂറു ത്തിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ശംഖ, നാദം മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. തൽക്കണം സ്വാമിയെ വഴിപോലെ സ്വീകരിക്കുവാനായി സഭാവാസികൾ ഏഴന്നേറു ഏറ്റുവാങ്ങും കൂടി ആ പരബ്രഹ്മത്തെ സ്തുതിക്കുകയും, അതിനുശേഷം, സഭ ആരാധിക്കുകയും ചെയ്തു. അവർ ഐഹികവും പാരത്രികവുമായ പല സംഗതികളേയും പററി ആലോചിച്ചതിനുശേഷം, ഭൂമിയിൽ ധർമ്മിപ്പുരോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്ന മാജാക്കന്മാരെക്കുറിച്ച് സംസാരിച്ചതുടങ്ങി. ആ സന്ദർഭത്തിൽ വിശുദ്ധാത്മാവാൻ വസിപ്പുമാഹ്മി

* (ഇവർക്ക് കൈയ്യുയന്നും ചേർത്തുമായി കാണുന്നു.)

അയോദ്ധ്യാധിപനായ ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവിന്റെ മാനശീലത്തെപ്പറ്റി ചുരുക്കുകയും, അന്നുവരെ അർഹി കൾക്കൊക്കെ അയോദ്ധ്യാരാജധാനിയിൽനിന്നു ഇല്ലാതെ ഗതമാകട്ടെ മടങ്ങിപ്പോകേണ്ടി വന്നിട്ടില്ലെന്ന ബലമായി വാദിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സമയം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹിതനായ വിശ്വാമിത്രമഹർഷി ആ രാജാവിന്റെ അത്ര ഭൂതിപ്പെട്ട മാനശീലത്തെ ഒരു പരീക്ഷിച്ച് നോക്കുവാൻ ചെന്നു. അത് അദ്ദേഹത്തിന്നു നന്നാകുമായ ഒരു കാര്യമായിരുന്നു. വിശ്വാമിത്രമഹർഷി കാൽക്കൽ കയ്യിൽക്കൊണ്ട്, കാര്യം എങ്ങനെ കലാശിക്കുമെന്നുള്ള ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി സന്ധ്യർ പിരിഞ്ഞു. ആ വിഷമസ്ഥിതിക്കു കാരണമുണ്ടാക്കിയതു താനാണെന്നോളം വസിഷ്ഠമഹർഷി മാത്രം ചിന്താമാനനായിത്തീർന്നു.

൨

ആളാവത്തത്തിന്റെ വീരപുത്രന്മാരിൽപ്പെട്ട പ്രസിദ്ധിയുള്ള രാമചന്ദ്രമഹാരാജാവിന്റെ മുൻഗാമിയും, സുബ്രഹ്മണ്യരാജാവായ ത്രിശങ്കവിന്റെ പുത്രനായിരുന്നു ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവ്. സരയൂതടീയുടെ പടിഞ്ഞാറേക്കരയ്ക്കു ഭംഗിയും ഹൃദയാഹ്ലാദമുണ്ടായിട്ടുള്ള കോസവരാജ്യത്തെപ്പറ്റി അദ്ദേഹം ഭരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത്. ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അയോദ്ധ്യാരാജാധിപതിയും, ഇൻഡ്രയിലെ മറ്റൊരാളും രാജാക്കന്മാർക്കും

ഒരു മാതൃകാപുരുഷനും അവരുടെ നേതാവും ആയിരുന്നു. വിസ്താരമേറിയ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാജ്യത്തിലൊരേടത്തും ദുഷ്ടന്മാർക്ക് സർവ്വനന്ദനമാനമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബാഹ്യബലത്തിന് ഭരണമയത്ത് അപരാധികളെ ശിക്ഷിക്കുന്നതിനും അശുഭനന്മാരെ ശിക്ഷിക്കുന്നതിനും ആതുരന്മാരെ സമാധാനിപ്പിക്കുന്നതിനും ആർത്തന്മാരെ തുണയും ചെയ്യുന്നതിനും തീർപ്പുയാസം സാധിച്ചു. ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ ഇന്ദ്രധ്യുതിയിലെ പരമകുമാരികളുടെ ശിരോരത്നവും ധർമ്മതത്ത്വപരതയ്ക്കു പ്രഭോകും മുഴുവനും ഇരുതിപ്പെട്ട ഒരു മഹാനും ആയിരുന്നു. ഇന്ദ്രധ്യുതിയിലെ വീരപുരുഷന്മാരിൽ ചക്രവർത്തി എന്ന സ്ഥാനത്തിൽ അഹ്നായിരുന്ന ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവിന്റെ സിംഹാസനത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പട്ടമയിഷി ആയിരുന്ന ചന്ദ്രമതി സ്വർവ്വകാരണയും അലങ്കരിച്ചു. അവരുടെ ഭാഗ്യശൃംഗത്തിന്റെ ഹൃദയമരോഹിതാശ്വൻ ആ മാതാപിതാക്കന്മാർക്ക് അനുഭൂപനായ അവരുടെ ഏകപുത്രനായിരുന്നു.

ന.

അയോദ്ധ്യയിലെ സൂര്യവംശരാജാക്കന്മാരുടെ കലാഇടവായ വസിഷ്ഠമഹർഷി പൂജകളുടെ ക്ഷേമത്തിനായി ഉപദേശിച്ചപ്രകാരം രാജാവും രാജ്ഞിയും നടത്തിയിരുന്ന യാഗം അവസാനിക്കാൻ തീർന്നു. ആനന്ദത്തോടെ വളരെ ഭംഗിയായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടി; ഉപവാസത്തിന്റെ നാലാം ദിവസം, രാജഭവനത്തിൽ

ആ ക്രിയയുടെ പ്രധാനാംഗമെന്നപോലെ, മഹാബ്രാഹ്മണൻ്റെ ദേഷ്ടിണയും സാധുക്കൾക്കു ധർമ്മവും കൊടുത്തു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അന്നു രാജഭണ്ഡാഗാരം തട്ടസ്സം കൂടാതെ തുറന്നിട്ടിരുന്നു; അതിലെ പണവും ഒരു മാതിരി കിടത്തി; അസംഖ്യം ബ്രാഹ്മണരും ഗൗരീജനങ്ങളും ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവിനെയും അദ്ദേഹത്തിൻ്റെ ധർമ്മപണിയേയും ആശീർവ്വിച്ചുകൊണ്ടു രാജധാനിയിൽനിന്നു പുറത്തുപോകുന്നു. ആ സമയത്തു ദക്ഷിണ കിട്ടാത്തവരായെന്നായില്ല. നാലു ദിവസത്തെ ഉപവാസവും ഭാഗക്കണവും കൊണ്ടുള്ള ക്ഷീണത്തോടു കൂടി ആ രാജഭവതികൾ യാഗശാലയിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ട സമയം, വിശ്വാമിത്രമഹർഷി രാജഗൃഹത്തിൻ്റെ വാതിൽക്കൽ വന്നിരിക്കുന്നു ഏതൊരു വില്ലാസൻ്റെ വന്നു തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. അതറിഞ്ഞ ശാത്രയിൽ, രാജാവും റാണിയും ആ വിശിഷ്ടനായ അതിഥിയെ യഥാവിധി സൽക്കരിച്ചിരുന്നു, അദ്വയനും വിനയത്തോടുകൂടി, ആ പുണ്യാത്മാവിനു തങ്ങളെക്കൊണ്ടു നെഞ്ചിലും വെണ്ടിത്തുക്കുകൊണ്ടു പോയില്ല.

“ലോകത്തിൽവെച്ചു ഏറ്റവും ധർമ്മശാലിയായ രാജാവിങ്കൽനിന്നു് ഒരു കാളും ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നു; അതു മകാടുകണവകൻ്റെയും വാങ്ങിക്കുന്നവകൻ്റെയും അവസ്ഥയ്ക്കനുസരിച്ചിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു” എന്ന് ആ മഹർഷി ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

“ഞങ്ങൾ അനഗ്രഹീതരായി. ഇവിടത്തെപ്പോലെയുള്ള ഒരു ജാതിക്കുറുപ്പൻ ഞങ്ങളുടെ സ്വത്തുക്കൾ മുഴുവനും സ്വീകരിക്കുന്നതായാൽ, അതിൽപരമായ ഒരനുഗ്രഹം ഞങ്ങൾക്കു സിദ്ധിക്കേണ്ടതില്ല ഇവിടത്തെ അവസ്ഥയ്ക്കു് ഈ ആകാശന നിസ്സാരമെങ്കിലും ഇവിടേക്കു വിരോധമില്ലാത്തപക്ഷം, ഞാൻ ഇന്നതന്നെ, യാതൊരു സംശയവും കൂടാതെ ഏതെങ്കിലും സിംഹാസനവും, രാജ്യവും കിരീടവും, ആഭരണങ്ങളുമെന്തല്ല, എന്റെ സ്വസ്വവും ഇവിടത്തെ പ്രസാദത്തിനായി കൊണ്ടു സമർപ്പിക്കുന്നു.”

അതുകേട്ടു നിന്നിരുന്നവരെല്ലാം പരിഭ്രമിച്ചു. ആ പ്രതിജ്ഞ അവർക്കെല്ലാം ശോഭസാക്ഷാത്കാരമായിത്തീരാറാക്കി. അവരുടെ പൊന്തരിശുമേനിയുടെ മേൽഗതി ഒരു ഭിഷ്ണുതീയുടെ വാക്കിനെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതായി അവർ കണ്ടു.

“ഇതു സ്വർഗ്ഗലോകത്തുകൂടി കീർത്തികേട്ടിട്ടുള്ള ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ യോജിച്ചതുതന്നെ. ഞാൻ അതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഭക്ഷിണയോടുകൂടാത്ത ഭാനം ഭാതാവിൻ പലപ്രാപ്തിയുണ്ടാക്കത്തക്കതുകൊണ്ടു്, അതിനുള്ള ദ്രവ്യമെവിടെയാണെന്നു കൂടി ചന്ദ്രനും,”

“പതിനായിരം കനകനാണും ഞാൻ ഭക്ഷിണയായി രുജ്ജനം. ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവിതോദ്ദേശ്യമായ ധർമ്മവിഷയത്തിൽ പിഴച്ചു

എന്നു് ഒരാളും പറയാതിരിക്കട്ടെ. ദൈവിനായ്ക്കു മാത്രം എന്റെ ദേവധാരാതെയിതിന്നിന് ഉടനെ എണ്ണിത്തന്നതാണു്" എന്നു ശങ്കരാചാര്യനായ ഭാഷാവിചാരികൻ.

“സമ്മേളനത്തെ താമസമാക്കി, ഓഫീസ് രാജിവെച്ചു. എന്തെങ്കിലും ധാരണയോടുകൂടി ചെല്ലേണ്ടതായിരിക്കണം. ഈ താഴ്വരയിൽ ഇനി അങ്ങനെയൊരു കാര്യം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു കിട്ടി. അതു കേൾക്കാൻ, എന്തു സംഭവം നിലവിൽ കലഹം വിലം സമ്പാദിച്ചതുകൊണ്ടുതന്നെ വന്നിരിക്കുന്നു.”

താൻ ഒരു ചുട്ടക്കിടപ്പുത്രിമെന്നതായി ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അറച്ചപ്പോൾ അറിഞ്ഞു. ഈ വിശമമല്ലാം വരുത്തിയതിനുള്ള അദ്ദേഹം അന്നെന്താണല്ലോ.

[illegible]

പള്ളി തനിക്കധീനപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന തായത്തിന്റെ, ഉള്ളുകൊണ്ടു ചിരിച്ചു, മറുപടി, "സമ്മതിച്ചു; ഇന്നുതന്നെ ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ അവസാനിപ്പിക്കുമെന്ന് ഏതെങ്കിലും പണത്തിനായി അവിടെ വരും. ഇനി ഒരുവധി ചോദിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. നേരമേറിയത് എനിക്കില്ലമല്ല." എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു.

കുമാർ ചെന്നു; ഇപ്പോൾ സമയവും നിശ്ചയിച്ചു ചിരിഞ്ഞു. മാനുഷദൃഷ്ടിക്ക് അശോചകമായ ഒരു ദിക്കിൽ, പ്രതീകാരനീതി, പട്ടണമൊണ്ടു നെത്തു ഒരു വലയിൽ, ഉദ്യോഗപീഡിതനായ രാജാവിനെ അകപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വലയുടെ വായ വിസ്താരമുള്ളതാണെന്നിലും, പുറത്തുക്കുള്ള മാറ്റം അടഞ്ഞിരുന്നു.

൪

സ്ഥാനമാഴിഞ്ഞ രാജാവു മാത്രം വിട്ടു പോകുവാൻ തയ്യാറായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പട്ടമാറിഷിയായ ചന്ദ്രമതിയും ധ്വജനാഭനുമായിത്തന്നെ സന്തോഷത്തോടെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമീപത്തു നില്ക്കുന്നുണ്ട്. ഏതൊരു ഒരു അസാധാരണമായ വിചാരം ആ സമയത്തു ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ മനസ്സിനെ പിടിപിടിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യത്തിനു വന്നിട്ടുള്ള വിചാരിക്കാത്തതായ പ്രകൃതമേകെത്തപ്പറ്റി അദ്ദേഹത്തിനു ധ്വജനാഭനായില്ല. അപകാരമുള്ള മനോഭാവത്തിന് മറിക്കലും അദ്ദേഹം അഭിമുഖപ്പെടുത്തുവാനുണ്ടായില്ല.

ഒരു നിമിഷനേരമെന്നായ ആത്മവിസ്മയത്തിനിമിത്തം തന്റെ ഭാര്യയുടെയും പുത്രന്റെയും അവകാശങ്ങൾ ഒരു നശിപ്പിച്ചുകിട്ടിയിൽ മാത്രമാണ് അദ്ദേഹത്തിന് പ്രസന്നമുണ്ടായത്.

“പിതരേ, ചന്ദ്രമതി, ഞാൻ എന്റെ കർമ്മഫലമനുഭവിപ്പാനായി കാശിയിലേക്കു പോകുന്നു. ഇപ്പോൾ വിശ്വാസികൾക്കുതാഴെ തീർന്നിട്ടുള്ള ഈ രാജ്യത്തിൽ ഭവതിക്ക് ഒരു ഗൃഹത്തിനുള്ള അവകാശം ഇല്ലാത്തതിനീർന്നിട്ടില്ല. നീ നിന്റെ പുത്രനോടുകൂടി അച്ഛനൊരുമിച്ചു താമസിക്കുമെങ്കിൽ, എനിക്ക് കരസ്ഥമാകുമുണ്ടായിരുന്നു.”

“അയ്യോ കഷ്ടം! ഈ വിധം നിത്യമായ വാക്കുകൾ എന്റെ ഭർത്താവിൽനിന്നു കേൾക്കുവാൻ സംഗതി വരുന്നതുവരെ ഞാൻ ജീവിച്ചിരുന്നുവല്ലോ. എന്റെ പ്രാണനാഥയിൽനിന്ന് ഒരു നിമിഷനേരമെങ്കിലും പിരിഞ്ഞിരുന്നതായി ഞാൻ കാഴ്ചനേടില്ല; സുഖത്തിലും ദൈവത്തിലും എന്റെ ഭർത്താവൊന്നിച്ചിരിക്കുന്നതിലധികമായ ഒരു സുഖം ഞാൻ ഒരിക്കലും ആഹ്വയിച്ചിട്ടുമില്ല. ഒരു രാവിലെ മുമ്പ് ഏകച്ഛത്രാധിപതിയായിരുന്ന എന്റെ ഭർത്താവിന് ആ രാജ്യത്തിൽ ഒരു ഗൃഹത്തിനുപോലും അവകാശമില്ലെങ്കിൽ, പിന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയ്ക്ക് ആ ഗതികെട്ട മരുഭൂമിയിൽ ഒരു സുഖവാസസ്ഥലമുണ്ടാകുന്നതെങ്ങനെയെന്നറിയാനില്ല.”

ചന്ദ്രമതിയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു ധാരാളമായ ഒരു കണ്ണുനീരോഴുകിത്തുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിധിബൈപരീത്യത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാൻ ആ സ്ത്രീ ഉറച്ചിരുന്നതായി അറിഞ്ഞ കാരണവും, ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അവരോടു സമാധാനം പറയുവാൻ ബ്രമിച്ചില്ല.

“ആദ്യം, വിജയകത്തുവുമായ ഏന്റെ വാക്കു നിങ്ങൾക്ക് അതു അധികം സങ്കടത്തിന് കാരണമായി തീർന്നതിൽ ഞാൻ ധ്വനിക്കുന്നു. ഈ തെരസ് ഏന്റെ നാവിനെപ്പറ്റി ഒരു ചുരുക്കത്തിനെ ബാധിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു സത്യമാണ്. നിർഭയകൊണ്ടും നിസ്സഹായപങ്കുകൊണ്ടുമുള്ള കുറ്റിനവേദനയോടു കൂടിയാണ് ആ വാക്കുകൾ ഏഴ്ത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു് എന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ.”

അതുകൊണ്ട്, പിന്നെയും താമസിക്കാതെ, ഭാഗ്യവീനയായ ഭർത്താവും ഭാര്യയും പുത്രനും അടങ്ങിയ ആ രാജകുടുംബം, അവരുടെ ജീവിതനാടകത്തിലെ ഒരു പുതിയ അങ്കത്തെ അഭിനയിക്കേണ്ടതെന്തിനെയെന്നു വിവരമില്ലാതെ ഇറങ്ങി പുറപ്പെട്ടു.

ഒ

പിന്നത്തെ രംഗസ്ഥലം കാശ്മീരഗരത്തിലെ ഒരു അമ്പലക്കോട്ട. ആ വീഥികളെല്ലാം, പ്രാതലോപത്തിൽ മേഘമേഘാശ്ശാഭം വെള്ളകൊണ്ടു നമക്കുന്ന പൂജാരിമാർ, ആ ഗംഗാനദിയിലെ പരിശുദ്ധജലത്തിൽ സ്നാനത്തിനായിപ്പോകുന്ന പല ലിംഗകോടായ നീർത്തടാക

കാർ, പിതൃകർമ്മം ചെയ്തിട്ടു ക്ഷയിന്ന വാങ്ങുവാൻ അധികം പ്രതിജ്ഞാ നൽകുന്ന ഗംഗാപുത്രന്മാർ, സ്വാമിഭക്തനായിത്തീർന്നു ക്ഷേത്രത്തിലേക്കു പോകുന്ന ഭക്തന്മാർ, എന്നല്ല യാചകന്മാർ, ഭേശസഞ്ചാരികൾ മുതലായ പലതരക്കാരെക്കൊണ്ടും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ വിവിധതരമായ ജനശൂദൃകരിൽ, തന്റെ ഭാഗ്യപുത്രന്മാരെക്കണ്ടിട്ടുപോകുന്ന ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ മറ്റൊരു പത്തെ നിമിത്തവുമായ പ്രയാസമുണ്ടായിരുന്നില്ല. കഴിഞ്ഞ മൂന്നാഴ്ച മുഴുവനും അദ്ദേഹം കടം തീർക്കുവാൻ ഒരു പണമുണ്ടാക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുവരുന്നു. എങ്കിലും നിർഭാഗ്യത്താൽ, പണമൊന്നും കിട്ടിയിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ ഒരു രാജാവല്ല, ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കിനെ മാത്രം പ്രമാണമാക്കി പണം കൊടുപ്പാൻ കടക്കാർ വിശ്വാസം പോകുക. വിവിധ പണം വാങ്ങുന്നതിന്നു ശ്രമപരത്തും, പണയം വെക്കുന്നതിന് ആളുകളെക്കൊണ്ടും, ഒന്നുതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈവശം ഇല്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട്, ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം കടം കിട്ടരുതെന്ന ഒരു പുളി അല്ലാതായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഈ ഘട്ടത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ സഹായിക്കുവാൻ സ്നേഹിതന്മാരും ഇല്ലാതായി. പഴിപറയുവാൻ പലരെയും കാണുന്നുണ്ട്; പണം കൊടുപ്പാൻ ഒരുങ്ങുമില്ലാതിരുന്ന ജനങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരിൽ അനുകമ്പ തോന്നിയിരുന്നു എങ്കിലും, സഹായത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭ്യർത്ഥനയിൽ എ

ല്ലാവരും വിമുഖത കാണിച്ചു.

തങ്ങളുടെ നിസ്സഹായതയും ദിവസത്തോറും ബലപ്പെടുവണമെന്നും, ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ ദുഃഖാർത്തനായിത്തീരുകയും സാധുവായ ചന്ദ്രമതിയുടെ കണ്ണുനീർ ആഗംഗാനദിയുടെ കൈവഴി എന്നുപോലെ പ്രവഹിച്ചു തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു.

പണം കൊടുക്കേണ്ട അമ്പതിയുടെ ഒട്ടക്കത്തെ ദിവസമായി കരാറനുസരിച്ചു വിശ്വാമിത്രമഹാജി കാശിയിലെ തെരുവുകളിൽ അന്വേഷിച്ചു കടക്കാരനെ കണ്ടുപിടിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന് കീട്ടുവാങ്ങലു പണം അവശ്യപ്പെട്ടു.

“ഹരിശ്ചന്ദ്രാ, മിശ്വരാമത്തെ ദിവസം അസ്തമിക്കാമായി; ഇനി കുറച്ചു സമയം മാത്രമേയുള്ളു; അതിനകത്തു നീ നിന്റെ കടം തീർക്കണം; ഇല്ലെങ്കിൽ നീ വാങ്ങാനലംഘനത്തിനുള്ള ശാശ്വതനരകത്തിലേക്കു പോകേണ്ടിവരും.” എന്നു ഇടിച്ചുകൊടുക്കപ്പെടേണ്ട ശബ്ദത്തിൽ അദ്ദേഹം വിധിപറഞ്ഞു.

“പണമുണ്ടാക്കുന്നതിന് ഞാൻ ചെയ്തു തുറമെല്ലാം നിഷ്ക്രിയമായി; സ്വാമി, കുറച്ചു സമയവും കൂടിക്കാഴ്ചയാൻ ദയവുണ്ടാകണമെ; അതിനകത്തു ഞാൻ എങ്ങനെയാവിച്ചു പണമുണ്ടാക്കാം.” എന്നു അദ്ദേഹം ഗർഗ്ഗമന്ത്രോടുകൂടി അഭ്യപന്നിച്ചു.

നിരാശയുടെ ഒട്ടക്കത്തെ തുറമായി: ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അടിമവ്യാപാരത്തെയവിൽ ചെന്നു തന്നെഞാൻ

വില്ലുവാൻ കെട്ടി, തന്റെ മാനം സംരക്ഷിക്കുവാൻ തീർക്കുന്നു; താൻ അനുഭവിച്ചുവരുന്ന സ്വതന്ത്രതയെ ലംഘിക്കുന്നതിൽ ഭേദം അറിയാതെത്തീർക്കുന്നതാണെന്ന തീർച്ചയാക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന് അധികദൈവം വേണ്ടിവന്നില്ല.

കാശിയിലെ ശ്മശാനപ്പുഴം സമീപമുള്ള ഒരു ചെറിയ പാലത്തിൽ അദ്ദേഹം കനകനാപ്പനയെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ വിചിന്തിച്ചുവന്നു. അതുകൊണ്ടായില്ല; സംശയമുളവാക്കുന്നതെങ്കിലും ഇനി ഇത്രയും കൂടി ഉണ്ടാകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

സാധുവായ ചന്ദ്രമതി ഈ വികൃതകർമ്മത്തെ നോക്കി മിണ്ടാതെ നിന്നിരുന്നു. അവർ ബോധംകെട്ടുവീണില്ല; കർമ്മവും ചെയ്തില്ല. അവരുടെ രാജാവിന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാഗ്ദാനത്തെ നിരവേററുവാൻ ഇതിലകത്തുവന്നുവെന്ന് അവർ അറിഞ്ഞു. ആ കടം വീട്ടുവാൻ പോരാതെവന്ന സംശയ അവരും ഉണ്ടാക്കുവാൻ ഇതിലേക്കുണ്ടല്ലോ? അതുകൊണ്ട്, “ദൈവമേ, എന്നേയും പത്രനേയും വിട്ടിട്ടു ബാക്കി സംശയം എനിക്കു വാങ്ങിക്കൊടുക്കുക.” എന്നു അവർ ഹൃദയപൂർവ്വം പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നു.

“മറ്റൊരാളെക്കൊന്നും പോകുമെന്നും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാനുള്ളതായ ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവിനെ ഒരു കടക്കാരന്റെ നിലയിൽ നിർത്തിക്കൊണ്ടു സൂര്യൻ ഇതാ അസ്തമിക്കുവാൻ പോകുന്നു.” എന്നറിയുന്നതുകൊണ്ട്

ആ ഘാതകന്റെ കരാരവങ്ങളുകൾ കേൾപട്ടുണ്ടെന്നിരിക്കാമെങ്കിലും ഇതിൽ മുഴങ്ങിയപ്പോൾ, ആ പരിശുദ്ധമായ ഗംഗാദേവിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ചെന്നു ലയിച്ചു.

“ആയിട്ടില്ല; പുണ്യാത്മാവെ, ഈ അടിമക്കുട്ടുവടത്തെരുവിൽ ഒരു ക്രോതാവിലെ കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ ഈ ചന്ദ്രമതി ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലാവരെ സൂര്യനെ വാൻ അന്വേഷിക്കുകയില്ല.” എന്ന് സത്യസന്ധനായ ഭാഷണി പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രമതി ആ സത്യഗ്രഹത്തിൽ ധൈര്യത്തോടുകൂടി പ്രവർത്തിച്ചു. ദൈവഗത്യാ അവർക്കു കണ്ടുകിട്ടിയ ഒരു വൃദ്ധഗുഹയെക്കുറിച്ച് അറിയുകയും അവിടെ വിഷമകാലത്തു അറിയിക്കുകയും പുത്രനോടുകൂടി തന്നെ വാങ്ങി കടം തീർത്താൽ കൊള്ളാമെന്നുപക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു.

ബ്രാഹ്മണൻ അപ്രകാരം സമ്മതിച്ചു പണം എണ്ണിക്കൊടുത്തു. അന്നോടുകൂടി വിശ്വചിത്രനുമായുള്ള ഗുണബന്ധവും തീർന്നു. ഭർത്താവും ഭാര്യയും ഭവൻപിരിഞ്ഞു; അവർ അടിമകളെപ്പോലെ പണിയെടുപ്പാൻ പോയി. അവരുടെ കാലവൈപരീത്യത്തിന്റെ ഉച്ചസ്ഥാനത്തിലേക്ക് ഇനി ഒരു പടികൂടി കയറേണ്ടിയിരുന്നു.

എ

മാസങ്ങൾ പോയിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ലോകം അ

തിന്റെ പതിവനുസരിച്ചുള്ള ഗതിയേയും അവലം
ബിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരുന്നു. ദുഷ്ടിയിക്കടിമപ്പെട്ട ആ
വൈതിമാർക്കു സംഭവിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും കഷ്ട
തകളെ എന്തിനധികം വിവരിക്കുന്നു? അവർ ജീവപ
ര്യന്തം അടിച്ചമർപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ആ സ്ഥിതിയനുസരിച്ച
ജ്ഞപ്രവൃത്തി ഏതുകൊണ്ടായിപ്പോൻ അവർക്കു നിവൃത്തി
യില്ലല്ലോ.

ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ ഗംഗാതീരത്തുള്ള ശൃശാനപുരത്തെ
സൂക്ഷിച്ചുവന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജോലി മരിച്ചാളു
ടെ ശേഷക്കാരിൽനിന്നു ശവസംസ്കാരത്തിനുള്ള ചീസ്സു
വാങ്ങിത്തന്റെ ഏജമാനനെ കൊടുക്കുന്നതായിരുന്നു. എ
പ്പോഴും ശവശരീരങ്ങളോടുള്ള സംസർഗ്ഗം നിമിത്തം
ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ മാംസപുരയത്തിന്റെ സാധാരണവി
കാരങ്ങൾ ഇല്ലാതായിത്തീർന്നോ? നമുക്കു പഠിക്കിക്കാം.

അന്നത്തെ രാത്രി കൊടുമുടംകാരും കൂടിയും കൂടി
ത്തായിരുന്നു. തുലാവർഷംകൊണ്ടു ഗംഗാതീരത്തിലെ
വെള്ളം കൈവിടത്തൊഴിച്ചിയിരുന്നു. ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ
അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാവൽസ്ഥാനത്തു എത്തിയപ്പോൾ. പുറ
മെയുള്ള അന്ധകാരത്തിനും ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ മനസ്സി
നെ ബാധിച്ചിരുന്ന കുറിനാശ്യമായും സാമ്യമുണ്ടായിര
ന്നു. പകുതി മറിച്ച ശരീരങ്ങൾക്കായി കലങ്ങിച്ചു
കടികൂടിയിരുന്ന ശവാശുഭ്രവും കറുക്കന്മാരുടേയും
കരളൊഴുതിയൊരെന്നും പരിചയത്താൽ അത് അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുപുരത്തിൽ പെട്ടില്ല. പട്ടിയെ

പേടിപ്പിച്ചെന്നു കത്തിക്കാളുന്ന വിറകുമുളിയെ ചിതയിൽനിന്നു കത്തി ജ്വലിപ്പിക്കുന്ന അഗ്നിനാളങ്ങളെല്ലാ അദ്ദോഷത്തിന്റെ ദ്രാഹിപഥത്തിലും പെട്ടില്ല. മരണമുഖത്തിലെ ചൊരിപ്പാലകനെന്നപോലെ, അപഞ്ചലനായി അദ്ദേഹം കൃത്യസ്ഥലത്തുനിന്നു.

എ

ഒരു സ്ത്രീയുടെ ഹൃദയഭേദകമായ വിലാപംകേട്ട് ആ ചൊപോലകൻ പെട്ടെന്നൊന്നു ക്ഷയിച്ചു. അങ്ങനെയുള്ള പരിതഃസ്ഥിതിയിൽ അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന അതൊരുമിച്ച് അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. നിർഭാഗ്യവതിയായ ഒരു അമ്മയുടെ ഏകപുത്രന്റെ ശവശരീരത്തെ ഒരു സാധാരണ തൂണിക്കൊണ്ടു മൂടി അന്തരണ ഏകത്തുകൊണ്ടു വണിയിക്കുന്നു. അവർ തീ കെട്ട് ആറിക്കിടന്നിരുന്ന ഒരു കടൽക്കരയിലുള്ള ഒരു സമീപമിരുന്ന്, നിശ്ചിതമായ അവയുടെ ചുമട്ട് മാറ്റംകൊണ്ട് അവയുടെ ഭർത്താവിനെപ്പറ്റി വിചാരിച്ചാൽ തുടങ്ങി. അവയുടെ ആ അരിഷ്ടശയ്യയുടെ ഏകാഗ്രാസമായി കത്തിയിരുന്ന സന്താനം ഇതാ നശിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പന്ത്രണ്ടു വയസ്സു പ്രായമായ ആ അർദ്ധകുട്ടി ഒരുതോമരസുപ്പും ഭംഗിക്കുമായി മരിച്ചുപോയി. അവയുടെ വിവാഹശേഷം ആ പ്രദേശത്തിലെ നിരന്തരമായ ഭേദമില്ല. അവർ രാജ്യമെന്നും ദൈവമെന്നും കടം തീർത്തു എന്നും മറ്റും അവയുടെ ചിലശബ്ദങ്ങൾ പേലറുണക്കായി കർമ്മവിനിമയത്തിൽ പുറപ്പെടുവിച്ചിരുന്നു.

ശബ്ദം കേട്ട ഉടനെ, എങ്കലാനമകുതീനിമിത്തം ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ ആ സ്ഥലത്തെത്തി, പതിവുപോലെ, സംസ്കാരപ്പീഠം ചോരിച്ചുകൊണ്ടു ശവത്തിന്റെ മൃത പടത്തിനായി കൈനീട്ടി.

“കാവൽക്കാരാ, ഞങ്ങളെ തൊട്ട് അശ്രുലാമാക്കത്തക്ക ഏതെ ഞാൻ അപേക്ഷിച്ചെന്നു. നിങ്ങളെക്കൊണ്ട് വളരെ ഗുണമേറിയ കൈകൾ കൊണ്ടുള്ള സ്തംഭനമാണ് ഏതെങ്കിലും ദാരുണമായ രോഗിതാശ്വസ്ഥനായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളത്. അകലെ നീങ്ങിനില്ക്കൂ; നിങ്ങൾക്കുള്ള അവകാശം ഞാൻ അറാം.” അതുകേട്ട ഉടനെ ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അതില്ലാതെ മാറിനിന്നു. രോഗിതാശ്വസ്ഥനെന്ന നാമം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തറച്ചു. കഴിഞ്ഞ കാലത്തിലെ ചിത്രങ്ങൾ ഓർമ്മനായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളുടെ മുമ്പിൽകൂടി പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവസാന ക്രിയകളെ സ്വന്തം കൈകൊണ്ടു ചെയ്തുകൊടുക്കത്തക്ക സ്ഥിതിയിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന മണ്ണിൽ കിടക്കുന്നത് അയ്യോ! മറ്റുള്ള കിരീടാവകാശിയായ തന്റെ സ്വന്താനമാകണം? തന്റെ തല തിരിയുന്നതായി അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി. ഏകിലും ആ സ്രീയിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന ബാക്കി വർത്തമാനശകലങ്ങളെ കേൾക്കുവാൻ അദ്ദേഹം ഇരിച്ചു.

“ചന്ദ്രമതി എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചാൻ തയ്യാറായിരുന്നു; അവർ അവരുടെ രാത്രിാവകാശത്തെയും, ഭർത്താ

വിനേയും കണ്ണിലുണ്ണിയായിരുന്നു ഏക സന്താനത്തെയും ഉപേക്ഷിച്ചു. ഒരു മനുഷ്യത സ്വതസ്സിദ്ധമായ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയും അവർ ഉപേക്ഷിച്ചു.” ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ ഇവർണനിയം പരിശുദ്ധരായ കേരളവാൻ ചീനനെയും പ്രയാശയോടു കൂടിയതായിത്തീർന്നു.

“ഏകിലും പട്ടാളത്തിൽത്തന്നെ തുളിച്ചില്ല. അവർ അവരുടെ പ്രിയപ്പെട്ടവരിൽനിന്നു പ്രതിജ്ഞാമായിരിക്കുന്ന സത്യത്തെ നിശ്ചിതമായി അവർക്കു നൽകിയ സഹായിച്ചു. അപ്രകാരമുള്ള അവരുടെ സത്യസ്വരൂപമായ കൈവശം പരീക്ഷയുടെ പരമമായ ഈ വിഷയമെല്ലാത്തിൽ ഉപേക്ഷിക്കുമോ?”

തൽസമയത്തു് അവർക്കുണ്ടായ സംഭവത്തെക്കുറിച്ചു യത്നപ്പെട്ടാൽ അവർ ലഭിക്കുകയും സമാധാനത്തിനായി ഈശ്വരനോടു് അർപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ ഇതിലധികം കേൾക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലാതായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏകതാ ഉത്തരവ് വളരെ കഠിനമായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹം അപ്പോഴും ഒരു മനുഷ്യനായിത്തീർന്നു.

“ഇല്ല. ആർക്കും നീതിയും സത്യവുമുള്ള ദൈവത്തിന്നു നീക്കമില്ല. ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. മഹാഭാരതത്തിൽ പറയുന്നതിനനുസരിച്ച്, നീക്കമുള്ള അയ്യപ്പനായ ആ ദൈവമാണ് ഇപ്പോൾ നീക്കമുള്ള മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്നത്.

ന്നത്. നാം തമ്മിൽ പിരിഞ്ഞ ദിവസം എന്ന വാ
ങ്ങിയ ഏകമാനന്റെ കല്പനയനുസരിച്ച്, ഞാൻ ഈ
ശൃശാലകൃതത്തെ സൃഷ്ടിച്ചുവരുന്നു. മുമ്പേ അപകാ
രം വിധിച്ചിരിക്കുന്നു; ഈ കഠിനമോഹവസ്ഥയിൽ നാം
തമ്മിൽ കാണുവാൻ ഇടയായതും അദ്ദേഹത്തിന്റെ
ആത്മ തന്നെയാണു്. ഏഴ്നേൾക്കു ചന്ദ്രമതി മഹാമാ
താണി; നമുക്കു കട്ടിയുടെ ആനന്ദവിനു നിത്യശാന്തി
ഉണ്ടാകുവാനുള്ള ക്രിയകൾ നമുക്കു ചെയ്യുക." എന്ന്
ദർശിപ്പുരുഷ ഗർഭഭരണാടകൂടി പറഞ്ഞു.

വൃ

ഈ ഘട്ടത്തിൽ അവിടെ ഒരു പ്രകൃതമേമുണ്ടാ
യി. സത്യസ്വരൂപിയായ ദൈവമുതൽ സ്വപ്നീയമായ
ഒരു അംശമുപേക്ഷിതമായ അവിടെ ആവിർഭവി
ച്ചു. പരിശുദ്ധമായ ഭക്തിയുടേതാണു് ആ സത്യമായ
ദൃഢാഗ്ര പ്രകാശിതമായി തീർന്നു. അതിനനുശേഷം,
ഭ്രാന്താക്കളുടെ കണ്ണുപടർത്തൽ ആമൃതധാരപോ
ലെ മധുരമായ മനസ്സുകളിൽ ആ ഭക്തിസ്വരൂപം
ഇലകൾ പറഞ്ഞു:

"ഏഴ്നേൾക്കു മഹാമാതാണി ചന്ദ്രമതി, ഏഴ്നേ
ൾക്കു സത്യവൃത്താനുഷ്ഠാനത്തെ വഴിപോലെ നിവൃത്തി
ച്ച് ആ പരീക്ഷയിൽ വിജയം നേടിയതിൽ സദൃശാ
യിക്കു. മാനുഷപുത്രി, സത്യഭാരതം നീതിഭാരതം പരി
പാലിക്കുന്നവരെ സത്യസ്വരൂപനായ ദൈവത്തിനു്
ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല എന്നു ഞാൻ സ

ത്രയായി പറയുന്നു. മരിക്കുമ്പോഴൊക്കെയും, അങ്ങനെയ്ത അനശ്വരതയും സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഉണ്ണി രോഹിതാശ്വപാ, എഴുന്നേറ്റു നിൽക്കുന്ന മാരാപിതാക്കന്മാരുടെ ലാളനകളെ അനുഭവിച്ച് അവരെ സന്തോഷിപ്പിക്കുക. നിങ്ങളുടെ ആത്മാവിന്റെ മഹാത്മ്യം നിമിത്തം നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തെ മഹാർഷി നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി മന്ത്രിയെ എല്പിച്ചുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അയോധ്യയിലേക്കു തിരിച്ചുവന്ന പാണ്ഡവന്മാർക്കുവേണ്ടി ചിത്രവർണ്ണത്തോടുകൂടി പുകകളെ മമ്ബിച്ചു സുഖമായിരുന്നാലും.”

ആ ശബ്ദം നിന്നു; തെരുവും മറഞ്ഞു. അങ്ങനാർക്കുവേണ്ടി ആ രാജദമ്പതികൾ, അയോധ്യപട്ടണത്തിന്റെ കോട്ടവാതിലിൽ, അറയുടെ മുന്നാവിതെയും മറഞ്ഞിരുന്നെങ്കിലും ആരോളത്തോടുകൂടി സ്വീകരിക്കുവാൻ സന്നദ്ധരായി നില്ക്കുന്ന പഴയ മന്ത്രിയുടെയും പ്രജകളുടെയും മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. “മരിക്കുമ്പോഴൊക്കെയും ചിരഞ്ജീവിയാക്കിക്കൊള്ളൂ.” എന്നുള്ള ആശീർവാദവചനങ്ങൾ ആ സമയം ആതാശത്തിൽ മുഴങ്ങി.

മഹാർഷി വാടത്തിൽ തോററു; ദുർവ്വിധി അവർക്കായി കെട്ടിയിരുന്ന വല ദേവിക്കകത്തും ചെമ്പു,

൪ സീതാദേവി.

(ആത്മസംയമനം.)

൧

സീതയെ ഭക്തിബഹുമാനങ്ങളോടുകൂടി പൂജിക്കാതെ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഒരു ദേവതയെങ്കിലും കാണുന്നതല്ല. ഹിന്ദുചർമ്മിനികളിൽ സീതയെ മാതൃകയായി ഒരു താങ്ങു സ്ത്രീകളും ഉണ്ടാകുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. സീതയുടെ ചരിത്രം പലപ്രകാരത്തിലും ആഖ്യാനം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എപ്പോൾ ഏതുതരത്തിൽ പറയുന്നതായാലും അതിനൊരു ചുരുമയുണ്ട്. കളികൾക്കും പ്രായം ചെന്നവർക്കും ചിന്താകണ്ഠത്തിൽ ഒരു ഭേദമുണ്ടായിത്തന്നെ അത് എല്ലാകാലത്തും പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. സീതയുടെ ജീവിതത്തിൽ നിന്നുള്ള ഭീഷ്മികൾ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഗൃഹങ്ങളിൽ ഭാസ്വത്യസുഖത്തെ ഉദ്ദീപിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭക്താവിനെ സ്നേഹിക്കുകയും അതുനിമിത്തം ദാഖം അനുഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന എല്ലാ പതിവ്രതകൾക്കും ആ ജീവിതം ഒരു ആകാശദീപമായി എന്നും പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതാണ്. അരുന്ധതി തന്നെ സീതയെക്കുറിച്ച് ഈ വിധം ഏകാലിക്കുന്നതിൽ എന്തൊരുതുളസമാണമുള്ളത്?

ശ്വ

വനിതാഭർത്താ

ബാലാ സീ മമ ശിഷ്യയെന്നിവയിരിക്കട്ടെ

മനശ്ശലിക്കാ-

അർദ്ധമാധിക്കിലെനിൽക്കേ ഭർത്താവുള്ളതോന്നാ

നിമിത്തം സ്വയം

ബാലാ സീയായാ താമിനെങ്കിലുമെഹ

ലൊക്കെകക വല്ലാ ഇന്നം

മുലംതാൻ ഇന്നികൾക്കു പുഷ്പതവയോലിംഗങ്ങൾ

കൊണ്ടിട്ടല്ലോ.

വ

മിഥിയാഭാവാവാത്ത ജനകൻ യാഗത്തിനായി ഭൂമി ഉഴുതുമുഖം, സീത അവിടെ നിന്നുണ്ടായി എന്നാ ഓ ഐതിഹ്യം. അതാണ്ട് ഈ സ്മൃതിക്കത്തിനു സീ ത, ധർമ്മപുത്രി എന്നീ പേരുകൾ കിട്ടാനുള്ള ചോതു. ജനകമാരാഭാവാ, യജനസംഭവമായ ആ കട്ടിയെ പത്രിയായി വളർത്തിയ കാരണം ജനകി എന്ന പേ രും അർദ്ധമായി, കട്ടി നവമയലവനത്തെ പ്രാപി ത്തുപ്പാൻ, മിഥിലാധിപൻ ഒരു സ്വയംവരം നിശ്ചയിച്ചു. പരീക്ഷയിൽ തോറ്റതിനാൽ പലരും മാനമാ നിയോടുകൂടി മടങ്ങി. അടുത്തുള്ള ഉത്തരകോസവത്തി ലെ രാജാവായ ദശർഥന്റെ പുത്രൻ രാമചന്ദ്രൻ വി ജയിയായി സീതയെ വരിച്ചു: സൗന്ദര്യം കൈവർത്തോടും പാതിവ്രത്യവ്രഭാവം കൃത്യമായിത്തോടുകൂടി ചേർന്നു.

൩

ഭക്തഗുഹത്തിൽ സീതയുണ്ടായ സ്വാഗതം വളരെ ഹാർട്ടമായിരുന്നു. ഒരു രാജകന്യകയുടെ ഭാവതൃപ്തിവിതം സീതയുടേതിലധികം ഹൃദയസ്തോതൃകൂടി തുടങ്ങുവാൻ തരമില്ല. എന്നാൽ സീതയെപ്പോലെ കഷ്ടനഷ്ടങ്ങൾ അനുഭവിച്ച ഒരു സ്ത്രീയുമില്ല. അറയുടെ കഥ കരുകല്ലിനെക്കൂടി കരയിക്കും, പിറേറന്നാൾ രാമചന്ദ്രനെ രാജാവായി അഭിഷേകം ചെയ്യിക്കുവാൻ ഭഗവതഗുഹാരാജാവു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു. സീതയുടേതന്റെ പതിയുടെ സമീപം കോസലരാജാജനിയുടെ ശരിയായ പദവിയും കിട്ടും. അതിനുവേണ്ട സകല ക്ഷേമങ്ങളും കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പാവാസികൾ ആഹ്ലാദപരിയെ പ്രതീക്ഷിച്ചു സന്തോഷഭരിതരായി ഉത്സവകാലമെന്ന് വണ്ണം പെരുമാറിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ പട്ടണത്തിന് ഇടിവെട്ട് കൊണ്ടുപോലെ, പെട്ടെന്ന് അതിന്റെ വിധമെല്ലാം ഒരു പകർന്നു. കോവിലകത്തു നടന്ന ഏതോ കൂടപ്രയോഗത്തിന്റെ ഫലമായി, ഭഗവതഗുഹാരാജാവു ഭരതനെ രാജാവായി നിയമിക്കുകയും രാമചന്ദ്രനു പതിനാലു വർഷം വനവാസം വിധിക്കുകയും ചെയ്തു. സീതയുടെ മോഹമെല്ലാം പൊട്ടിത്തകന്നുപോയി. ജീവാവസാനം വരെ സീതയെ പിന്തുടർന്ന ദുഃഖങ്ങൾ ഈ പതനത്തിലാണ് അവരോടു കൂടിയത്.

താതനിയോഗത്തെ രാമചന്ദ്രൻ സംശയമുള്ള
വൃക്ഷമാനെ രക്ഷിക്കാൻ. കാട്ടിൽ അനിശ്ചിതമായ
തന്റെ ഭവനത്തിലേക്ക് അദ്ദേഹംപോയില്ല. “കണ്ണീ
രും കയ്യുമായി കഴിയുന്നതിനുമുമ്പെന്നതും വന്നുകൂടി.”
എന്നുംകൂടം കൌസല്യ വിലപിക്കുകയും അവയുടെ
ജീവിതത്തെ ശപിടിക്കുകയുംചെയ്തു തുടങ്ങി. അപ്പുന്റെ
സത്യത്തെ പുലർത്തുവാനാണ് താൻ വന്ദനാർത്ഥത്തിൽ
പോകുന്നത്; ലോകം മുഴുവൻ കിട്ടിയാൽകൂടി താൻ
നാട്ടിലിരിക്കുകയില്ലെന്ന രാമചന്ദ്രൻ ഉറപ്പു. അങ്ങ
നെയാണിപ്പോൾ പോകുന്നതിനുമുമ്പുള്ളതെന്നു. പതിനീ
ല്പാത്ത കൊവിലകം സീതയ്ക്കു സൂര്യനീല്പാത്ത ദിനം
പോലെ തോന്നി; എന്നല്ല, അതു വിജയപ്രദേശത്തെ
ക്കാൾ ഭവനമാണെന്നു തോന്നി “വന്ദനാർത്ഥം ശീലിച്ചി
ട്ടില്ലല്ലോ. പ്രിയപ്പെട്ടമാതാപിതാക്കന്മാരെ ഇല്ലാക്കി
ച്ച് അവരുടെ ധ്വസനത്തെ ശമിപ്പിക്കുവാൻ ഇവിടെ
താമസിക്കും.” എന്നുരോജകുമാരൻ, താൻപറയുവാൻ
ചെന്ന സമയം, സീതയോടു പറഞ്ഞു. ആ കല്പന സീ
തയുടെ സങ്കടത്തെക്കുറിച്ചിപ്പിച്ചു; എന്നിട്ട് സീത ഇപ്ര
കാരം ഭർത്താവിനെവണക്കത്തോടുകൂടി അറിയിച്ചു:

“നാഥ! പതിവുതന്നെ ധർമ്മത്തിന്നോ-
നാധാരവുമില്ല മഹാനിഷാദമേ.
എത്രമേ ദോഷവുമില്ല, യോനിയോ!
പാദങ്ങളെപ്പോലും മുടക്കായ്ക്കുമേ.

നിന്നുടെ സന്നിധൗ സന്തതം വാണീട്ടു-
 മമെന്ന മാനാക്കാരം പീഡിച്ചുകൂട്ടുമോ?
 വല്ലഭം മൂലഹർജിമഹാദാരങ്ങൾ
 വല്ലഭോല്ലിഷ്ടമെന്നിക്കമിതോപമം.
 മിമിസാപുരുഷനോടുകൂടെ നടക്കുമ്പോ-
 രെയ്യും കൂളിയുളള കല്ലും മുളയും
 ചുറ്റുംസ്തംഭങ്ങളുയർന്നിടത്തും
 പുഷ്പബരണോപമ നീ വെടിഞ്ഞീടോവാ."

അവരുടെ ഹിതമനുസരിച്ചു എന്നല്ലാതെ, സുഖമി-
 തകളുടെ ഈ വക പ്രാർത്ഥനകൾക്കു പ്രത്യുത്തരമില്ല.
 അതുകാരണം സീതയും ത്വീകാമനം അന്തർ മകുഷ-
 ണനം പുരവാസികളുടെ കരച്ചിലോടുകൂടി അയോദ്ധ്യ-
 യെ വിട്ടു.

൫

ഭരപാദാജ്ഞാതത്തിൽ കരോനാഥ താമസിച്ചതി-
 ന്നുമേൽ, അവർ ചിത്രകൂടത്തിലേക്കു മാറി, അല്പ കാ-
 ലത്തക്കായി ഒരു സ്ഥലമുണ്ടാക്കി അവിടെ പല ക-
 ലികളിലും വേട്ടയിലും ഏല്പെട്ടുകൊണ്ടു സുഖമായി
 പാർത്തു. പിന്നെ അവർ, തെക്കു ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ
 ഗോദാവരീതീരത്തു വിജയപ്രദേശമായ പഞ്ചവടി-
 യിൽ ശേഷമുള്ള വനവാസകാലം കഴിച്ചുകൂട്ടാമെന്നു
 കരുതി, ഒരു പശ്ചിമദിക്കായി നിർമ്മിച്ചു.

൬

സീത വനപ്രദേശവുമായി പരിചയപ്പെട്ടു കഴി-

അതിരിക്കുന്നു. പണ്ണിശാലയുടെ സമീപമുള്ള ഉപവനങ്ങളിൽ പ്രകൃതിദേവി വിളയാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആനങ്ങളുണ്ടിരുന്ന സിന്ധു, അവിടെ ഓടിച്ചാടി നടന്നിരുന്ന മാർക്കിടർവിടങ്ങപ്പാലു, ആശയശ്രുതിയോടുകൂടി ആ കാട്യാദീപകമായ പ്രദേശത്തെ ഒരു വിനോദരംഗമാക്കി. അവിടെ വികസിച്ചിരുന്ന നദീനികളുക്കാരും അതികോമളമായ ഒരു നളിനിയായും, അവിടെ പാടിയിരുന്ന പക്ഷികളിൽ ഏറ്റവും പ്രമുഖതയായ ഒരു പക്ഷിയായും, വനദേവതകളിൽ ഏറ്റവും ഉത്തമനായ ഒരു വനദേവതയായും സീത, തരൻറ അനന്യസദൃശമായ സൗരഭ്യതയ്ക്കൊക്കെയും നിർദ്ദോഷതയ്ക്കൊക്കെയും ആ പ്രദേശത്തെ അലങ്കരിച്ചു. അവർ ശ്വസിച്ച് വായുവിനെപ്പോലെ സീത സ്വതന്ത്രയായിരുന്നു. നദീതീരത്തുള്ള വൃണവാടികളിലും തൃണാഗൃതസ്ഥലങ്ങളിലും കൂടി തരൻറ ഭർത്താവായതിട്ടുള്ള പശുടനങ്ങൾ സീതയ്ക്കു അതിരുകൂടാ! അനഭവിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ആനങ്ങളെ നൽകി. ഹാ! പഞ്ചവടീപ്രദേശത്തിലെ ആ സുഖവാസം! ഭാവിയിലേക്കു സീതയ്ക്കു നോക്കുവാൻ സാധിച്ചിരുന്നവെങ്കിലൊ!

൭

സീതയുടെ അംഗഭംഗിയുടെ വിവരണം ചങ്കുറിയെ രാജാസരാജാവായ രാവണന്റെ കണ്ണുപടങ്ങളിൽ പതിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതാരും സീതയെ അപഹരിക്കുന്നതിനുള്ള തരവും തരവും നോക്കിയിരി

അകത്തായിരുന്നു. മേൽവക്കുണരമാർ ആതുരത്തിലില്ലാതിരുന്ന സമയത്തു്, വലിയ മായാവിയാണു രാവണൻ, ഒരു തിഷ്ണുവിന്റെ വേഷം ധരിച്ചു്, ഗുഹാഗതനായി, അതിഥിസന്ദർശനം കടംബിനികളുടെ കൃത്യമാണെന്നു് അറിയിച്ചു. സീത പുറത്തിറങ്ങിയതോടുകൂടി, രാവണൻ സീതയെ ബലമായി പിടിച്ചു തന്റെ തേമിൻ കയറ്റി ഓടിച്ചുപോയി. അതിവേഗം പുറപ്പെട്ടു്, കല്ലിറമ്പത്തു് അവിടുന്നു തടത്തിലുള്ള സീതയുടെ കരച്ചിലുണ്ടാകാമവിളക്കനായ ഒരു കുറിനൂറ്റാമ്പൻ വകവെക്കുന്നു! അതു്, അയാളുടെ ശീശ്മഗതിയുടെ തലമയം കൂട്ടുന്നതിന്നു മഹത്തമരംകു പാർവതീനാശമുണ്ടാക്കി കലാശിച്ചതെന്നുള്ളതു്, തന്നെ കാണാതിരിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണവും താൻ പോയ വഴിയും രാമൻ ഉൾക്കൊള്ളുന്നവൻ വേണ്ടി, സീത അപരനെ അടുത്തു് തന്നെക്കൂടി കാണാൻ വഴിയിൽ ഇട്ടുകൊണ്ടു പോയി.

൮

സോദരന്മാർ മടങ്ങിവന്ന സമയം, സീതയെ കാണാതില്ല. സീതയുടെ അഭ്യർത്ഥന അകമ്പടികൾ അവിടനിൽപ്പുറപ്പെടുമായിരുന്നു. മാമലക്കുന്റെ നൃസനം വാക്കുകളാൽ വെളിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. ഭൂമിയിലും, വെളിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. കണ്ടു വരുകയും വരികയും ചെയ്തു. ഭൂമിയിലും വെളിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു.

തന്മൂലമുമാകട്ടെ തന്റെ ദാരിദ്ര്യത്തെ 'ആത്മാനുഭവമോ
കണ്ടു?' എന്നുദ്വേഷം ചോദിച്ചുകൊണ്ടു നടന്നു. ഓ
രോ മുക്കിലും മൂലയിലും നോക്കി; എന്നാൽ പണ്ഡവരി
ൽ കാണാതെപോയ ആ നിധിയെ അദ്ദേഹത്തിന്
തിരിച്ചുകൊടുപ്പാൻ സാധിച്ചില്ല.

‘കുടുംബവും വേദിച്ചും വനഭ്രമി

തിരഞ്ഞും പലതുതേ

പറഞ്ഞും കോപിച്ചും പലവഴി

നടന്നും ഇപസ്യതൻ’

വലഞ്ഞു. അങ്ങനെ നടക്കുന്ന കാലത്തൊരുദിവസം,
വഴിയിൽ ഒരു പട്ടവസ്ത്രത്തിന്റെ കഷണം കണ്ടുകി
ട്ടി. അതു സ്ത്രീയുടെതെന്നു രാമചന്ദ്രൻ മനസ്സിലാക്കി.
കുറച്ചുകൂടി നടന്നു; അതാ അവിടെ സ്ത്രീയുടെ കൊരി
ടണം കിട്ടിക്കണ്ടു. ഈ വക അർദ്ധഭാഗങ്ങളെ ആസ്പദമാ
ക്കി രാമചന്ദ്രനന്താൽ കാട്ടിൽകൂടി നടന്നു നടന്നു കിട്ട
വിൽ കിഷ്കിന്ധവതിൽ ചെന്നുചേർന്നു. അവിടെ അവ
ർ സുഗ്രീവനെന്ന വാനരരാജാവിന്റെ സഖ്യം ലഭിച്ചു.
സ്ത്രീതാദേവിയെ കൊണ്ടുപോയിട്ടുള്ളതു ലങ്കാധിപനാ
യ രാവണനാണെന്നും, ആ സ്ത്രീത്തങ്ങളെ തിരിച്ചു
കൊണ്ടുപോരുവാൻ വേണ്ട സകല സാധനങ്ങളും
താൻ ചെയ്തുന്നുണ്ടെന്നും സുഗ്രീവൻ രാമചന്ദ്രനെ ധരി
പ്പിച്ചു.

ൻ

സുഗ്രീവന്റെ വിശ്വസ്തപ്രതിപുരുഷനായ ഹനുമാനെ സീത ഏവിടെ എന്നറിഞ്ഞു വരുവാനയച്ചു. അദ്ദേഹം ചങ്കയിലേക്കു കടന്ന്, രാവണന്റെ ഉഭയനത്തിൽ പ്രാവശ്യിച്ചു. അവിടെ ഒരു അശോകവൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ

‘മലിനതരവിചരവസനം പുണന്തിദീനയാ-
 ക്ഷേപ്തദീപിതാൻ ശൃണുമാന്ത്രിതാമൈതരയാ-
 യേവിവശമവനിയിവുതന്ദ്രം സദാഹൃദി
 ഭണ്ഡാവതന്നെ നിനിച്ച് നിതച്ചലം
 നന്തനഖമനവരതമൊഴുകിയൊഴുകിപ്പതി-
 നാമത്തെ രാമരാമേതി ജപിഷയും
 നിശിഖരികൾ സദാവിവദകൊടു മഞ്ജുനീശ്വരീ
 നിത്യസ്വപത്രാപിന്നിയെക്കണ്ടുമാളതി.

അപ്പോഴൊക്കട്ടെ, പരിചിതശാക്തപാലം സീതയെ കണ്ടാലറിയുവാൻ പ്രയാസമായിരുന്നു. അവൾ് അന്യോന്യോരാജനാതിക്കു ശോഭയെ നൽകിയിരുന്ന കാന്തി അന്തളായിരുന്നില്ല; അവർ പഞ്ചവടിയിലെ വൃക്ഷവാടിയിൽ വികസിച്ചിരുന്നു കോമളകസുമവമായിരുന്നില്ല. ഏന്നാലോ, സീതയുടെ നില, അയ്യൊയ്യെന്ത്, ദോഷമെന്നായ അവിടത്തെ രാജാവു തന്നെ എളുനീ മിഷമെങ്കിലും പ്രമോദവിധം കൊല്ലുന്നതിനു കല്പന കൊടുക്കത്തക്ക ഒന്നായിരുന്നു. സീതയ്ക്കു മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പു തന്റെ നാഥനെ ഒരു കാണാൻ കഴിയുകയി

പ്രകൃതിയും എന്നൊരു ദേവതയെ ഉണ്ടാക്കിയെന്നുള്ളതു.

സീതയുടെ കാളരാത്രി കഴിയാറായി എന്നും സുപ്രഭാതം അടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നും രാമചന്ദ്രൻ ഉടനെ അവിടെ ചെന്നു സീതയെ വീണ്ടുകൊണ്ടുപോകുമെന്നും ഹനുമാൻ പതുക്കെ സൂചിപ്പിച്ചു. സീത മേഘപ്പാട്ടു നോക്കി. ത്വീരാമനാമം സീതയെ പുളകാകിതയാക്കി. ആ പേർ പിന്നെയും ഭക്താഭിനയിച്ചവേണ്ടി അവർ ജീവിപ്പാനാഗ്രഹിച്ചു.

൧൦

യുദ്ധം കഴിഞ്ഞു. സുഗ്രീവസൈന്യത്തോടുകൂടി രാമചന്ദ്രൻ ലങ്കയെ ആക്രമിച്ചു രാവണനെ കൊന്നു; അങ്ങനെയൊന്നു നശിപ്പിച്ചു; രാമചന്ദ്രന്റെ സ്നേഹിതനും സ്വാമനായും രാവണസോദരനായ വിദിഷണനെ ലങ്കാശിപതാതി വാഴിക്കുകയും ചെയ്തു. അങ്ങനെ സീതയെ നശിപ്പിച്ചു.

൧൧

ലങ്കയെ ജയിച്ചു വീരന്റെ പട്ടണപ്രദേശം ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. സമുദ്രതീരത്തു് അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള വലിയ ഒരു പന്തലിൽ ഒരു സമുദ്ര കൂടീട്ടുണ്ട്. അവിടെ പ്രഭാതകാലം, സേനാനായകന്മാർ മുതലായവരും നാട്ടിൽ പ്രമാണികളായിട്ടുള്ള മറ്റനേകം പേരും വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ട്. രാമചന്ദ്രൻ ഒരു സ്വപ്നസിംഹാസനത്തിൽ ഇരിക്കുന്നു. ആ സമയം, വിദിഷണൻ മുട്ടുപുടവയ്ക്കുകയും പല്ലത്തിൽ സീതയെയുംകൊണ്ടു

ഇതിരാമന്റെ അടുക്കലേക്കുവന്നു. സീതയുടെ സങ്കട വാചസ്യമുണ്ടെ അവസാനം സമീപിച്ചല്ലോ എന്നു കരുതി പലരും ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു; സീത ഇറങ്ങി; ഭർത്താവായി രക്ഷണം സന്തോഷമൊഴികെ മറ്റൊരു ചിന്തയുമില്ലാതെ, രാമചന്ദ്രന്റെ പാക്കേക്കു ചാളം നോക്കിക്കൊണ്ട് സിംഹാസനത്തിന്റെ ചവിട്ടുപടികൾ കരുറിച്ചുകൂടി. ഇടനെ “സീത അവിടെ നില്ക്കണം. വളരെനാൾ സീത അനവൃതനെന്നായി രാവണന്റെ ശ്രമത്തിൽ പാർത്തിരിന്നു. അതുകാരണം, സീതയെ തിരിച്ചെടുത്തുകൂട.” എന്നീ വാക്കുകൾ ഇടിഞ്ഞീപോലെ സീതയുടെ ചെവികളിൽ പതിച്ചു. കരുണയുടേയും മാനത്തിന്റെയും ഇരിപ്പിടമായ രാമചന്ദ്രന്റെ കല്പനയ്ക്ക് അപ്പിച്ചുണ്ടോ? തീക്കൊള്ളികൾപോലെ ഈ വാക്കുകൾ തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കമ്പരന്നു മാതിരി അവൾ ഭ്രാന്തനി. തലചുറ്റുന്നു, കണ്ണു കർന്നു തെന്താകുന്നു. ഇതാ വീഴ്വാൻ ഭാവിമെന്നു.

൧൨

അല്പനേരം കഴിഞ്ഞു. സീത കണ്ണുതുറന്നു സങ്കട ഭേദമില്ലാത്ത ലക്ഷ്മണന്റെ നേരെ ഒരു നോക്കി. അതു രാമചന്ദ്രന്റെ അടുക്കൽ ഫുപാൾ ചെത്താനായിരുന്നില്ല; തന്റെ ഇഹലോകവാസം അവസാനിപ്പാൻ സഹായമേണ്ടതിനുള്ള പ്രാർത്ഥനയായിരുന്നു അത്.

തീക്കണ്ഡം തെന്താറായി. ഭക്തൃത്തൃപ്തയ്ക്കു അവകാശമില്ലാത്ത ശരീരത്തിനെ സീത തീയിലിട്ടു

യോമിക്കുവാനാണ് തീർച്ചയാക്കിയത്. ആഗ്നി കത്തി ജ്വലിക്കുന്നു; അതിന്റെ പല ജിഹ്വകൾ കീട്ടുന്നതെല്ലാം ദിക്കിടകവാൻ തയ്യാറായിരുന്നു. അനവരതം അടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന തരംഗങ്ങളോടും അനന്തമായ ആകാശത്തോടും കൂടിയ ആ കടൽപ്പുറം ഈ യജ്ഞത്തിനൊരു മൃകസാക്ഷിയാക്കി നിന്നു.

“തൃകരണങ്ങളിൽ ഏതുകൊണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ ഏന്റെ ചാരിത്രത്തിന് ഭംഗം വരുത്തിത്തന്നെങ്കിൽ, അതിനിൽ തൽക്കണ്ണം നശിച്ചുപോകട്ടെ.” എന്നു പറഞ്ഞു സ്വീത തീക്കണ്ഡത്തിലേക്കു ചാടി. കാണികൾ ഒരു വിറച്ചു; ആൾക്കു ഒരു പുറപ്പെട്ടുനില്പു; എല്ലാ ഇടവും നിശ്ശബ്ദമായി, ഹേ! എന്തൊരു കാഴ്ചയാണിത്! ജ്വാലകളുടെ ഉഗ്രത കുറഞ്ഞുവരുന്നു! വിറകു കത്തുന്നില്ല! ജ്വാലകളുടെ നടുവിൽനിന്ന് സ്വീതയെ കളിൽ ഏടുത്തുകൊണ്ട് ഒരു തേക്കുസ്സു പുറപ്പെട്ടു! അത്യാതിപരതന്ത്രനായിരിക്കുന്ന ശിക്ഷാമന്ത്രൻ സമീപം ചെന്ന് ഇപ്രകാരം അദ്വൈതത്തോടു പറയുന്നു: “കോസലേശ്വര, സ്വീതയെ നിങ്ങൾ കേവലമൊരു മനുഷ്യസ്ത്രീയല്ലാതെ കരുതരുത്. സ്വീതയ്ക്കു മാനുഷഭാവമുണ്ടെന്നു ഇല്ല. സ്വീത പരിശുദ്ധയാണ്. സ്വീത ഒരു സത്വീരണമാണ്. വിവാഹാഗമനം ഏതെന്നു സാക്ഷിനിൽനി ചെത്തിട്ടുള്ള സത്യത്തെ, അല്ലയോ മാതാവേ, അങ്ങയുടെ കാർമ്മയിലിരിക്കട്ടെ.” ഇതു പറഞ്ഞുതീർന്നതോടുകൂടി ആ ദൈവമൂർത്തി മറഞ്ഞു. അവിടെ കൂടി

യിരുന്നവരെല്ലാം സന്തോഷഭരിതരായി മംഗളധ്വനി മുഴക്കി. അന്നുഗൃഹീതമായ സീത പരമഭാഗ്യത്താൽ മനക്കി ഭർതാപിതൻറെ കൈകളിൽ ആശ്വസിച്ചു.

൧൩

വനവാസകാലം കഴിഞ്ഞു. അഭയാശ്വയിൽനിന്നു ബാരിയൂരിമുകളേട്ടു ആറും വീണ്ടും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൂർണ്ണമാരുടെ സ്വീകാരംസനത്തെ അധിമോഹണം ചെയ്തു. സീതയുടെ സുഖമിവിതത്തിൽ ദുഃഖവാർത്തകളെ അവർ വിസ്മരിച്ചു തുടങ്ങി. കൊസലപാണ്ഡവരികളുടെ ഇടയ്ക്കു സീതയുടെ ഭാഗ്യം ഒരു തിരഞ്ഞിലായിതീർന്നു. മാമധവന സീതയിലുള്ള സ്നേഹത്തിന്നു അതികീഴ്ചയിരുന്നു; സീതയെ അല്ലാതെപോലും ചിന്തിക്കുന്നതിന്നു അദ്ദേഹത്തിന്നു മസ്സഹമായും തീർന്നു. എന്നാൽ ഈ ഭാഗ്യം ഏതൊരു മറയന്നു എന്നായിരുന്നു സീതയുടെ ഭയം. സീതയുടെ പൂർണ്ണധ്വനം അടിസ്ഥാനമില്ലാത്തതായിപ്പറന്നില്ല. ദൂരത്തായുള്ള ലങ്കാപുരിയിൽപെട്ടു നടന്ന അഗ്നിപരീന്ദ്രമിയെ ജനങ്ങൾ കൈക്കൊണ്ടില്ല. ലോകാപവാദം സാരസ്രഗിരസ്സുകളോടുംകൂടി ഭാരമരിതത്തെ അതിക്രമിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. വിശ്വസ്തന്മാരായ ചാരന്മാരും പ്രഭുക്കളുടെ ഇടയിൽ ബലമാർച്ചി ഈ സംഭവം നടക്കുന്നുണ്ടെന്നു രാജാവിനെ ധരിപ്പിച്ചു അക്ലിപകലാസമാധാനമാണു മദ്ധ്യകലത്തിന്റെ ധർമ്മം; പോരെയിൽ,

‘ആമോദം പൂർവ്വകമായി നിത്യമുദ്രാ-
കീടേണമകീർത്തിയാ-
തീമത്താകിയ നിർകലത്തിനമഹാ-
സ്വതന്ത്രനാത്താർത്ഥിക.’

എന്നു കലാശാലയിന്റെ ആശയമുണ്ടു്. ഈ മുദ്ര-
ത്തിൽ സ്വീതയെ ഉപേക്ഷിക്കുകയല്ലാതെ മാമനോ-
ദം വഴിയുള്ളതു്? സ്വീത സുചരിതയെന്നു മാമനോ-
ദപ്രസ്താവം ബോദ്ധ്യമുണ്ടു്. പക്ഷെ മനോമോദത്തിനവേ-
ണ്ടിജനകാത്മമയെ പരിശുദ്ധിക്കാതെ തമിസ്സാതെ വ-
ന്നിരിക്കുന്നു. പഞ്ചവർണ്ണത്തിനെ നാലുത്തിൽ
പുണ്യഗർഭമായ സ്വീതയെ കാട്ടിയിരിക്കാണ്ടുപോയി വി-
ട്ടു. വിധിവിഹിതം മാമനോദം. ലക്ഷ്യങ്ങൾ വിവരം
സ്വീതയെ വരിപ്പിച്ചു. സ്വീത ആമോദം കരം പര-
ഞ്ഞില്ല. “പ്രജാപാലകനായ ഏന്റെ ഭർത്താവിന്റെ
നടപടിയുടെ ഭോഷത്തേക്കറിപ്പു മിന്നിപ്പാൻ എനി-
ക്കവകാശമില്ല. അദ്ദേഹം ചെയ്യുന്നതെല്ലാം ശരിയാ-
യിരിക്കും. ഞാൻ വിതച്ചതനുസരിച്ചു കൊയ്യുന്നതായി-
രിക്കും.” എന്നു പറഞ്ഞു.

൧൯

നമുക്കിനി വാല്മീകിയുടെ ആശയത്തിലേക്കു പ്ര-
വേശിക്കുക. സ്വീതാപരിത്യാഗം കഴിഞ്ഞിട്ടു പന്ത്രണ്ടു
സംവത്സരക്കാലം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വാല്മീകിമഹ-
ഷി സ്വീതയെ പുത്രീനിർദ്ദേശമായി കാത്തു ക്ഷി-
പ്രവരുന്നു. സ്വീതയുടെ ഇരട്ടപൊറു കട്ടികളാൽ കരല

വന്ദാമെ താപസുകുമാരന്മാരെപ്പോലെ വളർത്തിവരുത്തു-
 ണ്ട്. അവർക്ക് അവരുടെ അല്പനാകുന്നറിവില്ല. എ-
 കിലും അവർ ക്ഷത്രിയന്മാരായാൽ അനുരൂപങ്ങളാ-
 യ ഏല്പാ വിദ്യകളും അഭ്യസിച്ചുവരുന്നുണ്ട്. അവർ
 സീതയുടെ ദണ്ഡാഭത്തിന്റെ ഇമിപ്പിടവും, സീതയ്ക്കു
 ചിത്താശ്ശാഭത്തിനുള്ള ഏകകാരണവുമായിത്തീർന്നി-
 രുന്നു. മഹർഷി പഠിപ്പിച്ചിട്ടുതന്നെ സർപ്പ് അവർ അമല-
 രീതത്തെ മധുരമായി അമ്മയെ പാടിപ്പോറ്റിപ്പിക്കും.
 സീതയോ, ഏകാഗ്രഹിതയെന്നോടെ ആ സംഗീതമാസ-
 തത്തെ ആസ്വദിക്കുകയും ചെയ്യും ചാട്ടിന്റെ ഓരോ
 പദത്തിൽനിന്നും അമൃതമാലിക്കുന്നു. അവരുടെ ജീ-
 വനെ രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇക്കാലത്തു സീത പ-
 രഞ്ചവടിയിൽ കുണ്ടുപോലെ വിഭവോല്പ്രദമായ ഒരു വ-
 ധുവല്ലു; ഇവിടെയും ഒരു ആശ്രമത്തിലാണു് അവരുടെ
 വാസം; ഇവിടെയും ആദാന മയിലും പാടുന്ന കയി-
 ലും വികസിക്കുന്ന താമരയും ചിരിക്കുന്ന കണ്യകാജന-
 ധുക്കുണ്ട്; പക്ഷെ, സീതയുടെ ഭർത്താവെവിടെ? സീത-
 യുടെ ജീവനാഡി പോയിരിക്കുന്നു. അതെന്തൊരു
 വ്യത്യാസത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു! വളരെ പണിപ്പെട്ടുകൊ-
 ണ്ടു സീത ഓരോ ദിവസത്തെ വലിച്ചിഴച്ചു കഴിച്ചു
 കൂടുന്നു.

൧൫

ഈ കാലത്തായിരുന്നു, ദിഗ്വിജയം കഴിഞ്ഞു രാ-
 മലന്തർ നടത്തിയിരുന്ന അപേക്ഷയാഗത്തിനായി

വാച്ചികീമഹർഷിയെ അദ്ദേഹം കണ്ടിട്ടുണ്ട്. ഹിന്ദു ശാസ്ത്രപ്രകാരം, തന്റെ ധർമ്മപത്നിയോടുകൂടാത്തതായ ഈ വകയാഗങ്ങൾ അപൂർണ്ണമായിരിക്കുമെന്നുള്ളതിനാൽ, ആ സ്ത്രീയെ പരിഹരിക്കുവാൻ ശ്രീരാമൻ സീതയുടെ ഒരു പൊൻപുതിമയെ ആയിരുന്ന ഉപയോഗിച്ചിരുന്നതു്. ഇതിലുടമയികൾ സന്തോഷമാർന്ന സീതയെക്കണ്ടാൽ വൃത്താന്തമാണു കേൾക്കേണ്ടതു്? സീത തന്റെ സകല ഭർത്താക്കളെയും മറന്നു. കണ്ണുനീരാൽ കഴുകിയ ഭസ്മപരഞ്ഞാടം കൃതജ്ഞതയോടുകൂടി തന്റെ വൃദ്ധയെക്കുറിച്ചു രാമകന്യാഭയപ്പെട്ടു. ഒരു നിമിഷത്തെ ആഭാഗ്യാചാരവിപ്പാൻ വേണ്ടി സീത അനേകംകൊല്ലത്തെ തപാഗകരോരഭം അനുഭവിപ്പാൻ തയ്യാറായിരുന്നു.

൧൩

തത്സമയത്തു മഹർഷി രാജാവിന്റെ കർമ്മങ്ങളെ മാനിച്ചു. കശലവനാമധാരികളായ കശീമരന്മാരും അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചുണ്ടായിരുന്നു. അവരുടെ മനോഹരമായ സംഗീതം രാജഭവനത്തെ മോഹിപ്പിച്ചു എന്നുതന്നെയല്ല, അവർ മഹാരാജാവിന്റെ കണ്ണുകളെ ആകർഷിക്കുകയുണ്ടായി. സീത നിർദ്വേഷയെന്തും, ക്രൂരവിൽ ധർമ്മചാരണിയായി സീതയെ സ്വീകരിക്കണമെന്നും രാജസഭയിൽവെച്ചു മഹർഷി മഹാരാജാവിനെ അറിയിച്ചു. രാജാവിന് അതു് സമ്മതമായിരുന്നു എങ്കിലും, ജനപ്രീതിക്കായിക്കൊണ്ടും രാജസഭ

ജ്യോത്സംസത്തിക്കൽനിന്നു ജനിച്ച ശയാലേശംപോലും അവരിൽ ഇല്ലാതിരിപ്പാനുമായി കൈകൾകൂടി അഗ്നി പരിശുദ്ധി വേണമെന്നു തീർപ്പാക്കി.

സ്കന്ദന്നാൽമായ ആ ദിവസമാകട്ടെ, അയോദ്ധ്യ രാജധാനി ആരംഭത്തിലേക്കൊണ്ടു ശ്യാസം മുട്ടിത്തുടങ്ങി. ചന്ദ്രൻമാർ, സന്യാസിമാർ തുടങ്ങിയുള്ളവർ അതൃപ്തപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അവരുടെ ആശുപത്രികളിൽനിന്നു വന്നിട്ടുണ്ട്; ദുര്യോധനകളിൽ നിന്നുകൂടി രാജാക്കന്മാർ, നാട്ടുവാഴികൾ, പ്രഭുക്കന്മാർ മുതലായവർ വന്നു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ജനങ്ങളുടെ എണ്ണത്തിനു കണക്കില്ല. കോസലരാജാവു തന്നെ സ്വീകരിച്ചു തിരിച്ചവകാശപ്പെട്ട സമാനം തരമെന്നുകരുതി, രാജശാസനപ്രകാരം സീതയും വന്നു ചേർന്നിരിക്കുന്നു. സാധു! ചന്ദ്രികളാൽ സീത!

സദസ്സിൽ മുമ്പിൽ സീത നില്ക്കുന്നു. മഹർഷി വിവരം ജനങ്ങളെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കി. രാജവന്ദൻ സീതയെ സ്വീകരിക്കാമെന്നു സ്വയം തീർച്ച.

സീതയ്ക്കു തന്റെ സ്വന്തം ചെവികളെത്തന്നെ വിശ്വസിക്കാമെന്നു എന്നാക്കി. സീത സ്വന്തമാക്കത്തക്കണ്ണുനീരുമുൾം പ്രകാശിപ്പിച്ചു.

മഹർഷി മുഴുവനാക്കട്ടെ. “സീത അവരുടെ കാര്യം തുടങ്ങിയെ വീണ്ടും തെളിയിച്ചാൽ രാജാവിനാൽ സ്വീകരിക്കപ്പെടുന്നതാണ്.” എന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം കടുവിൽ പറഞ്ഞുനിൽക്കി.

ഭവമുായിരിക്കട്ടെ. ഞാനതു ചെല്ലിയില്ല. ഞാൻ നിരപരാധിയെന്നുവരികേക്കുറിയാമല്ലോ. സംസാരത്തിന്റെ ഇപ്പോഴുള്ള അവസ്ഥയെക്കുറിച്ചു സഹിപ്പാൻ ഞാൻ ശക്തയല്ല. അമ്മ, അമ്മയുടെ അംഗങ്ങളിൽ ഏതൊരു ഭാഗത്തുവെക്കുന്നു."

ഉടനെ ഭൂമി പിടന്നു്, സമസ്ത സംസാരസന്ധിയിൽ അതിതേജോമയവും അതിശക്തമായും ആയ ഒരു സ്ത്രീ രൂപം ഉയർന്നുവന്നു്, മോഹാലസ്യപ്പെട്ട പീഴവൻ ഭാവിമരണ സീതയെ അവയുടെ കയ്യിൽ സ്വീകരിച്ചു മറയ്ക്കയും ചെയ്തു.

ശോകഭ്രമിപ്പോലായ ഈ കഥയുടെ ഈ ചരമകരത്തോടുകൂടി ആവരണപടം വിഴുട്ടു. ദയാകരമായൊരു നിസ്സാരതയുടെ ശോകാവേശത്തോടുകൂടിയ മീഷുനി ശോധം വീശുക. ഈ യുഗത്തിലാണ് എങ്ങനെ പരിഹരിക്കപ്പെട്ടു? യുഗങ്ങൾ വന്നു പോയും കൊണ്ടിരിക്കും; പക്ഷെ, വാല്മീകിയുടെ നൂലികയെ ആശ്രയിച്ചു ഉദ്ദീപിപ്പിച്ച ആ ആദർശമെന്നോ ഇനി പഞ്ചവടിയിൽവരുന്നു.

ഒ സംവിത്രി.

(പാതിവ്രത്യം.)

൧

വൃദ്ധനായ അശ്വപതിരാജാവിന് ഒരു പുത്രിയുണ്ടായ വിവരം ഇതാ കാളവനികൾ വാഴ്വരോടുകൂടെ കൊണ്ടുവരികയും അതുകാരണം, ഇന്നു മറ്റുപുരിയിൽ ഒരു ഉത്സവമുണ്ടാകുന്നു. സ്വസ്തുവംശജനായ അശ്വപതിവലിയായ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ വശാവർത്തിയും, വളരെ പ്രദീപനായ ഒരു അധിപനും ആയിത്തന്നെ എങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന് അതുവരെ സന്താനഭാഗ്യം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. താൻ എത്രയോ വഴിപാടുകളും യാഗങ്ങളും കഴിച്ചിട്ടും ദേവന്മാർ അഭിപ്രസാദിക്കുന്നതായിട്ടില്ല. ഇല്ലാ എന്നൊരു ആശങ്കയും അദ്ദേഹത്തെ വല്ലാതെ ഹീനപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. എന്നാൽ ഒടുവിൽ ചെങ്കു പട്ടെപ്പി ദേവന്മാരെ ആർദ്രവിത്തന്മാരാക്കാതിരുന്നില്ല. രാജാവിന്റെ യാഗം സഫലമായി. അതുകൊണ്ട് മറ്റു പുരവാസികൾ ആ സുദിനത്തെ കൊണ്ടാടി. അതു ദേവന്മാരെക്കൂടി ആകർഷിക്കുന്ന ഒരു കാഴ്ചയായിരുന്നു.

൨

രാജകുമാരിയെ സംവിത്രി എന്നു വിളിച്ചുവന്നു. വളരെ സൗന്ദര്യമുള്ള ആ കട്ടി വളരുന്നതോടും രാജ

കുടുംബത്തെ ഒട്ടുക്ക് ആഹ്ലാദിപ്പിച്ചു. പുത്രിയുടെ വാക്കുകൾ ആ രാജവേഷതികൾക്ക് ഏതെന്നില്ലാത്ത കൈമാറ്റംവെക്കുകയുണ്ടായി. അവരുടെ ഗൃഹത്തെ കട്ടി സന്തോഷപൂർണ്ണമാക്കി. രാജാവിനു പുത്രിയെ പിരിഞ്ഞു കയ്യിൽ നിമിഷമെങ്കിലും കഴിച്ചുകൂട്ടുക എന്നത് അസാദ്ധ്യമായിരുന്നു. രാജാവിന്റെ കയ്യിൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു കട്ടിയെ പാഞ്ഞുവെക്കുവാൻ ഇഷ്ടമുണ്ടായില്ല. അതുകൊണ്ടു സാവിത്രിയോടുകൂടാതെ വളരെ സുഖമായിരുന്നു. ഉന്നതസ്ഥിതിയിലിരിക്കുന്ന ഒരു കുഞ്ഞിയവൾക്കു കയ്യിൽ വെണ്ടുവിയത്തിൽ കട്ടിയെ വിട്ടു അല്പസമയം കഴിഞ്ഞു. ആകൃതികൊണ്ടും പ്രകൃതികൊണ്ടും അവർ ഒരു രാജകുമാരിയെന്നായിരുന്നു.

സാവിത്രിയ്ക്കു വിവാഹം കഴിക്കേണ്ട പ്രായമായി. എന്നാൽ രാജപുത്രന്മാരുടെ മന്ത്രയന്ത്രം ഉന്നതിയെ പ്രാപിച്ച ആ കാലത്തുകൂടി, തന്റെ പുത്രിയെന്നതുപറയുന്നവരെ കണ്ടുകിട്ടുവാൻ കഴിയാതെ രാജാവു വ്യസനിച്ചു. ഒടുവിൽ രാജകുമാരിയെന്നെന്ന ആ ഭാരമേറ്റിപ്പോയി.

൩

മറ്റുരാജകുടുംബത്തിലെ കൊടിയടയാളത്തോടുകൂടി, നാലു വലിയ വെള്ളക്കുളികളാൽ വലിക്കപ്പെട്ട വിശേഷമായ ഒരു രാജകീയ മന്ദിരം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒരു പുണ്യസ്ഥാനത്തേക്കു പോയിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സാവിത്രിയും സഖിമാരും വൃദ്ധനായ മന്ത്രിയോടും ഒരു ക

കുടിവെള്ളത്തോടുകൂടെ രാജാജ്ഞയെ നിറവേറ്റുവാനാ
 ൾ പുരത്തിൽനിന്നു പോകുന്നത്. സ്നേഹാകുലമായ
 മാതാപിതാക്കൾമാർ സാവിത്രിയെ ഭക്ഷണവും കുളിപ്പി
 ലിയും ഉണ്ടാകുവാനായി അനുഗ്രഹിച്ചാണ് അയച്ചി
 ട്ടതെ. മറ്റും പുരങ്ങളും ഗ്രാമങ്ങളും പഴയും കറു
 ഏല്ലാംകൊണ്ട് അതിവേഗം പോയി. വിശുദ്ധത്തിനാ
 യി അവർ ചിലേക്കെത്തലാം മറ്റും നിത്തിയതയിലും,
 യാത്ര അവസാനിച്ചില്ല. ജനങ്ങൾ അവരെ ജിജ്ഞാസ
 കൊടുക്കുകി തോക്കി. ആ രാജപുത്രിയെ ഒരു കാണുവാ
 നായി പ്രഭുക്കന്മാരും വഴിയരികിൽ വന്നു. എന്നാൽ
 'മഗ്നം നമസ്തു' എന്നുമാത്രമായിത്തന്നെ സാവിത്രി പെ
 ണമതു്.

ഒട്ടവിലാഭം ദിവസം, സൂര്യോസ്തമനസമയത്തെ
 തിങ്ങുന്ന കാര്യം വീശിത്തുടങ്ങി. അതോടുകൂടി പന്ത്ര
 നും നക്ഷത്രമണ്ഡലത്തിൽ ഉദിച്ചു. ആ സമയത്തു രാ
 ജകുമാരിയും പരിവാരവും സമ്പൽസമൃദ്ധിയോടുകൂടി
 യ വലിയ പുരങ്ങളിൽനിന്നുല്ലാം വളരെ ദൂരെ ഒരു
 ആശുപത്രിയുടെ പരിസരത്തിൽ എത്തി. അന്നു രാ
 ത്രി അവിടെ വിശ്രമിക്കാമെന്നു തീർച്ചയാക്കി മറ്റും
 നിറുത്തി.

നന്മനോജ്യാനത്തിലെ വൃക്ഷത്തിയുടെ അഗ്നി എ
 ന്നായിരിക്കുമെന്ന് ഒരു ആലോചിച്ചുനോക്കു; എ
 ന്നാൽ പുരാതനനേർവ്വഴിയിലെ ആശുപത്രിയെക്കേൾക്കും
 ആതു ദൈവാനുജ്ഞയായിത്തന്നെ എന്ന് എകദേശം മന

സ്ത്രീലാക്കാരം. ഇതുപോലെയുള്ള പാവനങ്ങളായ ആതുര
മങ്ങളിൽവെച്ചാണല്ലോ വാല്മീകിയും വ്യാസനും മനു-
ഷ്യബുദ്ധിക്ക് ഗ്രാഹ്യമാകാവുന്ന വിധത്തിൽ ആ പരമ
പുരുഷന്മാരെപ്പറ്റി എഴുതിയത്. “അമാനുഷകവിക-
ളെ! ഇനിയുള്ളവർക്ക് കൊടുവാരം കൊടുക്കുവാനായി
നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമുള്ള ഏകദാനവും ശാസ്ത്രവുമായ ഈ ല-
താഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ തന്നെ ഒന്നാം വാസിക്കുക.” എന്നി-
ങ്ങനെ ഇനങ്ങളെക്കൊണ്ടു പറയിക്കേണ്ടതല്ലെന്നും
അവരുടെ മുമ്പേ ആ വക ആതുരമുദ്രാശേഷങ്ങളിൽ
വെച്ചുതന്നെയാണു് ഏറ്റവും വികസിച്ചത്. ഒരു
പാരത്രികസുഖത്തെ കൊടുക്കുന്ന അങ്ങനെയുള്ള പ്ര-
ദേശങ്ങളിലേക്കാണ് ജാതകിയിലെ ഇത്താനിയും ക-
വിയും ആയ ഗതേയെ കാളിദാസൻ പലേപ്രാവശ്യ-
വും ആകർഷിച്ചിട്ടുള്ളത്. “ഈ ആതുരക്കൾ സ്വസ്ത്യാ-
മാനങ്ങളാണ്.” എന്നു ഏതുഭയതപസ് അദ്ദേഹം
പറഞ്ഞുപോയിട്ടുണ്ട്.

ഇങ്ങനെയുള്ള ഒരു വനപ്രദേശത്താണ് രാജ്യ-
ത്തിൽനിന്നും ബഹിഷ്കരിക്കപ്പെട്ട വൃദ്ധനും അന്ധനാ-
മായ പ്രമത്സേനൻ എന്ന സാലപാക്കാവു രാജ്ഞി-
യോടും, ചതിനിമിത്തം തന്റെ ജന്മാവകാശംകൂടി ഇ-
ല്ലാതായിപ്പോയ പുത്രൻ സത്യവാന്മാരുംകൂടി വസിച്ചു-
വന്നത്. രാജാവിന്റെ ഇഷ്ടമനുസരിച്ചാണ് അവർ
ഇങ്ങനെ ഒരു സ്ഥലം നിരഞ്ഞെടുത്തത്. ആതുര-
ക്കളും അതിഥിസ്വർക്കാരവും പുത്രനെ ഏറ്റിച്ചു വൃ-

ലോകായ ആ കാലാവസ്ഥയിൽ ഈശ്വരഭജനം ചെയ്തു കാലം കഴിച്ചുപോന്നു.

൫

ആയുരമതിനാലായി ഒരു രഥം വന്നു നില്ക്കുന്നതു കണ്ടു്, ആഗതന്മാരെക്കണ്ടറിയിക്കാൻ, സത്യവാൻ വേഗം അവിടേക്കു ചെന്നു. സാവിത്രിയും സത്യവാനും അവരുടെ പ്രഥമഭാര്യമാകുന്നതിൽത്തന്നെ അനുരാഗികളായി. അതു് അവർ രണ്ടുപേരും അതിനഭ്യർത്ഥം അനുഭവിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ഒരു മനോഹികാരമാണിതു്. ഈ പുതിയ അനുഭവം അവരെ ഇരുവരെയും ഏതെന്നില്ലാതെ അന്യോന്യം ആകർഷിച്ചു. പരമതിലും കാലധാനിയിലും അലട്ടുമായ ഒരു സുഖത്തെ സാവിത്രി ഈ പതാഗ്രാശത്തിൽ വെച്ചുനഭവിച്ചു. താൻ ഭർതാവായി വരികുവാൻപോകുന്നത് ഈ മനികാരത്തെത്തന്നെയാണെന്ന് അവർ തീർച്ചയാക്കി. സന്ദർശനം അഭിമാനത്തായ ഈ യുവാവു പ്രമത്സേനയെൻ്റെ ഏകപുത്രനും ബ്രഹ്മാണണിനിത്താപ്പാലം, ആ നിശ്ചയം കണ്ടുകിട്ടുമായി. ദാമോദരനായ സന്ധത്തിനെ സാവിത്രി മോഹിച്ചില്ല. സൗഖ്യശീലവും ശുദ്ധതയും കലിനതയോടുകൂടിയുള്ള ഒരു ബന്ധത്തെ അവർ മാനിച്ചു. സാവിത്രിയുടെ തീർത്ഥയാത്ര അവസാനിച്ചു. താൻ ആശയിക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ട ദൈവത്തെക്കണ്ടു്, ആ പുണ്യപ്രദേശത്തുനിന്നു സാവിത്രി സ്വഗൃഹത്തിലേക്കു യാത്രതിരിച്ചു.

ന

താമ്രവു സാവിത്രിയെ ആശ്രയിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്റെ ഹൃദയം സിംധിപ്പെട്ടു. രാജാവിന്നു മനസ്സിൽനിന്നു വലിയൊരു ഭാരം പെട്ടെന്നു പാലായമായി. അദ്ദേഹമാകട്ടെ സ്വയംവരണം ഒരു സന്തോഷവർത്തമാനമാണെന്നായിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ, ആ വരൻ കലീനനായ ഒരു ക്ഷത്രിയനായിരുന്നു എന്നതിന്നു പുറമെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആകൃതിഭാവവും പ്രകൃതിഭാവവും പറ്റി മന്ത്രിക്കും മറ്റുള്ളവർക്കും ഗുണമല്ലാത്ത മാറ്റാത്ത പരവുമായൊന്നായിരുന്നു. ഭൃമത്സേനന്റെയും പുത്രന്റെയും നിർഭാഗ്യം വിവാഹത്തിൽ ഒരു പ്രതിബന്ധമാകുകയില്ല. അശ്വപതിഷ്ഠ രാജാവകാശിയാകട്ടെ ഒരു പുത്രനായിത്തീർന്നു. തന്റെ ഈ ജാതാവിന് ആ കുറവുകൂടി തീർക്കുമെന്നുള്ള സംഗതി സന്തോഷത്തിന്നു വേണ്ട ഒരു ഘട്ടവും ആയിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ സന്തോഷം അധികകാലം നിലനിന്നില്ല. രാജസഭയിൽ ഈ വർത്തമാനം പ്രസ്താവിച്ചപ്പോഴേക്കും, നാലുമണി അവിടെ വെച്ച്, സത്യവാൻ അല്ലായ്ക്കായതുകൊണ്ട്, ആ വിവാഹം നടത്തുന്നതു നന്നല്ലെന്നു പറഞ്ഞു. “ഇന്നതുകൊണ്ടി പണ്ടൊക്കെയും പെട്ടെന്നുമാസി വരുമ്പോഴേക്കും സത്യവാന്റെ ജീവിതത്തെ അവാസാനീക്കം.” എന്ന് അദ്ദേഹം അറിയിച്ചു. ആ വർത്തമാനം ഒരു ഇടിത്തീ വീണപോലെയാക്കിത്തീർന്നു. എന്നാൽ ഭാഗ്യഹീനനായ ആ രാജാവിന് ആശങ്കയും

വരുത്തിയ ആ വർത്തനം കൊണ്ടുവന്ന് മുനിന്മേ
ക്കാരം ഇടിഞ്ഞീ. എത്രയോ പ്രിയനായ ഭക്തിമിയാക
മായിരുന്നു!

൭

ആ ദിവ്യശിഷ്യരുടെ വാക്കുകൾ “ജാറു” ഒരു
നട്ടുണി. എന്നാൽ സാമൂഹിക യാതൊരു കലുഷവു
ണ്ടായില്ല. അവർ ദ്രവ്യനിശ്ചയമായിരുന്നു. “അപ്പോ
രാജകുമാരൻ ഈ അന്നം തരിച്ചാലും, എന്നും ജീവി
ച്ചിരുന്നാലും വേണ്ടില്ല; രോഗം” ഒരു സ്വാധനം ഒരു
കുറച്ചു ഭാഗം ചെല്ലാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ? ഞാൻ എ
ന്റെ മനസ്സുകൊണ്ട് എന്നെ അദ്ദേഹത്തിന് കൊടു
ത്തുകഴിഞ്ഞു. പിന്നെ ഏകദേശം രൂപി മുഴുവൻ തരാ
മെന്നു പറഞ്ഞാലും, ഏതെങ്കിലും വിദ്യയാൽ എ
നിക്കു കാര്യമുണ്ടോ? അതുകൊണ്ട് ഞാൻ വരിച്ച
അത്ര അല്പംതെ വേറെ ആരെങ്കിലും വിവാഹം
കഴിച്ചാൽ, അതു വലിയൊരു പാപമായിത്തീരും.
ഞാൻ സത്യവാദം വിവാഹം കഴിക്കാൻ പാടില്ലെ
ന്നു നിരോധനം പറയുകയാണെങ്കിൽ, ആ സമയം മുതൽ
തന്നെ ഞാൻ വിധവയാണു്. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ വ
രിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി അദ്ദേഹത്തിന് വരുന്നു ആപ
ത്തുകളിൽ ഞാൻ ഭാഗഭാഗമാണു്.” എന്നു അവർ പി
താവിനോടു പറഞ്ഞു. അവർ സംസാരിച്ചപ്പോൾ മു
ഖത്തുണ്ടായിരുന്ന കാന്തി അവരുടെ നിശ്ചയം ഏതു
കണ്ടു ദ്രവ്യമാണെന്നു പ്രകാശിപ്പിച്ചു. പുത്രിയോടു

സ്വാതന്ത്ര്യപ്രസ്ഥാനത്തിന്റെ ഫലമായിട്ടാണ് രാജാവിനെ മനസ്സിലാക്കി. വിവാഹവും നിശ്ചയിച്ചു. രാജപുത്രിയുടെ ബുദ്ധി അവരുടെ പ്രായത്തിനനുസരിച്ചതല്ലെന്ന് മനസ്സിലാക്കി. വിവിധരീതികൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തി, രാജപുത്രിയെ വാശിപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ ആവൃത്തിയെ തടയുവാൻ കഴിഞ്ഞു എന്നു മനസ്സിലാക്കി. അവരെ അന്വേഷിച്ചു. അദ്ദേഹം മരണപ്പെട്ടു.

၇၂

ഒരു ഏകദിനം പൂർത്തിയാക്കിയതിന്റെ ഒരു ആനന്ദത്തിൽപ്പെട്ട് അവരുടെ വിവാഹം നടത്തി. സാവിത്രിമാകട്ടെ, രാജഗൃഹത്തിലെ സുഖങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ച്, ഇനതും മുതൽ കയ്യെടുത്ത് ഗീർവ്വതല വരേട്ടാലെ ഒരു വനത്തിൽ വാസവും തുടങ്ങി. ഒന്നാവിനെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാതാപിതാക്കളെയും അവരുടെ പ്രവാസത്തിൽ സന്ദർശിപ്പിച്ചുവെന്നായിരുന്നു സാവിത്രി അധിപിതെ ചെയ്തത്. അവർ ആ വൃദ്ധന്മാരിൽനിന്നും അനേകവിധമായിത്തീർന്ന, തനിക്കു വൈധവ്യം വരുവാൻ പോകുന്ന വിവരം അവർ അറിയാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഭർത്താവിനെ ഒരു വൃദ്ധനായിത്തീർന്നു അറിയിച്ച് അവർ അദ്ദേഹത്തെ ദീർഘിപ്പിച്ചില്ല. തന്റെ സങ്കടത്തെ ആരേയും തന്നെ അറിയിച്ചില്ല. ആപന്നിപ്പതിക്കായി അവർ ആ സമ്പ്രദായത്തെ സമാധാനിപ്പിച്ചു.

CTD

മാപ്പങ്ങൾ ക്ഷണിക്കാൻ അതിവേഗം കഴിഞ്ഞു.

വർദ്ധവസാനമായിത്തുടങ്ങി. നിശ്ചയമായും വിധി നൽകിയ ബലിയെ അന്തിക്കുവാൻ അതിലുംവേഗം അടുത്തുചോയിരുന്നു. സത്യവാൻ ഭൃത്യവും തമ്മിൽ കൂട്ടിച്ചേർന്നു ഭരമധികരിച്ചു. പതിവുപോലെ ആഗ്രഹത്തിൽ പ്രകാശമായി. ദുഷ്ടങ്ങളിലും മറ്റും ഉണ്ടായിരുന്ന ദാരിദ്ര്യങ്ങളിൽ തട്ടിയ ഒരു തരത്തിൽ കാറ്റു അവിടെ പതുക്കെ വീശിത്തുടങ്ങി. അതുകൊണ്ടുനന്നു ചെറുപെട്ടികളും, ഉറപ്പിക്കപ്പെട്ടവയെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ നന്നായപോലെ അവയുടെ മധ്യഭാഗങ്ങളിൽ പൂർണ്ണമായി, എന്നാൽ, സാവിത്രിയുടെയും, അവയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുമ്പോൾ ആഗ്രഹമായിരുന്നു. സർവ്വശക്തനായ ഒരു വരനെ പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ട് അവർ ഏകദേശം, നാൽകുട്ടിയുടെ മുമ്പാകെ എത്തിയ ഉറപ്പാക്കുക അതിനാലാണു ആ വിധിയെ കാത്തു. സൂര്യൻ ഉദിച്ചപ്പോൾ അടുത്തു, സത്യവാൻ ചെറുകൊണ്ടുവരുവാൻ മഴയും പെയ്തപ്പോൾ പൂർണ്ണമായി. സാവിത്രി അദ്ദേഹത്തെ തനിച്ചുപോകുവാൻ സമ്മതിച്ചില്ല. മരിക്കാനുവരെയും, അല്ല, അതിനുശേഷവും കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടെ പോകുവാൻ അവർ തീർച്ചയാക്കി. ആ ഇരുപ്രാദേശങ്ങളിലെ പ്രകൃതിമാധുര്യത്തെ ആസ്വദിക്കുവാൻ വരാതെ, സാവിത്രി ഉത്തരവാതിലായിത്തീർന്നു. തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ കൂടെയുള്ള ആ യാത്രയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു.

മാ

നേരം ഇരുട്ടായിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ, താൻ ഫലങ്ങൾ പഠിപ്പാനായി, കയറിയിരുന്ന വൃക്ഷത്തിന്മേൽ നിന്നു സത്യവാൻ താഴെ ഇറങ്ങി, അദ്ദേഹത്തിനു നല്ല സുഖമുണ്ടായിരുന്നില്ല. തൊണ്ട വരണ്ടിരുന്നു. തല വേദനയും ഉണ്ടായിരുന്നു. “പ്രിയേ സാവിത്രി, ഏതാർക്കി ഏതൊരു സാവിതമാവാൻ വാഗ്ദാനം ഒരു വേദന. അവയ്ക്ക് വിനാശനേരമായിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ മരിക്കാനായി ഏന്ത തോന്നുന്നു.” എന്നു പറഞ്ഞു, സത്യവാൻ സാവിത്രിയുടെ മടിയിൽ തലവെച്ച് ഉറങ്ങിപ്പോയി. അതു ഭയപ്പെട്ടവർ ഉറക്കമായിരുന്നു. എന്തെല്ലാം കഷ്ടതകൾക്കൊക്കെയും കഴിഞ്ഞു. തന്റെ പ്രിയനെ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകവാൻ ഉത്സവനത്താണെന്നു സാവിത്രിയെ മനസ്സിലായി. ഇറങ്ങിയിൽ താൻ ഒരു വിധവയായി ഏകിലൂ, തെന്താവിന്റെ മരണകൊണ്ടു പരിശുദ്ധനും ശാശ്വതവുമായ ഒരു ഐക്യമാണ് തനിക്കു സിദ്ധിച്ചത് എന്നു അവർ ധരിച്ചു. അവർ കണ്ടെത്തില്ല. അതു കാര്യം സമയമല്ലായിരുന്നു. ഒരു സ്ത്രീക്കു പാതിവ്രത്യംകൊണ്ടുണ്ടാകാവുന്ന ആ സർവ്വവിധമനുഷ്ഠി അപർക്ക് അപ്പോൾ ഉണ്ടായി. താൻ തേപ്പെട്ടിരുന്ന ആ വിധി അവിടെ പ്രത്യക്ഷമായിരുന്നു. മരണനിമിത്തം പ്രാപിച്ച തന്റെ പ്രിയതേന്താവിന്റെ ശരീരത്തെ സാവിത്രി നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആ വലിയ കാഴ്ചയ്ക്കു തട്ടിയിൽ, സന്ധ്യാസമയത്തു, തെന്താ

വിന്റെ ശവശരീരത്തെ പിടിച്ചു മടിയിൽ വെച്ചു കൊണ്ടിരുന്നതു കണ്ടാൽ, അവർ മൃത്യുവിനെ നിമുഷ്ഠിക്കുകയാണോ ഏതാ തോന്നും. ലോകം അവരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മറഞ്ഞു; ഭൂമി അവരുടെ കാലടികളിൽനിന്നും അകന്നു. ജീവനുള്ള തന്റെ ശരീരത്തോടു ചേർന്നിരുന്ന ജീവനില്ലാത്ത തങ്ങളെ തന്റെ പ്രിയ തമന്റെ ശരീരം മാത്രമെ അവർ പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടുള്ളൂ. ഒരു വിളർച്ച മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്ന ജപ്പാറം, അവർക്കു അമാനുഷമായ ഒരു ശക്തി ഉണ്ടായി. ജീവമൃത്യുക്കളുടെ മദ്ധ്യത്തിലിരുന്ന ആ പതിവുതയുടെ പാവനമായ സ്നേഹശക്തി മറ്റൊല്ലാ ശക്തികളിലും വലിയതായിരുന്നു. അതിനുള്ളവുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതു പഞ്ചഭൂതങ്ങളെക്കൂടി കീഴടക്കി. സാവിത്രി പ്രകൃതയേ മാത്രമല്ല വിധിയേയും ജയിക്കും തന്റെ ഭർത്താവിനെ പരമലോകത്തിലും അനുഗമിച്ചു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവനെ തിരിച്ചു കൊണ്ടുവരുവാനായി അവർ തീർച്ചയാക്കി.

൧൧

സാവിത്രി അച്ഛാകലയും സ്ഥിരയും ആയിരുന്നു. ഏതുനേരം ഇങ്ങനെ ഇരിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു അവർ അറിഞ്ഞില്ല. അപ്പോഴേക്കും ശൈലീധരൻ അവർക്കു കേൾക്കാനായി. “പുത്രി വൃന്ദനിക്കേണ്ട; വിധി അലംഘനീയമല്ലേ? ഭർത്താവിന്റെ ജീവൻ ഇ

പ്ലോറം ഏതെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തെ വിട്ടുകൊടുക്കാൻ
 പിൽവലിക്കുകയില്ല. സമയമാകുമ്പോഴേക്കു ഞാൻ വരിക
 യുള്ളു; വന്നാൽ ജീവനുംകൊണ്ടും പോകുകയും ഉള്ളു.
 ഏതെങ്കിലും മോശത്തിന് ഞാൻ വന്നു; അതു വിട്ടുതന്നു വീ
 ടിലേക്ക് പോകുക." സാവിത്രി മേല്പോട്ടെന്നു നോ
 ക്കി. അപ്പോൾ യമയർക്കിനെ കണ്ടു. അവരുടെ
 അടുത്തുവരുവാൻ മുമ്പുവിന്നും ശങ്കയുണ്ടായി. സാവി
 ത്രി ആ ശോശിരത്തെ വിട്ടുകൊടുത്തു. എന്നാൽ
 വീട്ടിലേക്ക് അവർ പോയില്ല. സത്യവാന്റെ ജീവ
 നെ അപഹരിച്ച കൊണ്ടുപോകുന്ന ആ രൂപത്തെ
 അവർ പിന്തുടന്നു. ആ ദേവൻ, കരളിയുടെ ശബ്ദം
 കേട്ടു, അയ്യോമപ്പെട്ട തിരിഞ്ഞു നോക്കിയാപ്പോൾ, സാ
 വിത്രിയെ കണ്ടു, എന്നിട്ട് ഇക്കനെ പറഞ്ഞു: "ധീരപു
 ത്രി ഇതു പരിവർണ്ണനതാണു്. നിങ്ങളുടെ ഭർത്തൃസ്ത്രീ
 ഛായ്ക്കു് ഞാൻ ഇഷ്ടനായി. ഭർത്താവിന്റെ ജീവനെ
 നീക്കെ ഏതെന്നിവിടം ചോദിച്ചുകൊള്ള. ഞാൻ സാ
 വിച്ചതാണു്." "വായുസ്സുകാലത്തു് ഒരു പുത്രസഹായം
 ഇല്ലാത്ത ഏതെങ്കിലും അല്ലാതെ വിട്ടുതന്നു് കലം നി
 ലനിർത്തുവാനായി അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു പുത്രനാകുക
 ഒട്ടു." എന്തു് അവർ പറഞ്ഞു. "അതങ്ങനെ ആക
 ഒട്ടു, ഇനി ഏതെങ്കിലും അനുഗ്രഹിക്കരുതു്. നേരെ വീട്ടി
 ലേക്ക് പോക." എന്തു് യമൻ ഉപദേശിച്ചു. "എ
 ന്നിക്ക് ഏതെങ്കിലും ഭർത്താവിരിക്കുന്ന സ്ഥലമല്ലാതെ വേ
 ളെ വീട്ടില്ല. എന്നിടനിന്നു് ഏതൊക്കെ വേർ

പെട്ടെന്നുവാൻ നിങ്ങളുടെ സാധിക്കുകയില്ല. പതിവു തയ്യാറായ ഒരു ഭാര്യ ഭാരിദ്രുണിലും ദുഃഖത്തിലും മരണത്തിലും ഭർത്താവിന്റെ സഹധർമ്മിണിയാണ്. ഭർത്താവിനോടുള്ള ഐക്യമല്ലാതെ വേറെ ഒന്നും സാധിത്രി മോഹിക്കുന്നില്ലെന്ന സർവ്വജ്ഞനായ അമ്മയ്ക്കറിയാമല്ലോ. എന്റെ ഭർത്താവിനെയും ഹിരണയും വേറെ ആക്കുവാൻ ശുശ്രൂഷിനും അസാധ്യമാണ്.” എന്ന്, അധൈർദ്യപ്പെടാതെ, സാധിത്രി മറുപടി പറഞ്ഞു.

“സാധിത്രി, നിങ്ങൾ ഭാര്യകൾക്ക് ഒരു മാതൃകയാണ്. എന്നാൽ വിധിക്കുതീരെ ഒരു ശക്തിയില്ലെന്ന് നിങ്ങൾക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടെ? ഇന്ന് ഭർത്താവിന് മരിക്കേണ്ട ദിവസമായി. നിങ്ങളുടെ സ്നേഹത്തിനും അതു മാറ്റുവാൻ കഴിയുകയില്ല. എന്നാൽ ദുസ്ഥാർത്ഥം കണ്ട് ഞാൻ പ്രീതനായി. മറ്റൊരു വരം ചോദിച്ചുകൊള്ള. ഭർത്താവിന്റെ ജീവനൊഴികെ എന്തുവേണമെങ്കിലും ഞാൻ തരാം.”

“എന്നാൽ, അല്ലയോ യമധർമ്മാർത്ഥവേ, അന്ധനായ ഏന്റെ ശേഷത്തന്നെ കാഴ്ചയുണ്ടാകട്ടെ. അപ്പോഴെത്തിയ അദ്ദേഹത്തിന്റെ രാജ്യവും ലഭിക്കുമാറാകട്ടെ.”

“അതും നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടപോലെയാകട്ടെ. ഇനി ഏതൊ വിട്ട, വഴി തടയരുത്.” എന്നു പറഞ്ഞു ശുശ്രൂഷന്റെ വേഗം നടന്നു. സുന്ദരിയായ ആ യുവതി

തേയും, അമ്പതിരോ വളരെ പ്രായം ചെന്ന ആ മാതാപിതാക്കളോടും സത്യവാന്റെ ഉറങ്ങുകൊണ്ടുണ്ടാകാവുന്ന മുഖമേതെയും, അദ്ദേഹം ഓർത്തു. ഏന്നാൽ താൻ അനിവാര്യമായ വിധിയുടെ ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുകയാലു ചെല്ലുമുളള ഏതപിചാരിച്ചു സമാധാനിച്ചു. ചിന്നെ സാവിത്രി തിരിച്ചുചോയില്ലെ ഏന്നറിയുവാൻ അദ്ദേഹം നിമിത്തമുണ്ടാക്കി. അത്തുറൽ അവൻ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഏതു്? ഒരു മനുഷ്യൻ "നീക്കത്തെ മൃത്യുലോകത്തിലേക്കു വരാം? അദ്ദേഹം തിരിഞ്ഞുനിന്നു പറഞ്ഞു: "സാവിത്രി, ഏന്റെ ലോകത്തിന്റെ അതിർത്തിയിലെത്തി. നിങ്ങളുടെ ഇനി ഇങ്ങോട്ടു വന്നുകൂടും." "ദേവ! ഞാൻ ഏന്റെ അർത്ഥവിന്റെ കൂടെ വരുവാൻ തീർച്ചയാക്കി. ഏനിക്ക് അദ്ദേഹത്തെ തരികയില്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെകൂടെ ഇരിക്കുവാൻ സമ്മതം തര. ഞാൻ തിരിച്ചുചോകാമെന്ന് ഏറ്റാറിട്ടില്ലല്ലോ."

തമൻ ദാർശനികത്തിലായി. അദ്ദേഹം മൃത്യുഭേവനായിരുന്നു. പക്ഷെ മരിക്കാത്തവരെ തന്റെ ലോകത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു കഴിവില്ലായിരുന്നു.

"ഇനി മുഖോട്ടു വരുതു്. മരിച്ചവരുടെ ആത്മാക്കളാണു് ഏന്റെ ലോകത്തിലുമുളളതു്. ഏനിക്ക് മരിക്കാത്തവരുടെ കാര്യമില്ല. നിങ്ങളുടെ മരിക്കേണ്ട സമയവും ആയിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു് ഏനിക്ക് നിങ്ങളെ

ഒരു ഇങ്ങോട്ടു കുടഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ. മൂന്നാമത്തൊരു വരും ചോരിച്ചുകൊള്ളൂ. ഏനിട്ടു സൽസ്വഭാവിയായ ഒരു കുട്ടിയെപ്പോലെ വിട്ടിലേക്കുപോക.”

തനിക്കു വേണ്ടതു വാങ്ങുവാൻ ഇതുതന്നെയാണു് തരമെന്നുവിചാരിച്ചു്, സാവിത്രി ഇരവിധം അപേക്ഷിച്ചു: “ദൈവമേ! സന്തതിയില്ലാത്തവളു് സ്വപ്നപ്രാപ്തിയില്ലെന്നു പരാണങ്ങളിൽ ഘോഷിക്കുന്നില്ലേ? എന്തൊ ശപത്തുതന്റെ കരം നിലനില്പുവാനായി എനിക്കു അസംഖ്യം പുത്രന്മാരുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്ക. പിന്നെ ഞാൻ അങ്ങയെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുകയില്ല.” ബുദ്ധിമുട്ടു തീർന്നവല്ലോ ഏന്തവിചാരിച്ചു് വരവും നൽകി, ദുഷ്ട ഭേഗം നടന്ന ഏന്നാൽ സാവിത്രി ആധർമ്മജാവിനെ തടഞ്ഞു്, “എന്തൊ ദൈന്താവിനെ ഏനിക്കു തിരിച്ചുതരു.” എന്നുപേക്ഷിച്ചു. യമനു കോപംവന്നു. “ഇതു് ഏനിക്കു് ഇഷ്ടമല്ല. ഇനി ഒരു ടി മുമ്പാട്ടു വെച്ചാൽ, ഏനിക്കു നിങ്ങളോടു് അല്പിയം പറഞ്ഞുണ്ടിവരും. ചോദിച്ചു വരഞ്ഞൊക്കെ തന്നിട്ടല്ലേ? ഇനി വീട്ടിലേക്കു പോകരുതേ?”

“ഞാൻ തടഞ്ഞതിനെന്താണു് തെറ്റുള്ളതു്? ഏന്തൊ ദൈന്താവിനെ തിരിച്ചുതരാതെ അവിടത്തെ ഒരു വിലത്തെ അനുഗ്രഹം ഏന്തനെ ഫലിക്കു? അങ്ങനേ് ധർമ്മപരായണനെല്ലേ? വാക്കു കൊടുത്താൽ പിൻവലിക്കാമോ? ഏന്നായിരുന്നു സാവിത്രിയുടെ മറുപടി. ധർമ്മജാവിനു വിസ്തിതപം പററിയതു മനസ്സു

ലായി. ഞനറു സമ്മതിച്ചു. ഒരു പതിവുതയുടെ മ
 ന്ത്രസ്തേഹം എല്ലാ ശക്തികളിലും വലിയതാണെന്ന
 കാണിപ്പാൻ അദ്ദേഹം അവർക്ക് സത്യവാൻറെ ജീവ
 നെ തിരിച്ചുകൊടുത്തു.

൧൨

സത്യവാൻ ജീവിച്ചു. ദൃഢത്വേന കഠിനതയും
 രാജ്യവും തിരിച്ചുകിട്ടി. അശ്വപതിക്കു പുത്രനാണാ
 യി. സാവിത്രിക്കും സന്താനങ്ങളുണ്ടായി. അവർ
 വളരെക്കാലം ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടെ ജീവിച്ചിരുന്നു.
 അവരുടെ പാതിവ്രത്യത്തെ ഇന്നും കാരതീയവനിത
 കൾ ഒരു ഉല്പാദനമായി കരുതിവരുന്നു.

ഈ ഗാഥാരി .

(സഭാചാരം.)

൧

പുരാതനകാലത്തിൽ, ഇൻഡ്യയുടെ വടക്കുപടിഞ്ഞാറുള്ള ഭിഷ് ഗാന്ധാരദേശം എന്ന വിളിക്കപ്പെട്ട പുഷ്പലാവതിയും തക്കശിലയും ആ രാജ്യത്തെ പ്രധാന പുരീകളായിരുന്നു. പണ്ടു്, ഗാന്ധാരദേശത്തെ രാജാവായ സുബലന്റെ രണ്ടുപുത്രിയായ ഗാന്ധാരി എന്ന രാജകന്യക അതിസൌന്ദര്യത്തോടുകൂടി വളർന്നുവന്നിരുന്നു. ഗാന്ധാരിയെ ശ്രീരംഗം കടിലം പാപിത്യന്മാരായ ശകനി എന്നു പേരായ ഒരു സഹോദരനായിരുന്നു. ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും സഹോദരസഹോദരിമാർക്കു വലിയ അന്തരമുണ്ടായിരുന്നു. ആ ചെറിയ ജാതാക്കൾ, രാജധാനിയുടെ പരിസരപ്രദേശത്തുണ്ടായിരുന്ന ഉല്ലാസത്തിൽ കളിച്ചുനടന്നിരുന്നകാലത്തു് അവരുടെ കാലശേഷം, സാമ്രാജ്യകിരീടത്തിൽ, ആ രാജകന്യക മഹതികൾക്കു സഭാചാരത്തിൽ ഒരു മാതൃകയായും, ശകനി ദമാചാരങ്ങൾക്കും ഉത്തമകൾക്കും ഒരു മാതൃകയായും വർത്തിക്കപ്പെട്ടമെന്തു് അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല.

പ്രായശ്ചിത്തപൂർവ്വം കഷ്ടതയെ ഫസ്തിനപുരത്തിലേ രാജാവായ ഗുരുരാജാജി കല്യാണം കഴിച്ചുകൊടുത്തു. ഗുരുരാജാജി ശക്തിമാനായ രാജാവായിരുന്നു എങ്കിലും, അദ്ദേഹം ജനങ്ങൾക്കുതന്നെ അന്ധനായിരുന്നു. അതുകാരണം, എല്ലാപലായന ആവർത്തനം സുന്ദരിയായ കഷ്ടത ആദ്യം അറിഞ്ഞ സമയം, അവർക്കു മനസ്സാലോചനയായി; എങ്കിലും, അപ്പോഴുള്ള ഒരു ഭർത്താവിനെ കിട്ടിയെന്നുകൊണ്ട് അവർ ദൈവത്തെ നന്ദിച്ചും സ്തുതിക്കുകയും, ഭർത്താവായിട്ട് ഒരു ഉത്തമഗൃഹിണിയുടെ നിലയിൽ ജീവിപ്പാൻ സംഗതിവരുത്തണമെന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇഹലോകത്തിൽ ഭർത്താവിന്നുഭവിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത ഒരു സുഖം തനിക്കു വേണ്ടെന്നുവെച്ച്, ഗാന്ധിജി ലെറ്ററികൾക്കു കൈമാറിയതുകൊണ്ടുവന്നതിൽ അവരുടെ കണ്ണുകളെ അടച്ചുകെട്ടി. അതുകാരണം, തന്റെ ഭർത്താവു കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത സൂര്യചന്ദ്രന്മാരും നക്ഷത്രങ്ങളും അവർക്കു കാണാതെ ആയി. ആ സുന്ദരിയായ രാജകുന്യക ജനാധിപനായ തന്റെ ഭർത്താവിനെ ഗാഢമായി സ്നേഹിച്ചുകൊണ്ട് ഏറ്റവും ധാർമികയായ ഒരു ഭാര്യയുടെ നിലയിൽ ജീവിക്കുവാൻ, ജനിച്ചുവളർന്ന ഗൃഹത്തിൽനിന്നു ഫസ്തിനപുരത്തിലേക്കുപോയി.

൨

കാലം കൂറെ കഴിഞ്ഞു. ഗുരുരാജാജിരാജാവിന്റെ അവയായിരുന്നു രാജാജി ആ രാജകുടുംബത്തിന്റെ

അഭിമാനമേതുമില്ല അവരുടെ ദൈവവിന്റെ സഭക്കാ
 ഷഭാജനവുമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു; അവർ അസംഖ്യം
 സന്താനങ്ങളുടെ ജനനിയുമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഏ
 കിലും, ദുഃഖിധിവശാൽ കൗതവനാഭായ അവരുടെ സ
 ന്താപങ്ങൾ അതിദുഃഖഭാവികളായി വളർന്നുവന്നു. അ
 വർ അവരുടെ അടുത്ത പാർശ്വക്കാരായ പാണ്ഡവന്മാ
 രിൽ അതിയായ അസൂയയും വളർിച്ചു. പാണ്ഡവന്മാ
 ൾ, ധാർതരാഷ്ട്രന്മാർ അനുഭവിച്ചുവരുന്ന ശ്രമേണി
 ന്റെ സമാവകാശികളായ മറ്റൊരു താവഴിക്കാർക്കായി
 യെന്നു. കരുവംശത്തിലെ പ്രഥമസന്തതികായ ദുര്യോ
 ധനന്റെ കണ്ണുനീരുകൊണ്ട് മാത്രസമാർപ്പകനായ ശക
 നി സ്വരാനു ചിടിച്ചിരുന്നു; അതുനിമിത്തം, അയാൾ
 ലുബ്ധനും നിഷിക്ഷപരവുമായിത്തീർന്നു; അയാളുടെ
 പിതൃവൃന്ദന്മാരുടെ സമാവകാശത്തെയും കൂടി കൈ
 വശപ്പെടുത്തുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു തുടങ്ങി. അയാളുടെ
 മരുമകനാകൂടി ആ അത്യാഗ്രഹത്തെ സാധിക്കുവാൻ
 വേണ്ട തുടർ ചെയ്തുകൊണ്ടുവരികയും ചെയ്തു.

അവരുടെ കൈശാധികാലോചനകൾ എളു
 പ്പത്തിൽ സാധിച്ചില്ല. അവർ സ്വജനങ്ങളെ വി
 ശ്വാഴ്ച ഉപദ്രവിച്ചു ഏകിലും, പാണ്ഡവന്മാർ അ
 തിൽ നിന്നൊല്ലാം ഭയപ്പെട്ടുപിടിച്ചു. ഏതാ മാതൃമൂലം, ഓ
 വസംഗ്രഹിതരായ ജനസ്വാധീനം വളർച്ചയുടെയും
 ചെമ്പും. ചതിയും കളവും കൊണ്ടു പാണ്ഡവന്മാരെ
 നശിപ്പിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തതിൽ, ദുര്യോധനൻ വ

ഉരെ ഇപ്പോൾക്കുണ്ടായി. നിർവ്വജലത്തോടുകൂടിയ യമുനാനദീതീരത്തായിരുന്നു പാണ്ഡവന്മാരുടെ രാജ്യത്തിന്റെ തലസ്ഥാനമായ ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥം. അത് അവിർ ചെസ്താൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്ന രാജസൂയയാഗത്തിന്റെ ഭയത്താലുകൊണ്ടു ശോഭിച്ചു. നാനാദിക്കകളിൽനിന്നും അന്നത്തെത്തന്നെയുള്ള വന്ന രാജാക്കന്മാർ പാണ്ഡവന്മാരിൽ അഗ്രജനും മറ്റുപരാധനത്തായ യഥിഷ്ഠിനെ രാജാധിപതിയാക്കി ആശീർവാദം ചെയ്തു. പക്ഷെ, അന്നും അസുയരമുള്ളതായ കൈരവന്മാർ പാണ്ഡവന്മാരുടെ അധഃപതനത്തിന്നു മാർഗ്ഗമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഭരണിവരും കൈരവന്മാരുടെ ഉമ്മന്തിയായ ശകുനി മൂലം പൊരുതുവാതായി യഥിഷ്ഠിനെ ഹസ്തിനപുരത്തിലേക്കു വരുത്തേണമെന്നു ഉദ്യോഗനന്ദോട് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. മൂലകളിക്കകത്തു നടക്കുന്ന നേരവേദിക്കായി കരുതി, പാണ്ഡവന്മാർ സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആ അന്നത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. പാണ്ഡവന്മാരുടെ ഭാഗ്യം പരീക്ഷിപ്പാനായി അമ്മ, അനുജന്മാർ, ഭാര്യ മുതലായവരെക്കൂടിച്ച് ഹസ്തിനപുരത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

൩

അത്യന്തം വിരഹിപ്പിച്ച സാധനങ്ങളെക്കൊണ്ട് അതിരമണീയമായി അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള ഹസ്തിനപുരത്തിലെ ആ സഭാമണ്ഡപത്തിൽ വിഷയസുഖസാധനങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ പ്രജ്ഞാങ്കുരം രാജാമന്ദിരം അ

വരുടെ സ്ഥാനങ്ങളെ അധികാരമാണെന്ന് ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു; കളിയും ആരംഭിച്ചു. കളികൾക്കുവേണ്ടി പാരിവാരികളോടുകൂടി വൃദ്ധനായ പൂതക്കുട്ടിമാർക്കുമാറ്റം അവിടെ വന്നിരുന്നു. ദുർഗ്ഗായനൻ വേണ്ടി കളിച്ചിരുന്ന ഗോപാൽമാർക്കുമാറ്റമായ ശക്തി ദർപ്പണകനായ പൂതകാരണാതിരുന്നു. അദ്ദേഹം കളിക്കളി കളിച്ചു തന്നി. അതുകാരണം, യുധിഷ്ഠിരൻ തോറ്റവർക്കുമാറ്റം ഉണ്ടായി. അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു കളിയിലും ജയിച്ചിട്ടില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഭിമുഖ്യം, കന്യാകുമാരി, ആനകൾ, രാജാധിപന്മാർ, സമുദായങ്ങൾ, എന്തൊക്കെയും, അദ്ദേഹം തന്നെയും ദുർഗ്ഗായനന്റെ അധീനതയിലായി. പിന്നെയും കളിയിലുള്ള ആസക്തിനിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏകസ്വപ്നമായ മാർഗ്ഗത്തെ പര്യവേക്ഷിക്കുകയും യുധിഷ്ഠിരൻ കളിച്ചു. അതിലും പരമമായി. മാർഗ്ഗമുപേക്ഷിക്കാൻ സകലരും ദുർഗ്ഗായനന്റെ അഭിമുഖ്യത്തിൽ.

ഭൂതന്ത്രധനാനന്തരം വളരെക്കുറവായി ഉണ്ടായിരുന്ന
 മോഹനം അപ്പാറം ഒരുപിടി സംവിധിച്ചു. ഉടനെ ഭൂതന്ത്ര
 ധനന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം, അയാളുടെ അനുജനായ
 മണ്ണാമ്പനന്തം, ക്രൈസ്തവർ ഭയപ്പെട്ട വിറ്റഴിക്കാത്തതി
 ന്നിരുന്ന അന്തർവേശനിലേക്ക് ചെന്നു. ആ വലനെ
 കണ്ടുപോയപ്പോൾ, നാണത്തിന്നു കൈയടിച്ചു; അവരുടെ ഹൃദയം
 പലിക്കുകയും മുമ്പം വിളക്കുകയും ചെയ്തു; എങ്കിലും

അവർ ആ ആപത്തിൽ നിന്നൊഴിയുവാൻ വിചാരി
ക്കുന്നതിനുമുമ്പായി, കൃതനായ ദുര്യോധനമുതൽചെന്നു്
അവരുടെ ചുരുങ്ങു നീണ്ടു കിടന്ന അലച്ചടിപിടിച്ചു്,
അവരുടെ മുറവിളിക്കോട്ടുകൂടി, അവരെ ആ
സ്ഥാനമണ്ഡപത്തിലേക്കു് വലിച്ചിഴച്ചു കൊണ്ടു
വന്നു.

ഔരവളി പോയിട്ടു വിറച്ചു; അവർ സ്ഥാന
ത്തിനായി, അവിടെ സ്ഥാനിഹിതരായിരുന്ന ക്ഷത്രിയ
മോഹാക്ഷാഭാദ് ധൃതയുദാമകമാരവിധത്തിൽ അപേ
ക്ഷിച്ചു. ദുര്യോധനൻ നിർവ്വരണനാറിഞ്ഞു്, ആ നിസ്സ
ഹായനായ സുഗ്രീഹെ വീണ്ടും വീണ്ടും അപമാനിക്കുന്ന
തുകൾ, നെററി മുളിക്കുകയും പല്ലുകടിക്കുകയും ചെയ
യുന്നല്ലാതെ, പ്രായംചെന്ന കരുപ്രഭാണികൾ കൂടി മ
രൊറററും പ്രവർത്തിച്ചില്ല. കുരുക്കൾക്കു് അടിമപ്പെട്ട
വരും കുരുക്കൾക്കു് അപ്പിയമൊന്നും ചെയ്യയില്ലെന്ന
പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിട്ടുള്ളവരായ പാണ്ഡവന്മാർക്കു് ആ
അവസരത്തിൽ ഒന്നും പ്രവർത്തിപ്പാൻ സ്വാതന്ത്ര്യവു
മുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവർ അവതാഴ്ന്നി മുക്തമനമായ
ക്രോധത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. ഹാ, അവർ സ്വതന്ത്രരാ
യിരുന്നു എങ്കിൽ!

ക്രോധാധീനനായ ആ ദുഷ്ടദുര്യോധനൻ ആ രാജ
സുഗ്രീഹെ സമീപത്തിലേക്കു വലിച്ചുനീക്കി, അവരുടെ
അപേക്ഷകൾക്കുതന്നെയായി, ഒരു ചവിട്ടുകൊടുത്തു.
ആ കഠിനപ്രവൃത്തികൊണ്ടു് അയാൾ അയാളുടെ ക

ഭംബരത്തെയും വസ്ത്രത്തെയും അധോഗതിയിലേക്ക്
 ആവാഹിക്കുകയും ചെയ്തു. അവിടെ സന്നിഹിതരാ
 യിരുന്ന പ്രായഃഖനാവരെല്ലാം, അപ്രകാരമുള്ള കഠി
 നകർമ്മം കാണാതിരിപ്പാനായി കണ്ണുകൾ പൊത്തി.
 അഗ്നിഭഗവാനും അതിലുള്ള വിപ്രതീപത്തിയെ കാ
 ണിക്കുന്നു എന്നു തോന്നിക്കുമ്പോൾ ആ മുറിയിലുള്ള
 വിളക്കുകളും മങ്ങി. ആ സതീഭരണത്തിന്റെ വിലാ
 പങ്ങളെ കേട്ട് മൂക്കുകൾ, കവനരികൾ, കാലഭോഴി
 കൾ മുതലായവയും കർക്കശ്യതയടങ്ങി. എങ്കിലൊ എ
 ങ്കിലും അധർമ്മം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു, അതിനെപ്പറ്റി ഏ
 യ്യോധനന്റെ ആ കഠിനഹൃദയത്തിൽ പശ്ചാത്താ
 പം ഉണ്ടായതും ഇല്ല.

൫

ദ്രൗപദിയുടെ ദയനീയമായ വിലാപം രാജ്ഞി
 യായ ഗാന്ധാരി കേട്ടു; അവരുടെ ദേഹമാസകലം ഒ
 ണ്ണു വീറിച്ചു. ഇനിയും തന്റെ മക്കൾ ഏതൊരു കൂ
 രകർമ്മത്തിനാണു് ഭജനവ്രതിരിക്കുന്നുവെന്നു വിചാരി
 ച്ചു. അവർ ഉടനെ ആ ജന്മാന്ധനായ രാജാവി
 ന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു്, അപ്പോൾ അവിടെനിന്നു
 സംഭവത്തെപ്പറ്റി ചോദിച്ചു മനസ്സിലാക്കി. ഇതു
 പ്രസ്ഥത്തിലെ രാജ്ഞി അതി കോപിഷ്ടയായി,
 ആ ജനസമൂഹത്തെ ശാപിക്കുവാൻ തുടങ്ങി നിവർന്നി
 ന്നു. ആ സഭയിൽ സന്നിഹിതരായിരുന്ന പ്രായവു
 പഴക്കവും കൂടിയവരായ ഭീഷ്മർ, ദ്രോണർ, കൃപർ,

മുതലായവർ അവർക്കുപറ്റാൻ കാണാനിടവന്ന കുറി നകർമ്മത്തെ ഓത്തു കരയുകയായിരുന്നു. പാണ്ഡവന്മാർ ചൈതന്യരഹിതന്മാരെപ്പോലെ മിണ്ടാതെയും ഇരുന്നിരുന്നു. വൃദ്ധനായ ധൃതരാഷ്ട്രൻ അതൊന്നും കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും, ആ സദ്യന്മാരിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ട ശബ്ദങ്ങളെക്കൊണ്ട്, അദ്ദേഹം കേൾക്കുകയും മനസ്സിലാക്കാതിരുന്നില്ല.

രാജ്ഞിയായ ഗാന്ധാരി അന്ധനായ രാജാവിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: “സ്വാമി, ദാസ്സിനപർവ്വരാജാവേ, ഗാന്ധാരി, ഇവിടുത്തെ രാജ്ഞിയായ ഗാന്ധാരിയാണു് ഇങ്ങനെ പറയുന്നതു്: അവർ അവരുടെ പുത്രന്മാരെ ഗർഭത്തിൽ കെട്ടി മൃതത്തിനെ ശപിക്കുന്നു ഏൻ. ഈശ്വരനാൽ സാധു സംരക്ഷണത്തിനായി നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട മഹീപതിയുടെ മുമ്പിൽവെച്ചു് ഈ നീചക്രതും നടന്നതായിട്ടാണോ ഞാൻ ധരിക്കേണ്ടതു്? അനാഗതയായ ഒരു സാധുസ്ത്രീയുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ആയുധമെടുക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം നിങ്ങളുടെ മക്കുകളും തളർന്നുപോയിരുന്നുവോ? കൌരവകുലത്തിൽ ധർമ്മപരിപാലനത്തിൽ നിന്നു വിമുഖനായി തീർന്നിരിക്കണം. ഇല്ലെങ്കിൽ, ഏനിക്കു്, ഈ സമയത്തു നമുക്കു അധർമ്മമായ ആ പുത്രന്റെ മൃതശരീരത്തെ സംബന്ധിച്ചു വേദിപ്പാൻ മാത്രമേ സംഗതി വരുമായിരുന്നുള്ളു. ഈ അധർമ്മക്രത്യത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുന്നതിൽ ഭക്ഷം നമ്മുടെ കടം

ബത്തിൽനിന്നു ആ ഗുളികനെ നൽകിക്കൊടുത്തതായിരിക്കും. ഒരുവൻ വെണ്ണ പാപം നിമിത്തം വാശം മുഴുവൻ നശിക്കത്തക്ക ദണ്ഡുകൾക്കുമാണ് പുറത്തുനിന്നു കേൾക്കുന്നത്. ഇനിയും പ്രതിവിധിക്കുള്ള കാലം അതിക്രമിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ, പുത്രൻ രാജാവെ, വരുവാൻ പോകുന്ന ആചത്തിനെ തടുക്കുവാനായി അപമാനിക്കപ്പെട്ട ധർമ്മത്തിനായിക്കൊണ്ടു പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യാൻ കൊള്ളാമെന്നു ഞാൻ അപേക്ഷിക്കുന്നു "

അന്ധനായ രാജാവു രാജ്ഞിയുടെ വാക്കുകൾക്കു മുമ്പെപ്പട്ട് വിറയ്ക്കുകയും, ഒരു സന്തിയുടെ മർദ്ദത്തെ നിന്ദിച്ചതിൽനിന്നുണ്ടാകാവുന്ന മേയരമായ പ്രതിക്രിയയെ ഓർത്ത് ആ അപമാനിക്കായ സ്ത്രീയുടെ സമീപം അദ്ദേഹത്തെ കൊണ്ടുവെല്ലുന്നതിന് ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു. പുത്രന്റെ ദണ്ഡുവേണ്ടി പശ്ചാത്തപിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം ആ സ്ത്രീയോടു മാപ്പു ചോദിച്ചശേഷം, പാണ്ഡവന്മാരെ അവരുടെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു മോചിപ്പിച്ചു. ആ പാണ്ഡവർ അവരുടെ അമ്മയോടും മരുമക്കൾക്കു സമീപത്തു നാമായി അവിടെനിന്നു തിരിച്ചു.

ത്വായത്തിലും സഭാചാരത്തിനും വേണ്ടി പൊതുവായി ഗാഢാഭിഷേകമുള്ള കൂറുള്ളതെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന മട്ടിൽ ദ്രൗപതി കരഞ്ഞുകൊണ്ടു യാത്രപറഞ്ഞു.

൩൧

പല തരത്തിലുള്ള ആചരണങ്ങളെയും കടന്ന്, പതിമൂന്നു സംവത്സരക്കാലം പാണ്ഡവന്മാർ അലഞ്ഞു നടന്നശേഷം, അവരുടേപ്പക്ഷം വെല്ലുറെ താമസി കഴിയാത്ത അവസ്ഥ ആയ ഗ്രാമം കട്ടിനാൽകൊള്ളാമെന്ന് കൈരവനാചാര്യനോട് ആവശ്യപ്പെട്ടു; യശി ജ്ഞാനെല്ലാം മറന്ന്, സ്നേഹിതന്മാരുടേയും ഒരു കടം ബക്കരുടേയും നിലയിൽ കൈരവനാരുമായി പെരുമാറാമെന്ന് അവർ സ്വമതിക്കേയും ചെയ്തു; പക്ഷെ, ദ്രൗപദനൻ പാണ്ഡവന്മാരുടെ ആ അപേക്ഷ സ്വീകരിച്ചില്ല. സാധുവും ദൃഢനുമായ ധൃതരാഷ്ട്രൻ സമാധാനത്തിനായി ഉപശ്ലേശിച്ചു; എങ്കിലും പാണ്ഡവരുടെ ദുരിത നിവാരണമായ ഒരു മരുപടിയൊട്ടുകിട്ടാത്തതായിരുന്നു. ദ്രൗപദനന്റെ അന്ത്യം ദിവസം പ്രതി വരിച്ചുവന്നു; സന്ധ്യകാലത്തോളം അയാൾക്കു എന്നതുമായി.

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പാണ്ഡവന്മാർക്കുവേണ്ടി മാർദ്ദവവും സംസാരിക്കുന്നതിനായി രാമണിയായ ശാസ്യാഭിതന്നെ പുറപ്പെട്ടു. അവർ കരിക്കൽകൂടി സമാധാനപരമായി പ്രവർത്തിച്ചു, ദ്രോഹിക്കപ്പെട്ട ബന്ധുക്കളോടു കൈയൊക്കുന്നതിനു പ്രബലമായി വാദിച്ചു. ക്ഷേമപരമായ ദ്രൗപദനന്റെ സാധ്യമായ മാതാവ് ഈ വിധം പ്രസ്താവിച്ചു:—

“വഴി പിഴച്ച ഏൻറ കുട്ടി, മകനെ, നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്ക. നിന്റെ ഇഷ്ടപോലെ ഒരു രാജ്യം കിടക്കുവാനോ ഭരിക്കുവാനോ നിനക്കു സാധിക്കുകയില്ല. തന്നത്താൻ നിയന്ത്രിക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലാത്ത ഒരുവൻ ഒരു നിമിഷനേരമെങ്കിലും ഒരു രാജ്യം ഭരിക്കുന്നതിലുള്ള സുഖമാർഹിപ്പാൻ സംഗതി വരികയില്ല; ആശാപാശങ്ങളെ അടക്കി നിന്റുവാൻ മനഃശൈലും സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു മഹാൻ ലോകം മുഴുവൻ ഭരിക്കുവാൻ സാധിക്കും. അത്യാഗ്രഹവും കോപവുമായ് നിന്നെ ഉമ്മാറ്റുത്തിലേക്കു നയിക്കുന്നത്. ഈ ദൃഢഭാവത്തെ നീ കീഴടക്കുക, എന്നാൽ നിനക്കു ലോകം മുഴുവനും അധീനമാകും.

“യുദ്ധം ഒരിക്കലും ഗുണപതിനായിട്ടുള്ളതല്ല. മരുവും സംശയവുമായതാണിത്. അതുകൊണ്ട്, ഏൻറ മകനെ, യുദ്ധത്തിന് ബലപ്പെട്ടു പറപ്പെടരുത്. പകുതി രാജ്യം നിനക്കു ധാരാളം തരി. മറ്റൊ പകുതി നിന്നെപ്പോലെതന്നെ മാര്യത്തിനവകാശികളായ ഇളയപ്പുരുന്റെ പുത്രന്മാർക്കു കൊടുക്കുക.

“പതിമൂന്നു സംവത്സരകാലം മുഴുവനും നീ കരുതിക്കൂട്ടി ഇടവിടാതെ പാണ്ഡവന്മാരെ ദ്രോഹിച്ചതിന്നു പ്രതിവിധി ചെയ്യാനുള്ള കാലം അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്നു. ധർമ്മപരോഘ്നന്മാരായ പാണ്ഡവന്മാരെ സ്നേഹിക്കുവാനിടമുള്ള നിന്റെ ഗുണനാഥന്മാർക്കും

സ്നേഹിതന്മാരും നീ അപരാധിയായി തീരാതിയപ്പോ
നും നിന്റെ നിരീശ്വരസ്വഭാവത്തിന് അവർ നി
ന്നെ വെറുക്കാതിരിപ്പാനും വേണ്ടി നീ നിന്റെ അമ്മ
യുടെ ഈ ഉപദേശത്തെ കേൾക്കുക.

“ഈ പോക്കത്തിൽ വർദ്ധിച്ചു മാത്രമേ നിത്യമായി
നിലനില്ക്കുകയുള്ളൂ എന്നും അയർത്ഥം അപര്യവേക്ഷി
തപ്രാപിക്കുമെന്നും ഞാൻ സദയവും നിന്നോടു പറയു
ന്നു. നിന്റെ പിതൃവൃദ്ധന്മാരോട് ഇപ്പോഴേങ്ങേതി
ലധികം സ്നേഹത്തോടുകൂടി നീ പെരുമാറേണ്ടതല്ലേ
എന്നു നീ നിന്റെ മനസ്സാക്ഷിയോടുതന്നെ ചോദിച്ചു
നോക്കുക.”

“ബന്ധുക്കൾ-മറ്റുമാരുള്ള ഈ പാപകരമായ യു
ദ്ധത്തിനു ഞാൻ എന്റെ മകനെ ഒരിക്കലും അനു
വദിക്കുകയില്ല. അധികാരത്തിനും സ്വത്തിനുമുള്ള
നിന്റെ അത്യാഗ്രഹം നിമിത്തം കരുവശത്തിനു മ
ഴുവൻ നി നാശകാരണമായി തീരരുതേ.

“എന്റെ വർക്കുകൾ നിനക്ക് ഇപ്പോൾ നിന്റേ
രസിക്കുകയില്ലെങ്കിലും, ഞാൻ മുഖകൊടുത്തു വളർത്തിയ
എന്റെ പുത്രൻ വേണ്ടസ്വമയത്തു സത്യദണ്ഡവും സ
ഭാപ്രദത്തെയും ഉപദേശിക്കാതിരിപ്പാൻ എനിക്കു ക
ഴിവുകയില്ല. നിനക്കു മാർഗ്ഗഭംഗം വന്നിരിക്കുന്നു എ
ന്നു നീ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു തെളിയിച്ചുവശ്യമില്ല. ഒരിക്ക

കുലവകുലം നീതിയും ന്യായവും അനുസരിച്ചു നീ പെരുമാറുക."

താഴെത്തന്നെ ഗാന്ധിജി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു "അവസാനിപ്പിച്ചു; പക്ഷെ, അവരുടെ വാക്കുകൾ മുൻ സൂചിപ്പിച്ച ഓരോ കാര്യത്തിന്റെയും കണ്ണുകളെ പൊക്കത്തോടെ പരിശോധിച്ചെടുക്കുക. അയാൾ കോപാധിനരായി, അപ്പൻ അമ്മ മുതലായ നൂറുകണക്കിന് മക്കളെ കൊണ്ടു, സമാജംപരമായിത്തന്നെ ഇറക്കിപ്പോയി.

൨

പ്രാദേശികവർത്തനം കേരളവർത്തനം തമ്മിൽ കരു കേന്ദ്രത്തിൽ വെച്ചു യുദ്ധം ചെയ്തു; ധർമ്മം ശക്തി കരു തോല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. സമരം നടന്നിരുന്ന കാലത്തു, ഓരോ കാര്യത്തിന്റെയും അന്ത്യം അന്ത്യമായിത്തീർന്നുപോയി. സമരങ്ങളിൽ, "മകനെ, വിജയം എപ്പോഴും ധർമ്മത്തെ അനുഗമിച്ചിരിക്കണമെന്നറിയുക." എന്നായിരുന്നു അവരുടെ മറുപടി. കേരളവർത്തനം നശിച്ചു; പ്രമാണികളെല്ലാം മരിച്ചു; കരുവും മടിയുകയും ചെയ്തു. ഇൻഡ്യയിലെ മഹാകാവ്യകാവ്യത്തിലെ ആ കേരളവർത്തനം സകല ഓരോരുത്തർക്കുമുള്ളതും അധർമ്മങ്ങളുടെയും നാശനഷ്ടത്തിന്റെ അവസാനിപ്പിച്ചു. ഗാന്ധിജിയുടെ "യോഗധർമ്മശാസ്ത്രം" എന്ന സൂക്തരസീയവചനങ്ങൾ ആ ധർമ്മശാസ്ത്രത്തിന്റെ പ്രതിച്ഛായാലംബമായിത്തീർന്നു; എന്നാൽമറ്റു, മറ്റൊരു സംവത്സരങ്ങൾക്കു മുമ്പുള്ള ആ സമയങ്ങളുടെ

പ്രതിധ്വനി ഇന്നും ഇൻഡ്യാനയ്ക്കും മുഴുവനും മുഴങ്ങി കൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

അപ്പൻ അനുവദിക്കുന്നതായാൽകൂടി, ശാസ്ത്രം മുമ്പ്പോലെയുള്ള ഒരു അമ്മ പുത്രനെ അധർമ്മത്തിനടിമപ്പെടുത്തുകയില്ല. സ്വയംമർത്താലും സത്യത്താലും പ്രേരിതയായ അവർ അവരുടെ പുത്രനെ അധർമ്മത്തിൽനിന്നു പിൻവലിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. അവരുടെ ദുഃഖനിയോഗവാക്യം ശക്തിയോടുകൂടിയതും അവരുടെ വാക്കുകൾ മുർമ്മുകങ്ങളായിരുന്നു; അവർ ഉത്തരഘോഷത്തോടുകൂടി അഭ്യോധിക്കാതെ, നീതിസ്ത്രായ പരിപാലനത്തിനായി, മകനെ തൽക്കാലം തടവുകര മല്ലാത്ത സത്യത്തെ ഉപദേശിച്ചു. ഈ പ്രവൃത്തി കൊണ്ട് അവർ ഇൻഡ്യാനയിൽനിന്നു കീഴ്തികേട്ട സ്ത്രീകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ശാശ്വതമായ ഒരു സ്ഥാനം കിട്ടി. എന്നാൽ ഭരതോദയനോ, സുരനന്തരനോ യമനെയും ചിത്തരിച്ചു നടക്കുകയും അമ്മയുടെ സദാപദശരങ്ങളെ നിന്ദിക്കുകയും ചെയ്ത പാപത്തിന് വാശനാശംകൊണ്ട് പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തു.

(സർവ്വസംഗ്രഹവിജ്ഞാനം.)

൧

പ്രവാചകന്റെ പല മതങ്ങളുടേയും ജനദ്രമിയാരു
ഇൻഡ്യയ്ക്ക് സകല രാജ്യങ്ങളുടേയും മേൽ ആധ്യാത്മി
കമായ ഒരു ജയം നേടുവാൻ സാധിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ
അത് അവതാരങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഗണിക്കപ്പെട്ടവയ
ന്ന ബുദ്ധമഹർഷി, ജ്ഞാനകാഷായൻ, ശ്രീ ഗൗരം
ഗൻ, വിവേകാനന്ദസപാമി മുതലായ അമാനുഷശക്തി
യോടുകൂടിയ ചില അസാധാരണ പുരുഷന്മാരുടെ സ
ഹായത്തോടുകൂടി മാത്രമാണ്. ഐഹികവിഷയങ്ങ
ളിൽനിന്നും നമ്മുടെ മനസ്സിനെ ആകർഷിക്കുവാൻ ഇ
മിച്ച ഇന്ദ്രിയോന്മേഷോടെയെന്ന സാത്തവികവിഷ
യങ്ങളെ ജനങ്ങൾക്കു മനസ്സിലാക്കുവാൻ ബുദ്ധിമുട്ടിട്ടു
ള്ള സ്ത്രീകളും നമ്മുടെ രാജ്യത്തു കറവായിരുന്നില്ല.
ഇൻഡ്യാരാജ്യത്തെ അതിന്റെ ഉന്നതമായ ആദ്ധ്യാ
ത്മികസ്ഥതിയിലെത്തിക്കുവാൻ ഈ സ്ത്രീകളുടെ പ
രിത്യാഗശീലവും ഭക്തിയും കർമ്മാനുമല്ല ഉപകരി
ച്ചിട്ടുള്ളത്.

ഇനി ഭരണപത്യാസത്തിൽ ബുദ്ധമനിയെയും അദ്ദേ

മെത്തിന്റെ അനുയായികളേയും പറ്റി പറയുകയാണു പറയാം. ആദ്യകാലങ്ങളിൽ ബുദ്ധമതം ചില സൂര്യ ജോട് എന്നു കടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് ഇതിൽ കാണാം. യുറോപ്പിലുണ്ടായിരുന്ന തെറീസ്, സിസിലിയ മുതലായ തപസ്വിനികളേപ്പറ്റി നാലൊല്ലാമ്പതം കേട്ടിട്ടുണ്ട്. സ്വന്തം ഭക്താവിന്റെ ഗുണത്തിന്നു പ്രകാശം സിദ്ധിക്കുവാൻ വഴിയുണ്ടാക്കിയ രാജകുമാരി ഗോപത്തെപ്പറ്റിയും നാം അറിയേണ്ടതല്ലേ?

൨

ക്രിസ്തു ജനിക്കുന്നതിന് ഏകദേശം മരഞ്ഞുറന്നു പതു കൊല്ലങ്ങൾക്കുവെന്ന്, ഹിമാലയ പർവ്വതത്തിന്റെ താഴ്വാരത്തുള്ള കപിലവാസ്തവിൽ കോളിരാജ്യത്തെ രാജവംശികളായ ക്ഷത്രിയപ്രഭുക്കന്മാരുടെ വംശത്തിൽ ഗോപ ജനിച്ചു. അവരുടെ അല്പനായ ഭണ്ഡപാണി സുബ്രഹ്മണ്യനായിരുന്നു. അതുകൊണ്ട്, കപിലവാസ്തവിന്റെ രാജകുടുംബത്തോടും അദ്ദേഹത്തിനു ചാർച്ചയുണ്ടായിരുന്നു. പുരാതനകാലത്തിലെ ക്ഷത്രിയകുമാരികളെ വളർത്തിയിരുന്ന മാതിരിതന്നെ ഭണ്ഡപാണിന്റെ പുത്രിയേയും വളർത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. അതുകൊണ്ട്, തന്റെ പുത്രിക്കു പ്രായമാകുമ്പോൾ, നല്ല ഒരു വരനെ കിട്ടുമെന്നു രാജാവു വിചാരിച്ചു. കാലം കഴിയുമ്പോൾ, ഗോപയുടെ ആഗ്രഹിക്കാ പ്രകൃതിക്കും ഒരു പോലെ ഇന്നും വളർന്നുവന്നു.

൩

കപിലവാസ്തുവിനെ രാജാവായ ഹൃദയോദനന്റെ ഏകപുത്രനായ സിദ്ധാർത്ഥൻ ഭാര്യയാക്കുവാൻ ഒരു യുവതിയെ തിരഞ്ഞെടുക്കുവാൻ “അശോകവന” (നില്പുനിയ) സ്റ്റേഷനെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന പാത) കൊടുക്കുകയായിരുന്നു. പണ്ടു ക്ഷത്രിയരുടെ ഭേദബലം രാജാവിനെപ്പോലെ വഹിച്ചിരുന്ന കാലത്തു്, രാജാക്കന്മാർ ഭാര്യമാരെ തിരഞ്ഞെടുക്കുവാൻ പല രാജ്യങ്ങളിലും രാജകുമാരിമാരെ അയച്ചിരുന്നതായി അറിയുകയുണ്ടാകുന്നു. സിദ്ധാർത്ഥനും സമാനംകൊടുക്കുക പതിവായിരുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ രാജകുമാരൻ ആയിട്ടു വന്നിരുന്ന പ്രസിദ്ധനായിരുന്ന കാണ്വദേവൻ, ആ കന്യകയെ വധുവാക്കി സ്വീകരിച്ചിരുന്നു. ഈ നല്ല സ്വഭാവത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നതാണ് പരമേശ്വരൻ.

അതുകൊണ്ട് അന്ന് കപിലവാസ്തുവിന്റെ പാലം രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നും കന്യകമാർ വന്നിരുന്നു. അവർക്കു ലഭിക്കുന്നതിന് വിവേചിച്ച് കൊടുക്കുന്ന പാത കൊടുത്തുകൊടുക്കി. പാതകളുടെ എണ്ണം അങ്ങനെ കുറഞ്ഞുവന്നു. ഒടുവിൽ ഒന്നു ഇല്ലാതായി. അപ്പോഴാണ് “ജന്മപാണിയുടെ മകൾ ഗോപ വന്നത്”. ആ സംഗതി രാജപുത്രനെ പാഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുത്ത സമയം, ഗോപ ലജ്ജയോടുകൂടി ഇങ്ങനെ പറയുകയുണ്ടായി: “രാജകുമാര, നേരെ വെക്കിയതുകൊണ്ട്

ണം, ഞാൻ മാത്രമാണോ ഈ ബഹുമാനീക്ക് അർപ്പിച്ചതെ വന്നത്?"

സിലോത്ഥൻ ധർമ്മമുദ്രകളിലായി. സമ്മാനങ്ങൾ എല്ലാം കഴിഞ്ഞു. സ്വസ്ഥസ്വസ്ഥം വന്നുവരികിലും ചെട്ടി കളിപ്പിച്ചുവെങ്കിലും അത്യാവേശം എങ്ങനെ വന്നുവന്നുവെന്നു പറഞ്ഞുവെക്കും? അതുകൊണ്ട് ഭയനീയമായ നോട്ടം രാജകുമാരനെ മുഖമുറപ്പിച്ചു.

"രാജകുമാരി, വരവൊഴിച്ചുവെക്കുകയും എന്റെ ഗണനത്തിൽ നിങ്ങൾ ഒരിക്കലും ആ വിധമല്ല. പാത്രങ്ങളെല്ലാം തീർന്നു; എന്നാൽ രൂപവതിയായ എന്റെ ബന്ധുവിന്റെ നേരെ എന്തിനുള്ള ബഹുമാനം ഒട്ടും ഇല്ലാത്തതായിട്ടില്ല. ഇന്നത്തെ കാൽക്കായി നിസ്സാക്ഷിയെങ്കിലും, ഒരു സ്നേഹിതന്റെ ഈ സമ്മാനത്തെ സ്വീകരിക്കുക." എന്ന് പറഞ്ഞു. സിലോത്ഥൻ തന്റെ വിശ്വാസത്തിന് ഒരു വൈരുദ്ധ്യം ഉണ്ടാകാത്തതായി വെളിപ്പെട്ടു. നിർവ്യാജമായ സ്നേഹത്തിന്റെ അടയാളമെന്നതിൽ ശോച അതിനെ കൃത്യത്തോടെ കാട്ടുക സ്വീകരിച്ചു. ഭയമെങ്കിൽ, രാജകുമാരൻ മോതിരത്തോടുകൂടി സ്വപ്നമെന്നും അവർക്കൊടുത്തു എന്ന് ശോചയുടെ മനസ്സിലാക്കുമായിരുന്നു!

സിലോത്ഥൻ ശോചയെ അഭിനന്ദിക്കുകയും ഇഷ്ടമായതെന്നാറിപ്പോയി, ശ്രദ്ധേയപ്പെട്ടുവെന്ന് അഭിപ്രായം അറിയിച്ചുവെന്ന് കൊളുത്തുവെന്ന് അദ്ദേഹം

മലയ്ക്കു് ഒരു ദൂതനെ അയച്ചു. എന്നാൽ സിദ്ധാർഥൻ്റെ ചെറുപ്പകാലം മുതൽക്കു് യുദ്ധത്തിനല്ല യുഗാന്തനിനാണു് വാസന എന്നു ഭണ്ഡപാണി അറിഞ്ഞിരുന്നു. അതുകാരണം, കപിലവാസ്തവിന്റെ രാജകുമാരൻ്റെ ഗോപയെ കിട്ടേണമെങ്കിൽ, താൻ ഒരു ക്ഷത്രിയന്മേലാധാരവെണമെ് തെളിയിക്കണം എന്നു ദൂതന്റെ അടുക്കൽ കോളിരാജാവിന് പറഞ്ഞുവെച്ചു. സ്വന്തം സ്വഭാവം നല്ലവണ്ണം അറിഞ്ഞിരുന്ന സിദ്ധാർഥൻ, ഭണ്ഡപാണിയെ തെറ്റിദ്ധരിക്കാതെ ആയോധനാഭ്യാസത്തിൽ ഒരു കൂടി ശുദ്ധവെച്ചുതെയുള്ളു. ഒന്നരണ്ടു വർഷക്കാലത്തു് അദ്ദേഹം നല്ലൊരു വിദ്വാജിയായിത്തീർന്നു; എന്നാലത്രെ ഒരു ക്ഷത്രിയൻ അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട മറ്റൊരു യാത്രാസമുദിരും അദ്ദേഹം അപിതീയനായി. രാജകുമാരന്റെ സാമന്ത്രിയെ പിറ്റേവരും സ്തുതിച്ചുതുടങ്ങി. അതുകൊണ്ടു് ശാക്രവർത്തിയ്ക്ക് ഏറ്റവും മോഹം ഉയർന്നപ്പോൾ അഗ്രഗണ്യനായ രാജകുമാരനെ തന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുപ്പാൻ സാധിച്ചതിൽ ഭണ്ഡപാണി തന്നെത്താനഭിനന്ദിച്ചു.

൫

വിവാഹശേഷവും ഗോപ സന്തോഷത്തോടുകൂടെ ജീവിതം നയിച്ചു. അവരുടെ പുത്രിയഗ്രാഹത്തിൽ അമൃതമായ ഭർത്തവ്യോഹത്തിന്നു പുറമെ, മാതാപിതാക്കളായുടെ ലാളനമണ്ണാ സഹികളുടേയും ബന്ധുജനങ്ങളുടേയും ബഹുമാനിക്കൊന്നിന്നും ഒരു കറവുണ്ടായി

തന്നില്ല. ഒരു യുവതിക്ക് അതിലധികം വേണ്ടതൊന്നുമില്ലല്ലോ. എന്നാൽ അവർ ഈ വക ഇഷ്ടമല്ലാതെ സുഖങ്ങളെ അധികകാലം അനുഭവിച്ചില്ല.

അപ്പോൾ സന്തോഷിച്ചിരുന്നതിനുവേണ്ടി വിവാഹം കഴിച്ച് മാതൃവാകാശിയായി താഴ്ന്നിരിക്കാൻ സിദ്ധാത്മൻ സമ്മതിച്ചുവെങ്കിലും, സാത്വികവിഷയങ്ങളിലേക്കുള്ള തന്റെ വാസനയെ ഒഴിവാക്കാനും അക്കിവെക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചില്ലെന്നു ചരിത്രത്തിൽനിന്ന് നാം മനസ്സിലാക്കിത്തീർക്കാം. രാജധാനി ഒരു കൂടാണെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനുതോന്നി. മോക്ഷപാശ്ചാത്ത കണ്ടുപിടിച്ച്, ഭൂമിയിൽ കിടന്നുവലയുന്ന അനേകളെ അതിൽനിന്നു മുക്തരാക്കുവാനായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലിയ മോഹം. അതുകൊണ്ട് ഒരു പുത്രൻ ജനിച്ചപ്പോൾ, ആ ബന്ധം തന്നെ ഐഹികവിഷയത്തിലേക്ക് തുനിയും കൂട്ടിച്ചിരിക്കുമെന്ന ഭയപ്പെട്ട്, സർവ്വവും ഉപേക്ഷിച്ച്, അദ്ദേഹം ഒരു ബ്രാഹ്മണാചാര്യനിൽ. അപ്പോഴത്തെ ശോപ തന്റെ സുഖസ്വപ്നത്തിൽനിന്ന് ഉണർന്നു.

൬

സിദ്ധാത്മൻ പരമമതസ്ഥൻ അറിയുവാനായി അന്വേഷണം തുടങ്ങി. അതങ്ങനെ നടക്കുക. കപില വാസ്തവിയെ കൊട്ടാരത്തിലിരിക്കുന്ന ശോപയുടെ കഥ വിവരിക്കുന്ന നക്ഷത്രം നോക്കുക. ഭർതാവ് ഒരു അസാധാരണപുരുഷനായിരുന്നു എന്നിൽ, മാതൃയും

ഒരു അസാധാരണ സ്ത്രീ തന്നെയായിരുന്നു. ഒരു പരിവൃത്തമായതോളം എന്നതിനു പുറമെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹധർമ്മിണി എന്ന നിലയിലും ഗോപ ഭർത്താവിനു വലിയൊരു സഹായതാത്രിയന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉൽകൃഷ്ടമായ ജീവിതോദ്ദേശ്യത്തിന്റെ നിർവ്വഹണത്തിൽ യാതൊരു തടസ്സവും അദ്ദേഹം ഉണ്ടാക്കുകയില്ലെന്ന ഗോപ നിശ്ചയിച്ചു. എന്നല്ല അതിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാനും അവർ തീർപ്പുവാക്കി. രാജകുമാരന്റെ ഈ സമ്പ്രദായനിമിത്തം ധൂർജ്ജുനനും രാജ്ഞിയും കോവിലകത്തുള്ള മറ്റൊല്ലാവരും പൃഥ്വി കോണ്ടിരിപ്പരേമ്പാൾ, ഗോപ തന്റെ രാജാസ്ത്രങ്ങളും മറ്റും തൃപ്തിച്ച് ഒരു ബ്രാഹ്മണപ്പോലെ ജീവിതം കഴിച്ചുവന്നു. ഈ നിശ്ചയത്തിൽനിന്ന് അവരെ പിൻവലിപ്പിക്കുവാൻ രാജാവും രാജ്ഞിയും വളരെ ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ ഗോപയ്ക്കു ഭവിക്കുമിടമായില്ല. തന്റെ മത്തുമാതാവായ ഗൗരതമീദേവിയാട്ട് അവർ ഈവിധമായിരുന്ന മറുപടി പറഞ്ഞത്: “അമ്മേ, ഒരു രാജകുമാരന്റെ ഭാര്യയായിരുന്നല്ലോ, ഞാനും ഒരു രാജകുമാരി തന്നെയായിരുന്നു. എന്നാൽ, എന്റെ ഭർത്താവായ ഭിക്ഷുവായല്ലോ, ഞാൻ ഒരു ഭിക്ഷുനിയല്ലേ? ഒരു കട്ടിയുള്ളതുകൊണ്ട് ഡിനിക്ക് ഇവിടംവിട്ടു പോകുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. എന്റെ സ്ഥിതിയിലാണെങ്കിൽ ഉത്തമമായ ഏതു ഭാര്യയും വെണ്ണുന്ന പുരുഷൻ മാത്രമെ ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ളു.

പ്രതിബന്ധംകൊണ്ട് എന്റെ ജീവൻ പതുക്കെ പതുക്കെ നശിക്കുമായിരിക്കും; എന്നാൽ ഈ പ്രവൃത്തി ചെയ്താൽ ഏതൊരു പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന ആ ദുഃഖഭക്തിയെ ജ്ഞാനാക്ഷരാൻ ഒരിക്കലും സാധിക്കുകയില്ല." ഹിന്ന എന്ന ആത്മ അവരോട് വിരോധം പറഞ്ഞില്ല. തനിക്കു സുഖഭരതായിരുന്ന സകല സുഖങ്ങളേയും സ്വീകരിച്ച്, ഗോപ ഒരു തപസ്വതിനെയെപ്പോലെ കപിലവാസുവിൽ കാലം കഴിച്ചു.

ഒ

മാസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു സംവത്സരങ്ങളായി; വത്സരങ്ങൾ ശതവർഷമായി. ഗോപയുടെ നിശ്ചയത്തിനതാതെ ജീവിക്കുമുണ്ടായില്ല. അവരുടെ ദേഹം മെലിഞ്ഞു ഒരന്ധികൂടമായി; ഉടുപ്പ് ഒരു യാഥകൃത്യകയുടെതുപോലെയാകുന്നു. പരോപകാരനല്ലാത്ത ഒരു ഭക്തദമ്പ്തപോലെ അവർ ജീവിതം നയിച്ചുവന്നു. അവർ അക്കാലത്തു പൂർവ്വസൂരികളുടെ കൃതികളായുള്ള ഓരോ പരിചയം വിമിത്തം പ്രത്യേകമാണായ പ്രബോധമുണ്ടായി. സാധാരണശ്രീകൾ വിഭജിക്കുകയും ഭക്തമാണാക്കപ്പെട്ടറി വിചാരിക്കുന്ന മാതിരിയല്ലായിരുന്നു ഗോപ അവരുടെ പതിയെപ്പറ്റി വിചാരിച്ചുവന്നത്. ഹിന്നനേക്കാൾ ഇതരശ്രീകൾ ഒരു പോകരണിതാവെന്നെക്കുറിച്ച് ഏതുവിധം വിചാരിക്കുമോ, അതുമാതിരിയുണ്ടാ ഗോപ അദ്വൈതത്തെക്കുറിച്ചു വിചാരിച്ചത്.

തന്നിട്ട മുക്തി ലഭിക്കുവാൻപോകുന്ന ആ മുമ്പു നിർദ്ദിഷ്ടസത്തെ കാത്തു, ഒരു പതിവ്യാചികയെപ്പോലെ, ശോചകരും കഴിച്ചിരുന്നതിനിടയ്ക്ക്, ആ രാജകുമാരൻ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തെ കണ്ടുപിടിച്ചു ശരിയായ ഉത്തരം ലഭിച്ചതിനുശേഷം, അദ്ദേഹം പരിശുദ്ധനായ ബുദ്ധനായിത്തീർന്നു. തപിക്കുന്ന ലോകത്തിനായിപ്പോണ്ട് അദ്ദേഹം സ്നേഹവിശ്വാസങ്ങളെ ഉൾപിപ്പിക്കുന്ന സന്ദേശത്തെ വഹിച്ചു; അതു ജനങ്ങളുടെ പ്രീതിയെ സമ്പാദിച്ചു; അതുകൊണ്ടും പേർ ആ മതത്തെ അവലംബിച്ചു. അദ്ദേഹം ഓരോ ദിക്കുകളിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന മദ്ധ്യത്തിൽ കപിലവാസ്തുവിലും വന്നു. പ്രായാശ്ചര്യം വലുതായ ദിവ്യത്താലും ക്ഷീണിച്ചിരുന്ന ഐന്ദ്രിയം, ശുദ്ധോന്നതനെന്ന അവിടെ അന്നും പ്രജകളെ ഭക്തിച്ചുപോന്നിരുന്നു.

ബുദ്ധൻ അവിടേക്കു വരുന്നതെങ്ങനെ ശുദ്ധോന്നതനായ മാനുഷകുട്ടി അറിവുകുട്ടി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രസംഗം കേൾക്കുവാനും അനുഗ്രഹം ലഭിക്കുവാനുമായി ജനങ്ങൾ തിരക്കിതരികുതുടങ്ങി.

വ

ബുദ്ധൻ കപിലവാസ്തുവിലെ തെരുവുകളിൽ പ്രസംഗിക്കുകയായിരുന്നു. ഭിക്ഷുവിന്റെ കാക്കയവസ്ത്രം ധരിച്ചും തീർത്ഥസേവകന്റെ വടിപിടിച്ചും അദ്ദേഹം കപിലവാസ്തുവിൽ ജനക്കൂട്ടത്തിൽക്കൂടി വളരെ വിനയത്തോടുകൂടെ പരസ്യം നടക്കുകയായിരുന്നു.

അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകൾക്കു് അസാധാരണമായ ഒരു
 ചെയതപ്രകാരമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുക-
 ലാകട്ടെ, അമൃതധാരയെ വഹിച്ചു. സ്നേഹഭ്രമിപ്പോലായ
 ഒരു പെരിശുദ്ധജീവിതത്തെയും, സംസാരഭുവങ്ങളുടെ
 അവസാനത്തെയും കുറിച്ചു് അദ്ദേഹം പ്രസംഗിച്ചു.
 ധനികനും ദരിദ്രനും തമ്മിൽ ഔത്സാസമില്ലെന്നും എ-
 ല്ലാവരും മാറച്ചുർ തന്നെയാണെന്നും, ജീവിതത്തി-
 ന്റെ അവസാനം മരണമല്ല നില്പാണെന്നെന്നും
 അദ്ദേഹം ജനങ്ങൾക്കു മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുത്തു.
 അവർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായങ്ങളെ വളരെ
 ഇരുകോട്ടകളാക്കുകയുണ്ടായു.

ഏകദേശം അഞ്ചു വർഷം മുമ്പായിട്ടു് ബുദ്ധൻ
 കോവിലകത്തേക്കു ചെന്നു. ഈ ആഗമനം ഭോപ-
 യുടെ ധൈര്യത്തെ പരീക്ഷിക്കുന്നതിന്നു് ഒരു നിക്ഷ-
 ലമായിത്തീർന്നു. പത്തു കൊല്ലമായി ആ സാധവി ആ-
 രോഗകാലന്റെ സ്തരണയെ മാനിച്ചു, അദ്ദേഹത്തി-
 ന്റെ രൂപത്തെ പ്രാണിച്ചു ഇരിക്കുന്നു. താൻ ഭി-
 ത്താവിന്റെ തിരിച്ചുള്ള വരവിനെ അവർ കാത്തിരി-
 ക്കുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹം തിരിച്ചുവന്നു; പക്ഷെ
 പത്തുകൊല്ലം മുമ്പിലത്തെ ആ ക്ഷത്രിയകുമാരൻ പ-
 കര, മോക്ഷമാർഗ്ഗത്തെപ്പറ്റി പ്രതിപാദിച്ചിരുന്ന
 ഒരു പുണ്യശാസ്ത്രത്തെ അതിവളരെയാഗ്രഹത്തോടു്
 കണ്ടതു്. ഭിതാവിന്റെയും ലോകരക്ഷകന്റെയും ഇ-
 മയ്ക്കു അനന്തര പ്രതിബന്ധമായെങ്കിലൊ എന്നു ഒരു

പ്പെട്ടത്, ഗോപ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ചെന്നുത്തേയില്ല. സ്ത്രീത്വത്തെ അവർ ഗർഭത്തിനു ബലികഴിച്ചു. ഈ ആത്മസംയമനംകൊണ്ട് അവർ സ്ത്രീലോകത്തിന് ഒരു മാതൃകയായിത്തീർന്നു.

തന്റെ ഏകാന്തവസ്ഥയിൽനിന്നു തപസ്വിനിയായ ഗോപ ലോകരക്ഷകന്റെ തേജോമയമായ രൂപത്തെ കണ്ടു. ദൈവിത്വമുള്ളമാനപുരുഷനും അവർ അദ്ദേഹത്തെ മനസ്സുകൊണ്ടു ആരാധിച്ചു. അവർ തലനാശി നയനങ്ങളെ പിൻതിരിച്ചു. അതു മോക്ഷപ്രദമായ ഒരു കാഴ്ചയായിരുന്നു. സംസാരബാഗ്നത്തിൽ കിടന്നുഴയുന്ന താൻ അതു കാണുവാൻ അർഹിക്കുന്നില്ലെന്ന് അവർക്കു തോന്നി.

അപ്പോൾ അനുഗ്രഹം വാങ്ങുവാനായി ഗോപ തന്റെ പുത്രനായ രാജമുഖനെ പറഞ്ഞുതരിച്ചു. ബ്രഹ്മൻ കട്ടിയെ ഏറ്റുത്ത്, കൊടുക്കുവാൻ തക്കതായി കരുതിയുണ്ടായിരുന്നതിനെ പുത്രനായി കൊടുത്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആ സ്വർഗ്ഗംകൊണ്ടുതന്നെ കൂടി അനുഗ്രഹീതയായി. പിന്നെ കട്ടിയുടെ ചെവിയിൽ ഗന്ധങ്ങളായ “ധ്വാനം, വിത്തുധി, സ്നേഹം” എന്നീ വാക്കുകളെ പതുക്കെ ഉച്ചരിച്ചു.

ൻ

കാലം അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു. ഗോപ വരോപകാരനിരതയായി ദിവസം കഴിച്ചു. ജീവിതത്തിന്റെ പാവനത്തിലൂടെ അന്നാണ് അവർ ചരിച്ചത്.

ഇതരപണ്യങ്ങളിൽ ഏറ്റവും നിരൂപ്യമായവയെ കൂടി സ്നേഹിക്കുന്നതിൽ വലുതായ മനസ്സമാധാനം ലഭിക്കുമെന്ന് അവർ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. മറ്റുള്ളവരെ സ്നേഹിച്ചു് അവർക്കുവേണ്ടി ജീവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരു കൃതാത്മതകൂടി അവർക്കുണ്ടായി.

ഇതരജനന്റെ കാലം കഴിഞ്ഞു. ബുദ്ധൻ കമിക്കൽകൂടി കപിലവാസ്തുവിവേശനുള്ളി. അപ്പോഴേക്കും ഒരുമാതിരി പ്രചാരം സിദ്ധിച്ച അഭിമതത്തിന്റെ മതത്തെപ്പറ്റി പ്രസംഗിക്കുന്നതു കേൾപ്പാൻ ജനങ്ങൾകൂടി. അവരെല്ലാവരും ബുദ്ധമതം സ്വീകരിച്ചു.

കോമിലകത്തെ സ്ത്രീകളും ആ മതത്തിൽ ചേർന്നു. താൻ പൊയതോടുകൂടി ശോചയും സംസാരസുഖങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചു പിന്നെ ബുദ്ധൻ അറിയുന്നു. സ്നേഹശക്തിക്കും മാർഗ്ഗമായി ലോകസൗഖ്യം കെട്ടാൻ അവർക്ക് അതിയായ താല്പര്യമുണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു ബുദ്ധൻ ഒരു ഭിക്ഷുണിസംഘത്തെ ഏർപ്പാടാക്കി, ശോചയെ അതിന്റെ നാഥയാക്കി നിയമിച്ചു.

൧൦

ബുദ്ധന്റെ ആ സ്ഥാപനത്തിലെ ഒരംഗമായി ചേർന്ന ശോചയുടെ ജീവിതം, വലയുന്ന ലോകത്തെ കൈയറ്റുവാൻ അനുകമ്പയോടുകൂടിയ പ്രവൃത്തികളാലും നിശ്ചലമായ ധ്യാനത്താലും ശോഭിക്കാമെന്നിരിക്കുന്നു. ആ വികാരത്തിൽ ശോചയുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തെ

വിപ്ലവപുരുഷന്മാർക്ക് പ്രോത്സാഹനകമായിരുന്നു. അവരുടെ വിനയവും സഹനശീലവും ധർമ്മത്വത്തെയും ഭൂതമെയും അനുസരിച്ചുള്ള പ്രവൃത്തികൾ മറ്റുള്ളവർക്കു പാഠവിഷയങ്ങളായിരുന്നു. ബുദ്ധമതത്തിനു അനുയോജന പ്രചാരം സിദ്ധിച്ചതു ധർമ്മപ്രചാരത്തിനായി സർവ്വം ത്യജിച്ച ചില സ്രീപുരുഷന്മാരുടെ യത്നംകൊണ്ടാണെന്ന് എവരും സമ്മതിക്കാതിരിക്കുകയില്ല. ഭൂമിയിൽ, സാധാരണക്കാരി, എല്ലാ സ്വർഗ്ഗപരന്മാർക്കും കാർമ്മ്യമുണ്ടാകട്ടെ കോട്ടം പറ്റാത്ത മാതിരി ബുദ്ധമതത്തിനും കോട്ടം തട്ടിയെക്കാമെന്നിപ്പോ, ഇവരുടെ പ്രവൃത്തികൾ ചരിത്രപ്രസിദ്ധങ്ങളായിത്തന്നെ നിലനിൽക്കും. പ്രത്യേകിച്ചും ഗോപന്മാരുടെ ഈ സ്വപരിത്യാഗം ബുദ്ധചരിതവുമായി പരിചയിക്കുന്ന ഏതു വിദ്വാന്മാരിയുടെയും പ്രതിപത്തിക്കും ബഹുമാനിക്കും സംശയം കൂടാതെ പാത്രമാകുന്നതാകുന്നു.

൮ സുപ്രിയ.

(ഭൂതദേവ.)

൧

ഈ വധിയൊരാളാവിനേക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു ചെറിയ കവിതമാണ്. ആ ജീവൻ പരമാനന്ദാവിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും അതിന്റെ മാധുര്യം ലോകാവസ്ഥയെയും നിത്യമായിരിക്കും പുതിയ പരിഷ്കാരകരണങ്ങൾ തട്ടാത്തതും, അതിന്റെ ഭാഗ്യകൂടി മറവിൽ പെട്ട തുടങ്ങിത്തുടങ്ങിയ പണ്ടത്തെ കഥയ്ക്കു പരമമുദാഹരണമായിട്ടു സുപ്രിയ മീറിച്ചു. എങ്കിലും, സുപ്രിയയുടെ സർവ്വഭൂതയെയെക്കുറിച്ച് ഇൻഡ്രാചരിത്രത്തിൽ ബലമതകാലത്തേപ്പറ്റി പ്ലാറ്റോണിന്റെ കവിതയിൽ അഭിമാനത്തോടുകൂടി അന്തസ്സമിച്ചിട്ടുണ്ട്.

൨

ഈ പുണ്യസ്തോത്രം മേതുഭൂതമായ സ്മരണയെപ്പറ്റി ചിലതറിയുന്നതിനായി ലോകചരിത്രത്തിലെ അത്തുരുത്തമിലൊന്നായി ബുദ്ധന്റെ ആവിർഭാവത്തെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരമോദ്ദേശത്തെയും കുറിച്ചു നമുക്കു കഥയ്ക്കുവേണ്ട മനസ്സിലാക്കുവാൻ ഇരിക്കുക.

വളരെക്കാലം മുമ്പ്, വടക്കേ ഇൻഡ്യയിൽ ഒരു ദിക്കിൽ ഈശ്വരനെന്ന് എന്ന രാജാവിനു മാതാമഹി എന്ന മേയ്ക്കയിൽ ഒരു ആൺകുട്ടിയുണ്ടായി. ആ കുട്ടിയുടെ ജാതകവലം പരിശോധിച്ചതിൽ, അദ്ദേഹം ഒന്നുകിൽ ഒരു ചക്രവർത്തി അല്ലെങ്കിൽ, ഒരു പരമ ജ്ഞാനിയായി തീരുമെന്നു കണ്ടു. മകൻ ഒരു പാതാശ്രമിയായ രാജാവായി കാണണമെന്നല്ലാതെ, തത്പരജ്ഞാനത്തിന്റെ മാന്ദാഗ്രഹത്തെപ്പറ്റി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛൻ അത്ര ചിന്തിച്ചില്ല. അതുകാരണം, അച്ഛന്റെ വിജ്ഞാനത്തിൽ കുട്ടിയുടെ മനസ്സു പോകാതിരിപ്പാൻ വേണ്ട എപ്പോഴെയ്ക്കും എന്നുമാത്രമല്ല, തന്റെ പത്രത്തെ സകല വിഷയസുഖങ്ങളോടുകൂടി വളർത്തിക്കൊണ്ടുവന്ന് ഒടുവിൽ സംസാരബന്ധത്തിൽ ദൃഢമായി ഉറപ്പിക്കുവാൻ കല്പനയും കഴിപ്പിച്ചു.

അങ്ങനെ ആ രാജകുമാരൻ ഒരുവിധത്തിലും ഭുജമെന്നുള്ളതറിയാതെ വളന്ന് ഒരു പ്രാപ്തിയുള്ള പുരുഷനായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു ജീവിതം ഒരു സന്തോഷസപ്തംപോലെയാക്കിത്തന്നു; ഒരു ഭുജവും അദ്ദേഹം അനുഭവിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ, ഒരുദിവസം, അദ്ദേഹം സ്വന്തമെഴുന്ന സമയം, ദൈവഗതി കൊണ്ടു്, വഴിയിൽ ഒരു ചിട്ടക്കാരൻ ഇരുത്തുവാൻ കണ്ടുതു കാണുവാൻകൊണ്ടു. അവിടെ നിന്ന് അധികംദൂരം പോകുന്നതിനുമുമ്പ്, രാജകുമാരൻ കയ്യുറോഗത്താൽ ഉയർന്നുവന്നുവെട്ടുകൂടിയ ഒരുമുക്കുണ്ടു്; അ

കണ്ണുതന്നെ പ്രാതലായിച്ചുകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചു നടക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത ഒരു വൃദ്ധനെയും, കട്ടവിൽ ഒരു ശവഭത്തായും അദ്ദേഹം കണ്ടു. ഇപ്രകാരം ആ യുവരാജാവു, ദുഷ്ടനാണെന്നു വകയില്ലായ്ക്കുകൊണ്ടും സുഖക്കേടുകൊണ്ടും വാല്മീക്യനുകൊണ്ടും മരണമകൊണ്ടും മറ്റും ഭൂമിയിൽ ഭീനങ്ങൾ അനുഭവിക്കുന്ന ദുഃഖത്തെ അറിഞ്ഞു. അതിനശേഷം, താൻ സുഖാനുഭവങ്ങൾക്കുള്ള ഒരു ഉദ്യാനംപോലെ വിചാരിച്ചുവന്ന ഈ ലോകത്തിൽ മറ്റു ചിലർ പലതരത്തിലുള്ള സന്ദർശനം അനുഭവിക്കുന്നുണ്ടെന്നതെന്ത് അദ്ദേഹം വിചാരിച്ചു വിചിണ്ണനായ സമയം, ശാന്തമായ മുഖഭാവത്തോടും മനോഹരവസ്തുതയ്ക്കായ് പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടി ആത്മജ്ഞാനത്തിനായി ലോകത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു ഒരാരം ആ വഴിയിൽകൂടെ കടന്നു പോകുന്നത് അദ്ദേഹം കണ്ടു. ആ സമയത്തു്, തന്റെ മനസ്സു ഈ ലോകത്തിന്റെ അസഹ്യമായ ഭാരത്തെ മാറ്റുന്നതിനായിട്ടുള്ള സാക്ഷാത്തുള്ള സുരണ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായി. അതിനിടയിൽ ഒരു ദൃശ്യൻ ഓടിവന്നു് “പ്രഭോ! സന്ദേശിച്ചാലും തിരുമനസ്സിലേക്കു് ഒരു പുത്രൻ ജനിച്ചിരിക്കുന്നു.” എന്നു പറഞ്ഞു. അതു കേട്ടു്, വൃദ്ധനോടുകൂടി, അദ്ദേഹം കണ്ണുതുറന്നു നോക്കി, “ഞാൻ മുറിക്കേണ്ടതായ മറ്റൊരു പാശം.” എന്നു പറയുകയും പറഞ്ഞു.

ആ രാത്രി തന്നെ, അദ്ദേഹം, ഏല്പാവതം നല്ല

ഉറക്കമായ സമയം, ചോരക്കുട്ടിയോടുകൂടി കിടന്നു
 ജ്ഞാതന്റെ ഭാര്യയുടെ അടുക്കൽ ചെന്നു്, ഇഹലോ
 കത്തിൽവെച്ചു താൻ ഏറ്റവും സ്നേഹിക്കുന്നവരായ
 അവരെനോക്കി കനിഞ്ഞുനിന്നു; മനസ്സാപത്താൽ അ
 ദ്രോഹത്തിന്റെ ഏദയം ചലിച്ചു; അയ്യക്കുളാൽ അദ്ദേ
 ഹത്തിന്റെ ദൃഷ്ടികൾ മുടി, കരിമ്പുസന്ദം അദ്ദേഹ
 ത്തിന്റെ ഏദയത്തെ പിളർന്നിരിക്കാം; ഏന്നാലും ആ
 വികാർങ്ങൾക്കൊന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിശ്ചയത്തെ
 ഇളക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതുകാരണം, അവർ ഉണ
 രാതിരിക്കത്തക്കൊണ്ണം ശ്വാസോച്ഛ്വാസവും കൂടി ഒ
 തൃക്കി, അദ്ദേഹം അവരെ അനുഗ്രഹിച്ചു്, നിസ്സബ്ദാ
 യി പുറത്തേക്കിറങ്ങിപ്പോയി. ഉടനെ, അദ്ദേഹം കൂ
 ണകൻ എന്ന പേരായ തന്റെ കന്മിയുടെ പുറത്തു
 കയറി, തന്റെ വിശ്വസ്തനായ മരുന്ദൻ എന്ന സാര
 മിയോടുകൂടി അച്ഛന്റെ രാജ്യംവിട്ടു വേഗത്തിൽ
 പോയി.

വളരെ ദൂരെ ഒരു ദിക്കിൽ ചെന്നിറങ്ങി, അദ്ദേ
 ഹം തന്റെ രാജ്യ വെള്ളക്കുതിരയുടെ നെരുകയിൽ
 ചൂണ്ടിച്ചു്, തന്റെ വിലപിടിച്ച ഉടുപ്പഴിച്ചു വലി
 രച്ചറിഞ്ഞു; തലമുടിയെല്ലാം കൂട്ടിപ്പിടിച്ചു തന്റെ
 കയ്യിലണുക്കിത്തന്ന മുട്ടുയുമ്മ വാളുകൊണ്ടു് കടയ്ക്കൽ
 വെള്ളരിഞ്ഞുകുളഞ്ഞു; കാക്കായവസ്ത്രം ധരിച്ചു്, ത
 ന്റെ പരമമിത്രത്തോടു യാത്രയും പർത്തയും, നൂറ്റുരശ്ശി
 കൂടി ഏല്പാത്ത കാട്ടിലേക്കു കാൽനടയായി കടന്നു

പോയി. ഇപ്പകാരമാണ്, ബുദ്ധൻ ഭവാനുകോപകാ
രത്തിനവേണ്ടി ഭാഗ്യവേയും കഷ്ടിയേയും രാജധാനിയേ
യും കീഴീടത്തേയും ചെയ്തപ്പോഴുണ്ടിരുന്നതും സമ്പത്തിനേ
യും ഉപേക്ഷിച്ചു സ്വർഗ്ഗസംഗ്രഹവിശ്വാസിയായിത്തീ
ന്നത്.

൩

ഉദ്ദേശസിദ്ധിക്കായി ഏകദേശം ആറു സംവത്സ
രക്കാലം അദ്ദേഹം അലഞ്ഞുനടന്നു. ആത്മജ്ഞാനമു
ണ്ടാവാനുള്ള അത്യാസക്തി നിമിത്തം, അതിനെല്ലാം
പുറമെ, അദ്ദേഹം മീശാലാപവാസംകൊണ്ടും കഠിന
മാന കൃത്യാചാരണംകൊണ്ടും തന്റെ സ്വപുലഭോമത്തെ
ഏതാനും കൃശമാക്കിത്തീർത്തു. ഒടുവിൽ ക്ഷീണിച്ചു
തളന്ന മുതപ്പായനായപ്പോൾ, ജ്ഞാനപ്രാപ്തിക്കുള്ള
വഴി ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥം, ചേരത്തെ ക്ഷീണിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടും
മനുഷ്യസഞ്ചാരമില്ലാത്ത വനത്തിൽ വാസിച്ചതുകൊ
ണ്ടും ജ്ഞാനമുണ്ടാവുകയില്ലെന്നും അദ്ദേഹത്തിനു മന
സ്സിലായി. ഉദ്ദേശസിദ്ധി വരുന്നതുവരെ, താൻ പുറ
പ്പെട്ട മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു തെറ്റാകരുത് നമുക്ക് അദ്ദേഹം
ഒരു പുതിയ പഥമാവിൽ ചെന്നുചെല്ലും. നിശാശ
യ്ക്കുള്ള ശൈത്യകാലം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാലുപുറവും
നിറഞ്ഞിരുന്നു; അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹിതന്മാരായ
സന്യാസികൾ പറ്റിപ്പിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ കൂട്ടത്തിൽനി
ന്നുതള്ളിക്കളഞ്ഞു. ഭാഗ്യവേപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരം അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തെ തെരുക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശം കൃത്രിമതകൾക്കും സങ്കടംകൾക്കും നിറഞ്ഞ ഒരു മനുഷ്യമൃഗപോലെ അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി. ലോകത്തിന്റെ സങ്കടം തീർക്കു അല്ലെങ്കിൽ മരിക്കുക എന്ന ഒരു നിശ്ചയംമാത്രം ആ സമയത്തു് ഒരു നഷ്ടരൂപപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. “എനിക്ക് ആ പരമാവധിത്താനും ഉണ്ടാകുന്നതുവരെ, എന്റെ മരുതനാശിതകളെല്ലാം വാറിംപ്സായാലും പട്ടിണിക്കാണു്” എന്റെ ഈ ദൈവം നശിച്ചുപോയാലും ഞാൻ ഇവിടെനിന്നു് അനങ്ങുകയില്ല.” എന്നറിച്ചു് അദ്ദേഹം ഒരു വലിയ വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഇരുന്നു. എത്ര വൃക്ഷച്ചുവട്ടിൽ വെച്ചു് അദ്ദേഹത്തിനു ‘തത്വബോധ’മുണ്ടാകയാ ആ വൃക്ഷത്തെ അന്നുമുതൽ ‘ബോധി’വൃക്ഷം എന്ന് എല്ലാവരും വിളിച്ചുതുടങ്ങി. ജ്ഞാനത്തിന്റെ പരമകാവ്യത്തെ പ്രാപിക്കുവാനും തന്റെ മനുഷ്യജന്മത്തിന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ സഫലമാക്കുവാനും ആയി അദ്ദേഹം ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി കഠിനമായി ഒട്ടവിൽ പരിശ്രമിച്ചുകാലത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിനുണ്ടായുള്ള അസംഗത ഇന്നു വിധമെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനല്ലാതെ മറ്റൊരാൾക്കു അറിഞ്ഞുകൂട. അനേകം ജനാങ്കുരങ്ങളിൽ ചെല്ലുവന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആ നിശ്ചയത്തെ ഈ സമയത്തു പരിച്ഛിന്നമാക്കുക കഴിഞ്ഞു. സമയമായി ചെല്ലു പ്രതിഭയെ സിദ്ധാന്തമായി സാധിച്ചു. ആ നിമിത്തമായേ മുമ്പിൽ നിന്നു് അദ്ദേ

ഈ നിവർത്തിച്ചതോടുകൂടി, ലോകത്തിന്റെ സംസാരമുദ്രയെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സമാധാനമാർഗ്ഗം ലോകത്തിനായി കാണിച്ചുകൊടുക്കുവാൻ സന്നദ്ധനായ പരമജ്ഞാനിയായ ആ ബുദ്ധമതപ്രകാരമുള്ള മതം, നിസ്സംഗം, അതായത് ബുദ്ധമതപ്രകാരമുള്ള മതം, എന്ന അവസ്ഥ ഏകദേശമുള്ളതായ സമാധാനമനുഷ്ഠിക്കുക എന്നതാണ്. എങ്കിലും അതിനെ ദൈവസൃഷ്ടികളിൽപ്പെട്ട് ഏകദേശം നിയമിക്കുകയും അതിനുള്ളിൽ ജാതിമതവ്യത്യാസങ്ങളെ തട്ടിക്കളയുന്നതിന് സർവ്വതലമതസമുദായത്തിലെ തരംഗപരമായതുകൾ ഒരു അവസ്ഥയെന്നോ ശക്തിയെന്നോ പറയാം.

൪

ഭൂതകാലത്തിൽ, ഒരു വിഷയവുമായത്ത്, ആ പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട യോഗിയുക്തത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽപ്പെട്ട് ആ ജ്ഞാനിക്ക് ഭാഗ്യവശം, സമത, മതമെന്നീ ഇരട്ടങ്ങളുടെ ബോധമുണ്ടായതിനെ അദ്ദേഹം വെളിപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ, മതമെന്നതും സമാധാനത്തിന്റെയും മഹിമയറിഞ്ഞു കണ്ട ആളുകൾ പ്രാജ്ഞത്തിൽ കിടന്നവലയുന്ന മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിൽ മുന്നിട്ടാഗ്നിയെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നതായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദിവ്യസന്ദേശത്തെ പ്രവർത്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങി, ആ മഹാഗുരുവിന്റെ ചുറ്റും ചെന്നുകൂടി; അവർ ആ ഉൽകൃഷ്ടമായ ഉദ്ദേശത്തെ നിർവ്വഹിക്കുവാൻ തങ്ങളുടെ ജീവകാലം

മുഴുവനും നിത്യബ്രഹ്മ പാലികളായി പലേജ്യകൃഷ്ണനെ പ്രവർത്തിപ്പാൻ തുടങ്ങിപ്പറപ്പെട്ടു. അവർ ബുദ്ധമതം നാശിപ്പിച്ചുവെന്ന് കിഷ്കിന്ദ്രനും കിഷ്കിന്ദ്രനുമുള്ള പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട ഒരു യോഗമായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ സംസാരിക്കുകയുണ്ടാകുന്ന വലിയൊരു മനുഷ്യവസ്തുവിൽ വേണ്ടി വേല ചെയ്തിരുന്നവരായ സുര്യൻ, വിശ്വൻ, സുപ്രിയ, സംഭവമിതൻ എന്നും പറ്റി ജന്മത്തെ പലതരം ഇൻഡ്യയുടെ ബുദ്ധമതകാവ്യത്തിലെ ചരിത്രങ്ങളിൽ പ്രസ്താവിച്ചു കാണുന്നുണ്ട്. ബുദ്ധന്റെ പ്രധാനശിഷ്യരിൽ ഒരാളായിരുന്ന ചിത്രകണ്ഠൻ മകളാണ് സുപ്രിയ.

൫

ചിത്രകണ്ഠൻ, ഇപ്പോൾ ഉത്തരേന്ത്യയിൽ എന്നെ വിളിച്ചുവരുന്ന പഴയ വൈശാഖിനാഥന്റെ സന്ധനമായ ഒരു കച്ചവടക്കാരനായിരുന്നു. മദ്ധ്യ വയസ്സായപ്പോൾ, അദ്ദേഹം മഹാഭാരതത്തിന്റെ അനിവാര്യമായ പ്രഭാവത്തിന് വശംവദനായാകാൻ, ഒരു ബുദ്ധമതസന്യാസിന്റെ ശരിയായ ജീവിതത്തെ നയിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി, ഇഹലോക സുഖങ്ങളെയെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചു. നാല്പതുവയസ്സോടെ പത്തുനാലുവയസ്സായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദര മുഴുവനും സാധുസംരക്ഷണത്തിനായി അദ്ദേഹം കൊടുത്തു. അനിതരസാധാരണമായ ആ ക്രൈസ്തവ്യത്തിനൊരു ബുദ്ധമത സംഭവങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ സഹോദരനാക്കി

ടി സപീകരിച്ചു. അനാഥപിണ്ഡമൻ എന്ന സ്ഥാനം കൊടുത്തു. കണ്ഠേശ്വരസ്തോത്രമായിരുന്ന കള്ളവടക്കാരിൻ ബുദ്ധമതാവലംബികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഒരു യാചകനും പുതിയ മതത്തിന്റെ ഒരു ആധാരവുമായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മതാസക്തിനിമിത്തം, തന്റെ പുതിയ മതത്തിന്റെ പ്രചാരത്തിനുവേണ്ടി, വീടുവീട്ടു് ആശ്രമത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ട സമയം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹദാജനമായ സുപ്രിയയ്ക്കു് ഇഷ്ടലോഭമീവിടത്തിനു വേണ്ടി താൻതന്നെ ഒരുക്കിവെച്ചാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചില്ല. നമ്മുടെ പരമമനുജനായ ബുദ്ധൻ, ഗൌരവം മുതലായ മഹാമഹാകാരി ഇങ്ങനെയുള്ള സന്ദർഭങ്ങളിൽ ഈ വിവരത്തെ പ്രവർത്തിപ്പിച്ചുകൂടാതെ ഏതൊക്കെയോ, ഇതിൽ അതൃപ്തപ്പെട്ടവർ ഒന്നാണല്ലോ. ലോകം മുഴുവനും സ്വന്തം കടംബമായി കരുതുന്നവർക്കു് അതിലെ വിവിധ അംഗങ്ങളെ മാത്രം പ്രത്യേകം സ്നേഹിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലല്ലോ.

൩൭

ജീവിതശ്രമത്തിൽ പെട്ടെത്തുണ്ടായ മാറ്റംകൊണ്ടു സുപ്രിയയ്ക്കു യാതൊരു കലുഷവുമുണ്ടായില്ല; അവർ ഭാഗ്യത്തിനടിമപ്പെട്ടതുമില്ല. തന്റെ ഏകാവലംബമായിരുന്ന അച്ഛന്റെടി അന്നു ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുകയും, സുപ്രിയ ഒരു ആദായനാശാധനമായി കരുതിയിരുന്ന അദ്ദേഹത്തെ കററപ്പെടുത്തിയില്ല. തന്റെ അച്ഛന്റെ അച്ഛന്മാരെ ഗൃഹം ബ്രഹ്മം മുഴുവനും

യിരുന്നു എന്നും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അല്ലാഹിത്തേ
 ഉദ്യം നിസ്സാരങ്ങളായ ലാഭനഷ്ടങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള വി
 ചാരങ്ങളെക്കാരും ഏതായാ വിശിഷ്ടവും വിപുലവു
 മായ ഒന്നായിരുന്നു എന്നും ഉള്ള അത്യാസൂചിയ മന
 സ്സിദ്ധമായി. സൂചിയയുടെ അപ്പുറം ഈ വിധമുള്ള ഒരു
 മതപരിവർത്തനമുണ്ടായതിനു മുമ്പുതന്നെ, പല ബുദ്ധമ
 തോപദേശികളും സൂചിയയുടെ വീട്ടിൽ പലപ്പോഴും
 ചെന്നിരുന്നതുകൊണ്ട്, അവരുമായുള്ള സംഭവം സം
 നിമിത്തം, ഇൻഡ്യയിൽ ഒരു വലിയ മതോൽക്കർഷ
 ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടെന്നും, അപ്രതിഫലമായ
 ആ ഒഴുക്കിൽ, ഉടനേരത്താ അല്പം താമസിച്ച്താ അ
 ന്നൊരു പെട്ടുപോവാറിയുണ്ടെന്നും സൂചിയ അറി
 ഞ്ഞിരുന്നു. അതുകാരനോ, അവർ ആ കാലത്തിനു
 വേണ്ടി ഉണ്ടായി കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു.

൭

സൂചിയ സൌന്ദര്യം, യൌവനം, സർവ്വപദാ
 വം എന്നീവക ഗുണങ്ങളുടെ ഒരു സംയമിതസമരസാ
 യിരുന്നു. അതിനാൽ അപ്പുറൻ ഏകദേശത്താണി
 ന്ന്റെ നിലയിലുള്ള സ്ത്രീയായ അവകാശംകൂടി ഇല്ലാ
 തായിത്തീർന്നു ഏകീകൃതം, സൂചിയയെ, അവരുടെ സർവ്വ
 സ്വകാര്യങ്ങളെക്കണ്ടു സന്തുഷ്ടരായി, ആ നാട്ടിലെ മാ
 സ്തൃതരായ പല ചെറുപ്പക്കാരുടെ കല്യാണം കഴിപ്പാൻ
 മോഹിച്ചു. എന്നിട്ടും ലൌകികവിഷയങ്ങളിലുള്ള
 അവരുടെ വിരക്തിമൂലം, സൂചിയ അവർക്കു സഹായി

നപ്പെട്ടില്ല. ഈമലോകസുഖങ്ങൾ ക്ഷണഭംഗമാകുകയും സത്യാന്തരമുണ്ടായിട്ടുള്ള പരമാവസ്ഥ ശാശ്വതമെന്നും വളരെക്കാലം മുൻപുതന്നെ അവരുടെ മനസ്സിൽ പതിഞ്ഞിരുന്നു. ദുഃഖപീഡിതനായ മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റെ വിചാരങ്ങളും, മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിനുള്ള പലവും വേദാവേദങ്ങളും - എല്ലാം അവരിൽ അക്ഷതമായ ഒരു ചിത്തസംസ്കാരത്തെ ഉണ്ടാക്കി; അപ്പോഴന്റെ സർവ്വസംഗ്രഹവിശ്വാസം അവരെ മതാഭിലാഷങ്ങളിലൊക്കെ ശക്തിയായി പ്രേരിപ്പിച്ചു. സുപ്രിയയുടെ കാമുകന്മാർ ഒരു കാര്യകഥലോകത്തിലെ സ്വപ്നസമാനങ്ങളായ സുഖാനുഭവങ്ങളെക്കുറിച്ച് എപ്പോഴും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നുവെങ്കിലും, അവർ അതിൽ ശ്രദ്ധവെക്കാതെ, ദുഃഖസമുദ്രത്തിൽ കിടന്നൊഴുത്ത്, സഹായസഹകരണങ്ങൾക്കുവേണ്ടി അപേക്ഷിക്കുന്ന സഹോദരസഹോദരിമാരുടെ ആത്മസമാനങ്ങളെ കേട്ടുകേൾക്കുകയുള്ളു. സുപ്രിയയുടെ കല്യാണാഭിവൃദ്ധി, അവരുടെ സഖിമാർ അവരെ വിളമ്പിയിട്ടു വന്നുണ്ടെന്നും ആ മരണശിക്ഷകൊണ്ട് അവർക്കുപിടിച്ചുവാൻ തുടർച്ചയായ സമയം, മനുഷ്യരുടെ കാഴ്ചപ്പാടുകൾ കണ്ടും അറിവില്ലായ്മകൊണ്ടും തെറ്റായ പ്രവൃത്തികൾകൊണ്ടും നിറഞ്ഞ ലോകത്തിൽ അവരുടെ അനുകമ്പാപൂർണ്ണമായ ദൃഷ്ടികൾ സ്പഷ്ടമായി പതിഞ്ഞു. അതുകാരണം പിതൃഭയത്തിന്റെ മകളുടെ കല്യാണാരോപങ്ങളെ അനുഭവിപ്പാനായി ജനങ്ങൾ കാത്തിരിക്കുന്ന കാലം,

ഒരു രാത്രി അവർ യൊഗ്യാന്താടുകൂടിവിട്ടവിട്ടിറങ്ങി
പോയി. അവർക്കിന്തുസംഭവിച്ചു. എന്നു വൈശാഖീപു
രവാസികൾക്കു തൽക്കാലം ഒന്നും മനസ്സിലായതുമില്ല.

വ

കാലം കററ കഴിഞ്ഞു. ഇരപ്പകുതിശ്ചാസിക
കൂടെ ഇൻഡ്യാനിവാസികൾക്കായിക്കൊണ്ടുള്ള ബുദ്ധ
ദേവന്റെ ഭൂതഭയാമൃഗ്ഗന്മാരുകൂടെ അദ്വൈതനകളാൽ
അദ്വൈതത്തിന്റെ മഹാമയങ്ങളായ ഉദ്ദേശങ്ങൾ
ഫലിച്ചുതുടങ്ങിത് ഏകദേശം രണ്ടു ദശവർഷങ്ങൾ കഴി
ഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇൻഡ്യയിലെ പ്രധാനവർഗ്ഗങ്ങളിലെ മി
ക്കു ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയങ്ങളിലും ഹിന്ദുഗ്രാമങ്ങളുടെ
അന്തർഗതങ്ങളിലും ബുദ്ധമതത്തിനു പ്രദേശം ലഭിച്ചി
രിക്കുന്നു. ശാക്യമുനിതാൽപ്രചരിപ്പിക്കപ്പെട്ട ആ മതം
വടക്കേ ഇൻഡ്യയിലെ ഒരു പ്രധാനമതമായിത്തീർന്നി
ട്ടുണ്ട്. ബുദ്ധമതാൽക്കർഷിക്കുന്നവേണ്ടി അത്ര നിഷ്ഠ
യ്ക്കായി ചെയ്ത പ്രസംഗങ്ങളുടേയും പരിശ്രമങ്ങളുടേ
യും ഫലമായി, ആ മഹാത്മാവിന്റെ ജീവിതപഥ
ത്തിൽ ചയിച്ചുവരായ അനേകം സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ ലഭ
കികവിഷയങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചു സന്ന്യസിച്ചു. അവർ
അദ്വൈതത്തിന്റെ ആത്മ ഭരണസരിക്കുവാൻ ആ ജ
ഗദ്ഗുരുവിനെ അനുഗമിക്കുകയും ചെയ്തു.

൯

ഉത്തർക്കാണ്ഡകാണ്ഡത്തിൽ ഹിമാലയപർവ്വതങ്ങളുടെ
താഴ്വരകളിൽ സമുദായിയുള്ള ബ്രാഹ്മണീപുരം എന്ന

ദിക്കിൽ കൊണ്ട് ഒരു പവിത്ര ജ്ഞാതമുണ്ടായി. ഒരു രണ്ടു സംവത്സരം അടുപ്പിച്ച് മഴപെയ്യാതിരുന്നതിനാൽ, അവിടുത്തെ പ്രധാന ഭക്ഷണധാന്യത്തിന് വലിയ ദോഷം തട്ടി. ഉഷ്ണമേഖലയിലെ അന്യധികമായ സൂര്യതപം നിമിത്തം നദികളും കിരണങ്ങളും വറ്റിപ്പോയി. ഒരുക്കാലത്തു ഫലപുഷ്പിയോടുകൂടിയിരുന്ന പ്രദേശങ്ങളിലെ ഉണക്കി ഇഷ്ടിച്ച കെടികൾക്കു ജീവൻ കൊടുപ്പാൻ വസന്തത്തിലെ മാതൃകപോതങ്ങൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല; ആ ലിംഗ് ആകപ്പാടെ ഓരോവസരയിൽ മൂങ്ങി; ഏല്പാ വീടുകളും വിശപ്പുകൊണ്ടും ദാഹംകൊണ്ടുമുള്ള സങ്കടം അനുഭവിച്ചുതുടങ്ങി. ധനവാന്മാരുടെ പടികളിൽ ആഗതികൾ പെന്നാൽ, അവർ ഗർഭം കൊടുക്കാതെ, അവരെ ആട്ടിപ്പായിച്ചുതുടങ്ങി. ഏല്പാഴം ഓരോലയായ മാതാവിന്റെ സ്തനങ്ങളിൽ ഒരു തുള്ളി പാനീയംപോലും ഇല്ലാതെയായി; ഏതാ മാതൃമല്ല, മരണോന്മുഖനായി തന്റെ മടിയിൽ കിടക്കുന്ന കുട്ടിയുടെ ഉണക്കി വരണ്ട മുണ്ടുകളെ നനയ്ക്കുന്നതിന് ഒരു തുള്ളി കണ്ണുനീരുപോലും അവരുടെ കണ്ണുകളിൽ അക്കാലത്തുണ്ടായിരുന്നില്ല. പ്രതിദിനമുണ്ടാകുന്ന മരണങ്ങളുടെ കണക്ക് വർദ്ധിച്ചുവരുന്നു. ആ സങ്കടസ്തമാന്തം ബുദ്ധമനിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടാഷാസംഖക്കാരും അറിഞ്ഞു.

൧൦

അവസ്ഥിപുരത്തിൽ, ഭക്ഷണമില്ലാതെ മരിക്കു

വാൻ പോകുന്ന അനേകന്മാരിൽ ജീവികളെ വിചാരിച്ചു, ആ മഹാത്തമന്റെ ഹൃദയം വൃണപ്പെട്ടു. അവരെ സഹായിക്കുക എന്നതു ധർമ്മം, ഭൂതദൈവ, ത്രാഗശീലം എന്നിവയുടേയും താൻ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന മതത്തിന്റേയും ഒരു കൃത്യമെന്ന ബോധേവൻ ധരിച്ചു. ഉടനെ ഒരു സ്നേഹവതിയായ മാതാവിന്റെ ഭരണാധിപതോടുകൂടി, ബുദ്ധമതം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രധാനശിഷ്ടന്മാരിൽ ചിലരുടേതായി ആ പട്ടണത്തിലേക്കുപുറപ്പെട്ടു. അവിടുത്തെ ഹൃദയഭേദമായ കാഴ്ചകളെ ആ അത്യാപത്തിന്റേന്നു ഊവസ്സുപുരത്തിലുള്ളവരെ ഏതുവിധം കഷ്ടിക്കേണ്ടു എന്നു ആലോചിച്ചു തീർത്താൽവാൻ, ആ പുരിയുടെ കോട്ടയ്ക്കു പുറത്തു അദ്ദേഹം ഒരു യോഗം വിളിച്ചുകൂട്ടി. ധനധാന്യങ്ങളും മരിഗുണാഭം ധാമമായി സന്താപശൂന്യതയോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തെ തൊഴുതു നോക്കിനിന്നു. അദ്ദേഹമാകട്ടെ, യോഗമുണ്ടായ തന്റെ ശിഷ്യരുടെ അവബോധത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി അത്യാസക്തിയോടുകൂടി ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിച്ചു: — “ഭൂതദൈവശിരോസ്തമത്തെ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ള നിങ്ങളിൽ കഷ്ടാരിഷ്ടങ്ങളനുഭവിക്കുന്ന മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തെപ്പറ്റി ചെരിക്കുന്നവരാരാണുള്ളതു്? ഏന്റെ പ്രിയശിഷ്യന്മാരെ, ക്ഷുധാർത്തന്മാർക്കു ഭക്ഷണം കൊടുപ്പാനായി തുനിഞ്ഞു പുറപ്പെടുന്നവരായി ന'ക്കുമ്പോഴാണുള്ളതു്? സഹോദരന്മാരിലൊരാൾ വിശപ്പുകൊണ്ടു മരിക്കുവാൻപോകുന്ന സമയം, നിങ്ങൾ

തെറ്റിപ്പി ചോദനമില്ലാത്ത ഭക്തിക്കുറുപ്പിൽ, സമീപിക്കുകയെന്നതും ഭക്തിക്കുറുപ്പിൽ വായനയുടെ മതിക്കുറുപ്പിൽ വായനയെന്ന സമയം, നിങ്ങൾ ഒരു കവിത വെളിച്ചം പോലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത വിധിൽ, എന്റെ അനുഭവങ്ങളായ ഭക്തിക്കുറുപ്പിലും ഭക്തിക്കുറുപ്പിലും നിങ്ങൾ കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം, നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും വസ്തുതയും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെക്കുറിച്ചും, ബുദ്ധിമുട്ടും തീർത്തുപോയിട്ടില്ലാത്ത. അതിനാലാണ് വായനയിൽ കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. എന്റെ അനുഭവം ശിഷ്യന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ മനസ്സിൽ മനസ്സിലാക്കിയ കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, എങ്കിലും ഒരു മനസ്സിലാക്കിയ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം.

൧൧

ശാസ്ത്ര മനസ്സിന്റെ പ്രശ്നങ്ങളെക്കുറിച്ചും, അതിനാലാണ് കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം. നിങ്ങളുടെ കവിതയെക്കുറിച്ചും, കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കവിതയെന്ന സമയം.

ശ്രമങ്ങളല്ലാതെ, ഈ വലിയ ജനക്കൂട്ടത്തിൽനിന്നു കിട്ടിയ മരപടിയും പുറത്തു വന്നില്ല. ആ നഗരത്തിലെ യൗവാക്കൾ എന്നു ത്രുതിപ്പെട്ട രത്നാവ്യാപാരി ജഗൽത്തമ്പിന്റെ നോട്ടം തന്റെ ദൃഷ്ടിയിലകപ്പെടാതിരിക്കുവാൻ വേണ്ടതും തലത്താഴ്ത്തിക്കൊണ്ടു തന്നെ നിന്നു. മാധവസേനൻ പിറന്ന അവിടുത്തെ പ്രധാന കരാറുകാരൻ തന്റെ മകളുടെ കല്യാണം കേൾക്കുമായി ചിറ്റിച്ചു കാരണം, കയ്യിൽ രാജാക്കന്മാരുപാലമില്ലെന്നു ഭാവിച്ചു. വലിയ കൃഷിക്കാരനായിരുന്ന അക്കരൻ കൃഷി ചിറ്റിച്ചതിനാൽ ജന്മിക്കു പാട്ടും മുഴുവനും അർപ്പിച്ചിട്ടില്ലെന്നും കണ്ടുമെല്ലാം ഉണക്കിവരണ്ട് മലയാളിയായി കിടക്കുന്നു എന്നും പറഞ്ഞു. വസുദത്തൻ എന്ന വലിയ ഹുണ്ടി കക്കരൻ പണ്ടത്തിന്നു കണ്ടുമൊന്നെന്നും, തടിക്കച്ച വടക്കാരനായ രാധാകൃഷ്ണൻ കണ്ടും നിമിത്തം ആരും പുരപണിയിക്കുന്നില്ലെന്നും തടിക്കാവശ്യക്കാരില്ലാത്തതായ് കല്യാവടം തിത്തുവാൻ വിചാരിക്കുന്നുവെന്നും പ്രസ്താവിച്ചു. അവർക്കുതന്നെ ചിലവിന്നു ബുദ്ധിമുട്ടായിരിക്കുന്നതിനാൽ, ഗർഭവിഷയത്തിൽ ചിലവാരക്കാരൻ അവരുടെ കൈവശം പണമുണ്ടാവുകയില്ലെന്നും കൂടി അവർ പറഞ്ഞു. തങ്ങളുടെ കൈവശം പണമുണ്ടായിരുന്നു എങ്കിൽ, നിവൃത്തമായും സന്തോഷത്തോടുകൂടി അതു മുഴുവൻ ചിലവാക്കുമായിരുന്നു എന്നും, നിർദ്വേഷത്താൽ ആ കാലത്തു കൈവശം കറച്ചുമാത്രമെ പണമുള്ളൂ എന്നും മറ്റും അവർ പ്രസ്താവിച്ചു.

അവർ തമ്മിൽ അർത്ഥവത്തായ ചില നോട്ടങ്ങൾ നോക്കി.

൧൨

ഈ വിചമുള്ള അന്യരും ഇതിലധികം കേൾപ്പാൻ അദ്ദേഹത്തിന് അമയമുണ്ടായില്ല. മനുഷ്യരുടെ നിർദ്വജസ്വഭാവം ഇതിലധികം അവിടെ വെളിപ്പെട്ടവൻ തരമില്ല. മനുഷ്യരുടെ കപടസ്വഭാവവും അവരുടെ സ്വാർത്ഥതയും ഹൃദയസ്ഥിപുരത്തിലെ രസവാന്മാരുടെ ധൃതയങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ച് അവരെ യമമുക്തത്തിൽ ചമിപ്പിക്കാതെ ആക്കിയതായി കണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സ് കടുത്തു; എങ്കിലും അദ്ദേഹം അവരെ ക്ഷമിക്കുന്നു. മാറ്റമില്ലാത്ത തന്റെ സമസ്തജീവികളെ അദ്ദേഹം ശപിക്കുകയും ചെയ്തില്ല. ഏതെന്നെല്ല, അദ്ദേഹം അവരെപ്പറ്റി വ്യാസനിക്കുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം ആ മനുഷ്യഗോളത്തിൽ, അവിടെ കൂടിയവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ, ഐക്യം മാത്രം നിലനിർത്തിയിട്ടില്ലാത്തത്, അനുകമ്പാപൂർണ്ണമായ ആശ്വേഷത്തിൽ ഈ ലോകത്തെ മുഴുവനും കളക്കി, അവരെപ്പറ്റി വ്യാസനിക്കുന്ന ഒരാളെങ്കിലും കാണുവാനുള്ള ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടി നാലുപുറവും നോക്കി; എങ്കിലും ഒരു ലിങ്കിൽനിന്നും ഒരു ചലനവും ഉണ്ടായില്ല. അതിനശേഷം, ആ ദൈവത്തോടു അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനഃസമാധാനമുള്ളതായ യമവാക്യം പ്രസംഗിക്കാൻ നേരെ നോക്കി, അപ്പോൾ ആ

കൂട്ടത്തിൽനിന്ന് കീറവസ്ത്രങ്ങൾ ധരിച്ച് ഏകദേശം നാല്പതുവയസ്സു പ്രായമായ ഒരു ബുദ്ധമതസംഗ്രാസിനി ഏഴുനോറുന്നെ. അവർ ആ പ്രേമസ്വപ്നപിഡയുടെ അടുക്കൽവെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളെ വന്ദിച്ചു, മനോഹൃദയമായ ഇടയ്ക്കു ശബ്ദത്തിൽ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:— “നിമ്മവാത്മാവേ, അങ്ങയുടെ കല്പന ശരിയായി വിജയിച്ചു. അങ്ങയുടെ പുത്രി മാരിൽവെച്ച് ഏറ്റവും സാധുവായ സൂത്രിയ അങ്ങയുടെ കല്പനയെ നടത്തും. ഊവസ്തിപുരത്തിലെ കല്ലു ധാരാളമായിട്ട് ഭക്ഷണം കൊടുക്കാനുള്ള ചുമതലക്കാരൻ ഏല്ക്കുന്നു. അതിൽ അങ്ങയുടെ അനുവാദമുണ്ടാകുന്നതായി ബ്രഹ്മൻ കാത്തുനില്ക്കുന്നു” അവയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു കണ്ണുനീർ ധാരാളമായിത്തെ കഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവർക്ക് ആ സമയം പുത്ര സങ്കടമുണ്ടായിരുന്നു എന്ന് അവരുടെ നൽകങ്ങളെക്കൊണ്ടറിയാമെന്നിരുന്നു.

൧൩

സമോദരി സൂത്രിയയുടെ ഈ ആഗ്രാഹനത്തെക്കൊണ്ട് ധീമതയോടുകൂടിയ വാക്കേണതാണ്? അവിടെ കൂടിയിരുന്നവരെ വിസ്തരിപ്പിക്കുവാൻ ഇതിലായി ഒരു പര്യാപ്തമായിട്ടുള്ളതെന്താണ്?

“ആ ആത്മപ്രശംസിനിയായ അഹംഭാവീനി ഏതാണ്? അവളുടെ ആ നാറിക്കീറിയ തൂണിയിൽ ഏ

നൂണുമാറിയിരിക്കാം?" എന്നു ധർമ്മപാലൻ മന്ത്രിച്ചു.

“ഈ അസാധ്യതയൊഴിഞ്ഞാൽ ഇവളുടെ ചിന്താഭ്രമംകൊണ്ടാണു്.” എന്നു രാധാതമ്പുൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

“ധർമ്മപാലകസംഘത്തിൽപെട്ട നിനക്കു് ഇതെല്ലാവർക്കു് ഏതെന്നു് ധൈര്യമുണ്ടായി? വലിയ ധനവാന്മാർക്കു് ചിലവിന്നു് ബലിമുട്ടായിരിക്കുന്ന ഈ കാലത്തു്, ഈ രാജ്യക്കാരെയെല്ലാം നീ ക്ഷണിക്കുന്നതെങ്ങനെയാണു്? ഈ വിധമുള്ള ധർമ്മം നമുക്കു് മെങ്കിൽ, നിന്റെ പണസ്സഞ്ചി സാമാന്യത്തിലധികം വലുതായിരിക്കേണമല്ലോ.” എന്നു വസുദത്തൻ പറഞ്ഞു.

സുപ്രിയ ഈ അധീക്ഷേപങ്ങളെല്ലാം കേട്ടു. അതിനശേഷം, അവർ ആ ധനികസമൂഹത്തെ കയ്യിട്ടു്, താഴ്മയോടുകൂടി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:— “ഏന്റെ സമോദരന്മാരെ, ഏന്റെ ഈ ഭിക്ഷാപാത്രത്തിൽ നിങ്ങൾ വീക്ഷിക്കുന്നതിലധികം ധനമുണ്ടു്. ഞാൻ പടിക്കാരും നടന്നു മാറിച്ച് നിങ്ങളുടെ ധർമ്മംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ പാത്രത്തോടുകൂടി മടങ്ങിവരും. അതു നിങ്ങളുടെ ദയയാകുന്ന ശാശ്വതപ്രവാഹത്തിൽ നിന്നു കിന്നിടത്തു്, സൗമ്യമായ മഴപ്പാററമ്പിനെപ്പോലെ ആ വരണ്ട നഗരത്തെ ആർദ്രമാക്കിച്ചെയ്യും.”

ആ ജന സമൂഹം അവരുടെ സമാധാനംകേട്ട് അന്യായമുണ്ടാക്കി. ബുദ്ധമതം അവരെ പിന്നെയും പിന്നെയും അനുഗ്രഹിക്കുകയും അവരുടെ ആ ഭൂമിയിൽ നിറവേറ്റുവാൻ അവർക്ക് ശക്തിയുണ്ടാകുവാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തു.

൧൪

വൈശാലി നഗരത്തിലെ ചിത്രദത്തന്റെ മകളായി അതിസുന്ദരിയായിരുന്ന സുഖിയ അവരുടെ ഭർത്താക്കളെക്കൊണ്ട് സഹജമാലോചന പാവനമായ ബുദ്ധമതം സ്വീകരിക്കുവാൻ പ്രേരിപ്പിച്ചു. ചൈതന്യമുള്ളവരായിരുന്നു അവർ. വീടുകൾ തോറും നടന്നു കിടന്നു വാങ്ങി അനാഥസംരക്ഷണം ചെയ്തതുമൂലം അവരുടെ ഭൂമിയിൽ ആ ധർമ്മപരിപാലകസംഘം മുഴുവനും പൂർണ്ണമായിരുന്നു. വൈശാലിയിൽ, പുതുനായ പല അംഗങ്ങളും അതിൽ ചേർന്നു. വൈശാലിയിൽ ഉദ്യോഗസ്ഥി വരുവാനും ഇടയായി. ആ നാട്ടിലെ ധനവാന്മാർ തങ്ങളുടെ മനസ്സിൽനിന്നു നീകുത്തു അറിഞ്ഞു. ആത്മപരിശുദ്ധിയുള്ള സന്യാസിമാരുടെയും സന്യാസിനിമാരുടെയും അഭിരുചിയെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തവിധത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ചതിനാൽ, ഒരു മനുഷ്യകുലംകൊണ്ടു ഭവനിവാക്കണമെന്നു മുൻനിശ്ചയിച്ചു. ആ നാട്ടിലെ സാധുക്കൾക്കു ഭക്ഷണത്തിനും വസ്ത്രത്തിനും പ്രയാസമില്ലാത്തവിധത്തിലും ചെയ്തു.

ആ സംഭവത്തിലെ പ്രധാനാംഗമായ സുപ്രിയ ഏല്പാവി
ടകളിലും പോയി അവിടെയുള്ള ദേവാന്തന്മാർക്കു സ
മാധാനമുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു. അപ്പോൾ സുപ്രിയ പി
ന്നത്തെ കൊയ്ത്തുകാലാവരെ വേല ചെയ്തതിനാൽ,
അവരുടെ പരിശ്രമങ്ങൾ മുതലായതെ സംസാരമുഖ
ത്തേക്കു കൗയ്യുവാൻ ശക്തിയുള്ളവയായിത്തീർന്നു.

ബുദ്ധമനിയുടെ ഉപദേശങ്ങൾ ഫലിക്കാതിര
ുന്നില്ല; എന്നാൽ മല്ല, കാരണ്ണശീലം ആയുർവർമ്മനി
വാസികളുടെ ഒരു പ്രത്യേകഗുണമായി തീരുകയും,
അതുമൂലം ഭൂതദയാസിദ്ധാർത്ഥിയായ ബുദ്ധമഹർഷി അ
ല്ലെങ്കിൽ കൈതസ്യാദവൻ മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റെ ഗു
ണത്തിനുവേണ്ടി ചെയ്ത ഓരോ പുണ്യഫലത്തെ പ്രാ
പിക്കുകയും ചെയ്തു.

ൻ വാക്യം.

(ഉദാഹരണം.)

എ

പണ്ട് ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാർ പ്രബലനാശമായിരുന്ന കാലത്ത്, കാശ്മീരരാജ്യത്ത് തുഞ്ചിനന്ന എന്ന രാജാവിന്റെ മഹാമന്ത്രിയായ ഒരു ക്ഷത്രിയരാജാവുണ്ടായിരുന്നു. കാശ്മീരം ഹിമാലയപ്രദേശത്തുള്ള ഒരു മനോഹരമായ ഒരു ഉപവനമായിരുന്നു. അതിന്റെ ഇഹലോകത്തെ സ്വർഗ്ഗമെന്നതന്നെ പര്യായം. അതു കഴുപ്പുള്ളായ ഒരു കടലും പശുവണ്ണത്തോടു കൂടിയ ശാപവൃക്ഷങ്ങളും സമൃദ്ധങ്ങളായ ഭഗവദ്പ്രവാഹങ്ങളും ആരോടും പൊരുത്തു ജയിക്കുവാൻ കഴിയാത്ത ചെറിയ ചെറിയ ജനതകളും സമൃദ്ധങ്ങളായ ഗ്രാമങ്ങളും അവലംബിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

തുഞ്ചിനൻ ഒരുദയം തന്റെ കൈകൾ കഴുകിയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേയസിയായിരുന്ന വാക്യം മാതൃകകളിൽ വെച്ചൊരു രാജാവിന്റെ പ്രകൃതിയുടെ മാതാവും മറ്റു ഗ്രാമത്തിലെ പ്രധാനമായ ഒരു അംഗവുമായിരുന്നു.

൨

കൊയിത്തുകാലം അടുത്തുതുടങ്ങി. കൃഷിയിഴ
കൂടാതെ, ഏല്പാതിടത്തും നല്ല വിളവുണ്ടായിരുന്നു. ധാ
ന്യമെല്ലാം അറകളിലാക്കി സുഖമായിരിക്കാമെന്നു കൃ
ഷീപ്രവാചർ വിചാരിച്ചിരുന്ന സമയത്തു്, അതികരി
തമായ ഒരു മഞ്ഞുവണ് ചാടമെല്ലാം കൂടി; അതു
ലും നാട്ടിലെ വിളവെല്ലാം നശിക്കുകയും ചെയ്തു. ഒരി
ടത്തും പച്ചപ്പല്ലുപോലും കാണാനില്ലാതെയായി.
കുടാലം മാടാവിന്റേയും ശുഭകര്യേയും ജന്മിയേയും കടി
യാനവന്റേയും കരുപോലെ ബാധിച്ചു. ദിവസംപ്ര
തി അനേകായിരം പേർ മരിച്ചുതുടങ്ങി; ജീവിച്ചിര
ുന്നവരുടെ ശരീരങ്ങളിൽ ചുറ്റും തൊലിയുടല്ലാതെ
യാതൊന്നും കേടായിത്തീർന്നു. ചാവണ്ണത്തിന്റേറയും
സമൃദ്ധിയുടേയും കേളീകുറുമായിരുന്ന കാശ്ശീകുറുപ്പും
ഒരു ശ്ലക്കാനഭൂമിയായി പരിണമിച്ചു. അമോ കഷ്ടം!

൩

മോകരുടെ വിവാഹം ഉദാരശീലനായ ആ നാജ
വേണികുട്ടന്റെ പെരുകിൽ പഴുപ്പിച്ച അനുപോ
ലെ തറച്ചു; സങ്കടം സഹിക്കുവാൻമുണ്ടെന്നു, അവർ
കണ്ണനിർ പൊഴിച്ചു; ഏതുവിധവും പ്രദക്ഷിത രക്തി
ക്കേണമെന്ന് അവരുറച്ചു. അവരിരുവരും നാട്ടിൽ
ഏല്പാതിടത്തും പോയി, വീടുകൾത്തോറും കയറി,
സമാധാനവാർഷികം പറയുകയും അന്നുപാ
നങ്ങളെയും വസ്ത്രങ്ങളെയും കൊടുക്കുകയും ചെയ്

യ്ക്കു. ഭാഗ്യധാരാമന്തിയെ പണവും അവരുടെ സ്വന്തം സ്വത്തും ആരേണങ്ങളും ഏതൊക്കെ സകലതും ഇതിലേക്കായി വിനിയോഗിച്ചു. എന്നാൽ ഭാര്യണമായിരുന്ന ആ ഭർത്താവു കൾക്കു മാനുഷശക്തിയാൽ ദുരിതമനുഭവിക്കുകതല്ലായിരുന്നു.

൪

ഭിക്ഷുക്കൾക്കും ആശുപത്രികൾക്കും മാനുഷങ്ങളായും കൂടി—എന്നിടം കാശ്മീരരാജ്യത്തിലെ കഷ്ടാധിപതിക്കൊരു ദോഷനവും കണ്ടെത്തുകയില്ല. പുറത്തിറങ്ങുവാൻ വാഹനത്തെ തീർന്നു തള്ളുകാകയാൽ വിജ്ഞാപനങ്ങളെപ്പോലെ ഹിമാലയതരായ കാശ്മീരവാസികൾ നശിച്ചുകൊണ്ടു ഇരുന്നു. ക്ഷാമചീവിയായ പ്രജകളുടെ വർദ്ധിച്ച ദുഃഖാവസ്ഥയെ കണ്ടു, തുണിനൽ വല്ലാതെ അവശനായി; നിരാശയായിരുന്നുമായി. ഭാഗ്യമീനമായ ജനങ്ങൾക്കുവേണ്ടി അദ്ദേഹം രാവുപകലും അദ്ധ്വാനിക്കുകയും അശ്വനയായി അതിദിനയായിരിക്കുന്ന തന്റെ ഔഗന്ധിയെ കഴിപ്പാനായി അദ്ദേഹം ഏല്പാഴ്ച വൈദികന്മാർക്കു പൂർത്തിയാക്കുകയും ചെയ്തു. അതു വന്നശേഷമായി പരിണമിച്ചതെന്തെന്നു കാശ്മീരത്തിന്റെ കഥ കലാശിക്കാമായി.

൫

ഭീഷ്മനായ ഉപവാസവും ഭജനവും കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷമുള്ള ഒരു രാത്രിയിൽ രാജാവു തന്റെ യുവാക്കളെല്ലാം വിപര്യയങ്ങളാകുന്നതെന്തെന്നു ചിന്തിക്കുകയും,

ബുദ്ധിശക്തി കുറഞ്ഞ ഒരു കുട്ടിയെപ്പോലെ കലശലായി കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. പാട്ടിളർന്നതും ആട്ടത്തിന്റെയും പ്രതിധ്വനികളാണു മുഴങ്ങിയിരുന്ന രാജധാനിയുടെ ഹൃദയവും നിശ്ശബ്ദവും ആയിത്തീർന്നിരുന്ന ഭാഗങ്ങൾ രാജാവിന്റെ ആത്മസ്വപ്നത്തിന്റെ ഭക്തസ്വപ്നമാണിതിന്റെ. പക്ഷവത്തെ അത്യുപോനമെല്ലാം കഴിഞ്ഞതിനാലും, രാജാവിനെ പരിചരിക്കാനായി നില്ക്കുന്ന രാജാജ്ഞിന്റെ ഭാഗ്യപരിചാരത്തിനായി കൊണ്ടു് അവരുടെ പ്രാർത്ഥനാമുനിയ്ക്കൽ കയറി വരികയും ചെയ്തില്ല. ഇതിനാലും പൂജയിലും പ്രവേശിച്ചിരുന്നു. അതിനാലും രാജാവിന്റെ ഇരയിലായി അവർ കേട്ടു്. ഉടനെ അവർ ഭക്തരായി പെരുത്തു.

൧൩

രാജാജ്ഞി കയ്യിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുവാൻ രാജാജ്ഞി നിരന്തരം യത്നിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. സമയംകൊണ്ടും രാജാജ്ഞി വിചാരിച്ചു കേട്ടും ഇതിനാലും കയ്യിൽനിന്നു അവൻ കയ്യിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുവാൻ, രാജാജ്ഞി സമാധാനപ്പെട്ടു്, ലോകത്തെ പാലിക്കുവാൻ നിരന്തരം പരിശ്രമിച്ചു. ആത്മഹത്യ ചെയ്യുന്നതു പാപകരമെന്നും പ്രത്യേകമെ രക്ഷിക്കുന്നതിനാലും രാജാജ്ഞി മരിക്കുന്നതു ഭീരുത്വവും ദുഷ്ടത്വവും കാരണവമാണെന്നും, അപരനുപകാരത്തിനായി നരകത്തിൽ സന്ദർശനം കൂടാതെ ദോഷത്തെ പാലിക്കുവാൻ

വേണ്ടതെന്നും, രാജ്യത്തു് ഒരു ജീവജന്തുവെങ്കിലും ദേശം വിട്ടുള്ള കാര്യമില്ലെന്നും കാക്കാവിന് തന്റെ ജീവനാശം വരുത്തുവാൻ അധികാശമില്ലെന്നും അവർ ബലമായി വാദിച്ചു.

റാണി ഈ വിധം സ്വന്തപരമ്പരയ്ക്കുള്ളകൊണ്ട് രാജാവിന്റെ ദേവനിവൃത്തി വരുത്തിയിരുന്ന പന്തത്തിൽ, ലിപ്യമായ ഒരു പട്ടെ അവയുടെ ശുഭത്തു് ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നതായി കണ്ടു. "ദൈവം, മൃത്യുക്കുതീർപ്പു്; നിരാശപ്പെടരുതു്; ഞാൻ ഒരു സാധുവായി വർത്തിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, എന്റെ പ്രജകൾക്കായി ഏന്റെ ഹൃദയം മേടിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, നിരാശരുന്നാൻ ഏകാവലംബമായ ഈശ്വരനോടു് ഞാൻ സത്യമായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, ആശ്ചര്യത്തോളം ഈ അവസ്ഥയിൽനിന്നു് നമുക്കു മോചനത്തിനുള്ള മാർഗ്ഗവും ഉണ്ടാകാതിരിക്കുകയില്ല. പ്രഭാതം, ഏഴുനേരം; കാളരാത്രിയുടെ പ്രഭാതം ആസന്നമായിരിക്കുന്നു."

൭.

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു വാക്പുഷ്പം ഗ്ലാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ ശരീരത്തെയും ജീവനെയും ഒരു വത്തിൽ സമർപ്പിച്ചതായി കാണികൾക്കു തോന്നി. റാണിയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു കണ്ണുനീരൊഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്നു. വാക്പുഷ്പം ഒരു വന്നിയും മാതാവും രാജ്ഞിയും ആയിരുന്നില്ലേ? ഉറക്കവും ഉറക്കവും ഉപേക്ഷിച്ചു സ്വാർത്ഥമരണമില്ലാതെ പ്രജകൾക്കുവേണ്ടി

ജീവനെ സ്വീകരിക്കുവാൻ ഉള്ളതിന് ഒരു അർത്ഥമുണ്ട്. പാപങ്ങൾക്കെല്ലാം ദൈവം എത്രത്തോളം നിരക്കാറില്ല? കാഴ്ചയിൽനിന്നും എല്ലാഭാഗത്തും അകാശത്തുനിന്നും പലതരം പക്ഷികളുടെ ശബ്ദങ്ങൾ വീണുതുടങ്ങി. ഇതെന്താണ് ആത്മീയവസ്തുതകൾ? ഈ വിധം പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന രാത്രിയുടെ മനസ്സിന്റെ അർത്ഥം എന്തെന്ന് വേർതിരിച്ചറിയാം? ദൈവത്തോടു കൂടിയവന്റെ അർത്ഥം സ്നേഹിക്കാതിരിക്കുകയോ?

വു

രാത്രിയെല്ലാം സന്തോഷം പ്രദർശിച്ചു. മഞ്ഞു മാറുന്നതുവരെ, ഒന്നരമണി വേണ്ടതിലധികം മഞ്ഞു സാധനം കിട്ടി. മഞ്ഞെല്ലാം ഉള്ളിപ്പോയി. കൊച്ചിത്തുകാവായ സമയം സമുദ്രമായ വിട്ടുവെക്കുകയും, രാത്രി മഞ്ഞെല്ലാം പ്രാപിച്ചു. കാഴ്ചയിൽനിന്നും സമുദ്രത്തുനിന്നും മഞ്ഞെല്ലാം നികേതമായിത്തീർന്നു. മഞ്ഞെല്ലാം പ്രാപിച്ചു. രാത്രിയെ ഉപരിയായി മാനിച്ചു; എല്ലാവരും ഇതെന്തെന്നോടുകൂടി, കൂടെത്തന്നെ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തു.

൯

ഇന്നുവരെയുള്ള തുടർച്ചയ്ക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാല്കാലത്തെ വാസ്തവം കാലയളവ് പ്രാപിച്ചു. സന്തോഷസമ്മിളിതമായ ചുവക്കായിത്തോടുകൂടി, രാത്രിയുടെ പ്രാണപ്രിയന്റെ ചിത്രത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. പ്രാണൻ വാവിട്ടു നിലവിളിച്ചുതുടങ്ങി. രാത്രി

പുഞ്ചിരിതുകിക്കൊണ്ട്, അവരെ അനശ്വരമായി പ്രാണനെ കളഞ്ഞു. ആ ചിതസ്ഥവത്തെ ഇന്നും "വാക്പുഷ്പാഭവി" എന്നു വിളിച്ചുവരുന്നു.

പാമ്പാമ്പാദര, ഈ പാമ്പനമാരെ കടീരത്തിനടുത്തിരുന്ന് വിളിച്ചുപോക. പ്രജകൾക്കു വേണ്ടിമാത്രം സ്വജീവനെ കാക്കിപ്പുളയ്ക്കുന്നതും ഭക്തയുമാന ആ സ്ത്രീരത്നത്തെ നന്ദിപൂർവ്വം സ്തുതിക്ക. പരമാപകാരം ചെയ്യാതെ ഒരു യുഗം ഇരിക്കുന്നതിലും ഭേദം, കഴിയുന്നപോൾ കാലം കഴിപ്പു ഭൂതാരത്തെ ഇല്ലാതെയാക്കുന്നതാണെന്നു തന്നെത്താൻ വീണ്ടും വീണ്ടും ഉച്ചരിക്ക.

പ്രയോജനമില്ലാത്ത പ്രായംചെറിയൊരു ഫലവുമില്ലെന്നും മാമാത്തയ്യത്തോടുകൂടിയ ഒരു നിമിഷം അതിലൊര്യും ശ്രേയസ്സുരമായിട്ടുള്ളതാണെന്നും ഉള്ളതെങ്ങും ഈ കാലത്തും ചാരിതുവതിയായ ഈ പ്രാവീനനായികയുടെ കഥ ഹേളാഷിക്കട്ടെ.

൧൦ സംരംഭം .

(സ്വാഭാവികത.)

൧

ഇൻഡ്യയിലെ രാജപുത്രന്മാരുടെ ചരിത്രം, മാനു-
രക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടി അവർ ചെയ്തിട്ടുള്ള വിരക്തത്വങ്ങളുടെ
കുമാപരസ്വരൂപം. അവരുടെ ഉൽകൃഷ്ടമായ പ-
രിത്രം അവരുടെ ശൈത്യരോഗങ്ങളെക്കൊണ്ടിരിക്കു-
ള്ള പ്രാണപരിത്യാഗങ്ങളാൽ പ്രശോഭിതമായിരിക്കു-
ന്നു. ഏതൊരുത്തനും കോടാഞ്ചലമുണ്ടാക്കുന്ന വിധ-
ത്തിലുള്ള അനവധി വിരക്തത്വങ്ങളുടെ ഉഷ്ണങ്ങളും
അവരുടെ ഇടയിലുള്ളതു കർമ്മം, ഏതിനെ കുറിച്ചു-
ണ്ട് പ്രതിപാദിക്കേണ്ടതെന്നുള്ള സംശയം നേരിടുന്നു.
ഭാരത വർഗ്ഗക്കാർക്കും അവരവരുടെ വിരപുരുഷന്മാരു-
ണ്ട്, ഭാരത വിരപുരുഷന്റെ പേരും പെരുമയും
അർത്ഥത്തിന്റെ പിൻഗാമിയുടെ സ്ഥാനത്തിന് മാ-
ഹാത്മ്യം കൂട്ടിക്കൊടുക്കുന്നു. രാജപുത്രന്മാരിനും വാ-
യിക്കുന്ന സമയം, ഈ വിരിയവംശം ഇൻഡ്യയിലെ
ഇന്ത്യയുടെ മാഹാത്മ്യത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുവാൻ ഏതു-
ത്തേക്കും സഹായിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കുമെന്നുള്ള ആശോ-
ചനയ്ക്കു് ഏതൊരാളെയും പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു.

സംയുക്ത ഒരു രാജപുത്രന്മാരുടെ ചരിത്രം മുകളിൽ

മനോരമ മാജപുത്രരാജാവിന്റെ ഭാര്യയുമായിരുന്നു; അതുപോലും അവരുടെ പരിത്രത്തെ ആഗ്രാഹം ചെയ്യുന്നതിന് ഒരു കാരണമായിത്തീർന്നില്ല. എന്നാൽ സംയുക്തയുടെ ജീവിതകഥ കൈരളവരോരുത്തിന്റെ ഭാഗധേയത്തിൽ ആസ്വദമായിട്ടുണ്ടെന്നറിയുമ്പോൾ, സംയുക്താദേവിയുടെ യഥാർത്ഥമഹത്വം നമുക്കു മനസ്സിലാക്കുന്നതാകുന്നു. അതു കാരണമാണ്, ആ അസാധാരണ ക്ഷത്രിയ സ്ത്രീയെത്തേറ്ററി, മുതക്കിയിട്ടെയില്ല, ഇവിടെ പ്രസ്താവിക്കാൻ തക്കതാണ്.

൨

ക്രിസ്തുപൂർവ്വം പന്ത്രണ്ടാം ശതവത്സത്തിന്റെ അവസാനകാലത്തു്, വൃദ്ധനായ അനംഗപാലൻ ഹിന്ദു സ്ഥാനത്തിന്റെ മാത്രവണിയായി ദൽഹി സിംഹാസനത്തെ അലങ്കരിച്ച അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലശേഷം ആ മഹാസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ നേതൃത്വം വഹിക്കുവാനായി അദ്ദേഹത്തിൽ പുത്രസന്താനമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന് രണ്ടു പെൺകുട്ടികൾ മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അവരിൽ ചേച്ചുസഹോദരി കാന്തകുബ്ജത്തിന്റെ പ്രഭുവായ വിജയലാലന്റെ ഭാര്യയായിരുന്നു. ആ വിജയലാലൻ തുലഷ്പുടകുളാൽ പരാജിതരാക്കിയവരും ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥയുടെ വടക്കുപടിഞ്ഞാറുനിവസിച്ചിരുന്നവരും ആയിരുന്ന ഓരോർ എന്നോരുപുത്രവംശക്കാരരുടെ ശിരോരത്നമായിരുന്നു. കനിസ്തസഹോദരി അജ്ഞിതീയെ ദാസ്യശേഷമുള്ളവരായ

കല്യാണം കഴിച്ചു കൊടുക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹം ആ കാലത്തു വീട്ടുത്തിന്നും പരാക്രമത്തിന്നും ശ്രുതിപ്പെട്ട പെരുമാൻ വംശത്തിലെ ഒരു വീരന്മാരാവാമായിരുന്നു. വിജയലാലന്റെ പുത്രനായ ജയചന്ദ്രനും സോമേശ്വരന്റെ പുത്രനായ പൃഥ്വീരാജനും ഡെൽഫി ചക്രവർത്തിയുടെ കണ്ണുപുണ്ണികളായിരുന്നു. ഏകിലും പൃഥ്വീരാജകുമാരന്മാർ മുത്തപ്പൻ കുറുപ്പുധികം വാത്സല്യമുണ്ടായിരുന്നു. ആശ്രയിക്കേണ്ടും വീട്ടുകാരെണ്ടും പെരുന്തായും കൊണ്ടും വിനയവഴാവും കൊണ്ടും ജയചന്ദ്രനേക്കാൾ വളരെ വിജയനീയ ഒരു നാഥനായിട്ടു ഇളയരാജകുമാരൻ അഹ്നായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം വിശിഷ്ടഗുണങ്ങൾ കൊണ്ടുതന്നെ പൃഥ്വീരാജാവ് ശക്തിയായ പ്രഭാപാലകനായി തീരുകയെന്നും, ഒരു പ്രഭാപാലകൻ വെറുത്തുണ്ടു കൃത്യമല്ലെ അദ്ദേഹം പ്രാപ്തമാകട്ടെ നിർവ്വഹിക്കുകയും ഉറപ്പുണ്ടു ആദ്യം മുതൽക്കു മനസ്സിലാക്കിവന്നു. അതുകാരണം വാൽകൃഷ്ണീധിനായ അനന്തപാലരാജാവ്, ൧൧൮൨-ൽ, തീപ്പെട്ടനായിട്ടു മുഖ്യതന്നെ അദ്ദേഹം രാജകുമാരനെ ദില്ലി ചക്രവർത്തി സമനത്തിന്നു അവശേഷിപ്പായി നിരയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് അറിയുന്നതിനായിട്ടും എഴുതിവെച്ചു.

൩

രാജാധികാരത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ചക്രവർത്തിയുടെ തീർപ്പു ജയചന്ദ്രന്റെ മനോരാജ്യങ്ങളെയെല്ലാം നശിപ്പിച്ചു. മുത്തപ്പൻ ജയന്റെ നിമിത്തം തനിക്ക് ഡെൽഫി

ചക്രവർത്തിയായിരിക്കാമെന്ന സ്വപ്നം കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, ആരെങ്കിലും ഉറക്കത്തിൽനിന്നു പെട്ടെന്നു തട്ടിയുണർത്തി, സ്വപ്നസുഖത്തെ കളഞ്ഞുതുപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്നു തോന്നി. വളരെക്കാലമായി ജയചന്ദ്രന്റെ മൃഗമയ ആകർഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന മണിയറ സിംഹാസനവും, കാരറിനാൽ ഇളക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന രാജവിഹാരത്തോടുകൂടിയ പതാകകളാൽ പ്രശോഭിതമായ മില്ലിരാധയാനിയും, മുമ്പെ കാണിപ്പാൻ വന്ന കള്ളുനീർപ്പൂവ് വൃക്ഷത്തൊഴുതെ അകമ്പടിക്കുള്ളകൊണ്ടു മനോഹരമായിരിക്കുന്ന രാജാക്കന്മാരും മറ്റും രാജകുമാരന്റെ മനോഹാസ്യത്തിൽനിന്നു മുങ്ങുമ്പോയി.

ജയചന്ദ്രൻ തന്റെ മുത്തച്ഛൻ പൃഥ്വിരാജകുമാരന്റെ പേരിൽ പ്രത്യേകം വാങ്ങുവെച്ചുവെക്കപ്പെട്ട ഒരു മണ്ഡപത്തെ അറിയാമായിരുന്നു. ഏതുകൊണ്ട്, ചക്രവർത്തി പട്ടണത്തിന്റെ അവകാശകാർയ്യത്തിൽ ഇക്കാര്യം അന്യായമായ ഒരു നിശ്ചയം അദ്ദേഹം ചെയ്യുമെന്ന ജയചന്ദ്രൻ സ്വപ്നത്തിൽ പോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. കാര്യം വിചാരിച്ചാൽ അവിധം കലാശിച്ചു. തന്റെ മുത്തച്ഛന്റെ വകതിരിച്ചുകേടിനെപ്പറ്റി ജയചന്ദ്രൻ അമ്മളുടെ സ്നേഹിതന്മാരോടു ചെയ്ത പരിഹാസങ്ങൾത്തോടുകൂടിയ പ്രസംഗം അതിമിശ്ശിന്നു വളരെ കടുപ്പിക്കുന്ന ഏതുകൊണ്ട്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ തീർപ്പിനെ ജയചന്ദ്രൻ അംഗീകരിക്കാതെ തർജ്ജിയാക്കിരുന്നു. അതിനെ

ജന്മസീമമാനായ രാജാവകാശത്തെ പൃഥ്വീരാജൻ ആ പാപമരിച്ചതാണെന്നു ജയചന്ദ്രൻ തീർത്യാക്കി; എങ്കിലും തൽക്കാലം നീരസമൊന്നും കാണിക്കാതെ, പ്രതിക്രിയയ്ക്കുള്ള സമയം കാത്തുകൊണ്ട്, അയാൾ, കേരലത്തെ അടക്കി ദിവസം കഴിച്ചുവന്നു.

൪

ധീമതും സമൃദ്ധനും മന്യവനായുത്തരം പുരാതന ഇന്ത്യയിലെ പരമശ്രമശാലികളുടെ ശിരോമണിയും ആയ പൃഥ്വീരാജകുമാരൻ പ്രജകളുടെ ദുഷ്സ്തസമ്മതത്തോടുകൂടി തന്റെ മുത്തച്ഛന്റെ സിംഹാസനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. പുതിയ രാജാവിനേയും പ്രജകളേയും തമ്മിൽ മിശ്രിപ്പിക്കുവാൻ ജയചന്ദ്രൻ പലപ്രകാരവും നോക്കിപ്പിടിച്ചുനോക്കി. എങ്കിലും രാജഭക്തരായ ആ പ്രജകളുടെ ഏകജ്വലത്തിൽ പൃഥ്വീരാജാവിന്റെ പേരിലുണ്ടായിരുന്ന ഭക്തിബഹുമാനങ്ങൾക്ക് ആവക പാരിതോഷികം യാതൊരു ഇളക്കവും ഉണ്ടാക്കിയില്ല; എന്നു തന്നെയല്ല, അവയെ മുന്നോട്ടി ഉറപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്റെ ബന്ധുവിന്റെ ദയ്യഭക്തികൾവഴി രാജ്യത്തിൽ അനിവാര്യങ്ങളായ ശുദ്ധീകൃതകൾ നേരിട്ടു; സ്ത്രീകളും ആ ദയ്യത രാജാവിനേയും പ്രജകളേയും തമ്മിൽ മിശ്രിപ്പിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, ആവശ്യമുള്ള സന്ദർഭങ്ങളിലെല്ലാം ആ രാജഭക്തന്മാരായ പ്രജകൾ തങ്ങളുടെ ദുരമമായ രാജഭക്തിയെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഒ

അനന്തപാലരാജാവ് നാട്ടുനീങ്ങിയ ഉടനെ മൽ
 ഹിയും കാമ്പുകമ്പ്തവും നമ്മിലുണ്ടായ മത്സരകാല
 ു്; ഇൻഡ്യയെ മഹമ്മദീയായിപത്വത്തിൽ പെടുത്ത
 ത്തെങ്ങ സ്വമുഖങ്ങൾ വലതും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു.
 ഇൻഡ്യരാജ്യത്തിൽ പ്രകൃതിസിലാമയുണ്ടായിരുന്ന
 മരണീയത എപ്പോഴും ആകൃതികളായ മരരാജാക്ക
 ളെ ആകർഷിച്ചു എന്നുമാത്രമല്ല, ഇൻഡ്യയിലെ ആ
 ക്യാനകീർത്തിതമായ വനത്തേയും ഫലപുഷ്പീയാടുകു
 ടിയ പ്രദേശത്തേയും കൈവശപ്പെടുത്തണമെന്നുള്ള
 ആഗ്രഹം അയൽപക്കക്കാരുടെ മഹമ്മദീയരെ പ്രാപ്ത
 കമായും പ്രേരിപ്പിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ കൈയ്യുൾക്കാരിക
 ലായ മരുപുത്രന്മാരുടെ ചെറുകുത്തുത്തോടുകൂടിയ നിയ
 പരത്തുതിന്നു വന്നിരുന്ന വിപ്ലാവിയ ആക്രമങ്ങളും നി
 ജ്ജ്വലമാക്കിവന്നിരുന്നു. പക്ഷെ, പ്രതിയോഗികളാ
 യി തീർന്ന പ്രബലന്മാരായ മൽഹി, കാമ്പുകമ്പ്തം ഹി
 ന്നീജപുത്രരാജവംശക്കാർ തമ്മിലുള്ള സ്റ്റേർ കാബു
 ലിലെ പർവ്വണിപ്രമാണികളായ ഷാറബുദീൻ മഹമ്മ
 മ്മാലാങ്കിയുടെ ഹിന്ദു സ്വരണത്തെ കൈവശപ്പെടുത്തു
 വാനുള്ള നിരന്തരപരിശ്രമത്തിൽ ഏറ്റെടുത്തിരുന്ന ബ്രാ
 സ്സവിഷയമാകാതിരുന്നില്ല. പക്ഷെ ഏറ്റിങ്ങു കഴി
 ണയും; കൂത്തുപുക്കർ ഓരോ സ്വത്തിനേയും കൈവശമാക്കു
 ത്തിൽ വാടം നടത്തുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ, പ്രസിദ്ധപ്പെ
 ട്ത തിരമതരി എന്ന സ്ഥലത്തു് കഹൻപടൽ ഇസ്മാ

മതക്കാരുടെ ഭയനകരമായ പൊർക്കിവിളി ആരംഭിച്ചു.

൭൭

ഏകദേശം ഏഴ് ആറുണ്ടുകൾക്കു മുമ്പു യാതൊരു തരക്കൂട്ടമില്ലാത്ത തിമതരി എന്ന മതഭൂമിയിൽവെച്ച് റിന്തുസംഭാഷണത്തിനെ കുറിച്ചുള്ള വിചിത്രപ്പെട്ടു. മതചുരുക്കെ ശവസംസ്കാരത്തിൽ മാത്രം ഉപയോഗപ്പെടുത്താവുന്ന അപസാരമില്ലാത്ത മണപദപ്രയോജന സമയത്തായ ഭവനാധാരകന്റെ സഹായത്തോടു കൂടി മഹാമഹിയുടെയും അതിവേഗത്തിൽ കടമകൾ ചെയ്തത്. അപരിചിതമായ ആ മതഭൂമിയിൽക്കൂടിയുള്ള യാത്ര വളരെ ശ്രേഷ്ഠതയായിരുന്നു; ഏകദേശം അതിന്റെ അവധി മാനുഷത്തോടു കൂടിയ ഗൃഹപ്രവേശനം ആയിരുന്നതിനാൽ, ആ യാത്രാശ്രേഷ്ഠതയുടെയും വകുപ്പുള്ളി. ആ യാത്രയിൽ ചന്ദ്രശങ്കരനും നന്ദനത്തോടുകൂടിയ ഇസ്ലാം പരമകു അഹ്മദ്ഗാനിസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട വീരയോദ്ധാക്കളുടെ മനീഷിച്ച് ശരീരങ്ങൾക്കു ബലിമർദ്ദം കൊടുത്തു.

ഈ വഴിമാർഗ്ഗം ദൽഹിയിൽ എത്തിയ ഉടനെ, ഹിന്ദുക്കൾക്കും കോട്ടയ്ക്കു പുറത്തുവന്ന കോട്ടവാതിലിൽനിന്നു കുറുകെയായി ഒരു പാതയെടുത്തു. വലിയൊരു കോട്ടയ്ക്കു പടയം മറ്റൊരു കിരീടപ്പട്ടാളവും മറ്റൊരു ആനപ്പട്ടാളവും അടങ്ങിയ മഹാസൈന്യത്തിന്റെ ഭാരം വിഭാഗം മഹാമഹിയുടെ ആഗമനത്തെ

തടയുവാൻ സാധ്യമാകുന്നതിൽ പരാജയപ്പെട്ടു. അതിൽ വലത്തുപക്ഷത്തിന്റെ നേതൃത്വം വഹിച്ചിരുന്നത് യേശുവക്രമത്തിന്റെ അഭിമുഖീകരണമായിരുന്ന ചിറയൂരിലെ രാണാ സർവ്വസിംഗായിരുന്നു. വലത്തുഭാഗത്തെ നായകൻ ബ്രിട്ടീഷുകാരുടെ നേതൃത്വം രാജാവായിരുന്നു. അവരിരുവർക്കും നടുനായകമെന്നപേരായി, രാജാവിനെതിരായ പട്ടമപ്പിരാജാവു മദ്ധ്യകക്ഷിയെ ഭരിച്ചിരുന്നു. ക്രൈസ്തവ മതത്തിലെ രാജകുമാരന്മാരും നീണ്ടവരും മറ്റും യുദ്ധത്തിൽ ചേരാതെ മാറിനിന്നു.

൭

൧൧൯൧-ലെ മാർച്ച് മാസം ൧൨-ാമത്തെ ദിവസം തിരുനെൽവേലി കിരീടാലയത്തിൽ അങ്കണോടയുമായപ്പോൾ രാജാവിന്റെ അടുത്തുള്ള പ്രധാനി തന്റെയും യേശുവക്രമത്തിന്റെയും സിംഹാസനത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിൽ അസംഖ്യം രണ്ടുപക്ഷങ്ങൾ നിൽക്കുന്നതുകണ്ട് അത്ഭുതപ്പെട്ടു. അതു കാരണം, അദ്ദേഹം തന്റെ സൈന്യങ്ങളുടെ വിശുദ്ധതയ്ക്കായി സമരം കളയാതെ, ഐക്യരൂപം കീർത്തിയും സമ്പാദിച്ചുകൊണ്ട്, ആ അടിച്ചുകയറുന്ന സൈന്യത്തോടൊന്നിച്ച് മദ്ധ്യത്തിലേക്കു ചാടി. രാജാവിന്റെ പ്രതികരണത്തിന്റെ ബലാഗ്രിയാതെയായിരുന്നു പ്രവർത്തിച്ചത്.

മേലും മേൽ ഉച്ചയ്ക്കു മുന്നായ യുദ്ധം അതിരോളമായിരുന്നു. വെള്ളമണൽകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ

ആ വലിയ മരുഭൂമി ഹിന്ദുക്കളുടേയും തുർക്കികളുടേയും
 ഭക്തപ്രവാഹത്തിൽ കുതിച്ചു. എങ്കിലും ജയാപജയ
 ണ്ടരും സംശയസ്ഥിതിയിലിരുന്നതെന്തുളളു. തുർക്കി
 കളും ഹിന്ദുക്കളും മാനിമോറി ജയാഭരി ലോലിച്ചിര
 ന്ന. അമ്പൽ ജീവനിൽ കൊതിയില്ലാതെ, നൂറും അതു
 യിരവും ഒന്നായി പ്രാണൻകളുത്തു പോയതി എങ്കി
 ലും, ജയാപജയങ്ങൾ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും ചാഞ്ഞു
 കൊണ്ടിരുന്നു. ഒടുവിൽ അരുണകിരണങ്ങളോടു കൂടി
 യ ഭിന്നകരൻ ഭൂമത്തായുള്ള അനാവലി പർവ്വതങ്ങളുടെ
 പിന്നിൽ മറയുന്നതോടുകൂടി, പൃഥ്വീരാജന്റെ കതിര
 ്പടയുടെ ആകൃമണത്താൽ തുലഷ്കരുടെ സൈന്യം
 നിശ്ശേഷം തോറ്റൊടിച്ചുപോകത്തോറായിരുന്നു. വന്ന
 വരിൽ മൂന്നിലൊക്കെ ഭാഗംപോലും തിരിച്ചുപോകുന്ന
 തിന്നണ്ടായിരുന്നില്ല. രജപുത്രന്മാരുടെ കീഴ്തി അങ്ങ
 നെ കരേക്കാലത്തേക്കു പാലിമപ്പെട്ടു

പു

തിരൈതറിയിൽ വെല്ലുണ്ടായ രന്നാമത്തെ യുദ്ധ
 ത്താൽ രജപുത്രന്മാരുടെ കീഴ്തി ഒരിക്കലും മായാത്ത
 വിധത്തിൽ ഇൻഡ്യാരാജ്യം മുഴുവനും പരന്നു. അന്ന
 ത്തെ പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട ആകൃമണത്തിന്റെ നേതാവായ
 പൃഥ്വീരാജകുമാരൻ ശാശ്വതമായ കീഴ്തി സമ്പാദി
 ക്കുകയും ചെയ്തു. പാലക്കു, പട്യാണിപ്രമാണിയുടെ
 മേൽ ഏകപുത്തിൽ സമ്പാദിച്ച പൂർണ്ണവിജയം പൃ
 ഥ്വീരാജാവിന്റെ പേരിൽ കാര്യകൗടലപ്രസിനു

ജാതീയനാ വൈകെത്ത വർദ്ധിച്ചുവന്നു. നിരന്തരം നിരന്തരം യുദ്ധം ചെയ്തു പിടിച്ചടക്കിയ ശേഷം, ആ യുദ്ധം സംബന്ധിച്ചുള്ള കീഴ്തിയെയും കുറ്റത്തെയും നിന്ദാശാസനം കഴിവാതെ ജോലി ചെയ്ത പക്ഷമെല്ലാം സമയത്തു്, ജനമന്ദ്രമന്ദ്ര നില വളരെ മോശമായിത്തീർന്നു. അന്നു ജനമന്ദ്രമന്ദ്ര ജനങ്ങൾ പ്രിയത്തോളം വെറുത്തു തന്നുവോ അതുതന്നെ ചെയ്യുവാനായി പെരുമാറുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവശസ്ത്രമാണിതും പരാക്രമത്തിനും ബഹുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു. ജനങ്ങൾ ആ അഭിപ്രായത്തെ ശോച്യമായി വെക്കാതെ, പരസ്യപ്പെടുത്തി, സ്വാർത്ഥം കരുതി മാത്രമുള്ളതുകൊണ്ടു് വേണ്ടി അയ്യയമെടക്കാരെ ആ നിഷേധിച്ചവർ ആവർ ശപിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിലുമധികം ജനമന്ദ്രമന്ദ്രമന്ദ്രമായിത്തീർന്നു സ്വഗൃഹത്തിലുണ്ടായ ഛിദ്രമാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏകപ്രതിയാണു് ദ്രോഹത്തിനായി കൊടി ഉയർത്തിയതു്. നിരന്തരം തീർത്ത വർത്തമാനം സംയുക്ത വളരെ സംതൃപ്തിയോടുകൂടി കേട്ടു; അതു തന്നെ അറിയിച്ച ദൂതൻ രാജകുമാരിയെക്കണ്ടാക്കുകയും ഒരു മുഹൂർത്തം സമയമാക്കുകയും ചെയ്തു.

൯

കാന്യകുബ്ജത്തിലെ പ്രഭുവിന്റെ പുത്രിയായ സംയുക്ത രാജപുത്രസുന്ദരികളിൽ പ്രഥമഗണനീയരായിരുന്നു. അതുപോലെതന്നെ, പൃഥ്വിരാജാവിന്, ഹി

ഈ ധാരാളതയിൽ 'സൗന്ദര്യകർമ്മശാസ്ത്രപ്രദീപി ഇ
 ണഗണാലോകം' വീടപുഷ്പലാരിയിൽ ഒന്നാമനായി
 തന്നു. പൂർവ്വീകാലത്തിന്റെ സ്മൃതിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 രാജസമസ്തിയിലെ കവിയുമാകുന്ന ചാമ്പ് എന്ന ചി
 ച്ചാൻ കാവ്യകുബ്ജരാജകുമാരിയുടെ രൂപഗുണങ്ങളെ
 ചെങ്കുറിച്ചു് അനശ്വരമായ കാവ്യത്തിൽ വെളിപ്പെടു
 ത്തിട്ടു്, അവയുടെ കടുത്തു നില്ക്കു ചുരുക്കം തലമുടി മുട്ട
 കൾ കവിഞ്ഞു കിടന്നിരുന്നു; മരണാഹ്വരമായി ഇളകി
 കൊണ്ടിരുന്ന മനോജയുടെ ആലോചനം ശീതമുദ്ര
 തേജസ്സോടുകൂടിയതുമാകുന്നു. അവയുടെ കൃശശരീര
 വും വിഖ്യാതഗതിയും തുളസീനാഥയും സുന്ദരവും രാ
 മുത്തിരുന്നരൂപമായ നടപടിയുമെല്ലാം ഒരു തുരുത്തുകാ
 വ്യത്തിനു വിഷയങ്ങളായി തീർന്നിട്ടുള്ളതു കാരണം, ഇ
 നിയും ഒരു വിവരണം ഇവിടെ ആവശ്യമില്ല. അവ
 യുടെ രൂപലാവണ്യം കാവ്യകുബ്ജത്തിനൊരലങ്കാരമാ
 യിരുന്നു. വാസ്തവം പറയുന്നതായാൽ, ആ സുന്ദരരൂപ
 രൂപത്തെക്കുറിച്ച് അഭിമാനിക്കുവാൻ മരുപുത്രന്മാർക്ക്
 അവകാശമുണ്ടായിരുന്നു.

൧൪

ഒന്നൊമ്പതാംശതാബ്ദത്തിൽപ്പെട്ട് ഏകദേശം
 ഐക്യശാലിനായിരുന്ന തന്റെ ബന്ധുവിന്റെ പേ
 രിൽ കാവ്യകുബ്ജരാജകുമാരിയ്ക്കു ഒരു അനുധാരണ
 മായ അഭിനീവേശം തോന്നുവാൻ ഇടയായതിൽ അ
 തുടങ്ങി. പൂർവ്വീകാലത്തിന്റെ വീടകൂറമാർന്നി

ങ്ങളുടെ മീതെ ആ യുവതിയുടെ ഹൃദയത്തെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി. അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരമ ശത്രുവിന്റെ പുത്രിയായ ആ രജപുത്രവതി ആ കൗതുകപരന്റെ സ്വരൂപത്തെ അവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ച് ആരാധിച്ചുതുടങ്ങി അനന്താഗാമികളും ബഹുമാനംകൊണ്ടു പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ട ഇണൈതല-ശരഭാടകൂടി ആ രൂപം സ്വപ്നത്തിന്റെ ഉന്മാദാവസ്ഥയിൽ അവരുടെ ഓട്ടിചാലത്തിൽ കൂടി കടന്നുപോയിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആ യുവാവാന് യോഗവീരനെ കുറിച്ചുള്ള വിചാരങ്ങൾ പരമാനുഭവത്തോടുകൂടി അവരുടെ അമ്മാവിൽ നിറഞ്ഞു. വിശ്രമശാലികളായ വിക്രമാഭിരൂപൻ, അജ്ഞനൻ മുതലായ പുരാണപുരുഷന്മാരുടെ വരിത്രങ്ങളുപോലെ, അത്ര അതുതരത്തോളം ടിങ്ങാസത്തോളംകൂടി അവർ ഈ യോഗവീരുടെ ചരിത്രത്തെ കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. അപ്പോൾ പ്രഥമീരാജാവ് ഏതൊരു ചേരിനെ ഏതുത്തോളം നീണ്ടിച്ചുവെന്ന്, സർവ്വത്തരം അതിനെ ആരാധിക്കത്തക്ക വിധമുള്ള മകളുടെ അനിവചനീയമായിരുന്ന പ്രേമം അതിനെ അതിവധികം മാതിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ലോകപുഷ്പമെന്ന അവർ വിശ്വസിച്ചിരുന്ന അവരുടെ പ്രഥമീരാജാവിനെപ്പറ്റി കേൾക്കുകയും പറഞ്ഞുകൂടുന്ന അവർ ശരിച്ചു. വർഷം ൧൧൯൧-മതിന്റെ അവസാനത്തോളം കാമ്പുകുഞ്ച രാജകുടുംബത്തിന്റെ സ്ഥിതി മൂല പരന്നത്തിൽ

ഏതെങ്കിലും അല്ലെങ്കിൽ ഡെൽറ്റാ ചക്രവർത്തിയുടെ പേരിലുള്ള അസൂയകൊണ്ടും ചെറുപ്പക്കൊണ്ടുമുള്ള മനുഷ്യരെത്താഴ്ത്തുകയും തന്റെ വിധിക്കു അധീനപ്പെട്ട കീഴ്പോട്ടുപോകുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽ, മകൾ അല്ലെങ്കിൽ ആ പരമശൈലിയിൽ പ്രേമാത്മനാ വൃത്തിയുണ്ടാക്കുന്നു. തൊഴിൽ കഴിഞ്ഞുശേഷം അയാൾക്ക് അധികമായി ഉണ്ടാകാൻ കഴിയില്ല. അവർ മുൻപുള്ള അറിഞ്ഞിരുന്ന വിധിയിൽ.

൧൧

കാലം ഈ വിഷയത്തിലുള്ള സമയം, റാറ്റോറിന്റെ നീലവർണ്ണത്തിൽ ഇടതിങ്ങിവിട്ടിരിക്കുന്ന അസൂയ മനോഹരവിധത്തിൽ പൊട്ടിപ്പറക്കപ്പെട്ടു. ഇൻഡ്യയിലെ സകല രാജാക്കന്മാരുടെയും പ്രത്യേകിച്ചു മേൽക്കിരകളും അതിന്റെയും, മേൽക്കിരകളാണെന്നു നോക്കിയിരുന്ന, ഏകപ്രകാരമായിത്തന്നെ തെളിയിക്കുന്നതിനുള്ള രാജസുന്ദരനും ചെറുപ്പം കാഴ്ചയുണ്ടാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു. റാറ്റോർ രാജാവ് രാജപുത്രന്മാരെക്കൂടി കണ്ടിട്ടുള്ളവരായി, അവരുടെ ആനന്ദത്തിനും പ്രകൃതിയുടെയും സുവിദ്യയുടെയും അനുഭവം രാജാവിന്റെ അഭിമാനം ചെറുപ്പമായി അയാൾ ഏകപ്രകാരം കണ്ടിട്ടു. പ്രകൃതിയുടെ അഭിമാനം ചെറുപ്പമായി അയാൾ ഏകപ്രകാരം കണ്ടിട്ടു. പ്രകൃതിയുടെ അഭിമാനം ചെറുപ്പമായി അയാൾ ഏകപ്രകാരം കണ്ടിട്ടു.

കൂടി അന്നു സാധിക്കേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു; ഒരു വെളി കൂടി രണ്ടിനെയെ കൊല്ലേണമെന്ന് അദ്ദേഹം നീർപ്പുറം കൂടി. അതുകാരണം, താഴെവന്നവരുടെയൊക്കെയും മകളുടെ സ്വയംവരവും നടത്തുവാൻ അദ്ദേഹം ഉറപ്പു.

“പ്രഥമപീഠാജ്ഞാ വരുന്നപക്ഷം, അയാൾ ഹിന്ദു സ്വന്താനത്തിലെ ഭയാഭാഷകളുടെ മുമ്പിൽവെച്ച് അപമാനിക്കപ്പെടും; അപ്പോൾ ഏതെങ്കിലും കടംബത്തിന്റെ നാശകാരണമായ ആ ചിത്തഭ്രമക്കാരിപ്പെട്ട് ഒരു വാറം പഠിക്കുകയും ചെയ്യും. മറിച്ച് സുന്ദരനും ചെറുപ്പക്കാരനുമായ ആ ലിപ്തിലകൃതത്തിന് എന്തെങ്കിലും ആജ്ഞയെ നിശ്ചയിക്കുവാൻ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നപക്ഷം, ആയുധപ്രയോഗംകൊണ്ട് അയാളെ ഒരു പഠിപ്പിക്കുവാൻ ഉള്ള സമർത്ഥം എന്തിനും ഉണ്ടാകും. വിശേഷിച്ചു, സംയുക്തയുടെ വിവാഹസംഗതിയിലുള്ള വിഷമനയിൽ തീക്ഷ്ണതയും ചെയ്യും. അപ്പോൾ അയാൾക്കുണ്ടാകാവുന്ന ഇച്ഛാഭംഗം എന്തൊരു സന്തോഷത്തെ തരുന്നതായിരിക്കും!” എന്നൊക്കെ വിചാരിച്ചു അച്ഛൻ ഉള്ള കൊണ്ടു തന്നിട്ടു ചിരിച്ചു.

൧൨

“അന്യഥാ ചിന്തിതം കാര്യം ദൈവമന്യത്ര ചിന്തയേത്.”, എന്നുള്ള ഭാഷാസൂത്രമായ ഉക്തിക്ക് ഇതിലും പ്രയോജനമേ ഉണ്ടായില്ല. തന്റെ ബന്ധുവിന്റെ ആത്മപ്രശംസാവാദമായ എഴുത്തിനു പ്രഥമപീഠാജ്ഞ മറുപടിതന്നെ അയച്ചില്ല. സമരസീംഹ

നാകളെ, എഴുത്തുകൊണ്ടുവന്ന മൃതനെ ചിററുരിൽ നിന്ന് ഒരു കഴുതപ്പുറത്തുകയറ്റി അയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധികാരത്തെ പരസ്യമായി നിരസിച്ചതിന്, യോഗാനന്ദനും സിദ്ധന്തിച്ചശേഷം, തക്ക പ്രതികാരം ചെയ്യുമെന്ന് ജയചന്ദ്രൻ സമ്പ്രദിച്ചു. പിന്നെ, ജയചന്ദ്രൻ, മണ്ണുകൊണ്ടു ഹാസ്യമായ വീധത്തിൽ പൂഥിരാജാവിന്റെ രൂപമുണ്ടാക്കി, അതിനെ സഭാമണ്ഡപത്തിന്റെ നടുക്കവൽക്കാരനാക്കി സ്ഥാപിക്കുകയും ചെയ്തു.

യോഗാനന്ദനത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചാനായി ആവശ്യപ്പെട്ടപ്രകാരം വന്ന മറ്റു കുഞ്ഞിയരാജാക്കന്മാരെ കാണുകയ്ക്കുമാറാവു വളരെ ആഘോഷത്തോടെയും സ്വീകരിച്ചു. ആ ഉത്സവകാലത്തു രാജധാനിയും അതിന്റെ പരിസരപ്രദേശങ്ങളും മനോഹരമായി അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. രാജധാനിയിൽ സ്വയംവരത്തിനു വേണ്ട കൗതുകങ്ങളും അതികേതമായി ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. മനോരം അടുത്തുണ്ടാവാനിരുന്ന ആ സാലിയുൾക്കെ കാത്തുകൊണ്ടും ഇരുന്നു.

൧൩

സ്വയംവരം നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്ന വിവരം രാജകുമാരി അറിഞ്ഞു; അവരുടെ മനസ്സുകൊണ്ടു വരിച്ചുവരനെ കല്യാണത്തിനു കരുണിച്ചിട്ടില്ലെന്നും അവർ മനസ്സിലാക്കി. ദൈഹികശ്രവണിന്റെ ഒരു വിരൂപശ്ചരിക കല്യാണപ്പരവിൽ സ്ഥാപിച്ചതുകൊണ്ടു ഒരു വലി

യ അപമാധമായിരുന്നു. ദൽഹിചക്രവർത്തിയെ ആ വിധം അപമാനിച്ചതിന്റെ അവസാനഫലത്തെ വിചാരിച്ച രാജകുമാരി ഭയപ്പെട്ടു വിറച്ചു. പിന്നെ ഭാവിയിലുണ്ടാകുന്ന ചിന്തിക്കാരെ, അവർ തൽക്കാലസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ചൊന്നാലോചിച്ചു. അവരുടെ ശിരോലിഖിതത്തെ സ്ഥിരമായി ബന്ധിച്ചിരുന്നുത് അവരുടെ അച്ഛന്റെ മരുമക്കളായ ദൽഹിചക്രവർത്തിയുടേതിനോടു കൂടിയായിരുന്നു. അവർ തന്റെ മനസ്സിനെ പൂർവ്വികാഭാവിനായിക്കൊണ്ട് അർപ്പിച്ചിരുന്നു. അങ്ങനെ സമർപ്പിച്ചിരുന്ന മനസ്സിനെ വീണ്ടെടുത്തു മറ്റൊരാളിടയിൽ വികൃതം ചെയ്യാൻ അവർ വിചാരിച്ചില്ല. സ്വന്തത്തോടു തന്റെ മനസ്സിന് വിപരീതമായി വിവാഹം ചെയ്യുന്നതായാൽ, അതു അവരുടെ അഭിമാനത്തിന് ഒരു വലിയ ന്യൂനതയായിത്തീരുന്നതാണ്. എന്നാൽ അവരുടെ അച്ഛന്റെ കൂടപ്രയോഗം അതിനായിട്ടുള്ളതുമായിരുന്നു. രാജകുമാരി അവളുടെ ധീരയും ആയിരുന്നതുകൊണ്ട്, അപ്രകാരമുള്ള നീചത്വത്തിന് കെങ്കിലും കീഴടങ്ങുകയില്ലെന്ന അവർ നല്ലവണ്ണം ആലോചിച്ചിരുന്നു; അവർ സ്വന്ത മനസ്സുകൊണ്ട് വരിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആ വിചാരങ്ങൾക്കെന്തെന്ന പ്രാപിക്കും; അല്ലാത്ത പക്ഷം, ജീവപര്യന്തം ബ്രഹ്മചര്യവും അനുഷ്ഠിക്കും. സ്വാഭിമാനത്തെ സംശയസ്ഥിതിയിലാക്കത്തക്കവിധം യാതൊന്നും പ്രവർത്തിക്കുകയില്ലെന്ന അവർ ഉറപ്പായി ഉറച്ചു.

൧൪

തന്റെ ജീവിതോദ്ദേശം സമ്പാദിക്കുന്നതിനായി സംയുക്തരാജകുമാരി അവസാനക്കയ്യും പ്രയോഗിച്ചു; അതൊരു സ്വാഹസക്രിയകകന്ന ആയിരുന്നു. എവിടെനിന്നോ ഒരു വിചാരിക്കാത്ത ശക്തിവന്ന് അവരുടെ വാടിത്തൂണു കിടന്ന ആത്തമവിനു ബലം കൊടുത്തു; അവരുടെ ആത്തമവിനെ മറച്ചിരുന്ന മൂടൽനീങ്ങി; അതു കാഴ്ചമഘങ്ങളുടെ ഇടയിൽനിന്നു നീങ്ങി അതിനെത്തുടങ്ങിക്കൂടി പ്രകാശിക്കുന്ന സൂര്യമണ്ഡലം പോലെ പെലിച്ചു. ആ വിഷമഘട്ടത്തിൽനിന്നു മോചനം ലഭിക്കുവാൻ അവർ ഏതെന്നിലും പ്രവർത്തിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു.

ദൈഹികാവസ്ഥയിൽ ചെമ്പു നൂറു അപമാനം രാജകുമാരായ അദ്വൈത്തിന്റെ പ്രജകളുടെ ഏതയങ്ങളിൽ തീവോടെ പെലിച്ചുതുടങ്ങി. കഴിയുവാൻ പാടില്ലാത്ത വിധത്തിൽ ഭ്രാന്താക്കന്മാർ തമ്മിൽ ഉണ്ടാകുവാൻപോകുന്ന യുദ്ധത്തിന്റെ പകിത്താമഘത്തിലുള്ള ഒരു ചിന്താപരവശ്യം രാജധാനിയിലും ബാധിച്ചു. ആ സമയത്തിൽ, കാര്യകണ്ഠത്തിൽ നിന്ന് ഒരു ദൂതൻ അതിവേഗം ഒരു കത്തിരപ്പുറത്തു് കൊടുത്തുവന്നു ദൈഹികിലെ രാജമന്ത്രിത്തേതിന്റെ പരാജ്ഞകൾ ചെന്നുനിന്നു. താൻ ശത്രുപക്ഷത്തിലുള്ള ആളല്ലെന്നും ഒരു ബന്ധുജനത്തിന്റെ സന്ദേശമാകിയാണെന്നും പാരമ്പര്യമനുധരിച്ചിട്ടുമാത്രയിൽ, അതല്ലെ തീരുമെന്നിൽ കൊണ്ടുചെന്നു.

“അടിയൻ സംയുക്താരാജകുമാരിയുടെ അടുക്കൽ നിന്നു വരികയാണു്.” എന്നു വളരെ വിനയത്തോടുകൂടി രാജാവിനെ തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. അതിനുശേഷം, അയാൾ മനോഹരമായ ഒരു പട്ടകപ്പണത്തിൽ പെരതിത്തു തലപ്പാവിന്റെ ഉള്ളിൽ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചിരുന്ന ചെറിയ സന്ദേശപത്രം ഏടുത്തു്, “അടിയൻ ഈ ഏഴുതു തിരുമുമ്പിൽ സമർപ്പിച്ചു് ദേവപീഡിതയും ഇതെഴുതിട്ടുള്ളൊരുതായ സ്ത്രീക്കുവേണ്ടി അവരുടെ ക്ഷോകർത്താവായി തിരുമനയിനെ സ്വീകരിക്കണം.” എന്നു മന്ദമന്ദമായി പറഞ്ഞു.

രാജാവു് ഏഴുതു മുദ്ര പൊട്ടിച്ചു തുറന്ന രാജകുമാരിയുടെ സ്വന്തം കയ്യെഴുത്തിൽ എഴുതിട്ടുള്ള ഈ വാചകങ്ങൾ വായിച്ചു:—

“സംയുക്തയുടെ ഏകയം സത്യമായ പ്രേമത്തോടും കൃത്യനിഷ്ഠയോടും കൂടി വർത്തിക്കുന്നു. രാജ്യവ്യവസ്ഥകളെ മേൽമറി ചക്രവർത്തി രക്ഷപ്പെടുത്താത്തപക്ഷം, അവളുടെ അച്ഛന്റെ കപടമായ സ്വയംവര മണ്ഡപത്തിൽവെച്ചു് അവൾ പ്രാണശ്വാസം ചെലുത്തുന്നുതാണു്. സംയുക്ത അവളുടെ ആത്മനാഥനെ ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു. അവിടെ കഷ്ട കിട്ടാത്തപക്ഷം, അവൾ നിശ്ചയമായും അപമാനത്തിനുപകരം മരണത്തെ സ്വീകരിക്കും.”

പ്രഥമീരാജാവിന്റെ മനസ്സിലകി. അദ്ദേഹം ഉടനെതന്നെ രാജകുമാരിയെ കൊടുക്കുന്നതിനായി ത

ന്റെ ഒരു ചെറിയ മോയയോടുകൂടി ദൂതനെ തിരിച്ചു
യച്ചു. "കാസ്യകബ്ജകമാരിയായ എന്റെ ദേവിയോ
ടൊൻ സത്യമുള്ളവനായിരിക്കും." എന്ന് ആ ചെറി
യ മോയയുടെ വൃവട്ടിൽ രാജാവു സ്വന്തം കയ്യക്ഷര
ത്തിൽ എഴുതിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

൧൫

അന്ന് രാത്രി തന്നെ, കൂരിരുട്ടത്ത്, എഴുന്നേൽക്കു
പുറത്തോടൊക്കുകണ്ടിയ ഒരു കുതിരപ്പട്ടാളം അതിസമ
ത്വനാം ചെറുപ്പക്കാരനായ ഒരു സേനാവിന്മാടുകൂടി
കിഴക്കോട്ടു പുറപ്പെട്ടു. ആ സംഘത്തിലുള്ള എല്ലാവ
ർക്കും അവരുടെ മുതൽ നല്ലവണ്ണം അറിയാമായിര
ന്നു. അവരുടെ ആ ഉദ്യമത്തിന്റെ അവസാനം മാ
നമോ മരണമോ ആയിരിക്കുമെന്നും അവർ അറി
ഞ്ഞിരുന്നു. പ്രഥമിരാജാവുതന്നെയായിരുന്നു സേനാ
നായകനായി കാസ്യകബ്ജകമാരിയുടെ കണക്ക
ത്തെ സ്വീകരിപ്പാനായി മധ്യയിറക്കുണ്ടിയിരുന്നത്.
അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശുഭാശുഭങ്ങളിൽ അംഗമാകേണ്ടതി
ന്നു ആ അംഗരക്ഷകസേനക്കാർ അദ്ദേഹത്തെ ത
നിച്ചു പോകുവാൻ അനുവദിച്ചില്ല.

വളരെനേരം അവർ അതിവേഗത്തിൽ യാത്രചെയ്
തു. പ്രഭാതസമയത്തോടുകൂടി, കാസ്യകബ്ജകത്തിനു സ
മീപം ഒരു ഭന്ദാട്ടത്തിൽ ചെറുനുകൂടി. കണ്ണിണിച്ച കുതി
രകളെ യഥാമതം വിശ്രമിപ്പാനായി അവരെ അഴിച്ചു

വിട്ടശേഷം, അവർ പട്ടാളവേഷം മാറി, കൃഷിക്കാര
 െ വേഷത്തിൽ ചെറിയ കൂട്ടങ്ങളായി പിരിഞ്ഞു. പ്ര
 കടമയെപ്പറ്റം, ഗ്രാമങ്ങളിൽ നിന്നുവരുന്ന കാഴ്ച
 ക്കാരെപ്പോലെ, അവർ ആസ്ഥാനമണ്ഡപത്തിന്റെ
 സമീപത്തു ചെന്നുകൂടി.

൧൪൬

ഒടുവിൽ, കാന്യകുബ്ജത്തിലെ മാജകരാക്ഷി വ
 രനെ നിരക്കെത്തട്ട്പാറുള്ള ദിവസം വന്നുചെന്ന്. അ
 രു മാജുത്താകപ്പാടെ ഒരു ഉത്സവദിവസമായി കരു
 തി. അന്ന്, അതിരാവിലെ മുതൽ, മാജധാനിയുടെ
 മുൻവശത്തു വിശാലമായും മനോഹരമായും അതിഥി
 സ്വീകരണത്തിനായി കെട്ടിയിരിക്കുന്ന നെടുമ്പുരയിലേക്കു
 അതുളുതമായ ആ കാഴ്ചയിൽ ആസ്വദിക്കുവാൻ കൂടിയി
 രുന്നതും അന്നി അന്നിയായിരപാതിക്കുറങ്ങിരുന്നു.
 ആ സഭാസമുദയത്തിന്റെ അഗ്രിയം മഹത്തവവും ഇന്ന
 വിധമെന്ന വിവരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. കാന്യക
 ബ്ജത്തിലെ സ്വന്തിക്കുറി ആ പ്രദേശത്തിന്റെ ദൂര
 ത്തും സമീപത്തുള്ള വിശേഷങ്ങളും അപ്പൂവ്വങ്ങളുമാ
 യെ ഏറ്റവും സാധനങ്ങളെയും അവിടേക്കായി കൈവശ
 ക്കെടുത്തിയിരുന്നു. അവിടത്തെ ഏറ്റാടകളെയും
 മറ്റും അക്കാലവും സന്തോഷിപ്പിക്കത്തക്ക വിധ
 ത്തിലുള്ളവയായിരുന്നു. അവിടത്തെ അലങ്കാരങ്ങളെ
 കുറിച്ചു ഉമാമാഖ്യന്താർകൂടി അഭിമുഖീകരിക്കുവാൻ പ
 ശ്വതരം കിട്ടിയില്ല.

ഇതു അദ്ധ്യക്ഷനും ഏറ്റുനിയോഗിച്ചായിരുന്നു? സംയുക്തയിൽ അപ്പോൾണ്ടായിരുന്ന ഏറ്റുനിയോഗിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതിനായിരുന്നുവോ? കർഷകവുമല്ല. ഭാഗ്യവശമുള്ളവരിൽപ്പെട്ട കർഷകർക്കിടയിലെ മറ്റൊരാളായിരുന്നതാണെന്നു അപമാനിക്കുന്നതിനുള്ള മുഖവുരയായിട്ടായിരുന്നു ഇതിനെ കരുതിയിരുന്നതു്.

പക്ഷെ, സംയുക്തയെ അതൊരു പരീക്ഷണമല്ല വാഗ്ദാനമായിരുന്നു. അവർ യഥാർത്ഥം വരിക്കുവാൻ പോകുകയായിരുന്നു; എന്നാൽ അതു് മനഃശ്യാനയല്ല, ജീവനും മരണം എന്നിവയിലൊന്നിനെ ആയിരുന്നു. അവർ സ്വാഭാവികമായിത്തന്നെ സത്യത്തിന്റെയും യാഥാർത്ഥ്യത്തിന്റെയും മുമ്പിൽ അവരുടെ ഭയം വിടിയെടുത്തു. സ്വീകരിച്ചാൽ സന്നദ്ധരായി നിൽക്കും. അല്ലെങ്കിൽ ഉപേക്ഷിക്കുമോ? ഇതു് ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ ഇന്ത്യയിൽ സൂക്ഷ്മമായിട്ടുള്ള ഉയർന്നുള്ളതായിരി, സംയുക്തയും ഉയർന്നതുമല്ല.

൧൭

രാജപുത്രകുലീനരുടെ വീരസ്വഭാവവും യഥാർത്ഥ മനുഷ്യത്വത്തിന്റെ ബീജാങ്കുരവും സ്വയംവരമായ പാതയിൽ പ്രവേശിച്ച യഥാസ്ഥാനം സുവർണ്ണസിംഹാസനങ്ങളിൽ ഇരുന്ന് കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. താനെ അവിടെ സന്നിഹിതരായിരിക്കുന്നവരിൽപ്പെട്ടു് ഏറ്റവും സന്തോഷം തോന്നുന്നവരുടെ ആയി കരുതുന്ന ഒരു അതിഥി കർഷകന്റെയും വിചാരിച്ചുകൊ

ജിജ്ഞാസ. അന്നത്തെ സമരാനം വളിക്കുവാൻ തക്ക ഭാഗ്യവാൻ ആരായിരിക്കുമെന്ന് അവരിലൊരാൾക്കും നിശ്ചയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. തരികുതന്നെ കിട്ടേണമെന്നായിരുന്നു അവരുടെയെല്ലാവരുടെയും പ്രാർത്ഥന. എങ്കിലും, ഏറ്റവും കൈയ്യുൾക്കൊള്ളാൻ പ്രാപ്തിയോടുകൂടിയ ആ സമയത്തു് അവർ കാക്കുകയായിരുന്നു. അവർക്കു കട്ട, അന്നത്തെ അവസ്ഥ രാമചന്ദ്രനിലാത്ത മറ്റൊരാൾക്കു കട്ടപോകെ തോന്നി.

ഉടനെ, രാജകുമാരി വരനെ തിരിഞ്ഞുനോക്കിപ്പോയി ആ മഹാസഭയിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ പോകുന്നതിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഷാഫർട്ടുപനി മുഴങ്ങി. സമർത്ഥരായ പരിചാരികമാർക്ക് രാജകുമാരി ഉചിതമാകാവുന്ന അലക്കിക്കൊടുത്തു. ആ അലക്കുവിഷയത്തിൽ ദൈവസ്തുതിയും പരിചാരികമാരുടെ സാമർത്ഥ്യത്തെ സഹായിച്ചു. “നല്ലാകാമതിന് എല്ലാ പദാർത്ഥങ്ങളും അലയൊഴുപ്പ്” മാവുമല്ല. അപ്പോൾ ആ വരാനുപചിന്നിയായ കണ്യക സർവ്വഭരണാധിപിയായി, മഞ്ഞപ്പട്ടുകൊണ്ടുള്ള മുഴുപടമിട്ട മന്ദമായും ഗംഭീരമായും ആ സഭയിൽ പ്രവേശിച്ചു. എല്ലാവരുടെയും ദൃഷ്ടികൾ മന്ദമായി ചലിക്കുന്ന ആ സന്ദർഭത്തിൽ പതിച്ചു. അവരുടെ കലവികൾ ആ മന്ദഗമനത്തിന്റെ ശബ്ദമാധുര്യത്തിൽ ശ്രദ്ധാലുക്കളായി. അവരുടെ ഏകദേശം ആ പ്രേമസ്വരൂപത്തെ ആരായിച്ചുതുടങ്ങി. അപ്പോൾ ആ സഭ മുഴുവൻ

നും മന്ത്രശക്തിയാലെന്നപോലെ മോഹിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

സംയുക്ത പ്രായംകൊണ്ടു ഒരു പൂർവ്വാഗാമിയോടു കൂടിയാണു് സഭയിൽ പ്രവേശിച്ചതു്. ആ ആറു അവിടെ വന്നിരിക്കുന്ന വിവാഹാർത്ഥികളുടെ വിവരമെല്ലാം പ്രത്യേകം പ്രത്യേകമായി കാർദ്ദിനാരിൽ പരാഞ്ഞു കൊടുത്തിരുന്നു. കാർദ്ദിനാരുടെയും ഗുണഗണങ്ങളുടെ സംക്ഷേപം പറഞ്ഞുകേൾക്കുവാനായി സംയുക്ത കാർദ്ദി സിംഹാസനത്തിന്റെയും മുമ്പിൽ സ്വപ്ലനേരം നിന്നു്, കാർദ്ദി രാജാവിനെ വണങ്ങി, പിന്നേക്കു അദ്ദേഹത്തെ മുമ്പിലേക്കു പോയിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആ സമയത്തു് അതിഭസതലോത്തോടു കൂടിയ കുരിശുടും മനോഹരമായ പൂമാലയും സംയുക്തയുടെ കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന തുകഞ്ഞികയ്യിൽ കിടന്നതെ യുള്ളു്.

൧൦൮

കാർദ്ദിനാരുടെ ഹൃദയങ്ങൾ ആഗ്രഹംകൊണ്ടുള്ള ദ്രമത്തിന്റെയും ഇച്ഛാഭംഗംകൊണ്ടുള്ള സങ്കടത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിൽ കിടന്നുഴലുന്ന സമയം, രാജകുമാരിയുടെ അസ്വസ്ഥതയും വാശാനുപ്രകാരമുള്ള മോഹനലബ്ധിക്കായിക്കൊണ്ടു കാർഷ്ഠ്യംകൊണ്ടിരുന്നു. ആ വേദത്തിലാകട്ടെ, തന്റെ സ്ഥിതിപ്രണയത്തേക്കുറിച്ചു പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ടുള്ള പാലകനെ കാണാനായി അവരുടെ കണ്ണുകളെ ഫലമില്ലാതെ അ

അതിനും മറ്റൊരു കാര്യം കൂടി. പ്ലാമിനോജൻ അല്ലെങ്കിൽ പ്ലാമിനോജൻ ഗ്ലൂട്ടാമിനോജൻ എന്നിവയുടെ ഉപയോഗം വർദ്ധിപ്പിക്കുമോ? സംയുക്തമായി ഉപയോഗിക്കുമോ? അതോ മറ്റൊരു രീതിയിലോ? ഇതിനുള്ള ഉത്തരം നൽകാൻ കഴിയുമോ? അതോ മറ്റൊരു രീതിയിലോ? ഇതിനുള്ള ഉത്തരം നൽകാൻ കഴിയുമോ? അതോ മറ്റൊരു രീതിയിലോ? ഇതിനുള്ള ഉത്തരം നൽകാൻ കഴിയുമോ?

പ്രില്ലാദങ്ങൾ അനുഭവിക്കുന്ന കാരണമാകത്തക്ക
വണ്ണം, സംയുക്ത ആ രാജവംശയിലെ അവസാന പുരു
ഷനെയും വിട്ടു പിന്തിരിഞ്ഞു. സംയുക്തയുടെ ആ പ്ര
വൃത്തിയുടെ പ്രധാനമായ അവരുടെ പിന്മാവിനു ഗുഹി
കപാൽ സഹായിച്ചില്ല; അദ്ദേഹത്തിന്റെ അതിഥികൾ
ക്ക് അതു സംഭവത്തെ ഉണ്ടാക്കുകയും ചെയ്തു.

സംയുക്ത വാതിലിന്നുനീക്കെ ചെന്ന് ഒരു തല ഉ
യർത്തി നോക്കി. അപ്പോൾ അവർ കാണാനാഗ്രഹി
ച്ചിരുന്ന രൂപത്തെ അവിടെ കാണുകയും ചെയ്തു. പ
ക്ഷേ, അതു ചോരപാലകന്റെ നിലയിൽ ആഭാസമാ
യി മണ്ണുചൊണ്ടുണ്ടാക്കിവെച്ചിട്ടുള്ള ഒരു പ്രതിമയിലാ
യിരുന്നു. നൽകുന്നും, ക്ഷത്രിയവംശത്തിനും അവരു
ടെ നാഡികളിൽ തിളച്ചു പൊങ്ങിത്തുടങ്ങി. രാജാർ
വംശമെങ്കിലും അവരുടെ പൗരികക്കോടികളിൽ സു
ശ്രദ്ധാർത്ഥി സ്ഫുരിച്ചു. അച്ഛനിൽനിന്നു കിട്ടിട്ടുള്ള അഭി
മാനവും ധൈര്യവും മകളുടെ ഹൃദയത്താൽപ്പരമെന്നു

ഉൾക്കൊണ്ടു, അപ്പോൾ ഭരണത്തോടൊന്നിങ്ങിനെ അറുപതെ പ്രതിപാദിച്ചു.

ഉത്തരപ്രദേശ് നീക്കം ഗണിക്കാതെ, ആ ധീര യുവതി ആ ഹാസ്യപ്രതിമയുടെ ഗളത്തിൽ മംഗല്യത്തെ ധരിപ്പിച്ചു. ആ കൃത്യ കാന്തകുഞ്ജത്തിലെ രാജ്യാധികാരത്തോടൊന്നു പോർവിളി ആയിരുന്നു. ഇതെല്ലാം ഒരു നിമിഷനേരത്തിനിടയിൽ സംഭവിച്ചതിനാൽ, കരാരംഭം അതിനെ തടയുവാൻ സാധിച്ചില്ല.

൧൩

അലറിക്കൊണ്ടു ഗൃഹത്തിൽനിന്നു ചാടുന്ന സിംഹത്തോപ്പോലെ, റാറ്റോർപുള ഉറയിൽനിന്നുറിയ വാളാടുകുടി ശചിക്ഷപ്പെട്ട ജീവനെ നശിപ്പിക്കുവാനെന്നവണ്ണം, മകളുടെ നേർക്കു ചാഞ്ഞുവെന്നു. എന്നാൽ, ഉന്മത്തിയ കൈ കീഴ്പോട്ടു പതിയുന്നതിനുമുമ്പ്, അത് ഒരു അചരിചിതമായ കൈകൊണ്ടുള്ള പ്രതിഘോരത്താൽ നിരോധിക്കപ്പെട്ടു. അനവധി ശതക്കുള ജയിച്ചു നിൽക്കുന്നതിനിന്നിട്ടുള്ള ശക്തിയായ ഒരു യോഗാവിന്റെ വേഷത്തോടുകൂടി അശാസ്ത്രധാരയായ ഒരു സന്ദർഭവേഷൻ അവിടെ പ്രത്യക്ഷമായി. കാനികരംകുടി, തൽക്കാലസ്ഥിതിയുടെ പരിഭ്രാന്തമുണ്ടാകുന്നതിനുമുമ്പായി, ആ യുദ്ധവീരൻ, മോഹാലസ്യപ്പെട്ട സാക്ഷാദഗമമായി വീണുകിടക്കുന്ന ആ കോമള ശക്തിത്തെ എടുത്തു കതിരപ്പറ്റത്തുവെച്ച്, ക്ഷണത്തിൽ അവിടെനിന്നു യാത്രയായി. അവകാശപ്പെട്ട

വധുവിനെ കൈവശപ്പെടുത്തുമ്പോൾ അവിടെ വന്ന ആ ധീരയുവാവു, തന്റെ ആത്മകൈവരിയായ ഭർത്താവിനെ ചുറ്റുമായിത്തുളക്കുന്ന മറയത്തുവെക്കുന്നു, ജയചന്ദ്രരാജാവു്, കാൽമെല്ലാം കലാശിച്ചതിനുശേഷമേ, അറിഞ്ഞു കൂട്ടൂ.

ഉടനെ ആ കല്യാണമണ്ഡപം ഒരു പടക്കുളരിയായിത്തീർന്നു. എന്നാൽ വാളുകൾക്കുടേയും കതിരക്കുളമ്പുകളുടേയും ശബ്ദം കേട്ടതുകൊണ്ടുതന്നെ മുമ്പുതന്നെ, പൃഥ്വീരാജാവു് അതിവേഗമുള്ള തന്റെ കതിരത്തെ ഓടിച്ചു് ഒന്നു രണ്ടു നാഴിക ദൂരെ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സൈന്യങ്ങൾ അതിവേഗത്തിൽ ശത്രുവിനെ പിന്തുടന്നു ചെന്നു. എങ്കിലും പൃഥ്വീരാജാവിന്റെ ശക്തിയേറിയ സൈന്യം, ഭർത്താക്കുടേയും കന്യാജിന്റെയും മണ്ഡലത്തിൽ ഒരു ഉറച്ച കോട്ടാപാലം നിന്നു്, അവരുടെ രാജാവിനെയും രാജ്ഞിയെയും രക്ഷിച്ചു. ആ യുദ്ധത്തിൽ അനവധി സൈന്യങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടു. കന്യാജിന്റെ രാജാക്കന്മാരും സഹോദരന്മാരും നിന്നു, പ്രതികൂലമായ കാലപ്പഴക്കത്തിലേക്കു നീങ്ങുകയും ചെയ്തു.

൨൦

പ്രതികൂലങ്ങളാൽത്താൽക്കൂടിയ മുമ്പാകെത്തീർത്ത ഉൽക്കർഷേണത്തിൽ ആ സ്വയംവരകൃത നടന്നിട്ടു് ഒരു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പുതിയ മേന്മയിലായ ആ രാജാവിന്നും രാജ്ഞിക്കും ആ സംവത്സരം അത്യാനന്ദകര

ഈ ഒരു സുഖസ്വപ്നാഭാവം കഴിഞ്ഞുപോയി. ആ കാലത്തു് അനന്തപാദം സന്തോഷം ആ മേന്മയിൽനിന്നു ഇടവിടത്തെ പരിചരിച്ചുപോന്നു. എന്നാൽ കഷ്ടം! സന്തോഷജീവിതം അതിവേഗത്തിൽ കഴിഞ്ഞുപോകുന്നു; ആ മേന്മയിൽനിന്നു സ്വപ്നപ്രായമായ സ്വപ്നസുഖത്തിൽ നിന്നുണർന്നു ഓടിക്കിട സമയം, ഇൻഡ്യയുടെ രാജ്യഭരണമണ്ഡലം പ്രകാശിപ്പിച്ചതെയും മണ്ഡലങ്ങൾകൊണ്ടുമാത്രം ഭരണങ്ങൾ പരമിപ്പിച്ചുപോയതെയും ഇപ്പോൾ ചാഞ്ഞു തീർന്നുനിൽക്കുന്നു. സർവ്വസമൃദ്ധിയിൽനിന്നു താഴെത്താഴെ ഇപ്പോൾത്താഴെ ഇടിയുന്ന കണ്ണുപോലെയ് തന്റെ ശരീരത്തിൽ നിന്നു കിട്ടിയതെയും അതുപോലെ തന്നെ ഇടിയുകയാണിതു. ആ രാജ്യഭരണി ഇൻഡ്യയെപ്പോലെത്തന്നെ അന്യരും ഇതിനാൽ വാൻതന്നെ നീക്കംചെയ്താൽ ചെല്ലുപോൽ ദാഷ്ട്യംകൊണ്ടു കയറിയെന്നു. ആ ദാഷ്ട്യംകൊണ്ടു കയറിയതായിത്തീർന്നു. ഇൻഡ്യയെപ്പോലെത്തന്നെ അന്യരും ഇതിനാൽ വാൻതന്നെ നീക്കംചെയ്താൽ ചെല്ലുപോൽ ദാഷ്ട്യംകൊണ്ടു കയറിയെന്നു. ആ ദാഷ്ട്യംകൊണ്ടു കയറിയതായിത്തീർന്നു. ഇൻഡ്യയെപ്പോലെത്തന്നെ അന്യരും ഇതിനാൽ വാൻതന്നെ നീക്കംചെയ്താൽ ചെല്ലുപോൽ ദാഷ്ട്യംകൊണ്ടു കയറിയെന്നു.

22

അതര സംവത്സരത്തിന്റെ തുടക്കത്തിൽ, തി
 ഒരറ്റഭിരുടെ വെളിച്ചംകാഴ്ചയിൽ ചുരുക്കമാണുണ്ടെ

പോഷ്വിളി കേട്ടതുകൊണ്ട്. ദർബ്ബലിയായ കന്യാകുല
കുടുംബത്തിൽ ജനിച്ചതുകൊണ്ട്. ദൈവപുത്രനായ
യേശുവിന്റെ മുമ്പാകെ, അന്യമായി സൈന്യവും പണവും
യുദ്ധസാമഗ്രികളും സൈന്യവും ശേഖരിച്ചു യുദ്ധത്തി
നൊരുങ്ങി, ദുഷ്ടപതീനടിതീർത്തുവെന്ന് പാളയമടി
ച്ചു. മാതൃഭൂമിയുടെ പരിതാപകരമായ സ്ഥിതിയറി
ഞ്ഞു മൽമിഥിലെ രാജാവും രാണിയും അതിനെ സ്വ
തന്ത്രമാക്കുവാൻ കഴിയുന്ന ശ്രമങ്ങളെല്ലാം ചെയ്തു. അ
വർ യുദ്ധസാമഗ്രികളെല്ലാം ഒരുക്കി. കന്യാകുലം രാജാ
യും ആ സാമ്രാജ്യത്തെ നശിപ്പിക്കുവാൻ പങ്കുകൊള്ളാ
തെ അകന്നുനിന്നു; എന്നാൽ സ്വാമിസ്റ്റേമിയായ
ചിററുരിലെ രാണി സ്വരാജ്യത്തിന്റെ മാനത്തിന്
വേണ്ടി പ്രാണനേരക്കൂടി ത്യജിക്കുവാൻ ഒരുങ്ങി, പു
ഥിരാജാവിന്റെ അടുക്കൽ വന്നു. സംയുക്തരും കൃ
ത്യബോധത്തോടും സ്വരാജ്യസ്റ്റേമത്തോടുകൂടി ത
ന്റെ പ്രഭുവിനെ ചെയ്യപ്പെടുത്തി, അദ്ദേഹത്തെ സ്വ
ന്തം കൈക്കൊണ്ടു കവചം ധരിപ്പിക്കുമ്പോൾ, ആപൽ
സൂചകമായ മൃഗങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവരുടെ മനസ്സ്
ആകലപ്പെടുകയും ആരുമറിയാതെ അവരുടെ കണ്ണു
കളിൽനിന്ന് ഒന്നരണ്ടു നിമിത്തമിടുകൾ താഴേ വീഴുക
യും ചെയ്തു. രാജാവ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വമ്പിച്ച
സൈന്യത്തിന്റെ നായകനായി പോകുന്നതുകണ്ട്
ഭയം ഇരവിധം പറഞ്ഞു: “എന്റെ നാഥാ, അങ്ങ
യുടെ യശസ്സും മോക്ഷവും ലഭിക്കട്ടെ. മൃത്യുനാശാൽ

ദ്രോഹിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യമല്ലാത്തതും സംസാരദോഷത്താൽ ശ്ലേശിപ്പിക്കപ്പെട്ട സാധുക്കൾക്ക് അഭയസ്ഥാനവുമായ സ്തംഭികത്താവിന്റെ സന്നിധിയിൽ നമുക്കു ഉടനെ തമ്മിൽ കാണാറാകും.”

൨൨.

തിരൗരിയിലെ രണ്ടാമപെന്തയുദ്ധത്തിൽ പൃഥ്വീരാജാവു പരാജിതനായി. ഭാഷാവേഷങ്ങളിലും ജാതിമതങ്ങളിലും വ്യത്യാസപ്പെട്ട തന്റെ പുതിയ സ്നേഹിതനെ ആശ്രയിച്ചു കപിതനായ കന്യാജുപ്രഭു വേദാഭമായി പൊരുതി. ക്ഷത്രിയത്വധീരത്തിന്റെ അവസാനത്തുള്ളി നശിക്കുന്നതുവരെ. ദൽഹിയിലെ ധീരസൈന്യം ചക്രവർത്തിയുടെകൊടിയെ കാത്തു വീക്ഷിച്ചും, പ്രതികൂിയസ്തംഭജ അത്യാശനിമിത്തം, സ്വാഭിമാനത്തെയും സ്വരാജ്യസ്നേഹത്തെയും മറന്ന കന്യാജിലെ വഞ്ചകന്റെ വതിപ്രയോഗത്താൽ, ആ പടയാളികൾ ഹതരായി. അതുകാരണം യൌവനയുക്തനായ പൃഥ്വീരാജാവ്, അനംഗപാലന്റെ വാളോടും മനസ്സാക്ഷിയായ കവചത്തോടും ശരിയായ സ്വദേശാഭിമാനിയെന്ന ലോകരെല്ലാവരും ഇന്നും സ്മരിക്കുന്ന സത്പാപിനിയോടുംകൂടി വീരഭടന്മാരുടെവിജയമുദ്രയിൽ ശാശ്വതമായ നിദ്രയെ പ്രാപിച്ചു. അസ്തമനസൂര്യന്റെ മന്ദപ്രഭ നിർമ്മലജലപ്രവാഹത്തോടുകൂടിയ യമുനാനദിയുടെ തീരത്തു തട്ടുന്ന സമയത്താണ് ഈ വ്യസനവാർത്ത സംയുക്തന്മാരായിട്ടുള്ള അടുക്കൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടത്.

സൂര്യമണ്ഡി ഇങ്ങിട്ടിൽ ലയിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഒരു തുന്മാർ അവരുടെ രാജ്യത്തിനും കിരീടത്തിനും വേണ്ട ഏതൊരു പൊരുതി മരിച്ചു എന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ, അതുവരെ മങ്ങിയിരുന്ന സൂര്യകുന്ദയുടെ കണ്ണുകളിൽ ഒരു ടിപ്പുതേക്കു പുകാശിച്ചു. ഉടനെ റാണി, തന്റെ ഇഹലോകജീവിതോദ്ദേശം അവസാനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതറിഞ്ഞ്, പട്ടു തുറന്നുവെക്കുവാൻ കല്പിച്ചു. ആരോടൊന്നും അറിയില്ലാത്ത തീക്കണ്ഡത്തിലിട്ട്, സൂക്ഷിച്ചു വെച്ചിരുന്ന പ്രിയതമന്റെ ഒരു ചെറിയ മരയാ പടത്തെ മാറോടണച്ചുപിടിച്ച്, പൊങ്ങിപ്പൊങ്ങി വരുന്ന തീജ്വാലയിലേക്കു സൂര്യകുന്ദ നിശ്ചലമായി നൽകുകയറി. ദർശനത്തിലെ കടലിനെക്കുറിച്ചുവെക്കുന്നതായ റാണിയുടെ വ്യസനകരമായ അവസാനത്തെ കേൾക്കുന്നവരായും കരയരുതെ; അതു് അവ മാനുഷനായും അയശസ്സിനേയും തോല്പിച്ചതിൽ മാനുഷനും ആത്മാഭിമാനത്തിനും ഉണ്ടായ ഉൽകണ്ഠ തിന്നായുള്ള വിജയോത്സവമായിരുന്നു.

